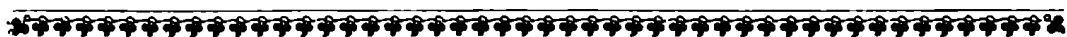

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes.

Napsal CYR. STRAKA a FR. ŠTĚDRÝ.

(Pokračování.)

19. Pnětluky (Netluky).

Již 1736 poučuje nás matrika fary Opočenské, že zde býval učitelem Jiří Lehman. Po něm pak od 1737—61 jmenuje se často Jos. Föster správcem školy. Že první Jiří Lehman nebyl uč. zkoušeným, vychází z poznámky, že byl krejčím a učitelem. Bylať i tato škola jako všechny jiné, kde nebylo fary, soukromou školou a vyučování dalo se nejvíce v zimě, a to ve čtení a psaní. K tomu nás vede zvláštní pojmenování, které nám v matrice Vinařické zachoval pisatel: učitel mládeže ve čtení (instructor juvenu'is in legendo) v Pochvátlově. Snad po Fösterovi přišel Matěj Knopp, kterého zná ústní podání, a vyučoval v domě č. 21. Později zakoupen domek č. 51. ¹²⁵⁾

R. 1846 vystavěna konečně škola dle známé konkurence, totiž patron dal stavební hmotu a osadníci práci ruční i potažní. V této škole učil Martin, syn Mat. Knoppa, až do 1862, po něm Čeněk Makovský, druhdy podučitel ve Vinařicích, do 1865, Kar. Andert, poduč., dříve v Praze, 1865—70. Pak vystřídal se Jos. Merten, Fr. Zouvek, Václ. Brůža a Rud. Vohánka do 1872. Všichni ustanoveni jsou prozatímně. Od r. 1872—9 Jan Mareš z trestu sesazen a jmenován podučitelem v Smolnici. Od r. 1879 je správcem a od r. 1886, kdy přibyla 2. třída, řídícím uč. Jos. Hajm.

Druhá třída otevřena 1. ledna 1886 a umístěna v najatém domě. Mezi tím vyměněna jest stará škola za hájovnu od knížete ze Schwarzenberka a tato upravena pro školu tak, že se 27. října vysvětila i začalo se v ní vyučovati. Od 1. ledna do list. vyučoval prozatím řídící ve výslužbě Fr. Husák, od 1886—1888 Václ. Lapka, po něm Jos. Urma jako prozatímní, potom skut. poduč., od 1896 jako učitel. R. 1888 povolil sněm český na stavbu 1500 zl. podpory.

Učení industriální trvá od 1885, jímž 7. led. t. r. pověřena Anna Mikšovicova, 10. září 1890 Zdeňka Pichertova.

20. Pochvátlov.

V Pochvátlově učil 1724—5 Jiří Hostounský, ¹²⁶⁾ 1726—52 Ig. Vaic, 1752—56 Ig. Kubík, 1759 Jak. Fritz, 1767 Václ. Vaic, 1782 Ignác Kubík z Pochvátlova. Od roku 1782—1873 není zpráv; r. 1848

¹²⁵⁾ Matr. B. 73. — ¹²⁶⁾ Matr. Vinařice 22.

stala se expositurou farní školy Vinařické a vystavěna vlastní budova pro ni, 11. květ. 1882 dáno povolení zříditi třídu druhou; 1. led. 1883 začalo se v obou třídách vyučovali.

Od r. 1873—1885 byl správcem, později řídícím uč. Jos. Kotik, rodem z Lišan, po něm jmenován 1886 17. srp. Ant. Volf, učitel ve Vinařicích, rodem z Černochova.

Prvním poduč. byl Fr. Krob od 21. ún. 1882 až do 2. květ. 1889, kdy jmenován jest poduč. ve Vinařicích, po něm 7. září 1889 Jos. Šlégr zatím. poduč., 1893 Martin Hert. R. 1896 místo podučitelské proměněno v učitelské 26. září, a Hynek Tábor stal se 19. říj. skut. učitelem; 1898 20. list. přišel sem Václ. Loskot z Černochova.

21. Radonice.

Píše P. CYRILL STRAKA.

Kdy zřízena byla škola v Radonicích, nedá se dnes a sotva kdy určití pro nedostatek zpráv ze starší doby. Z poznámky, kterou o Radonicích přináší netištěná dosud kniha visitací arcibiskupství Pražského z r. 1380, kdy archidiákon pražský Pavel z Janovic objížděl jednotlivé fary a zkoumal stížnosti osadníků proti farářům a poměry farské duchovní správy, dalo by se důvodně souditi, že asi tenkrát již v Radonicích byla jakási soukromá škola farní.

Tam totiž čteme: „Jiljí z Podbradce, podjáhen a zvonik, tudíž v Radonicích od svátku sv. Havla toho roku, otázan jsa (co by o faráři věděl), pravil, „že ničeho neví.“

Maně naskytá se tu otázka: K čemu ustanoven byl v Radonicích onen podjáhen a zvonik? K výpomoci v duchovní správě přece ustanoven býti nemoh', neboť v čem by byl pomáhal faráři, když svaté svátosti jako podjáhen udíleti nesměl? Pravděpodobný tedy jest tu výklad, že byl nejspíše učitelem na škole, která zřízena byla při faře. Výklad ten jest tím pravděpodobnější, uvažíme-li, že i v pozdějších dobách 16. a 17. stol. bývali kantorové zpravidla zvoníky a kostelníky.

Nade vši pochybu však smíme tvrditi, že, byla-li tehdy v Radonicích škola při faře, byla válkami husitskými na jisto přerušena.

Školy dob těch podrženy byly dozoru jednoho kanovníka metropolitního chrámu sv. Víta, jenž k tomu zvláště určen jsa, jmenoval se kanovník scholasticus (schola lat. = škola). Titul ten až dodnes nosívá jeden z kanovníků pražských u sv. Víta.

Avšak ani ze zlatého věku Rudolfova, kdypéčí duchovenstva a vrchností hojně zřizovány byly školy po vesnicích, nemáme ani jediné zprávy o škole Radonické. Že však tu škola nejspíše byla, dá se souditi z té okolnosti, že vrchnost sídlila stále na blízkém Pátku, kde hojnost úřednictva spolu sídlilo.

Ovšem že i zde za nedlouho opět veškeré vyučování přerušeno bylo válkou třicetiletou. Nebylo-li tehdy po farách farářů, tím méně bylo učitelů, ba školství po válce třicetileté dlouho ještě nezvedlo se ani k té výši, jakou zaujímalo za časů Rudolfových.

Nicméně netrvalo dlouho po válce třicetileté a v Radonicích počalo se pravidelně vyučovati. Václ. Zikmund Redlička, nově kolem r. 1662 ustanovený farář v Radonicích, jsa mistrem svobodných umění, jistě staral se vším úsilím o otevření školy farní. Důkazem toho jest, že v nejstarší matrice Radonické čteme k r. 1662, ne-li jméno učitele samého, aspoň příjmení manželky jeho, která byla kmotrou při křtu sv.: Dorota Hübnerová, kantorka z Radonic. I v sousedním Slavětíně byl také tou dobou kantor Pavel Aulický.¹²⁷⁾

R. 1691 uvádí se jako svědek při kopulaci pan Bartoloměj Srbiček, kantor radonický. Týž však již následujícího roku objevuje se v sousedních Orasicích a působí tam ještě r. 1699.

Nástupcem Srbičkovým stal se v Radonicích Pavel Frant. Gratianus (Miláček?), ale ne na dlouho, neboť již 1694 objevuje se v matrikách nový kantor Jan Ferd. Schnöller a působí tu do r. 1696.

V květnu jmenovaného roku uvádí se nástupce Schnöllerův Ferd. Václ. Příbramský, jinak Burgunder zvaný, organista a kantor radonický. Podivno jest, že týž Příbramský píše se od r. 1699 do r. 1703 jako kantor pátecký, aniž by nějaká jiná osoba v tom čase uváděla se na místě jeho v Radonicích. Stavěla-li se snad v té době školní budova, či snad škola farní k vůli vrchnostenskému úřadnictvu byla přeložena na Pátek, neumíme pro zamlklost pramenů té doby pověděti. R. 1704 píše se však výše řečený Ferd. Příbramský zase kantorem radonickým a tak stále až do r. 1732.

Počátkem toho roku objevuje se na radonické škole nový kantor Jan Jakub Schubert (Zubert), jenž v letech 1737—1738 postoupil místo své Petru Jos. Romováčkovi (též Hromováčkovi). Týž zapisuje se v matrice po prvé v lednu r. 1739.

Teprve z doby Romováčkovy máme jakés takés zprávy o postavení tehdejšího kantora radonického. Jak ve fassi z r. 1736 farářem P. Hugonem Lohrem jest zaznamenáno, užíval kantor radonický pole hned za vsí na levo, jdouc k Slavětínu, ve výměře 5 měr, dále louku v luhu radonickém za vsí, jdouc k lukám. Popěvadž luh byl vrchnostenský, viděli z toho, že i louka luhem obklopená byla dána učiteli od vrchnosti. Ba i pole ono zdá se býti od záduší kostelního učitele poskytnuto, neboť sousedilo s poli farářovými. Nyní je majetkem obce. Mimo to měl kantor z kostelních polí od faráře po mandeli pšenice, žita a ječmene a k tomu jednu měřici zrní pšeničného na pečení hostií. Jisto pak, že dostával i od občanů jakési dávky obilní, sýry (letníky), vejce a koledu. Obyčejně z lánu odváděli mu 4 snopy žita a ovsa.

Byloť školství obecné tehdy ještě v plénkách. Na počátku vlády Marie Terezie sotva jedna z deseti vesnic mohla chlubit se školou a učitelem, neboť v celém království Českém bylo jen asi 1000 obecných škol a to jen tam, kde dobrovolně postaraly

¹²⁷⁾ V. výklad náš jména cantor, který nutně školu zřízenou nepředpokládá. R. 1677 pravi farář Jan Pavel Gendemann: Škola byla přistavěna k faře. 1677 byly zdi ještě patrný. Denně chodí do školy dopoledne i odpoledne. (Lib. visit. ab a. 1677.)

se o ně vrchnosti neb obec sama.¹²⁸⁾ Poněvadž tedy nikdo nebyl nucen školu zřizovati nebo ji vydržovati, vypadaly školy podle toho, jak vrchnost, respektive úředníci, vzdělání lidu poddaného přáli, nebo jak o školu dbali vikáři a faráři.

Avšak i se strany lidu nebylo pro školu valného porozumění, zvláště na venkově. Do školy posílal ditky jen kdo chtěl. Není tedy divu, že zvláště rolníci, domnívající se, že při hospodářství nemohou se obejít bez dětí, raději děti do škol ani neposílali, leda v zimě, když nebylo práce na poli.

Školou bývala obvyčejně světnice někde v podruží, velmi zhusta na faře nebo v pastoušce obecní, ve kteréžto zpravidla bydlíval učitel neb aspoň pomocník jeho. Jen zřídka měl učitel vlastní domek (na př. v Pálku), v němž v některé světnici vyučoval.

Samo sebou se rozumí, že zkoušených učitelů tehdaž vůbec ještě nebylo. Proto brání za učitele schopní mladíci svobodníků nebo i poddaných z panství, a nebylo-li těch, aspoň nějaký vysloužilý voják, jenž jakž takž se naučil na vojně čísti, psáti a počítati. Nejvíce času věnovalo se tehdy náboženství, katechismu a dějepravě biblické. Kdo chtěl učit se vedle psaní a čtení počtům, musil za to zvláštní poplatek týdně platiti vždy v sobotu (sobotáles). Odtud udrželo se až dodnes pořekadlo, když se někdo v počítání zmýlí: „Vrať učiteli sobotáles!“

Nejllepší vyhlídka na uprázdňené místo míval ten, kdo uměje trochu psáti, čísti a počítati, byl spolu dobrým zpěvákem a muzikantem, a takových lidí bylo tenkrát ve zpěvném národě našem dostatečný počet. Stávalo se velmi zhusta, že beze všech zkoušek, jen z přízně a dopuštění vrchnosti neb faráře stával se syn učitelův pomocníkem svého otce a pak ve stáří, nemoci nebo po smrti otcově dědil úřad učitelský. Ve všem závisel tehdy kantor na vrchnosti patronátní, na vikáři a faráři, který obvyčejně po dorozumění s vrchností učitele ustanovoval nebo sesazoval.

Za vyučování neměl učitel od vrchnosti mimo deputát zpravidla žádného platu. Ten musil si teprve sám od rodičů dítek školu navštěvujících — a těch bývalo málo — týdně nebo měsíčně vybírat. Také tomu říkalo se sobotáles. Někde, jako na př. na škole radonické vybíral se sobotáles ročně. Z jednoho dítky platilo se za týden 2 kr. konvenční mince, ročně tedy za 48 téhodnů 1 zl. 36 kr. konv. m. Z Volenic za 18 dítek dostalo se ročně 20 zl. 71 kr.

Ale vybírání sobotálesu bývalo příčinou mnohých mrzutostí. Ba archiv Pátecký velmi zhusta ukazuje listiny, jimiž učitel stýská si úřadu vrchnostenskému do neplacení sobotálesu a podáváje výkaz dlhu, žádá, aby rodiče dítek donuceni byli k placení. Tak během času vyvinul se ze sobotálesu školní plat, jež pak vrchnost sama vybírala. Ovšem že učitel neopomíjel během roku častěji bráti „forsús“, což při nízkém služném pranic nebylo divno.

Stálý a pevný plat, který učitel dostával, byl vlastně jen za služby varhanické a zpěvácké od kostela, ale ani ten nebyl veliký.

¹²⁸⁾ Dr. Rezek, Dějiny Čech a Moravy V.

V městech obnášel obyčejně 20 zl. ročně. Mimo to k příjmům čítal, co mu vynesla štola a intrády při ohláškách. V Radonicích místo platu peněžitého měl pole, louku a palivo. Desetkrát za rok vybíral od sousedů koledu pro domácnost svou.

To vše nestačovalo však k slušné výživě, zvláště byla-li tu rodina četnější. Proto nucen býval kantor a tím spíše pomocník jeho vedlejších příjmů si hleděti, a ty byly: kapelnictví při muzikách, psaní obecních účtů a listin, starosvacení nevěst, kostelnictví, psaní matrik na faře. Tak tomu bylo v Radonicích.

Učitelové radoničtí byli vůči jiným kolegům v okolí dosti dobře placeni, neboť zůstávali na místě až do smrti. Tak výše zmíněný Petr J. Romováček působil zde až do smrti své r. 1756, která byla tragická. Matrika poznamenává, že 29. června, vraceje se z Peruce, nalezen byl utopený v Oharce pod Pátkem. Byl na pouti v Peruci. Zbloudiv asi na zpáteční cestě, spadl v temnu nočním se skal před Pátkem a utonul. Slár byl 45 let.

Místo uprázdněné zdědil po něm syn jeho teprve dvacetiletý Václav Romováček. Za něho připomíná pamětní kniha Radonická výpomocného učitele při škole Radonické r. 1758 Karla Kváču. R. 1771 podal farář radonický Karel Chládek ku konsistoři žádost, aby škola Radonická sesutím hrozící opravena býti mohla nákladem 400 zl. ze jmění kostelního, kteréž obnášelo tehdy 1614 zl. na hotovosti. Konsistoř však odpověděla, že obnovení školy nenáleží k povinnosti záduší, nýbrž patrona samého, který má budovu školní v dobrém stavu udržovati. I opravena byla škola nákladem vrchnosti Pátecké, kláštera Strahovského v Praze.

Za Václava Romováčka povznesla se škola Radonická. Hlavním popudem k tomu byl nový život, jenž r. 1774 zaveden byl do školství. Toho roku totiž svěřila vláda rakouská proslulému paedagogovi Janovi Ign. Felbigerovi, proboštu kapitoly Zahaňské v Pruském Slezsku, aby sestavil školní řád pro normální (hlavní) a obecnou školu. Když se tak stalo, uloženo bylo vládou vrchnímu školnímu inspektorovi v Čechách Ferd. Kindermannovi, faráři v Kaplici a potomnímu biskupu litoměřickému, aby tento řád školní zavedl v Čechách, což Kindermann vším úsilím Josefské době vlastním provedl. Nový řád školní znamenal sice povznesení školství, ale spolu byl i zakuklenou germanisací národních škol. Od té doby neměl nikdo přijat býti za učitele, kdo by se nevykázal vysvědčením z normální školy, kteréž z počátku byly jen dvě, v Praze a ve Zbirově, Tam docházeti bylo kněžím a učitelům, chtěli-li se „v professorně“ naučiti novému způsobu vyučování a státi se učiteli. Spolu zavedeno bylo, že ustanovován býti měl učitel od vrchnostenských úřadů „pod dekret“ a nikoliv jen od farářů a obcí.

S novotou touto přestává bývalé pojmenování učitele „kantor“ a naskytá se nové „ludi magister“ (učitel). Pomocný učitel nejmenuje se již „školním pomocníkem“, nýbrž „viceludimagister“ anebo „školní mládenec“.

Ostřejší dozor k návštěvě školní měl dobrý účinek i pro školu Radonickou. Dítěk přibýlo, a proto přidán byl učiteli stálý a již na professorně zkoušený školní mládenec r. 1784 Fr. Porl (Borl)

a ku konci r. 1784 syn Romováčkův Alois, jenž zástaval to místo až do r. 1790.

Za Václava Romováčka r. 1785 chodily dívky z Pátku a ze Stradonic do školy Radonické. Bylo všech 143, z těch 135 katolíků, 6 nekatolíků a 2 židovské. Děti z Volenic (počtem 10) chodily od r. 1781 jednak do Orasic, jednak do Koštic. Václav Romováček jakožto první zkoušený učitel nazývá sebe zřejmě „normální učitel ve farní škole.“

R. 1790 odstoupil V. Romováček nejspíše pro nemoc. Místo jeho zaujal syn jeho Alois, dosavadní mládenec školní. Po pěti letech 30. dubna 1790 zemřel starý V. Romováček úbytěmi v stáří 59 let. Tou dobou byl školním mládcem Matěj Maxa.

Všichni tři radoničtí Romováčkové byli výbornými hudebníky. Byla to rodina v pravdě kantorská. Nejvíce vynikl z nich posledně jmenovaný Alois jako znamenitý varhaník. Otec dal jej učit hře na varhany u proslulého učitele v Citolibech Karla Kopřivy, jenž zase sám byl žákem výtečného organisty Segerta. Alois Romováček napsal několik koncertů, sonat na varhany a piano, různé kostelní skladby, quarteta, quinteta a sexteta.¹²⁹⁾ Zemřel však v mladém věku na horkou nemoc v Radonicích 12. ledna 1814.

Uprázdňené místo svěřeno bylo Josefu Frankovi. Za dlouhého působení Frankova vystřídal se několik školních mládců. R. 1816 Jan Petřík, 1816—1817 praceptor školní Karel Smetana, 1820 praceptor Jan Karbus; r. 1829 jmenuje se v matrice pomocníkem školním Jan Vallin, ale neudáno kde; dle všeho však se podobá, že byl mládcem v Radonicích, neboť podepisuje se tu v matrice při křtu dítěte „na místo kmotrůsa“; r. 1831 Antonín Šupík a 1834—1836 Josef Purchart.

R. 1833 zřízeny byly nové úřady „školních dohlídačů“ v Radonicích, jinde dříve, (v. Dobroměřice, Ranna). Prvním takovým dohlídačem pro školu Radonickou, Páteckou a Stradonickou jmenován byl krajským úřadem k návrhu farářově Martin Jelínek, rolník z Radonic. Byl představen úředně v kanceláři pátecké učitelům i rychtářům s připomenutím „aby jemu patřící vážnost a poslušnost prokazovali, která mu dle jeho na sebe vzatého auru pří náleží.“

Po roce hlásil se o školu Radonickou syn Aloise Romováčka, též Alois řečený, jenž za nuzných poměrů vystudoval v Praze. Žádal, aby vzhledem k zásluhám jeho otce tímto způsobem započten byl. Avšak škola zdejší udělena mu nebyla, neboť nadále uvádí se posavadní učitel Josef Frank.

Dle inventáře školy z r. 1840, od Franka sepsaného a všemi školními instancemi potvrzeného, byla při školní budově stodola a chlévy. Školní budova s obydlím učitelovým, budovami vedlejšími a zahradou, nečítaje inventář, oceněna byla na 300 zl. konv. mince.

Roční požitky učitelovy byly: Od vrchnosti: $2\frac{1}{4}$ strychu pšenice à 2 zl. $49\frac{1}{2}$ kr. = 6 zl. 21 kr., 8 strychů žita à 2 zl. 9 kr. = 17 zl. 12 kr., $1\frac{1}{2}$ strychu ječmene à 1 zl. $19\frac{1}{2}$ kr. = 1 zl. $58\frac{3}{4}$ kr., $1\frac{1}{2}$ strychu hrachu à 2 zl. = 3 zl., 1 sud piva 8 zl., 1 soudek

¹²⁹⁾ Dlabač: Künstler-Lexicon II. 590.

soli 7 zl., 1 strych pole 2 zl. 30 kr., 3 strychy louky 3 zl., na hotovosti 4 zl. Od kostela: v hotovosti 19 zl. 57¹/₄ kr., 1 mandel pšenice 1 zl. 24³/₄ kr., 1 mandel žita 1 zl. 35¹/₄ kr., 1 mandel ječmene 1 zl. 45 kr., 1 mandel ovsa 1 zl., 1 strych žita v zrní 2 zl. 9 kr., 1 strych ječmene v zrní 1 zl. 19²/₄ kr. Od obce: školného 25 zl., koledy 3 zl., štoly 3 zl. 2 kr. = 113 zl. 14¹/₂ kr.

Po srážce za čištění školy 12 zl. zbude 101 zl. 14¹/₂ kr. k. m.

Jak z této fassé patrné, oceněny jednotlivé položky v míře nejmenší, tak že skutečný příjem učitelův byl aspoň čtyřikrát větší. Dle záznamu staré pamětní knihy radonické platil r. 1840 strych pšenice 10 zl., žita 8 zl., ječmene 6 zl.

Roční služba učitelského mládence mimo stravné a služné od učitele činila 6 zl. 36 kr. R. 1840 byl mládcem při škole Radonické Josef Čmejla.

Dle nařízení tehdejších musil učitel v knihovně míti 1. knihu sebraných zákonů školy se týkajících psaných i tištěných, 2. knihu kurend vikariátních, 3. pamětní knihu, 4. sepsání dítek školou povinných a školu navštěvujících, 5. katalog pilnosti a známek, 6. výtahy ze zkoušek, 7. předlohy, 8. černou knihu hanby, 9. katalog mladeže v neděli školu navštěvující, 10. seznam přátel školy, českých i německých příznivců.

Josef Frank pobyl v Radonicích až do r. 1842, kdy asi v červenci po 26letém působení v Radonicích a 30letém na jiných místech prve žádal o pensí jako stařec 81letý. Dle zákonů tehdejších určen mu byl za pensí třetí díl jeho služby školní v obnosu 43 zl. 20 kr. konv. m., které však musil vypláceti mu nástupce. Poněvadž pense ta na živobytí byla příliš malá, vykázal mu tehdejší prelát strahovský Jeronym Zeidler jakožto patron kostela značný deputát ze dvora Páteckého. Frank odstěhoval se pak za tklivého loučení s osadníky na odpočinek do Doksan.

Místo uprázdněné uděleno bylo Frant. Kříčkovi, učiteli v Dolánkách, s tou podmínkou, že dle zákona vypláceti bude ze svého služného třetinu pensionovanému předchůdci. Kříček hned po jmenování svém, nemaje značných příjmů, propustil mládence školního Josefa Čmejlu, kterého si Frank větším dílem sám vydržoval.

Při nastoupení nového učitele provedena byla důkladná oprava školy. Jak sešlá byla asi školní budova, patrné z oznámení učitele Jos. Franka kanceláři Pátecké r. 1841 dodaného a farářem potvrzeného, kde se praví, že se stropu padá na děti prach a všelijaký neřád a když prší, že kape skrz strop až na děti a škamna „s hadrama se vosušovat musí.“ R. 1840 nařízena už byla sice krajská komisse pro stavbu nové školy, ale přece zůstalo jen na opravě staré budovy.

R. 1844 dostala škola Radonická od páteckého správce Jana Hodka pozlacený sádrový obraz, podobiznu císaře Ferdinanda V. Příkladu jeho následoval tehdejší kaplan P. Eugen Tupý a daroval škole podobné dva obrazy, arciknížete Štěpána, tehdejšího správce království Českého, a arcibiskupa pražského Aloise svobod. pána Šrenka, kteréžto obrazy dal mlynář pátecký J. Vokurka zarámovati a zasklíti. Obraz císařův však později se stěny spadl a rozlétl se.

V tu dobu spadá blahodárná činnost kaplana radonického Boleslava Jablonského (P. Eugena Tupého), známého básníka českého. Vedle chrámu byla mu druhou svatyní škola. Když poznal, že mládež školní nestojí na té výši vzdělání, jaké právem se mohlo očekávat, počal děti mimo náboženství učit čtení a písmu, neboť staří učitel, veterán doby staré, nevyhovoval při nejlepší vůli. Se zvláštní láskou seznamoval děti s dějinami vlasti naší a vedl je k lásce vlasti, učil je slušným způsobům, a nabádal je čísti v té velké knize přírody, podnikaje často s dětmi vycházky do polí a lesů. Rád skládal básně příležitostné pro malé svěřence své a písně jeho vnikaly všude mezi bohaté i chudé.

Osadníci měli jej za to rádi, říkavajíce: „On miluje naše děti a proto my milujeme jej“. — Stačí uvést jen jeden příklad něžné jeho mysli a přichylnosti k dítkám.

R. 1844 v pondělí velikonoční pozval P. Eugen 24 nejchudších, ale hodných dítek školních ze tří škol osady farní do Radonic a ze školy vedl je po službách Božích v řadě po dvou na led pod most radonický přes Oharku vedoucí. Napřed šla hudba, páni učitelové se sedmi hochy. Na ledě postavil P. Eugen děti tak, že tvořily letopočet 1844. Po té měl k nim krátkou promluvu a dal každému tři velikonoční vajíčka, kus mazance, skleničku vína a vybídl je, aby vypili to hned na zdraví duchovní i světské vrchnosti v Čechách. Mladí hudebníci zahráli pak několik kousků, při čemž občané stříleli z pušek. Na konec P. Eugen dal ještě každému deset krejcarů stříbra a polibiv je, rozpustil je.

Jablonský i dospělou mládež naváděl k četbě, za kterýmž účelem zařídil farní knihovnu. Pečoval i o to, aby staré obyčeje národní byly udrženy a zušlechtěny. K tomu sám přispíval svými básněmi, na př. pro řehořníky složil nové říkání.¹³⁰⁾ Působil v Radonicích až do 24. června 1847.

Účinky působení Jablonského dlouho ještě byly znatelný. Tak 7. května r. 1851 slavnostním způsobem provedena byla zkouška školní za přítomnosti nového školdozorce A. Štěpničky z okresu budyňského, komisaře lounského Osumbora a farářů z Dolánek a z Doksan.

R. 1865 po odchodu páteckého učitele Bonaventury Procházky počaly děti školy Pátecké chodit do školy Radonické.

Při okresní komisi, které účastnili se c. k. podkrajský, vikář, farář, učitelé osady farní, místní školní dozorcí a starostové, sestavena byla r. 1855 tato fassa školy Radonické.

R. 1855 bylo školních dětí z Radonic 40, z Volenic 30 a z Kystry 14, celkem 84. Z těch na základě nařízení ze dne 8. dub. 1854 č. 12749 uznáno bylo zmíněnou komisi 21 dítko za chudé a tudíž školního platu prosté. Zbývající, plati schopné dítky rozděleny byly tak, že 33 jich platiti mělo týdně 3 kr. (ročně 1 zl. 39 kr.; 1 zl. = 60 kr. konv. m.) a 30 po 2 krejcarech (ročně 1 zl.) To za 47 týdnů vyneslo by 124 zl. 33 kr. konv. m.

Avšak při schvalování fasse c. k. místodržitelskou účárnou zamítnuto bylo toto rozdělení z toho důvodu, že dle výnosu mi-

¹³⁰⁾ Viz popis chození Řehořem v Radonicích v časopise Přátel starožitností roč. 1896 str. 72.

nisterského z 11./9. 1851 dovoleno jest pro neplatící stanoviti jen 10⁰/₀ z plného žactva. Dále upravena fassé tak, že platících ustanoveno 68 dítek, z těch 22 týdně po 3 kr. (ročně celkem 51 zl. 42 kr.), 22 dítek týdně po 2¹/₂ kr. (ročně 43 zl. 5 kr.) a 24 dítek po 2 kr. (ročně 37 zl. 36 kr.), summa summarum 132 zl. 23 kr. k. m.

Příjmy.

1. V pozemcích: 1¹/₄ korce pole od vrchnosti (5letý nejmenší výnos) 3 zl. 20 kr., 3 korce louky od vrchnosti 10 zl., zahrádka při škole 20 kr. ve stříbře. 2. Na jistínách 0. 3. Na rozličných dávkách a) od kostela: služné 40 zl., náhrada od zápisu křtů 3 zl. 9 kr., za hudbu kostelní 6 zl. 44 kr., za službu při fundacích 1 zl. 45¹/₂ kr., od natahování hodin 15 zl., toto vše vid. čís., 1 mandel pšenice 1 zl. 44 kr., 1 mandel žita 1 zl. 55¹/₄ kr., 1 mandel ječmena 1 zl. 50 kr., 1 mandel ovsa 1 zl. 10 kr., 1 korec pšenice na pečení hostii 1 zl., 1 korec žita za rozsvěcování věčné lampy 2 zl. 29 kr., 1 korec ječmena za zvonění klekání 1 zl. 24 kr. v stříbře; b) od vrchnosti: v penězích 10 zl. vid. čís., 2¹/₄ korce pšenice po 2 zl. 49¹/₂ kr. = 6 zl. 21¹/₂ kr., 8 k. žita po 2 zl. 29 kr. = 19 zl. 52 kr., 1¹/₂ korce ječmene po 1 zl. 24 kr. = 2 zl. 6 kr., 1¹/₂ korce hrachu po 2 zl. = 3 zl., 1 bečku soli kuchyňské 7 zl. 30 kr., vše v stříbře, dříví 24 kop váleků a k tomu od panství Vršovického za dítky Kysterské 2⁸/₆₀ kopy váleků. Z toho 18 kop poukázáno je k topení školní světnice místo 6 vid. sáhů a ostatních 8⁸/₆₀ kop ponecháno učitelům, učiní à 30 kr.: 4 zl. 4 kr., 3 sudy piva po 10 zl. 40 kr. 32 zl. c) ze školní matice 0, d) od obcí: štola dle fassé 10 zl., školní plat ročně 132 zl. 23 kr., novoroční groše ze 86 domů à 3 kr. 4 zl. 18 kr., celkem 76 zl. 38 kr. ve vid. č. a 245 zl. 47 kr. ve stříbře; 76 zl. 38 kr. vid. m. rovná se 30 zl. 39 kr. stříbra, byl tedy hrubý příjem celkem 276 zl. 26¹/₄ kr. a po odečtení 12 zl. na čištění světnic zbude čistého příjmu 264 zl. 26¹/₄ kr.

R. 1857 6. června konala se na Peruci učitelská porada za předsednictví školního rady Dra. Čermáka. Súčastnilo se jí 50 duchovních a učitelů.

(Pokračování.)

Příspěvky k dějinám vypuzení jesuitů z Čech r. 1618.

Napsal P. AL. KRÖSS T. J.

(Dokončení.)

Hisce et aliis de causis, quas propter multitudinem occupationum Vestrarum Dominationum nunc libenter silentio praeterimus, Vestras Illustrissimas Dominationes omni humili submissione etiam nomine aliorum absentium ualde rogantes petimus propter Deum, ut hanc adhuc nobis charitatem et gratiam facere dignemini et tempus aliquot commodius et longius concedere, ut aliis non praesentibus voluntatem definitivam Dominationum Vestrarum plene significare, rebus nostris absque impedimento alicuius prospicere et de persona supradicta disponere, ut naturalis charitas christiana exigit, ac creditoribus nostris pro posse satisfacere possimus. Ac tandem ut absque impedimento, iniuria et læsione corporis ac rerum nostrarum secure et quiete ex hoc regno cedere et iis, quibus debemus, collegium resignare possimus, clementer ordinare-

dignemini. Quod ubi factum fuerit (sicut firmiter de Vestris Dominationibus fore confidimus) non intermitteremus statim prompte et submisce voluntatem ultimam Dominationum Vestrarum opere complere. Gratosam et charitativam resolutionem, secundum quam nos dirigere possimus, humiliter et submisce expectamus.

Hanc supplicationem statim hora media duodecima tuli ad illustrissimum burggraviū rogans, ut ille et praefectus regni intercederet apud ordines. Respondit dominus: Hodie, mi pater, festum magnum est, isti nihil facere uolent et hic festinato est opus. Statim mittit unum nobilem ad praefectum regni, ut ipse alium cum suo mittat et supplicationem offerat. Sed nullus supplicationem suscipere uult excusantes, quod sit res totius consilii. Rogatum itaque, ut saltem aliquis uel aliqui illorum mitterentur ad domum domini praefecti, quod locumtenentes illis loqui uellent. Venerat unus, sed nil quasi actum. Potitabant egregie eo die. Interim P. rector cum P. Beskouio sero exit collegio, ut mane cum cadauere domini Trnowsky pie memoriae in Morauiam proficiscatur, cum quo nostri alii octo profecti, sed in uia pulsati et uexati. Mane die lunae plurimae erant confessiones aperta una ianua templi. Dominus burggravius et praefectus tandem impetrant, ut aliqui statuum ad se uenirent. Hos supplicationem obtulerunt nostram, uerbis plurimum egerunt et suam quoque supplicationem adiecerunt, quae est talis:

Celare Vestras Dominationes non possumus, quod patres societatis Jesu nobis supplicationem ad Vestras Dominationes dederint et intercessionem nostram ualde rogarint, ita ut in glorioso hoc regno eos pateremini esse et ut a talibus literis, quibus eos regno interdicitis, cessare et easdem gratiose annihilare dignaremini. Nolentes autem eorum desiderium non exaudire nomine S. C. Mtis, domini nostri clementissimi (licet nobis id ab eo demandatum non sit, sed scientes, quod S. Mti rem gratam facietis) exquirimus et nomine catholicorum omnium (NB. fuerat apud comitem Turen domina Eua Popelia, fundatoris Commotouiensis filia, quae auctoritate et gratia apud comitissam Turen plurimum ualebat. Haec dicebat, si catholici omnes simul rogarent, sperare se, aliquid fieri posse. Et domina Eua parata erat, multas dominas accipere, sed dominus praefectus et aliquot magnates feminae dissuaserunt) petimus, ut a tali eorum expulsionem pro mercede Domini cessare dignemini. Quoniam nos catholici eos pro nostris spiritualibus curatoribus habemus, eis confitemur, venerabile sacramentum ab eis suscipimus, pueros nostros eis erudiendos tradimus, quae omnia eo modo intermittere deberent. Olim autem idque tempore gloriosae ac sanctae memoriae caesaris Ferdinandi, tamquam regis Boemiae, cum scitu tunc omnium trium statuum regni huius ipsi patres Iesuitae Pragae aduecti fuerunt. Ipsemet autem S. C. Mtas Ferdinandus et reliqui post eum reges Boemiae sibi collaturam etiam in collegium secundum datum priuilegium reseruauerunt. Et sic res agitur de propria collatura et collegio S. C. Mtis, domini nostri clementissimi. Sicque supplicationem patrum cum nostra intercessionem tradimus et amicam ac gratiosam resolutionem a Vestris Dominationibus expectabimus.

Visa hac supplicatione domina Eua contenta fuit cum aliquot dominibus sperans omnia salua. Sed domini missi a statibus responderunt locumtenentibus, se ea, quae dicta et scripta sunt, diligenter suis relatueros.

Die Martis P. Sturmus et alii exeunt collegio non reuersuri. Dominicanorum prouincialis accedit dicens, se intellexisse, status uel'e collegium suo ordini resignare. Quod si fieret, hoc potius illis quam hæreticis faueremus. Responsum, superiores haud dubie libentius uisuros, ut religiosis quam hæreticis traderetur.

Post horam nonam mane status habuere conuentum in arce. Dominus burggrauius usque ad mediam duodecimam expectat in domo præfecti. A prandio redit, expectat a secunda ad sextam responsum. Fertur a semipotis nil, dum statutum, expectent in crastinum. Rogatur interim comes Turn, ut permittatur impune curru res templi euehi. Concedit.

Hisce tribus diebus nihil permissum est, efferri ex collegio, ita ut etiam matronæ nobiles et virgines nobilissimæ sub palliis et in saccis quærerentur, numquid ex templo efferent, inter quas fuere Mraczkin, cuius parens hussita unus ex locumtenantibus decem regiis, altera Schwichowskin, ex cuius maioribus unus fuit rex Bohemiæ. Ipsæmet mihi conquestæ de hac iniuria. Nihilominus domina Eua Popelia et aliæ per suos famulos sub uestibus quasdam res sacras extulit, et sub palliis nostri, quando res non erat magna, nostrorum enim pallia non aperiebantur.

Die Mercurii mane pleno consilio circa horam undecimam respondent directores locumtenantibus (non dantes ijs titulum locumtenantium) in hunc fere modum. (Scriptum enim bohemicum legi, sed tempus non erat, ut describi curarem):

Domini directores audierunt et legerunt ex scripto mentem domini burggrauii et præfecti regni. At mirantur, cur aliquid præsumant, quod illis a cæsare non sit mandatum, et cur Jesuitas audeant defendere et eos in regno contra voluntatem dominorum tenere; cessent a talibus coeptis, ne quid grauis illis contingat, potius cum statibus stent, tales homines propellant, tranquillitatem et pacem regni quærant! Si secus faxerint, scire, quid in posterum agendum. Addiderunt patentes 21 sigillis munitas, et nihil ad nostram supplicationem aliud, cuius tenor est, qui sequitur:

Nos directores, curatores et consilarii regni ab omnibus tribus statibus regni huius Bohemiæ corpus et sanguinem D. N. Jesu Christi sub utraque communicantes (sic) ordinati.

Notum facimus hisce literis communiter coram omnibus, quibus ostensæ fuerint, quemadmodum ex communi consensu statuum sub utraque omnes Jesuitas in veteri vrbe Pragensi et alibi in regno Bohemiæ existentes ex certis et dignis causis ex regno Bohemiæ in æternum proscripserimus et cum illis ita constituimus (sic), ut ex regno Bohemiæ quiete alio se proripiant et in æternum amplius in illud non reuertantur. Quod etiam postea apertis patentibus per totum regnum significabitur.

Volentes autem, ut quiete et secure se proripere possent, ideo Vestras Dominationes et uos rogamus et ex officio nostro monemus ac præcipimus, ne illis ipsis Jesuitis in uita, sanitate uel alias noceatis neque permittatis, ut alij eis noceant, et ne permittatis, ut alij, id quod apud se habent, aggrediantur neque ipsimet aggrediamini, sed ubique et in omni loco quiete eos dimittere dignemini et dimittetis, ita ut tempore præscripto ex hoc regno omnino et certo absque impedimento se

proripere possint. Si autem quispiam, cuiuscunque ordinis, status aut vocationis fuerit, ipsis Jesuitis siue per se nocuerit uel, ut alii noceant, consensum dederit (quod de Vestris Dominationibus et uobis non speramus) sciemus, quomodo erga talem secundum potestatem nobis traditam iuste gerere debeamus. In meliorem fidem has apertas eis patentes sigillis nostris munitas dedimus, cuius datum 5. Junii 1618.

NB. Terminus exeundi erat 8. Junii et hæ patentes non sunt traditæ, nisi die Mercurii, 6. Junii, post horam undecimam. Vnde uidere licet, quid nostra supplicatione et quid domini locumtenentes intercedendo profecerimus. Nec de P. Andrea quidquam respondent nec cui claues tradendæ, ordinant. Pridie huius diei venerat legatus cæsaris ad locumtenentes, sed parum hi mouentur et curant status.

His acceptis patentibus P. minister et reliqui disponimus nos ad discessum. Ego incipio componere res procuratorias nostri et aliorum collegiorum. Interim ante duodecimam accurrit dominus Zeiter, fidelis amicus, cui haecenus uere et syncere monenti, ut supra patuit, fides parua fuit adhibita, qui me iam antea bis quæsierat, et iunctis manibus amore Dei rogat, ut statim e uestigio collegio et urbe, si possibile, excedam, alias fore, ut capiar, iam conclusum esse. Et quia (ut erat in supplicatione locumentenentium) nostris confiteantur et mihi maxime multi magnates, circa quos et alios sæpissime uersatus sim, habebam haud dubie multarum rerum scientiam, status quoque me confitentem audire uolent. Ego non multum motus disponere pergebam res et uolebam sequentem diem expectare et cum auriga, quem conduxeram, aperte in uestibus societatis abire. Sed bonus catholicus homo rogat ter propter Deum, parcam mihi et aliis catholicis dominis, quia status uere de me multa scire uelint. Respondi tandem: dicat P. ministro! Id facit statim. P. minister mittit, ut confestim domo et vrbe excedam, se reliqua compositurum. Effero uestes et scripta mea quædam publice et ad quendam mercatorem mitto et uado ad domum illustrissimi burggrauii. Ibi aduerto, quod sciant, me quæri, et mihi dicere non audent. Ne autem ei domui aliquid mali crearem, uado ad alteram, ubi me uix quæsiuissent, ibi hæsi usque ad octauam incoenatus, ut P. ministro saltem aliquo (sic) consilio adhuc esse possem et mihi de hominibus et auriga prospicerem. Interim P. ministro responsum fuit quærenti, ut claues primati et consuli vrbis veteris traderet. Ego suggessi, ut ipse quoque adhuc senatorem peteret. Tempus non erat inventarium faciendi, sed bibliotheca et supellex lectorum etc, quædam ad duo cubicula deportata et obsignata. Misi nihilominus fidelem famulum domini præfecti notum comiti de Turen rogans non meo nomine sed aliorum, cum non omnes eadem uia profecturi essemus, ut saltem adhuc unas patentes haberemus. Sed non obtinuit aliud responsum, quam cras esse in consilio proponendum. Interim P. minister monet his, ut coner me ex vrbe expedire. Et uere sequenti die nil in consilio de patentibus actum. Ego post octauam redeo ad domum illustrissimi burggrauii, ut ualedicam et cum huc illucque misissem de uestibus sæcularibus, nil tam subito impetrare potui, et ubi maxime putabam posse, ibi nihil erat præ manibus. Et insuper mercator ille, ad quem miseram uestes et regulas aliquas, remittit ad domum burggrauii dicens, sibi non esse tutum, ut ea per noctem retineat uel ut ex domo eius instar mercatoris (ut disposueram) currum conscedam. Itaque aliqui boni uiri hæc et pallium et togam,

quibus indutus eram, ad aurigam conductum portant et duo apud curram manent, tres apud me. Deus illis retribuat! Itaque ego indutus tunica aurigæ, quæ mihi parua, et meus socius instar lanionis, quod ei optime quadrabat, separatim eximus et ad aliam domum conuenimus, vbi quiescimus a nona usque ad duodecimam horam. Media prima noctu eximus. Tres mecum boni catholici cum bombardis et per diuerticula nobis nota per minorem Pragam fere integram horam consumimus, antequam plane extra urbem eramus, declinantes omnes vigilias etiam nullum obuium habuimus.

Praga itaque discedens reliqui in collegio in prouisione ad minus 450 vnas vini, ita ut ad tertium fere annum prouisio durasset. Supellectilem, lectisternia, et aliquot uestes etc. pro 61 personis abundanter. Auenæ plus quam 200 modios, tritici 30, siliginis 30. Prouisionem in lignis tam pro usu quam pro ædificio quadratis plus quam pro 700 lb. In prædiis Copaninensi et Bernardicensi pecora, frumentum et reliquam supellectilem uix tribus millibus comparabitur. Prædium utrumque plus quam triginta millia ualent. Hortus ad aquam plus quam quinque millia. Hoc die et pridie coactus sum nomine P. regentis et P. praelecti domus pauperum, qui ante P. rectorem aufugerant, partim satisfacere creditoribus, partim etiam assignare, ubi quid acciperetur etiam nomine collegii partim ex pecunia Romana partim ex collegii ultra summam duorum millium, quorum ultra 1400 erant P. regentis.

Die Jouis mane, postquam tria millia pedites confeceramus, in Mnisek posuimus nos inter dumeta et frumentum, donec auriga a me conductus ueniret post 1½ horam, cum quo adhuc duo millia profecti sumus ante prandium in Dobrzi. Ibi assecutus sum illustrissimi burggrauii filium seniore, cum quo erat filius domini Schmecziansky in habitu seruili, et antecedeabant duos currus cum grauibus cistis domini et dominæ. Nos dissimulauimus, nos mutuo agnoscere.

Noster P. minister interea rem domi disponit, præter curram concessum pro rebus sacris habuit etiam aurigalem emptum. Cum iam currus maior esset oneratus, conatus est comes Turen persuadere, ut potius res illæ in collegio relinquuntur, alias a prædonibus diripiendum (sic) et sæce plebis iam paratæ. Finxit nihilominus P. minister cum suis sequenti die Viennam uersus hora septima profecturum, sed media nocte surgens contrariam uiam uersus Plsnam tenuit et acceptis secum statuum patentibus. Sic audiorum prædam euasit, sed tribus uel quatuor milliaribus a S. Sanguine fere in maius periculum incidit quam nostrum quilibet et prope nil profuissent patentes statuum, nil iuuisset societas 25 personarum; tot enim cum sex nostris ex familia fuere nostra, si non duo nobiles catholici interuenissent.

Ego die sabbathi hora nona ueni ad dominam Judith de Kolowrat, uiduam sororem illustrissimi domini burggrauii in Opalka septemdecim milliaribus (sic) Praga, quæ me non aliter (licet sub utraque communicet a catholicis sacerdotibus habentibus licentiam) quam proprium patrem excepit, filius eius et filia integre et sincere catholici summo gaudio affecti. Cumque domina eodem die propter festum SS. Trinitatis sequenti die imminens disposuisset proficisci ad S. Sanguinem, facto sacro in sacello domestico et sumpto prandio pergimus nihil aduersi suspicantes. Eramus in curru mutato habitu propter suspicionem, domina et filius et gener nobiscum; præcedunt tres equites, uiri egregii, quatuor uel quinque

famuli, currus duo alii cum famulis. Et ecce ibi ad medium fere itineris inter angusta uiarum accurrunt domini Kotz subditi ex Nehirz transitum prohibentes; cumque domina notissima esset, nihilominus fræna equorum inuadunt et ad oppidum domini pergere cogunt et ex curru omnes descendere. Ibi inuenio P. Chanowsky arestatum cum socio et intelligo nostrorum ibi septem cum duobus alumnis pridie dimissos idque lacrimis et precibus piæ dominæ loci, quæ catholica id a marito impetrarat. P. Chanowsky et ego non audemus nos mutuo agnoscere, alias neuter alterum iuuare (ut postea feci) potuisset. Tandem domina multis egit, pecuniam dedit et post mediam circiter horam dimissa domum, sed impedita ad locum sacrum accedere sicque cum illa dimissus putantes monachum propter similitudinem canitie, qui solet illi domi celebrare. In isto actu his mihi helebardi intenta prope collum, bis genere eiusdem dominæ et ipsimet dominæ semel a tergo currus.

Eadem nocte hora decima uenit domina Schmeczianskia cum omnibus liberis 8 in quinque curribus. Ibi bona domina Judith trepidabat sciens periculum, quod eo die subierat, et timens, ne status Schmeczianskiam insequerentur, sed quia fratris filia, benigna eam excepit et fovit. Statim mane aliquot cum illa communicarunt, et dominus Jaroslaus, frater eius, profectus ad dominum Kotz, ut impetraret licentiam pro sorore sua, sed domi non erat. Proficiscendum ergo erat ad dominum Herzmannum Czernin, cuius privigna est domina Kotzia; sed et dominus Kotz iam inde discesserat. Impetravit dominus Jaroslaus literas ad dominum Kotz et coniugem, et negabatur domi esse. Domina Schmeczianskin die Lunæ, eo quod frater non rediret nec sciret, quid ageretur, pene emortua præ timore et dolore; sed eodem die ad uesperum domum ueniens dominus Kotz, P. Chanowsky liber abire permissus (sic), et duo famuli dominæ Judith, quorum unus scutica rusticum equos invadentem percusserat, alter frameam in similem stringere coeperat, dimissi. Die Martis mane retinuit dominus Kotz dominum Jaroslaum in ientaculo et dedit schedam, ut cum quinque curribus tota comitaliva transmitteretur. Ipsamet etiam domina Kotzia in oppido suo occurrens comitatibus aliquot bombardatis deduxit nos usque ad S. Sanguinem. Ibi in uia auditæ uoces: „Ecce sacerdos, quem nuper mactare uoluimus!“ Item, „si domina nostra non esset nobiscum, illum globo ex curru eiiceremus.“ Nos Deus in omnibus liberauit. Domina Schmeczianskia post festum Corporis Christi feria sexta profecta Straubingam; dominus ad eam Monachio illuc uenit die sabbathi.

Cum autem in discessu meo videret filia dominæ Judith, quod uix ad sacrum locum uenire posset, ipsa cum suis aliquot in sacello domestico communicauit. Postquam domina Schmeczianskia abiret, mansi aliquot diebus ad Sanguinem, et post eum coniunx et soror coniugis comitissa de Sultz, multo plura in uia passa quam domina Judith aut Schmeczianskia, facta communionem post triduum Straubingam profectæ.

Tribus septimanis post meum discessum Praga accepi in loco, ubi hactenus in Bauaria hæsi, decretum contra nostros Pragæ editum, quod est tale:

Nos Barones, nobiles, Pragenses, montanæ ciuitates et alii ex ciuitatibus ablegati et omnes tres uniti status regni Bohemiæ, corpus et sanguinem Domini et saluatoris nostri Jesu Christi sub utraque suscipientes

et profitentes confessionem bohemicam, nunc in arce Pragensi congregati notum facimus.

NB. titulus hic falsus, quia non erant tum Pragæ, nisi 30 directores et aliqui pauci status.

Notum est omnibus ubique, in quantis periculis hoc gloriosum regnum Bohemiæ fuerit omnibus his annis, a quibus hæc secundum exteriorem faciem pia secta Jesuitica (id est hypocritica) in hoc regnum inuecta fuerit, et quam frequenter mutationes ac dissensiones pati debuerit. Quod totum nos status sicut et subditi nostri et alii incolæ grauiter sentire et subire et propterea bona et capita nostra exponere debuimus; cumque de facto reperiremus, talium improbitatum nullos auctores alios esse quam præfatum venenatum ordinem Jesuiticum, qui se ad hoc solum tradidit, et elaboret, quemadmodum Romanam sedem confirmaret et omnia regna et prouincias huius mundi iugum et potestatem eius ducere posset, et non habens ullum respectum in dominum Deum præcellentem, iis mediis semper et ubique uti quæsiuit, ut gloriosos potentates huius mundi contra se incitaret, inter status cuiusque prouinciæ, præcipue ubi diuersitas religionum et discordias et turbas cieret, superiores contra subditos et rursum subditos contra superiores erigeret, item cuilibet homicidæ, licet id alias propter Deum et conscientiam non fuisset ausus attestare, malis consiliis suis in regem et Christum Deum aggredi concedebat, quinimo ad tale paricidale cor habendum propriis promissis acquirendæ gloriæ æternæ et liberationis a purgatorio incendere consuevit, amicos contra amicos insurgere faciebat, per confessionem omnia secreta resciebat, conscientias hominum ita possidebat, ut sine consensu illorum non tantum nihil facere auderent, sed ut non sumerent ullam conscientiam uel scrupulum facere quæuis sibi a Jesuitis imposita et commissæ, licet qualitercunque contra Deum et conscientiam essent, exemplo templariorum quondam egregia magna dominia sibi acquirebat, regimini sæculari omnibus angulis se ingerebat, et proclamantes, omnes Romanæ sedi non subiectos pro hæreticis ubique publice docebat, eis fidem seruari non debere, quarum eorum practicarum maxime Gallia, Anglia, Vngaria, Transyluania, Venetia et Belgium quin et aliquot prouinciæ sacri imperii testes insignes existunt. Tandem etiam in regno hoc Bohemiæ hoc effecerunt; quando post multas nobis in religione nostra christiana facta (sine omni dubio ipsis efficientibus) pressuras literas maiestatis pro futura nostra contra illos et instrumenta illorum assecuratione a gloriosæ memoriæ cæsare Rudolpho, rege et domino nostro, pro libera exercenda religione nostra acquisiuiumus, et nihilominus insuper cum parte sub una (id est catholicis) certam conuentionem fecimus, ut quælibet pars religionem suam commode et libere, absque uituperio et damnatione tam unius quam alterius exercere posset. Hanc etiam a S. C. maiestate confirmatam et tabulis regni ut stabilius tam ab una quam ab altera parte obseruaretur, imposuimus.

Vt nihili facientes poenas in facientes contra literas maiestatis impositas ad annullandas literas easdem insurrexerunt, nos partem sub utraque in concionibus et scriptis publice editis, audacter vituperarint, hæreticos proclamarint, saluti abiudicarint, verbis in literis maiestatis positis genuinum sensum ademerint ac contrariam explicationem fecerint et alium sensum, quasi illæ maiestates subditos S. C. maiestatis seu cameræ, monasteriorum seu ecclesiasticorum uel etiam statuum sub una non

comprehenderent; insuper et honorem et potentiam regiam in Bohemia vilificerunt audentes hoc publice loqui, quod S. maiestas regia nobis statibus fidelibus subiectis suis tales maiestates in causa religionis sine consensu episcopi Romani (cum tamen ille in nos status, multo minus in regem ac dominum nostrum superioritatem et dominium nullum habeat) dare non posset, et inde eo deduxerunt, quod subditi in dominiis S. C. maiestatis et monasteriorum sicut et statuum aliquorum sub una propter religionem grauati fuerint, ad religionem sub una carceribus ac aliis diuersis in hoc solum excogitatis instrumentis et paramentis aperte, at sub titulo ac modo politicarum causarum contra uoluntatem suam coacti fuerint, templa eorum alibi clausa, alibi ex fundamento euersa, exercitia religionis prohibita, omnia præcipua officia regia, regni et ciuitatum personis religionis sub una occupata: illi, qui fuerunt sub utraque et in quibusuis causis regni aut regno in bonum secundum suam conscientiam sententiam protulerint et practicas illorum intrare nollent. ex officio magna leuitate et contemptu deiecti, et in summa pauculis personis religionis sub una simul cum infidelibus filiis patriæ totum regimen et gubernamentum regni per illos ipsos uenenatos regulares et insuper nostram dilectam patriam in grauem casum et perditionem inducentibus et nos fideles amatores patriæ annihilare elaborantibus in manus tradita et pene omnia nutibus et uerbis eorum iam iam impendente (nisi Deus ipsemet ex charitate et misericordia sua sancta, quam erga uerbum suum sacrum et erga nos gerit, præuenisset) omnium nostrum plena perditione ordinabantur et gubernabantur. Propter quod, cum sint illi causa seductionis regni huius iuste meruerunt, ut eos in hoc regno non pateremur.

Et ideo propter prædictas omnes et alias conuenientes causas animaduertentes bene, quod quamdiu ea secta supradicta in regno hoc remaneret, supradicta mala nunquam minuerentur nec pax constans fieri posset. Uerum inprimis sua cæsarea maiestas, rex et dominus noster clementissimus, et iuxta suam maiestatem nos omnes status semper in magno periculo capitis ac fortunarum uersari deberemus, notum facimus omnibus ubique, quod ex unanimi omnium nostrum trium statuum consensu totum illum ordinem Jesuiticum ex regno hoc exque omnibus ciuitatibus et locis huius regni, in quibus hoc tempore collegia aut residentias habent, nominatim ex ciuitatibus Pragensi, Crumlouiensi, Commutouiensi, Nouodomeusi et Glacensi et aliunde undecunque, ubi hucusque in hoc regno contenti fuerunt et adhuc continentur (cum illud illis iam ante significatum sit) proscripsimus et eos homines in æternum proscribimus ita et in hunc modum, ut statim omnes, quicumque illorum ubicunque et apud quemcunque in hoc regno fuerint, ex hoc regno quiete se propriant et nunquam in futurum et perpetuum ad hoc regnum Bohemiæ ullo excogitato modo siue sub proprio siue sub alterius regulæ cuiuscunque titulo reuertantur. Si autem aliquis eorum, ubicunque et apud quemcunque sub quocunque prætextu inuentus ac inuestigatus fuerit, tum contra talem, sicut et contra illum, qui illos uel aliquem ex illis apud se retinuerit, sicut contra euersorem, communis boni inimicum et regni inuasorem ab omnibus nobis iuxta statuta regni procedetur eumque aggrediemur. Nec debet ordo hic Jesuiticus post hanc eius proscriptionem siue ad intercessionem Romani episcopi siue cuiuscunque neque quocunque alio excogitato modo, quem fraus humana excogitare posset, in futurum et in æternum in regnum reintroduci. Si autem per quasunque practicas

(quibus pleni sunt) quodocunque in futurum ab iis efficeretur, ut siue in comitiis publicis siue extra comitia tractaretur, debeantne rursus in regno suscipi, tunc nullus ex statibus regni sub poena in euersorem communis boni, inimicum et inuasorem regni constituta in iure regni sententiam suam pro illis dare debet. Pro futura memoria æterna voluimus hoc omnibus ubique promulgare. Quod autem alios regulares attinet etc. (NB. est de uerbo ad uerbum §, ut in NB. ante tria folia clauditur.)

In confirmationem huius sigillis aliquorum ex nostris loco omnium trium statuum huius regni sub utraque hae patentes obsignatæ sunt.

Actum in arce Pragensi die sabbathi post gloriosam memoriam missionis Spiritus S. in apostolos, id est 9. mensis Junii 1618.

NB. die Lunæ futuro post 2 hebdomadas debebant conuenire status, et hoc die sabbathi conclusum.

Admodum Reuerendo in Christo Patri nostro Mutio Vitelleschi Societatis JESU praeposito Generali Romæ.

Poznámky k textu: P. van der Boon sám svou zprávu rozděluje ve dva díly. V prvním díle mluví o svržení místodržících s oken a o příčinách této defenestrace; ve druhém díle vypravuje o vypuzení jezuitův a o událostech s tím souvisejících. Podnětem ke vzbouření stavů byly dle P. van der Boon různice a sváry, které vznikly po vydání „majestátu“ cis. Rudolfa II., jak vykládá odstavec ten, jenž jedná o stavbách kostelů na statech osob a korporací duchovních: pak se krátce zmiňuje o stavbě dvou protestantských kostelů v Praze, bez překážky od vlády povolené, a k tomu připojuje stavbu kostela ve Hrobech a v Broumově, kteroužto stavbu majitelé oněch panství arcibiskup pražský a opat broumovský Selender pomocí císařskou hleděli překaziti.

Chování defensorů v této sporné věci zdá se mu býti prazvláštní, protože tím poddané obou duchovních pánů podněcovali k odporu. Co praví o jejich schůzích ku přípravám k povstání odbyvaných, shoduje se s jinými zprávami.

Rozhovor náboženský mezi P. Kolovratem a panem Garthiem, o němž P. van der Boon činí zmínku, byl již 28. ledna, ale zpráva o jeho průběhu od obouúčastněných stran vydána byla právě v té době. Neprátelům jezuitů sloužila za záminku k popuzování proti řádu jejich, jak to hrabě Thurn v dopise P. Albertu Chanovskému zaslaném dosti jasně vyslovil.⁵⁾

Třetí místodržící ze stavu rytířského, na jehož jméno P. van der Boon se již nepamatoval, nazýval se Točník z Křimic, podkomoří království Českého. Dle Slavaty císař jmenoval ještě jedenáctého místodržícího, totiž pana Křištofa staršího Vratislava, purkrabí karlssteinského, který však zemřel hned po svém jmenování. Proto se mluví jen o desíti místodržících.⁶⁾

Dle Skály⁷⁾ odbyvala se schůze defensorů, v níž se usnesli o veřejném projevu proti potlačování náboženství podobojí, již dne 18. května, tudíž v pátek před nedělí křížovou. Příštího dne místodržící dostali od císaře druhý zákaz schůze stavův ustanovené na pondělí po nedělí křížové (21. května), kterýžto zákaz byl sepsán výrazy mírnějšími, než byl

⁵⁾ Schmidl III. 99.

⁶⁾ Slavata, Paměti II. 115. 91.

⁷⁾ Historie česká II. 111.

první, a stavy vyzýval ke smíru.⁸⁾ Obsah dopisu, jenž se měl oznámiti s kazatelen, je správně uveden. Dopis v jazyce českém uvádí Skála.⁹⁾

V úterý 22. května konala se nejprve schůze v Karolině, při níž mluvil Frühwein. Šlo tu zvláště o získání měst, z nichžto mnohá J. M. Cís. rychtáři slíbila, že neuznají jiných defensorů než císaře. Mezi schůzí došla zpráva, že rozmnoženy byly stráže na hradě a že císařský hejtman Dionys Černín z Chuděnic všechny příchody obsadil ozbrojenci. To a klamná zpráva, že chtějí zatknouti hraběte Thurna, vyvolalo veliké rozehvěšení. Mnozí navrhovali, aby se ozbrojila čeleď. Dle P. van der Boon se to stalo. Mimo to poslali za vedení hraběte Šlika poselstvo k místodržícím do kanceláře české, žádající vysvětlení, proč byly stráže na hradě sesíleny.¹⁰⁾

O tajné schůzi hraběte Henrika Matesa Thurna s Václavem z Roupova, Colonnou z Felsu a s jinými soudruhy v paláci bohatého Alberta Smiřického na Malé straně (nyní v hostinci u Montagů) neví P. van der Boon ničeho. Zde to bylo, kde se několik spiklých usneslo se světa sprovoditi některé z místodržících „dle staročeského zvyku“, t. j. shozením s oken.¹¹⁾

Provedení tohoto snesení vypravuje P. van der Boon sice velmi stručně, ale bez podstatné chyby. Proto se může jeho zpráva pokládati za potvrzení toho, co vypravuje Slavata.¹²⁾ Každým způsobem mohl se P. van der Boon dopátrati zpráv nejlepších, protože v době defenestrace dlel na hradě. O útěku hraběte Jaroslava z Martinic z paláce paní z Lobkovic a z Prahy podává ne nedůležité podrobnosti.

Pak přechází k událostem v koleji Klementinské a uvádí takřka po způsobu zápisků v denníku, co se každého dne přihodilo. Jelikož píše jako svědek očitý, jenž při mnohých věcech spolupůsobil, rozhodně zasluhuje více víry, nežli zprávy později sepsané a dochované. Jen za účelem objasnění dlužno zde něco doplniti. Jak dotvrzeno ze zpráv jiných, P. provinciál Řehoř Rumer přišel ve středu před nanebevstoupením Páně do Prahy, aby počal s visitací řádu, po několik již let nekonanou. Zde dověděl se o svržení místodržících, jež se stalo dopoledne před jeho příchodem. Zůstal tudíž jen až do pátku v Praze a odcestoval pak do Chomutova. Pro bezpečnost odeslal asi 12 ze 62 jezuitů ve světském rouše z Prahy do různých jiných kolejí.

Dle jiných zpráv jesuité byli nejen od pana Zeilera, ale i od hejtmana Karla Cro, protestanta, varováni před vypuzením. Za vpádu Pasovských vzal tento Karel Cro kolej v ochranu proti nepokojným židlům na Starém městě. Jesuité považovali jej proto za svého přítele. Na toto přátelství spoléhaje přišel do koleje a pravil P. rektorovi o svátku nanebevstoupení Páně, že jsou direktori odhodláni jesuity v sobotu policejně vykliditi z Prahy branou Šibeniční, neodejdou-li do té doby dobrovolně. Až by pak byli mimo město, měli vydáni býti libovůli luzy. On sám že o tom nepochybuje, že by byli ochotni v koleji zemřít za víru; direktori však že se budou stříci takovýmto skutkem násilným poskvěrniti své jméno. Pročež že prosí, aby jeho výzvy uposlechli a záhy

⁸⁾ Slavata n. j. m. 91. — ⁹⁾ Obšírnou zprávu o schůzi svolané na pondělí po neděli křížové, 21. května, podává též Skála II. 113.—117. — ¹⁰⁾ Bližší o tom viz Skála II. 117.—124. a Slavata, Paměti II. 93.—96. — ¹¹⁾ Srv. Gindely, Děj. povstání čes. I. 273. n. Onno Klopp, der dreissigjährige Krieg I. 354. n. — ¹²⁾ Slavata, Paměti I. 81.—94.

i v čas opustili kollej, že je ochoten po nějaký čas poskytnouti jim ve svém domě útočiště. P. rektor Coronius prý mu odpověděl: že si to rozmyslí, má-li rady jeho uposlechnouti čili ne; že nemůže uvěřiti, aby direktori mohli taková snesení učiniti proti lidem, kteří byli jednou přijati do království Českého a v něm se ničeho nedopustili.

Nadešla sobota, a nestalo se, co Cro předpovídal. To prý dle Schmidla bylo P. rektorovi a ostatním jezuitům příčinou, že takovým výzvám již nevěřili. Viděli prý v nich jen pasti, aby je přiměli k dobrovolnému odchodu z kolleje.¹³⁾ Hodnověrnější však je zpráva, že jezuité uklidnění byli odjinud, že záměr direktorů nečelí proti nim, jak vypravuje P. van der Boon. Dle toho dlužno údaje Schmidlovy opravit.¹⁴⁾

Zároveň usneseno, aby se sbíralo vojsko a vydán spis ospravedlňující, obyčejně zvaný první neboli menší apologie stavů, ve které již jezuité a jejich stoupenci označují se jakožto původci pronásledování utrakvistův. Obviňují se v ní jezuité, že proti nim užívali různých pošklebků a nadávek, že je veřejně slovem i písmem vinili z kacířství a učili, že nikdo není povinen dostáti jim ve slově.¹⁵⁾

Potom se sněm odročil a zůstavil další řízení věcí direktorům. Tito se brzy dohodli o vypuzení jezuitů z Čech, sepsali ve schůzi v pátek 1. června dekret vyhošťující a poslali jej příštího dne do kolleje Klementinské. Byl tak sestaven, že se musel pro každou kollej v Čechách zvlášť psáti. Jen 21 z 30 direktorů podepsalo jej a přivěsili své pečeti k němu. Do kolleje přinesl jej pan Kinský, provázen tlupou vojáků. P. van der Boon ke své zprávě připojuje latinský překlad dekretu jazykem českým sepsaného.

Mistodržící dověděli se o tomto dekretu nejprv od jezuitů. Užasli nad smělostí direktorů, nemohli však již mnoho učiniti, aby odvrátili vypuzení svých zpovědníků. Že i oni i několik katolických dam přece ještě činili pokusy, by direktory přiměli, aby odvolali své usnesení, uvádí se zde poprvé zevrubněji od svědka očitého. Chování hraběte Thurna v této věci je prazvláštní. Krátká lhůta, která se jezuitům povolila k vystěhování, byla snad i tím podmíněna, že direktori doufali, že z jejich jmění nabudou prostředků k válce s císařem. Žádost jezuitů za přiměřené prodloužení lhůty byla zamítnuta.

O rozmluvě s hrabětem Thurnem píše jeden z účastníků, P. Lukáš Fanini, P. generálovi do Říma: „Šel jsem s průvodcem na rozkaz P. rektora ke známému velikému v taji potměšile hromujícímu Jovovi, hraběti Thurnovi, dle jehož pokynu vše se řídí, a prosil ho, by nám dovolil, abychom odejítí mohli se svým a prodávce svůj majetek upokojiti mohli své věřitele, k čemuž aby povolil poněkud delší lhůtu; dále aby několik jezuitů k útěše katolíků ponechal v Praze. Vyslechl nás, usmál se, přivítal nás velmi uctivě a pravil, že v těchto zmatcích a usneseních neměl účasti, že o tom ničeho neví a že se do toho neplete.“

List ten zní: „Nouit, credo R. A. Pater, nuperas Boëmorum turbines et insana in nos exilii fulmina, inaudivit non paruis de nobis inopinata. Pulsi sumus Praga (septiduum tempus definitum erat), quin e tota Boëmia omnes. Adii cum socio ego iussu R. P. rectoris magnum illum clam subdoleque tonantem Jouem, comitem a Turri, cuius a consiliis

¹³⁾ Schmidl III. 102.—103. — ¹⁴⁾ Počet direktorů srv. Skála II. 141. n. — ¹⁵⁾ Skála II. 145.

et nutu omnia pendent; ab hoc petitem, liceret nobis uertere solum nostris cum reculis; facere satis creditoribus rerum diuenditione atque ideo plusculum ad hoc praestandum tempus concederet; sineret ad catholicorum solamen quibusdam e societate impune Pragae remanere etc.; audiuit, subrisit, arrisit, honorifice nos appellauit, se in hisce turbis et decretis nullum esse simulauit, non conscius, non complices. Sat sapienti nec ignoranti, quid Turn hominis sit. Deus, spero, reuelabit olim cordium secreta et Amanis pessima in Dei populum meditantibus ipso opere talionem rependet et pauperrimum Mardochæum regia insignem corona dabit visendum.

Expulsi Praga, Boëmia omnes, ego cum socio meo in finibus Boëmiæ ad E. Virginem Oetingensem (in Bauariæ prouincia colitur) properantes detenti sumus in aresto, custodibus et uigilibus hastatis duos dies; liberati precibus cuiusdam dominæ catholicæ, Boëmiam catholicam quidem mœstissimam, tripudiantem hæreticam deseruimus, donec illorum lacrymas in risum, horum uero lætitiā in salutarem (utinam!) fletum omnipotens conuertat, statuimus, Deo et B. Virgine, credo, suadente, obnixæ, salua tamen et integra omnino obedientia, petere a R. Adm. patre, ut existentes iam Oeniponti, non procul Tridento, dignetur admittere peregrinantes usque Lauretum ad Diuam Matrem et tandem ad limina Apostolorum, ad sacros beatorum nostrorum patrum cineres et conspectum suæ reuerendæ admodum paternitatis et quidem toto itinere mendicantes; ut misericors Deus intercessionem tantorum sanctorum dignetur, non obstantibus nostris peccatis, medelam facere tantis malis. Speramus hoc maxime tempore, quo nostra prouincia numero exulum grandissima erit, fore ut reuerenda admodum paternitas sua sit datura locum iustis petitis et deuotioni, si tamen uidetur non exerrans.

Deserui Pragae charissimum mihi hospitale Italarum, ad quod omnis generis nationes deploratæ recurrebant, maximo fructu, congregationem Italarum et concionem Italicam, quam iam eram resumpturus; deserui multos sanctos et ad mille cruces paratos pro fide. Deus dabit, ut spero, ut hæc omnia uideamus breui iuxta illud: Nisi gramen frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, inultum fructum affert, ut sic aliquando cum illis ante conspectum domini ueniamus, portantes manipulos nostros cum exultatione. Oeniponti exspectamus reuerendæ admodum paternitatis suæ, quam Dei spiritus in omnibus secunde dirigat et prosperet, responsum desideratum. Oenipontum uero iam tendimus Oetinga, unde dedimus literas ipso die Corporis Christi. Reuerendæ Admodum Paternitatis Vestræ filii in Christo Lucas Fanini Foroiuliensis, Joannes Flaxius Boëmus, ambo Praga et sacerdotes. In dorso: Oetingæ 14/6. 1618.)

O odjezdu P. rektora dne 3. června večer psal P. van der Boon dne 4. června P. generálovi: P. rectorem heri uespere cum multo fletu et singultu ad portam collegii comitatus sum, flere magis liberet quam scribere. Manet hic P. Vitus Johannides, minister, P. Johannes Antali et ego, cui P. rector omnem curam commisit. Item tres coadiutores ex 61 personis. Vbi est prouincia Boëmica? Collegium totum plenum militibus ad omnes portas.“

Čeho zažil P. rektor na cestě do Moravy v Kolíně srv. Schmidl III. 110.—112.

Jesuité vídenští usilovali, aby u císaře pro kolleje v Čechách vymohli pomoc:

„Dum haec Viennæ intellecta sunt,“ píše P. Marsilius dne 9. června P. generálovi, „R. P. Rector noster 6. Junii supplicavit S. C. M., ut societatis in Boëmia patrociniū suscipiat. Annuit ille clementissime et decretum misit per cursorem extraordinarium, quo sub graui sua indignatione praecipit, ne ad executionem procedant status. Litteras adiunxit etiam orator Hispaniorum, prout mihi promiserat se facturum pridie. Verum frustra omnia, biduo ante, qui postremi fuerant, Praga abierant.“

O útěku P. van der Boon a o odchodu posledních jesuitů z Prahy jsou slova ve zprávě jeho dosti jasná.

2. Zpráva o vypuzení jesuitů z Krumlova.

Historia discessus Nostrorum Crumlouio.

Cum conspiratio acatholicorum Boëmiæ statuum ab animi sinceri etiam primariis uiris non expectata, sed ut plerique uolunt diu multumque cocta tandem erupisset, tumultu in arcis Pragensis cancellaria regia excitato duo illustrissimi domini et secretarius unus per fenestras 23. Maij anni 1618 eiecti fuissent, tunc alio etiam cogitationes, mentes (?), consilia et ausus conuerterunt. Collegia societatis sudes in oculis eorum, in animis lanceæ erant. Ne igitur diutius cruciarentur, omnino concluderunt, omnia, quæ numerum quintum non excedebant, proscriptis hominibus societatis tollere. Decretum hoc Crumlouii non expectabatur nec timebatur, imo si eo tempore allatum fuisset, nemo ei fidem adhibuisset. Quis enim tum insolentem audaciam suspicari aut cogitare potuisset? Tandem 28. Maii ab amico ciue, qui eo die Pragam redierat, admonetur P. rector, ut, si quæ res in collegio præcipuæ essent, quas curatas et conseruatas uellet, eas alio transmittere non differat, graues siquidem turbas in Boëmia timendas esse. Consilio patrum igitur (omnes enim conuocati fuerant, ut quisque utilitati bonoque communi consuleret) literas foundationis ac census aliaque similia Passauium 31. Maij per quendam patrem adiuncto ei socio missa sunt. Visa hic per festa Pentecostes tutissima omnia nec erat, ut ita dicam, tentator, qui nos incursaret. Ministeria societatis exercebantur liberrime. Verum non diu stetit hæc secunda libertas, nam feria 4. Pentecostes, quæ erat 6. Junii, inexpectati adueniunt tres nobiles, ex quorum numero unus catholicus, qui literas P. rectori a statibus uiginti uno sigillo signatas obtulerunt, rogantes, ne ipsis uitio daretur, quod eas traderent, sed potius uoluntati promptæ ad obediendum, siquidem a magistratu suo missi essent, adscriberetur. Acceptis P. rector literis necdum tamen apertis quæsiuit ex iis, quid sub tam insolenti sigillorum appensione contineretur. Vbi perrectæ fuerint, inquirunt, intelligetur. Eritne responso opus? subiicit P. rector. Facto, aiunt, opus erit. Neque enim nobis de responso accipiendo quidquam demandatum. Sic abiire litteris in manu P. rectoris relictis. Has ut apertas legit, proscribi homines societatis intellexit, et quia tardius traditæ sunt, unum et medium diem habuere socii, ut solum uerterent et in Boëmia non comparerent. Iam increbuerat, præcipue apud acatholicos, qui, prius quam literæ ad collegium perferrentur, ex latoribus earum non sine exultante lætitia audierunt de proscriptione nostrorum, ideo hilares attendebant, an edicto satisfaceret,

animo ad inuadendum paratissimi, si moræ discessus necterentur. P. rector auditis patribus, qui furori locum dandum abeundumque putauerunt, capitaneum arcis adiit, non tam consilii (quale enim ab alieno a fide sancta daretur), quam equos et currus pro auhendis quibusdam rebus imo et nostris debilioribus impetrandi gratia. Promptus ad satisfaciendum petitioni fuit, et die insequenti, 7. scilicet Junii, opere præstitit. Ex arce P. rector descendens accessit (consulem) rogat, ut, qua putaret, a prandio hora aliquos senatorum uocaret, rem necessariam se proponendam habere. Annuit catholicus consul. Plures, quam sperabamus, senatores conuocauit, P. rectori per suum famulum eos præsto esse indicauit. Venit sepositis omnibus P. rector ad congregatos, negotium aliunde iam ipsis perspectum exponit. Compatiuntur omnes plerique cum lacrimis, consilium manendi dat nullus, ad tuendum nostros offert se nemo. Agebatur quidem a senatu apud capitaneum arcis, ut senem patrem retinere possent, uerum ille contra amicissimum sui tulit sententiam, nequaquam id fieri debere nec posse, cum omnes a statibus proscripti sint. Veritas fortasse, (quod idem, ut puto, catholicum senatum mouit,) ne cum nostris (fautores siquidem et adiuuatores nostros, licet non proscriberentur, tamen minis a statibus in literis proscriptionis nostrorum, quarum exemplum non dubitamus capitaneum arcis prius Praga ab eiusdem farinae hominibus, quam ad nos perferrentur, habuisse, defensione scilicet, si quid in eos irrueret, priuandos) aliquid sustinere coereretur. Itaque P. rector, quasi cognitis eorum animis, id unum rogabat, ut collegii et rerum ad id spectantium curam in se susciperet senatus. Annuit consul cum præsentibus; gratiæ illis actæ, preces nostrorum oblatae. Interim fama de habitu nostrorum creuit eundo, ut ad minimos discipulos etiam collegii nostri peruenerit. In turbatione erant omnia, quamuis eo die non tanta. Illuxerat 7. Junij, cum discipuli magistris, confessionis filij confessarijs ultimum uale dicere cupiebant. Inde euenit, ut ab utrisque, maxime autem his, aliqui ad collegium uocarentur, et sponsonibus eleemosynæ inuitarentur; quare collegii area replebatur, neque enim debilis senex ianitor impedire ualebat, studiosi et ciues cubacula penetrabant, pauperiores eleemosynam petebant. Liberalitas indiscreta et in societate inaudita quorundam animis impluit. Vestes, libros, lectos et similia in scio rectore, qui sollicitus de expediendis patribus et fratribus uiatica numerabat præcipuisque ciuibus responsa dabat ac, quæ debebat aliis collegium, (nullum procuratorem habens) exsoluebat, distribuebant, imo ex cubiculis lectisternia ijs, qui in area stabant, eiiciebant, et non nemo uendebat. Vinum quidem ac frumentum rectoris uoluntate pretio foris dabatur, ut uiaticis pecunia sufficeret et militi hæretico, qui certe uenturus dicebatur, ne annona relinqueretur. Eiecti quidam in Moldauam fluuium collegium præterfluentem libri fidei non sinceræ (cum præ temporis angustia comburi non potuissent) fere fabulam. prout reuertentibus nostris narrata tum est, pepererunt. Sed euanuit falsissimo mendacio nixus rumor. Libri ex utilibus et necessariis non postremi in sacristiam templi delati, ut priuilegijs ciuitatis et parochiæ coniuncti tutiores essent, hæc enim supra sacristiam.¹⁰⁾ At ne hic quidem tutis esse licuit, dilacerati quidam, quidam uncus unques sequi coacti. Discedendum nobis omnino erat illo die; ideo pro tempore, quamuis non ita commode dispositis rebus, præcipuis clauibus consuli datis, cum

¹⁰⁾ Zde patrň něco vynecháno.

prius fere omnes dimisisset, P. rector cum aliquot coenula sumpta Passauum uersus perrexit. Infirmus unus cum duobus fratribus relictus, quibus iam de curru a P. rectore prouisum fuerat, 8. Junii reliquis clauibus consuli traditis Crumlouio excessit. Omnes Dominus in uia tutatus est, nec quidquam, quod audiuerim, cuiquam mali contigit. Vnus pater, cui postea a R. P. prouinciali socius adiunctus est, in monasterio Plagensi in Austria tribus leucis Crumlouio distante (ut, si qui Crumlouiensium illuc confessionis ergo uenirent, præsto illis esset) mansit mensibus aliquot, unde postmodum ob imminetia pericula Passauum euocatus est. Verum dum absumus collegium, a quibus is nouit, qui omnia nouit, ultimo tandem a militibus clanculum inuaditur, quæ reliqua erant, paucula quidem illa, diripiuntur. nec libris parcitur, quæ summa elades iudicatur. Hæc de migratione nostrorum Crumlouio.

Poznámky k tomu: 1. Hejtmanem v Krumlově byl tenkrát Zikmund Turnovský z Thurnsteina. Katolický konšel nazýval se Matěj Hildrle.

2. V klášteře Schläglském (Drkolínském, lat. Plaga) zůstal P. Lukáš Perger s průvodcem blíže neznámým.¹⁷⁾ Rektorem byl P. Mikuláš Colens.

3. Opis není všude přesný. Na dvou místech chybí slova.

Jelikož se jesuité ještě za války vrátili do Krumlova, připojujeme zde též vypravování o jejich návratu.

Reditus Crumlouium.

Multi, præcipue autem mediocris conditionis homines, reditum nostrorum medullitus desiderabant et auide expectabant, tum ut conscientijs suis consulerent, quas alijs cum difficultate aperiebant, quia nonnulli reperi sunt, qui absentibus nobis annum et duos menses nunquam se sacerdoti ad eluenda peccata stiterunt; tum ut iuuentus iam syluescens iterum tam pietate ac bonis moribus quam literis institueretur. Illustrissimus dominus Buquoy, S. R. maiestatis exercitus generalis, uotis expectationibus eorum inopinato satisfacit. Nam senatum nomine S. R. M. scripto monuit, ut patri ex nostris, qui præsens erat et Passauum curandæ ualetudinis ergo properabat, clauēs collegii traderet. Capitaneo uero arcis mandauit per literas, ut omnes redditus ob bellicos tumultus retentos reducibus nostris pendere curaret, quin et ultra aliquid ad reparationem deuastati collegii adderet et quid hac in re fecerit, excellentiæ suæ perscriberet. Accepta resolutione illustrissimi don Buquoy de reditu P. rector cum quinque alijs, tribus scilicet patribus et duobus fratribus coadiutoribus, 6. Augusti anni huius 1619 Passauio mouit itinere difficili nec usque adeo tuto, cum ab hoste uno tantum milliari distaret. Tandem 9. eiusdem mensis congratulatione plurium acatholicis frementibus Crumlouium ingressi R. D. archidiaconum, parochum nostrum, cum domino primate ciuitatis hilare nos exspectantes inuenimus. Hic statim clauēs collegii P. rectori resignauit. Quoniam autem nec mica panis in collegio reperiabatur nec uenalis in ciuitate esset (uix enim militibus sufficiebat) D. archidiaconus ex suo nobis pro refectiuncula prouidit, prout et altero die mensa sua excepit, tertia autem die dominus primas allatis esculentis et coco externo adhibito in collegio nos paut. Faciem autem collegii immutatam uidimus, portas confractas,

¹⁷⁾ Schmidl III, 115. n.

seras destructas, lectos sublato, libros non colligatos hinc inde sparsos, horrida uno uerbo omnia reperimus. Tandem 11. Augusti (prius enim ob S. Laurentii natalem et dominicam subsequentem manus imponere non licuit) antiquo nitori optantes collegium reddi, proficua ab aliis discernere, portas, seras et alia confracta reparare cepimus. Interim uidentes inopiam nostram quidam amantes nostri ex ciuibus pro facultatibus quisque suis in esculentis auxilio fuerunt, alij panis aliquid, alij cereuisiæ, alij uini, quantum prandio uel coenæ sufficeret, alij carnes, alij butyrum, caseum alij, alij alia submittentes, quin obnixè petebant alij, peteremus, quibus opus haberemus. Sed parcendum erat hominibus iam per milites satis exhaustis, uix pecunia necessaria habere potuerimus, quin necdum habere possumus nisi pretio duplo quam olim maiore. Retribuat benefactoribus ille, qui bene facit omnibus benignissimus Deus!

Dum tam tutos ab hoste nos esse putamus, Austriæ Superioris statuum (qui Boëmis confoederati) miles in præsiidiis Rosenbergæ et Altouadi collocatus frequentibus excursionibus et tam pecorum quam hominum abactionibus Crumlouiensibus aliquid terroris, cum ex præsiidiis illorum sat ciuitati propinquis prædas ageret. Quare ad illustrissimum dominum generalem certis destinatis suppetias petierunt. Sed ab occupato in expugnatione ciuitatis Pisek parum obtinuerunt. Vnde domum reuersi senatui, quidnam effecerint, retulerunt. Hic rursus aliquem mittendum conclusit et duos ex ordine suo ad P. rectorem, tunc infirmum, misit, qui ut aliquid D. generali de necessitate ciuitatis perscriberet, rogarent. Justæ petitioni annuit P. rector et de discrimine etiam nostrorum excellentiam suam reddidit certiore. Ad literas illas plenum humanitatis paterni ueri affectus et auxilii promissionis responsum accepit. Factum igitur, quod petebatur, uenit don generalis Rosenbergam, eam cepit, præsidia, prout etiam in monasterio, ex quo præsidium Austriacorum non expectati regio milite turpiter profugit, posuit. Dimisso alia uia exercitu cum paucis iisque præcipuis Crumlouium inuisere eidemque prouidere statuit. Horis duabus ante lucem diei 15. Septembris traduntur P. rectori literæ, quibus indicabatur, don generalem in collegio prandium sumere uelle. Mane conscius huius rei D. primas ciuitatis ad P. rectorem mittit, ne turbetur, sed curam ponat de uictualibus, se curaturum, ne quid desit. Itaque omnia, exceptis pauculis, quæ collegium subministravit, ab eo prouisa. Paratur refectorium, sed hora tardiore, quam sperabatur, don Buquoy aduenit. Penes collegium omnibus transeundum erat, illa enim uia fuit, et dum porta collegij pateret ad ingrediendum, præterijt cum comitatu, ut principes ad hospitia deduceret, inclamans se statim adfuturum. Aduentanti rursus porta collegij patuit. huic uicinus P. rector cum quinque sociis expectabat, ut breuibus eum saluaret. Ingressus, ut nostros conspexit, uultu hilari ac uere lætitiæ spirante equo desiliit, P. rectori, tum alijs manum porrigit, de ualetudine et commoditate reducum quærit. Breuiter P. rector respondit, preces nostrorum obtulit, gratias pro collatis beneficiis egit ipsumque ad refectorium deduxit. Et ecce ex hospitibus suis tres illustrissimi principes, marchio unus, duodecim comites aduolant, non tam prandium, sed coenam cum domino generali sumpturi. Coenatum modesta hilaritate et hilari modestia. A coena remanet don generalis cum duobus comitibus et pauculis alijs, ad hospitia alij dimittuntur. Diem insequentem integrum in collegio

mansit, prandij et coenæ socij ijdem, qui pridie fuere. Illuxit 27. Septembris, impedimenta et militem remanentibus cum ipso præcipuis Nouogradum seu Graczen præmisit, quos ipsemet audita prius missa ac ientaculo exiguo sumpto dicens uale nostris est subsequutus. Nunquam tantos hospites collegium hoc excepit.

Nos hic otiosi non sumus, conciones bino idiomate de more fiunt, ad infirmos præcipue milites fere quotidie non unus sed plures euocantur et sæpius eundum esset, si quispiam patrum Gallica caleret. P. rector æger ad ægros, qui italice norunt, licet non absque difficultate gressus, tamen subsistendo etiam quandoque in uia pergit. Scholas tres aut quatuor aperire cogitamus. Deus pro sua clementia benedictione et gratia sua nos adhuc in mediis hostibus positos prosequi dignetur!

Poznámky: 1. Tuto zprávu pojal Schmidl do své Historia Societatis Jesu provinciæ Bohemiæ III. 189—192 s několika dodatky a přídávky.

2. Arcijahen a farář v Krumlově byl tehdaž pan Mikuláš Kučera. Zemřel za krátkou dobu po návratu jesuitů. Dne 20. září 1620 byl P. Albert Chanovský jmenován představeným kolleje. P. Jakub Colens odešel do Pasova.

3. Vypuzení jesuitů z Jindřichova Hradce.

Admodum Reuerende Pater in Christo! Pax Christi!

Jam certiore facienda esse Adm. Reu. P. V. existimo, procellam illam, qua catholici dynastæ regni Bohemiæ Pragæ statibus acatholicis, seu sub utraque illi se uocant, contra eos sæuientibus, ipso peruiugio ascensionis Christi Domini fuere iactati, a nostra etiam societate non potuisse euitari. Apprehendit enim omnes nostri ordinis in eodem regno socios (?) et proscriptionis stylo confecit (?). Vltimus dies, quo in exilium fuit abeundum, et quo elapso non amplius quisquam debuit in regno comparere, 8^a. huius erat assignatus. In hac subita rerum perturbatione quid per singula collegia sit actum Adm. Reu. P^{ti}. V^{ao}. a singulis rectoribus iam fortassis est perscriptum. Ne et ego meo desim officio, paucis Adm. Reu. P^{ti}. V^{ao}. quid et quomodo Nouodomi sit factum, exponam.

Post catholicos proceres in præceptis datos status acatholici facti sui reddidere scripto rationem, quod apologiam uocarunt. Huius scripti initio societatem nostram nomine sectæ regno Bohemiæ perniciosissimæ (utpote cuius studium sit non regiam tantum maiestatem sed etiam regnum integrum incolasque eius et status sub utraque fraudulenter et dolose Romanæ sedi atque ita alieno imperio subijcere) appellant. Et non multo post, ab illis ipsis catholicis proceribus, in quos desæuierant, status sub utraque opera Jesuitarum tum verbis tum scriptis palam esse traductos, quod sint hæretici, quibus nemo fidem, quantumvis eis spondeat et scripto confirmet, seruare teneatur, asserunt. E quibus, cum a statibus societatem nostram in partem criminum catholicis proceribus obiectorum trahi manifesto nobis constaret; et quod insuper ijdem status in prædicta apologia sua se in alios etiam literarum maiestatis, quibus religionis libertas eis cauetur, oppugnatores, tamquam pacis publicæ violatores, se animaduersuros minitarentur, subuereri coepimus, ne societas nostra graue etiam adiret periculum.

Augebat opinionem conceptam, quod noster illustrissimus dominus Vilhelmus Slawata, paulo ante ijsdem statibus acatholicis, ut mortem, quam non sine miraculo euaserat, uitare posset (omnino enim eum statuerant interficere, cum ex casu superstitem esse intellexissent) adactus fuit, scripto amnistiam facinoris in se admissi condonare et præterea promittere omnium regni magistratuum abdicationem; nunquam item se uelle contra eosdem status agere, nunquam a consiliis regi nec ulli ecclesiasticæ personæ esse, denique a statuum partibus stare et literas maiestatis propugnare. Quæ omnia non parum periculi nobis imminere portendebant.

Suspensis idcirco nostrorum animis, quid tandem status essent facturi, feria 2. Pentecostes mane exigua scheda manu illustrissimæ fundatricis nostræ scripta absque subscriptione et superscriptione (non enim secundum illi fuit, apponere nomen suum et nostrum, ne literæ in manus statuum deuenirent) nobis est reddita, in qua cum magno animi sui moerore certiores nos faciebat de proscriptione societatis e tota Bohemia simulque valedicebat.

Hoc tristi nuntio accepto foundationis tum collegij tum seminarij literas et alia, quæ asseruanda fuere, collecta simul in cistam inclusi sequenteque die in Austriam octo milliaribus Nouadomo ad S. Bernardum, ubi est collegij Viennensis residentia, cum duobus e nostris misi. Quo etiam die veritus, ne decretum proscriptionis ad nos tardius mitteretur, ut magis imparati abire cogeremur, disponere de personis collegij, quo essent mittendæ, coepi; siquidem et fundatrix iam nobis ualedixerat et D. Slawata iam nos, ne promissionis suæ statibus factæ contraheret, retinere nos (!) non poterat. Dumque ea in dispositione versor, tres ex equestri ordine ad collegium venere 6^a. circiter vespertina, quj me ad portas euocato (non enim inuitati ad collegia interiora volebant intrare metumne an alia ex causa, nescio, patentem certe portam famuli eorundem sclopis alijsque armis instructi occupabant) literas directorum (sic vocant 30 viros ex tribus statibus sub utraque baronum, equitum, ciuitatum, denos e singulis, ad negotia tum religionis tum politica procuranda delectos). qui iam statuum eorundem nomine reum potiuntur vno et uiginti sigillis eorundem (tot enim per id tempus Pragæ, e singulis statibus septeni, morabantur) obsignatas (quarum exemplum e bohémico idiomate latine redditum Adm. Reu. Pti. Væ. his adiunctum mitto) mihi tradidere, præfati primum, ne moleste ferrem hoc illos fungi munere a dominis directoribus sibi imposito; tum modesta insinuatione usi, se non dubitare, ea, quæ in literis continerentur, curæ nobis fore. Nec mora sine omni (?) responso accepto collegio excessere.

Ab eorum discessu auide recognoscendæ causæ proscriptionis literis apertis nullam in specie reperimus. In genere solum illa prætexitur ab alijs iam ante societatis hostibus usurpata, societatem regno extitisse perniciosissimam et technis machinationibusque variis statibus sub utraque insidias struxisse, hocque ipso pacem publicam violasse ac propterea uti perniciosam ac seditiosam ex regno proscribi debuisse, uti etiam ex alijs provincijs Romanæ religionis proscripta est. Additur et hoc, proscriptionem hanc iustam patentibus literis toti regno diuulgandam. Quod equidem, an sit iam factum, hucusque non potui intelligere.

Cum igitur hoc modo res nostras verti nec nos posse Nouodomi amplius hærere cernerem, mane feria quarta partim in Morauiam partim

in Austriam partim in Styriam patres ac fratres dimisi, P. Nicolao Pistorio et duobus fratribus coadiutoribus, qui me in disponendis rebus collegij et seminarij iuuarent, relictis.

Tum acersito capitaneo arcis ac dominij Nouodomensis, homine catholico, eidem utpote illustrissimæ fundatricis nostræ Pragæ tum propter D. Slawatam conualescentem degentis vices gerenti sacram imprimis supellectilem in sacrario nostro consignauit et claues ad cistas et armaria vna cum inuentario tradidi monito eo, ut nulli peteat ad sacrarium aditus, siquidem ad solius societatis usum sit de nouo a fundatrice constructum. Cupiebat senatus Nouodomensis ad se curam eius sacrarij attrahere, sed fundatrice nostra superstite nullum alium patronum rebus nostris nos (sic) debere arrogare, illis respondi. Bibliothecam quoque uti et supellectilem tum laneam tum lineam prius deportatam ad camerata conclauia, quorum ut fenestras dimidias, ianuas integras muro curaret obstrui idem capitaneus, ab eo petij, quo ab incendio tutiora esse possent, eiusdem fidei commisi. Prædium præterea nostrum, item provisionem, quæ fuit in uino, frumento et alijs victualibus cum parte nonnulla supellectilis rectorij (maiores enim partem eiusdem noctu defodi curaram) et toto culinæ apparatu eidem commendauit. Quæ ipse ad arcem vna cum cista, in qua libri nostri instituti cum nonnullis scriptis ad collaturas pertinentibus continentur, curauit deportari. Singularum autem harum rerum inuentarium vnum penes me alterum penes illum relictum.

In hac dispositione rerum collegij cum ultra octauam vespertinam hæsissemus, consignatis eidem capitaneo etiam clauibus collegij (cui apponi debuerunt excubiæ, ne plebs per tenebras noctis in derelicta grassaretur) ad arcem deducti ab eo, mane insequentis diei relictæ Nouadomo ad S. Bernardum perreximus saluique, Deo laus! peruenimus. Hic iam operior aduentum R. P. prouincialis Passaui ad Cremense collegium, ut hinc excurram ad eum et eorum omnium oretenus eidem reddam rationem.

Elegi hunc locum cum P. Nicolao, ut ex proximo tum illustrissimæ fundatrici tum domino Slauatæ et eius coniugi, filiæ illustrissimæ fundatricis, si a reditu suo Pragæ Nouam Domum, qua in re nostra velint uti saltem per literas opera, præsto et quasi ad manum esse possimus, ne prorsus eos relinquere videamur. Faxit Deus, ut breui postliminio tum nos ipsi tum alij nostri omnes collegijs restituamur. Quam ad rem preces vniuersæ societatis et catholicorum ob nostram proscriptionem afflictorum nobis non defuturas, in Domino confidimus. Deus clementissimus Adm. Reu. P^{on}. V^{am}. diu seruet incolumem. Ad S. Bernardum 15. Junij 1618. Adm. R. P. V. seruus in Christo et indignus filius Stanislaus Brochocius.¹⁸⁾

Poznámka. P. Brochocki (Brochocius) v září 1617 následoval po P. Václavu Hermannovi jakožto rektor. Když dne 23. září 1618 rektor brněnský P. Vít Pachta v Pánu zesnul, nastoupil po něm P. Brochocius vypuzený z Jindřichova Hradce. V květnu roku příštího musil se svými Brno opět opustiti. Dne 26. srpna 1620 zemřel ve vyhnanství ve Vídni. Pocházel z Kutné v Polsku a dosáhl věku 50 let.¹⁹⁾

¹⁸⁾ Aut. ib. f. 25. 26. s pečeti. — ¹⁹⁾ Schmidl III. 74., 260.

T ý n e c P a n e n s k ý.

Napsal FR. ŠTĚDRÝ.

(Dokončení.)

II. Týnec Panenský, městys.

1. *Osudy jeho vnější.*

O Týnci Panenském jest po první řeč v zakládací listině kláštera klarisek r. 1321, jak bylo vypravováno. Jmenuje se Žirotský Týnec, protože nejstarší známí držitelé jeho byli Žirotinové, kteří zde vládli do svého vymření. Poměr Týneckých ke klášteru byl, jak 1456 31. července seznávají¹⁶⁸⁾ rychtař, konšelé, všecka obec, že od jakživa úroky plativají pannám kláštera Týneckého, avšak že páni Plichtové panství nad nimi sobě zůstavili. Ale poměr ten se změnil, když nastoupili Lobkovicové jako dědici Žirotinů. Viděli jsme, že nastaly časté potyčky mezi nimi a pannami klášterními o panství nad lidmi poddanými. Poněvadž však 1510¹⁶⁹⁾ pbatýše a konvent to jsou provedli dostatečně, že jsou lidé jí i předkům jejím slibovali člověčenství i také, že jsou lidi propouštěli a přijímali a Jan z Lobkovic toho ničímž neprovedl, by jemu též lidé slibovali člověčenství, dal soud za právo abatysi a konventu. Od té doby ještě několikrát se pokoušeli Lobkovicové domoci se panství nad lidmi klášterními, ale nedosáhli toho.

Odtud až do zrušení kláštera 1782 byl Týnec městysem poddaným kláštera dotčeného. Po zrušení stát spravoval zboží klášterní, které nic neneslo. I prodáno jest 1797 14. listop. měšťanu pražskému Janovi Tuskanymu za 90.000 zl. Za něho nastala neobyčejná změna s kostelem klášterním jakož i s ostatními budovami klášterními tak, že teprv kopání v nedostavěném kostele zjistilo částečně tyto změny.¹⁷⁰⁾

Nejprv zavřena jest kaple nejsv. Trojice, a to již za doby administrace císařské 1786.¹⁷¹⁾ Co se s ní dále dělo, nevíme ani z knihy pamětí farních, ani z podání lidu. Pravdě se podobá, že stávala vedle kláštera na jižní straně a že na základech jejích spočívá nynější dům pro úředníka hospodářského. Při kopání v nedostavěné lodi přišlo se na zbytky žeber gotických, které tam nalezeny v rumu. Poněvadž mají docela jiný tvar nežli okolní stavba, jest domnění, že pocházejí ze staré kaple nejsv. Trojice, která byla nejen kostelem klášterním, nýbrž zároveň i farním městyse Týnce.

V pamětech písemných jest poprvé zmínka o ní v zápise 1359 22. pros.,¹⁷²⁾ v nejstarším zachovaném inventáři farním z roku 1740 nazývá se prastarou¹⁷³⁾ (antiquissima). Soudě dle tvaru žeber, jejich průmětu, náležela stavba ta ranné gotice, kterou můžeme dobře vřaditi do 1240—60 tedy asi do té doby, kdy sobě páni z Loun, potomci Janovi, vystavěli hrad Žirotín. Současně asi s hradem Žirotínem stavěn byl tudíž farní kostel nejsv. Trojice, který z počátku byl i kostelem klášterním a zůstal jim až do svého zbourání, protože pravý klášterní chrám, nyní velkolepá ještě zřícenina, zůstal od požáru r. 1382 nedostavěn a sloužil později,

¹⁶⁸⁾ Arch. čes. I. 346. — ¹⁶⁹⁾ Emler P. D. Z. I. 240. — ¹⁷⁰⁾ Pam. kn. f. 33. str. — ¹⁷¹⁾ Zádušní účty t. r. — ¹⁷²⁾ Emler P. D. Z. I. 427. — ¹⁷³⁾ Díky vzdávám dp. f. Kubáčovi za půjčení inventáře tohoto.

aspoň od časů císaře Ferdinanda I. za hřbitov osady zdejší, jak se zjišťilo kopáním 1904 podniknutým.

Tato kaple nejsv. Trojice byla zároveň pohřebištěm rodu Žirotinského i panen klášterních. O Žirotínech máme zprávy písemné, že pohřbeni jsou v chrámě klášterním, ale za administrátora fary Jana Čížka 1745—57 nebylo již památky po hrobce Žirotinů. Za to mausoleum (hrobka) jeptíšek bylo ještě znáti. Stávalo po straně evangelní vedle kamenného tabernakula. Nad ním byl obraz po způsobu oltáře, jenž přenesen jest na stranu epištolní pro pohodlí, ale také pro řeči mezi lidem, že jest tam skryt poklad. Písmena zlatá již málo byla znatelná. Nápis latinský četl farář Čížek takto:

Anna ancilla Dei succumbo fulmine mortis
 Quid mirum? Dominus mortuus ipse meus.
 Cum Domino morior, cum quo post sidera scandam.
 Cum capite et surgent mortua membra suo.

(Anna služebnice Boží blesku smrti podléhám. Co divu? Sám Pán můj umřel jest. S Pánem umírám, s nímž i v nebesa vstupuji. S hlavou svou vstanou zajisté mrtvé údy mé). — Pomník ten náležel abatysi Anně. Které však Anně, těžko pověděti. Podle okolností, že písmena zlatá bylo ještě znáti, přisoudil bych pomník ten té nejmladší z nich. V řadě abatysi nejstarší Anna Žirotinská uvádí se k r. 1381. 1414, Anna z Kolovrat 1510, Anna z Litoměřic 1564—85, Anna Jelinkova z Kvilic 1611—12, Anna Klára Stanická 1624—44, Anna Marie Plantova 1669—75. Mohla by to býti Anna Stanická, za níž konvent odstěhoval se do Prahy a ona s těžkostí se loučila s milým klásterem Týneckým. Annu Plantovu proto pomijím, že v té době již pochovávaly se abatysy v klášteře sv. Anežky jakož i nejstarší faráři vrbenští až do Karla Tichého tamtéž jsou pohřbeni.¹⁷⁴⁾

V téže kapli býval pomník mramorový u oltáře sv. Anny, pod nímž pochován byl Jan Mladota ze Solopisk na Brloze. Tento jediný kámen přenesen ze staré kaple do nového farního chrámu sv. Jiří a jest nyní za oltářem. Nápis jest částečně porušen. Čížek četl: Letha Panie MDCXXII ten autery przed sw. Duchem dokonali ziwot swuj wrozeni a stateczny rytirz pan Jan Mladota z Solopisk a na Librze a tuto tielo gehu pochowano gest oczekawage radostneho od mrtwych wstanie. — Dle pramenů žil Jan Mladota ze Solopisk na Brloze 1556—82¹⁷⁵⁾ a může pravý rok jeho úmrtí býti buď 1582 neb 1583. Brloh byla ves zápisná, která druhdy náležela klásteru Panny Marie v Roudnici. Byl tudíž zástavním pánem Brloha.

Druhý pomník opukový vedle Mladotova měl erb vytesaný čtyři lvíky a z nápisu přečetl toliko: pana Martina z Walthau. Vědouce, že páni z Valdšteina užívali erbu rozčtvrceného se 4 lvy, pokládáme tento pomník za Valdšteinský již podle nápisu Walthau, nejspíš Walstein. Na třetím náhrobku přečetl jen: abbatissa, vše ostatní bylo setřeno. Bylať to tedy hrobka abatysi a panen klášterních. O hrobech Žirotinů již nevěděl. Jeden z hrobů Žirotinských vykopán na severní straně nedostavěného chrámu klášter-

¹⁷⁴⁾ Matr. Vrhenská 238, 239. — ¹⁷⁵⁾ D. Z. 52. A. 4., arch. Loun. I. A. 2. H. 5.

niho tam, kde nyní cesta v parku vede k zámku, asi před šedesáti lety.¹⁷⁶⁾ Kámen ten měl ještě znak Žirotínský orlicí. Asi před 20 lety sám jsem jej viděl rozpuštěný, sloužící za schod k zámku. Nyní již jen nepatrné stopy znaku jest znáti. Ani v lodi, ani v presbytáři nedostavěného chrámu nenašly se stopy hrobů Žirotínských. Zůstávají tedy pravá místa pohřbů jejich pro nás záhadou.

Městys Týnec byl mislem hrazeným. Měl dvě brány. Na východ města byla Pražská, na západě pak Lounská brána. Právě stanoviště jejich nedá se dnes přesně určití ze dvou příčin: jedna jsou časté požáry, o nichž máme vědomost od r. 1704 až do 1836; bylo jich nejméně deset. Dne 6. března 1704 vypukl oheň u Houdů (dříve u Červenky) a shořelo 11 domů na straně západní. Škoda se páčila na 3000 zl. Dne 12. srp. 1720 vyšel oheň od panského kováře a vyhořelo 5 domů, stodoly panské a konvent. Škoda panská obnášela 850 zl., ostatních obyvatelů 4850 zl. Dne 24. pros. na štědrý večer 1733 vyšel oheň z domku za branou Lounskou, jenž ztrávil 22 domů a nadělal škod za 3000 zl. Dne 30. čce 1722 zapálil blesk, čímž 28 domů lehlo popelem; starý dvůr, kostel sv. Jiří, dílny řemeslnické ztráveny požárem. Panství počítalo škody na 3500 zl., občané na 9000 zl. R. 1744 oheň zasáhl i starou věž, která byla jehlancová (cuspidata); zvony staré se rozlily. R. 1778 6. dubna Lounští jednají o příspěvek vyhořelým v Týnci. Jinak nemáme o tomto ohni bližších zpráv.¹⁷⁷⁾ R. 1797 31. srpna zapálil Josef Zima, syn Vojtěcha Zimy č. 41 tím, že hledal kuřata s hořící loučí; 20 stavení a dvě stodoly shořely. R. 1814 13. září ve 2 hod. odp. mezi křesťan. cvičením vyšel oheň z čís. 19, jenž ztrávil 26 domů a 6 stodol. Bylo založeno zlomyslně. R. 1835 26. března vedle školy v čís. 11. vyšel oheň a strávil 13 stavení a 2 stodoly. Dne 30. března 1836 vypukl požár v čís. 22 a za oběť mu padlo 9 dílem selských, dílem domkářských stavení.

Druhá příčina, proč se poloha městyse změnila, jest říšská silnice 1799 13. srpna založená a v tomtéž roce dostavěná.

Rod Tuskany vládl Týncem do 1854. Po nich jej koupil Vojtěch Renner a od dědiců jeho Teresie hraběnka z Herbersteina, majitelka Žirotína, po níž dědil syn Josef, který drží zboží to do dnes.

2. Vnitřní správa městyse.

Města poddaná měla podobné zřízení jako města královská. V čem se lišila od oněch, nelze všestranně určití, protože se nedostává písemných pamětí. Jako města královská volívala si určitý počet osob, z nichž královský podkomoří vybíral konšely neb přísežné, dělo se asi podobně, leda jen s tím rozdílem u měst poddaných, že tento výbor volil si sám pán toho městce. Podle toho voleno bylo zde v Týnci šest měšťanů za konšely (béřeme-li ohled a můžeme-li za to míti, že obyčej ve věku 17. jest staršího původu), z nichž střídavě vždy jeden zastával místo purkmistra na určitou dobu v roce a po něm býval volen druhý, až se všickni

¹⁷⁶⁾ Sdělil H. Munš, bývalý starosta týnecký. — ¹⁷⁷⁾ Arch. Loun I. F. 17; ostatní zprávy z pam. kn. far.

vystřídali. Purkmistři vedli správu města a vedle nich byl rychtář, který obstarával soudy a předsedal jim, později pak zůstalo působení jeho omezeno na úřad městské policie. Teprv odporem měst českých za známé války šmalkaldské stala se osoba primasa nejprvnější a nejmocnější v celém sboru konšelů. Tak bylo i zde v Týnci, jen že primasa volila vrchnost. Pamět o nich máme před sebou jen od 1669—1696, z nejstaršího známého urbáře čerpanou. Od r. 1669—74 byl kovář Jan Svoboda primasem, 1675—79 Mates Richler, od 1682—96 Jakub Duchek, bývalý písař.

Z rychtářů známi jsou: roku 1396—1417 Petr Němec,¹⁷⁸⁾ 1576 rychtář Bartoloměj, purkmistr Jan Mastihubek a Jarolím konšel,¹⁷⁹⁾ 1610 Jan Hyrš,¹⁸⁰⁾ 1631 Kašpar, 1632 Bernard Heřt, 1669 Václav Heřt, 1670 Bartoloměj Valenta, 1671—82 Šimon Řežábek (původně asi Jeřábek zvaný), 1684 Bartoloměj Valenta, 1685—93 Ondřej Klapka, 1702 Šimon Eršt, 1726 Matěj Heřt, 1755 František Mühlendorf, 1796 Antonín Klapka.

Týnec stal se brzy osadou trhovou. Kdy se odbývaly trhy, známosti máme jen z krátké zprávy:¹⁸¹⁾ den šestý po sv. Jiljí a trh týdně ve středu. O ostatních nemáme zpráv před rukama, ač se zdá, že již Ferdinand I. je stvrdil. Později upadlo právo trhové v zapomenutí. Teprv na prosbu abatyše Anny Marie Plantové 9. dubna 1669 byly jarmarky a trhy opět zavedeny.¹⁸²⁾

3. Duchovní správa městečka.

a) F a r a.

Fara Týnecká byla zde již 1321, protože Plichta z Žirotína podací právo k ní odevzdává abatyši a konventu. Jména duchovních správců známa jsou nám teprv od r. 1375. Matěj farář dostal se do Pozdně a po dvouleté rozepři o patronát v Pozdní s Alšem Hurtem z Pozdně dosazen abatyši a Plichtou z Žirotína Konrád syn Petrův ze Starého Sedla za faráře.¹⁸³⁾ Tento zemřel před 22. srpnem 1380 a následoval po něm Beneš, kterého po třech letech 1383 12. února vystřídál Matěj.¹⁸⁴⁾ R. 1393 10. ledna jeví se opět farář Beneš, kterému ve při o desátek ze vsi Žirotína přisouzena polovice a druhá polovice abatyši kláštera. Poslední známý farář Jan z Libochovic podán od abatyše a Oldřicha z Hazmburka.¹⁸⁵⁾ Od té doby zhasíná pamět o duchovních správcích týneckých.

Kaplaní klášterští vedli duchovní správu Týnce, Žirotína a Uhřec, nikoli však bez výtržnosti těch obyvatel týneckých, kteří kolem r. 1590 naklonili se nové české konfessi od r. 1575 na sněmě povolené, která byla vlastně čirým luteránstvím v českém rouše. Proto arcibiskup napomíná abatyši Kateřinu Kladenskou z Kladna, aby kněze kacířského v Týnci posluhujícího netrpěla 1598.¹⁸⁶⁾ Týnečtí pak 1599 obracejí se k arcibiskupu Zbyňkovi Berkovi z Dubé, aby jim kněze podobojího vzíti dopustil, protože

¹⁷⁸⁾ Arch. kapit. XXVII. na desce. — ¹⁷⁹⁾ Arch. musejní reg. Vrbenská sv. Jiří kl. — ¹⁸⁰⁾ Urbář str. 239. — ¹⁸¹⁾ Knih. universitní XV. 11. 37. — ¹⁸²⁾ Arch. místodrž. — ¹⁸³⁾ Emler, conf. III. 71. — ¹⁸⁴⁾ Tadra, Soudní akta II. 100, 200, Emler III. conf. 134. — ¹⁸⁵⁾ Tadra VII. 125, 126. — ¹⁸⁶⁾ Arcib. opisy v zem. arch.

abatyše jim toho zbraňuje a poněvadž rána Boží (panoval tehdy v Lounsku mor) ve vřkolí zhusta jde. R. 1603 30. ledna žaluje Voršila Tachovská abatyše arcibiskupovi na osadníky týnecké, že nechťejí se zpovídati knězi svému Václavovi Abychom těmto slovům rozuměli, jest třeba věděti, že císař Maxmilian II. tak zvané právo reformandi, t. j. právo stavům, aby poddané mohly nutiti k víře, ku které se sami přiznávali, byť ne výslovně, aspoň mlčky propustil. Nekatoličtí stavové chopili se toho práva hned a prováděli je tiše a důsledně. Když však je provedl katolík Jiří z Lobkovic na svém panství Libochovském bez velkých obtíží, na Chomutovsku v krutém boji a jiné katolické vrchnosti na př. Jaroslav Bořita z Martinic a abatyše svatojirská Judita Eibenstollerova v Třebenicích, nastal z toho povyk mezi protestanty.¹⁸⁷⁾ Nekatolici skrývali se obyčejně pod pláštěm podobojích, protože arcibiskup Antonín Brus vymohl při sněmě Tridentském na papeži dovolení, že i katolíci mohou přijímati vel. svátost pod obojí způsobou. A tak bylo i v Týnci. Kněze podobojího chtěli na arcibiskupovi, jako by byli katolíky, ale zpověď zavrhovali a tím dokázali nejlépe, že jimi nejsou. Ostatně toto licoměrné jednání netrvalo dlouho. Bilá hora učinila konec tomuto cizáckému novotářství u nás.

Týnec stal se filiálkou fary Vrbenské, když tato obsazena byla trvale duchovním správcem. To trvalo od 1689—1740. Toho roku 2. dubna stal se zdejší rodák Václav Maxmilian Klapka prvním administrátorem fary Týnecké. Jmenovali se administrátoři proto, že nadání fary nebylo dostatečné. R. 1744 25. září odešel za faráře do Vrbna.

Žrizovací listina fary Týnecké pochází od abatyše Marie Anastasie Korbeliové a Marie Kláry Reinbergové, její náměstkyně 5. března 1740.¹⁸⁸⁾ Konsistoři byla stvrzena 8. března 1740. Hlavní příjem stálý pocházel z platu 50 zl. a deputátu 7 sudů piva, 2 korců pšenice, 8 korců žita, dvou ječmene, jednoho korce hrachu, másla 60 žejdlíků, soli 52 žejdlíků. Ostatek byly placené mše sv. Byt měl v bývalém kláštře. Dva pokoje na hoře, dva dole a kuchyni, dokud se mu nevystaví zvláštní budova. To se stalo 1750. Panna kláštera sv. Anežky Josefa Hýblova dala 1500 zl. a ze záduší přidáno asi 200 zl. na stavbu fary.¹⁸⁹⁾ — Nadání fary bylo abatyši Koletou Peceliovou a náměstkyní její Angelou Rakovnickou jakož i celým konventem poněkud zlepšeno 1. března 1777. Především farní budova nedaleko kostela odevzdána na věčné časy faře. Faráři přidáno 8 zl. na dříví, 1 sud piva a beránek na velikonoce. To stvrzeno jest konsistoři 30. března 1774.

Hned za prvního faráře Klapky odbývány zde missie r. 1741. Po 15 letech 1756 přišel Koniáš jesuita se třemi kněžími; 6 dní (od 27. května do 1. června) zde kázali a to na hrbitově u kostela sv. Jiří; 1640 lidí přistoupilo k sv. zpovědi a přijímání.

Druhý administrátor Jan Josef Čížek pilně zapisoval paměti fary. Byl rodákem blovickým a odešel 7. února 1757 za faráře do Vrbna,

¹⁸⁷⁾ Dějiny se často opakují. — ¹⁸⁸⁾ Pam. kn. far. 65. — ¹⁸⁹⁾ tamtéž str. 22.

Jeho nástupcem byl Karel Ferdinand Musil do 1767. Za něho ukazovaly se stopy kacífů v Uhercích a v Týnci. Václav Fišer, druhdy panský ovčák, 1750 sedlák v Uhercích, a 1753 Matěj Suk, též z Uhřec, rozšiřovali knihy bludařské. Byvše poučeni, odvolali své bludy.¹⁹⁰⁾

Po něm administroval Josef Čermák 1768–87. Stal se farářem ve Vrbně a 17. září 1787¹⁹¹⁾ přišel Martin Kupec, který byl kaplanem na Peruci 11 let a ve Vrbně 7 let. Odtud odešel za faráře do Slavětína 27. list. 1804.¹⁹²⁾

Matěj Vavák, který se sem dostal 1805 23. března, odešel za faráře do Vrbna 27. srpna 1809 a František de Paula Pištěk, skutečný kaplan v Smolnici, stal se zde farářem 1809 3. listopadu. Neblahé války francouzské měly za následek, že sáhl stát na jmění kostelů a klášterů. Kalichy a monstrance práce umělé byly vzaty a židům prodány a kostely dostaly za to úpisy dvorské komory. Monstrance stříbrná týnecká měla býti odevzdána a rozlita. Po ohnivé a dojímavé řeči Pištěkově přinášeli chudí i bohatí, zvláště ženy a dívky své zlaté a stříbrné peníze a kladly je s radostí k rukám horlivého správce duchovního, který nejen monstranci vyplatil, ale ještě zbytek peněz obrátil na užitečné pro kostel potřeby. Hájil jmění farní a zvláště louky, kterou páni Libochovští zatopovali rybníkem Pacovským. Odbývány tři komisse 1812, ale nic se nevyřídilo; rovněž i komisse r. 1815 a 1816 zůstaly bez výsledku.

R. 1812 v květnu jel císař František I. se svou chotí a s Marií Ludovikou, císařovnou francouzskou, skrze Týnec. Postaveny dvě slavobrány. Dne 19. srp. 1813 sjeli se v Týnci tři zeměpáni, císař ruský a rakouský a král pruský. Ruský car Alexandr I. obědval u Katze, náš císař František I. a pruský král Bedřich Vilém III., odjeli do ležení u Vraného, které se rozkládalo k Lukovu a Kamenici.

Farář Pištěk stal se 1818 kanovníkem u sv. Víta v Praze. Když byl jmenován světícím biskupem, přijel 1825 22. června na visitaci do Týnce, i postaveny mu na počest dvě slavobrány a večer celé městečko osvětleno. Dne 23. květ. udílel sv. biřmování též Smolnickým a Vrbenským. Ještě jednou se zde zastavil a to 1830 24. června na cestě z Kvílic do Smolnice, jeda udílet sv. biřmování. Kostelu daroval pacifikál. Brzy potom obdržel farář zdejší přípis, že nějaký dobrodinec daroval k rozšíření kostela sv. Jirí 400 zl. stříbra.

R. 1833 13. června kladl se základní kámen k rozšíření kostela. Při té příležitosti nastává otázka: kdy byl nynější kostel sv. Jirí postaven? O době určitě nemůžeme mluvit, neboť zápisů o tom není. Ale jak povstal, to víme. Původně byl malou kaplí, která tu byla již před r. 1740. K této kapli přistavěna jest presbytář 1796 v měsíci červenci,¹⁹³⁾ asi tenkrát, když kaple klášterní nejsv. Trojice byla zbořena. Rozšíření kostela dokonáno jest 1834 a posvěcení jeho vykonal vikář Petr Jeřábek 12. října.¹⁹⁴⁾

¹⁹⁰⁾ Arch. zem. — ¹⁹¹⁾ Pam. kn. far. 30 str. — ¹⁹²⁾ Pam. kn. f. Slavětín.
¹⁹³⁾ Pam. kn. 32 str. — ¹⁹⁴⁾ tamtéž str. 50.

Vedle těchto dobrodiní prokázal Pištěk, jsa již arcibiskupem lvovským, farnímu obroči rozhojnění jeho příjmů, učiniv nadaci, z níž požívá farář užitky pšlání polí.

Josef Michalovic, dříve kaplan staroboleslavský, nastoupil po Pištěkovi duchovní zprávu zdejší 1818 13. dubna. Častou nemocí trápen (pakostnici), měl kooperátora Václava Lindu od r. 1825. Dne 29. května 1828 dokončil pout pozemskou po 30tiletém kněžství, stár jsa 54 léta.

Rod Tuscany držel také statek Nadějkov. Odtud podán jest sem za faráře Josef Hodek 4. října. Pro nemoc dostal kooperátora Josefa Bruška z Nadějkova 1830 12. října, který tu pobyl do května 1834 a odešel za kooperátora do Vrbna. Tam zemřel 1836 v lednu, nešťastnou náhodou na ledě se smrtelně poraniv. Po něm vypomáhal Josef Pixa, kaplan v Kozmicích, rodák písecký, a po Bruškovi přišel k stáříčkému faráři Vavákovi za kooperátora.

Po smrti Hodkově stal se farářem týneckým dolčený Josef Pixa, který po půl létě stal se farářem vrbenským. Na místo jeho podán jest od dědiců Jana Tuskanyho Josef Plák rodem z Benešova 1838, † 14. září 1877. Prečkal dva patrony, totiž rod Tuscany a bratři Rennerů a žil ještě za třetí patronky Teresie hraběnky z Herbersteinu.

Týnec Panenský novou patronkou, která měla šest patronátů far v Čechách a sedm na Moravě, dostal rychle po sobě tři faráře, z nichž Antonín Průša, bývalý dlouholetý kaplan budyšský, zde působil od r. 1877—1891. Josef Commersi od 1891, taktéž bývalý kaplan budyšský a posléz farář ječovský, až do 1899 3. dubna, kdy zemřel, a nynější duchovní správce Josef Kubáč, rodem z Pálku, kaplan budyšský a farář soběchlebský.

b) Třetí kaple sv. Jana Nepomuckého v Týnci.

Kaple tato dosud stojí na jihovýchodní straně kostela sv. Jiří. Není také známo, kdo ji dal vystavěti. Snad vznikla brzy potom, když Jan Nepomucký byl vyhlášen za svatého, tedy r. 1729. Jisto jest, že stála již r. 1740. Za dob císaře Josefa II. měla jmění 80 zl., které přivtěleno bylo k ostatnímu jmění zádušnímu; měla se zrušiti, ale byla zachována.

c) Čtvrtá kaple sv. Blažeje.

Tato kaple vystavěna jest podle říšské silnice na jih od Týnce i byla původně spravována od knězi řádu sv. Františka v Slaném. Od koho a kdy byla založena, jest neznámo. Pověst, jakoby ji byl založil mlynář Pacovský na usmíření viny své či syn jeho františkán za duši otce svého, nedá se doložiti. Pověst tu spracoval Beneš Třebízský ve svém „Mlynáři Pacováku“. Ale zůstává to přece jen pověstí.

Dotvrzeno jest, že stávala již r. 1658, jak konsistori píše farář kvílický Daniel Gregoriades, který ji od r. 1699 spravoval. Pouti na sv. Blažeje konávaly se ze tří krajů, Litoměřického, Slánského a Žateckého. Vody z pramene tam prýstící užíváno bylo jako léku chorých očí. Pověra lidu činila ji zázračnou. Při

způsobu života minulých věků neznala se léčivá moc vody, až ji lid na sobě zkusil.

K faře Týnecké přivtělena jest kaple od 1745. Hrabata smečenští z Martinic dávali za správu kaple faráři 25 měric ovsa od 1745 1. října. Tak učinil hr. Frant. Michal z Martinic. Nástupce jeho František Karel hr. z Martinic zaměnil tuto dávku 1789 za 10 sáhů dříví, ale nástupce jeho Karel hrabě Clam nechtěl dáti ničeho. Na rekurs administrátorův dáno ze záduší 20 zl. a za to aby každou středu a pátek tam sloužily se mše sv.

Rozumíme-li dobře zprávě vikáře a faráře Daniele Gregoria-
desa z Kvílic, byla původní kaple nepatrná asi po způsobu kapliček polních a teprv Jiří Adam hr. z Martinic vystavěl tuto kapli 21 loket dlouhou, 10 loket širokou, mající nyní, totiž r. 1699, sedm oken.¹⁹⁵⁾

Almužen sešlo se od 1658 10. dubna do konce r. 1699 na 106 zl. Kaple ta platí nyní za bohatou. Jest příslušenstvím statku Vrbičanského u Klobuk a poněvadž tento statek koupil hrabě František Antonín z Thunu a Hohensteina 1817 od hr. Karla Clama Martinice, přešel patronát této kaple na nového majitele, nyní vnuka dotčeného Františka hr. z Thunu a Hohensteina.

Při velké opravě kostela Slavětinského r. 1882 vypůjčeno si ze jmění kaple sv. Blažeje na 41 let bez úroků 11700 K, z nichž splaceno do r. 1903 4700 K, tak že má kostel Slavětinský ještě zaplatiti 7000 K.

Uherce.

Toho jména osady v Čechách jsou tři, a to v okrese Bole-slavském, Stodském a Lounském. Naše Uherce patří k nejstarším osadám českým. Nálezy předhistorické k tomu ukazují, totiž hrob z doby Merovejské v tamní cihelně a pohřebiště z prvních dob křesťanských.¹⁹⁶⁾ Již 1186 benediktinský klášter Kladrubský měl tu vinici s pěti vinaři Strážem, Žaboněm, Nemírem, Holcem a Štěpatou, jednoho štěpaře a bečváře Lovatu a Kániše, dva tesaře Chvala a Týřena.¹⁹⁷⁾ Na začátku 13. století asi kolem 1222 měl jakýsi pan Diviš polovici Uhřec, po jehož smrti spadla tato polovice na krále (ke stolu královskému).¹⁹⁸⁾ Po nějakém čase prosil probošt a konvent kláštera Doksanského krále o tuto polovici Uhřec a dostali ji. Zatím druhá polovice patřila klášteru Kladrubskému. Ale klášter Doksanský v tisni prodal svou polovici jakémusi pánu Něchovi. Tento byl tak zlým sousedem kláštera Kladrubského, že opat a konvent prosili krále, by je osvobodil od tohoto muže, který béře, co neštěpil, a žne, co nesil. I vzal král 60 hřiven od kláštera Kladrubského a přinutil Něcha, by tuto ves prodal. Pro jeho nájezdy nemohl klášter pole ani osévat ani vzdě-lávati i neměl tudíž z držby své ničádného užitku.

Ještě kolem 1239 byly Uherce majetkem kláštera Kladrubského.¹⁹⁹⁾ Od té doby až do r. 1300 není o Uhercích zpráv. V tomto roce jsou již majetkem Habarta z Žirotiny, který je za-

¹⁹⁵⁾ Arch. zem. — ¹⁹⁶⁾ Erben, Reg. B. I. 78. — ¹⁹⁷⁾ tamtéž str. 177. — ¹⁹⁸⁾ tamtéž str. 308. — ¹⁹⁹⁾ Erben, Reg. B. I. 455.

stavil s Vrbičany ve 300 hřivnách dluhu Hynkovi z Dubé. Jest to zakladatel kláštera Týneckého, o němž jsme již nahoře vyprávěli. Od něho je koupil probošt mělnický Oldřich.²⁰⁰⁾

Od té doby není opět zpráv o majitelích až do 1386 6. srp. Tu vyměňují s abatýší Eliškou v Týnci bratři Plichta Habeš a Habart z Žirotína za dědiny v Libčevsi 18 kop 21 grošů platu na dědinách v Uhercích.²⁰¹⁾ A tak vedle Žirotínů byly panny kláštera Týneckého držiteli zboží pozemského. K těmto přistoupil klášter sv. Prokopa na Sázavě, ale kdy, opět neznámo.

Jen z povolení Vladislava 6. dubna 1501 uděleného Jindřichovi z Hradce, nejvyššímu komorníku království Českého, aby směl vyplatiti ze zápisu Uherce, ves kláštera Sázavského, a držel ji s dědici mužského pohlaví, nejsou ani od krále a budoucích králů splacován leč od opata a konventu kláštera nadepsaného, známe toto příslušenství, nevědouce ani o předchůdcích ani o nástupcích Jindřichových.²⁰²⁾ Z nástupců Žirotínů pánů z Lobkovic víme o zápise toho zboží z r. 1490 bratři Jana, Mikuláše a Bohuslava Hasisteinských z Lobkovic.²⁰³⁾

V letech 1600—1710 měl klášter Týnecký v Uhercích 20 poddaných, z nichž jeden byl mlynář pod Uherci. R. 1624 byl mlynářem Havel Vlk; 1673 Jan Čermák, mlynář z Moravy, poddal se člověčenstvím abatýši a konventu.

Druhý statek poddaný s jedním lánem polí 1599 měl Šimon Bažant, 1615 Jan Filípek neb Doušovic, 1617 Vít Mazač, 1624 Havel Vlk, mlynář, 1628 Kašpar Novák, 1674 Václav Švam-bera, 1688—1704 Jiří Sadílek, 1705 Kašpar Lukášek, 1715 Jan Lukášek.

Třetí grunt koupil Kryštof Řezník před 1600 za 215 kop, 1604 Jíra Krčmář, 1616 Jakub Zajíček, 1617 směnil s Vitem Pešíkem, 1630 Jan Pešík, 1632 Ondřej Kutina, 1671 Martin Vilhelm jinak Šlik prodal za 110 kop Matěji Enochovi, 1701—10 Ondřej Kundela, 1712—15 Václav Husák.

Čtvrtý grunt 1578 prodal Mates Štěpán Řihovi Šermarovi židovi, 1606—17 Vít Šermar (žid) prodal Matěji Novákovi, 1619 Řehoř Novák, 1694—1715 Václav Vořech.

Pátý grunt Faulpetrovský 1599 koupil Václav Jeník za 130 kop, 1609 Matěj Jeník, 1622 Jan Knotek, 1630 Ondřej Kutina, 1655 Adam Straka, 1659 Martin Vilhelm jinak Šlik, 1670 Jakub Kalimach, 1705 Josef Štros.

Šestý grunt směnil Valenta Litavský s Ondřejem Srbem, 1617 Vít Žid (v. Šermar), 1666 Václav Židek, 1678—1705 Matouš Červený. Pole od toho gruntu dávají se jinému a jen poustka a nějaký strych polí se mu nechává.

Sedmý grunt má $\frac{3}{4}$ lánů dědin, Kryštof Fryc prodal jej Vítovi Pešíkovi, 1617 směnil jej s Jakubem Zajíčkem, 1621 Jan Novák, Řiha Tětiva, 1655 Jan syn jeho, 1669 Jan Votruba, 1687 Václav Vořech, 1693 Ondřej Janda.

²⁰⁰⁾ Emler, R. B. II. 800. — ²⁰¹⁾ Emler, P. D. Z. I. 509. — ²⁰²⁾ Arch. čes. X, 413, Krásl, sv. Prokop 256. 274. 5. — ²⁰³⁾ Emler P. D. Z. II. 443.

Osmý grunt za 225 kop koupil od Řehoře Suchého Ondřej Dvořák, 1655 Matěj Lochman za 90 kop, 1666 Václav Srb, 1674 Václav Jirásek, 1708 Jiří Jirásek.

Devátý grunt 1592 Matouš Hrůza prodal $\frac{3}{4}$ Fenclovi Teicherovi za 190 kop, 1616 Adam Teicher, 1625 půllánu odprodáno a zůstává toliko čtvrtlán, 1626 Jíra Hudec, 1631 Matěj Šafář, 1655 Bartoň Hudeček, 1663 Václav Piskač, 1665 Jan Krejčí, 1671 Jan Němec, 1675 Jan Arnošt, 1687 Šimon Suk, 1705 Jiří Suk.

Desátý grunt 1589 Eliáš Tkadlec, 1652 Martin Lukášek, 1674 Adam Steinbrecher, tři čtvrti lánu Kašpar Lukášek, 1714 vdova jeho.

Jedenáctý grunt jeden lán dědiny koupil od Michala Houšky 1617 Havel Vořech, 1650 Matěj Fuxa za 130 kop, 1693 Jiří Fuxa, 1700 Švambera Matěj — 1715.

Dvanáctý grunt 1 lán dědin po Ondřeji Zábranském 1608 Jiří Hladký z Vrbna, 1638 Martin Straka za 320 kop, 1652 od Adama Ševce Matěj Černý za 200 kop, 1671 Pavel Suchý, 1674 Tomáš Černý, 1681 Václav Vořech, 1690—1704 Jíra Pístecký, 1715 František Toman.

Třináctý grunt měl $3\frac{1}{2}$ čtvrti lánu Hošek Urban, 1622 Karel Pekař, 1649 Matěj Fuxa, rychtář, 1652 Ondřej Vořech, 1654 Jan Novotný jinak Meloušek, 1669 Jan Novotný jinak Červenka, 1674 Kryštof Steinbrecher z Týnce směnou, 1688 Pavel Macek, 1700—1715 Vavřinec Macek. Původně koupen za 200 kop, 1650 za 124 kop a 1688 za 100 kop.

Čtrnáctý grunt Ondřej Váňa prodal za 500 kop Matěji Mackovi, 1624 Vavřinec Macek, 1655 Pavel Macek ujal za 100 kop, 1690—1704 Jakub Macek, 1705 Václav Zima.

Patnáctý grunt 1580 Jakub Hercík, koupen od Bartoně Deimla za 300 kop, 1625 Šimon Deiml, 1654 Martin Vilhelm za 130 kop, 1659 Štěpán Holý, 1661—1715 Matěj Holý.

Šestnáctý grunt 1577 Matyáš Matule ujal za 300 kop, 1606 Václav Horaň za 500 kop, 1608 Michal Lukášek, 1626 Šimon Klouček z Týnce, 1677—1704 Martin Mildorfer, 1713—1715 Jakub Mildorfer.

Sedmnáctý grunt Bartoň Dvořák, 1626 Jan Voják, 1636 Jakub Voják, 1651 grunt shořelý, 1671 Jan Jiřík, 1681 Jakub Burián, 1699—1715 Jan Sadílek, dříve za 200 kop, po ohni za 100 kop.

Osmnáctý grunt 1588 Mikuláš Kulhánec půllán za 70 kop, 1653 Matouš Vořech za 45 kop, 1693—1715 Jan Vořech.

Devatenáctý grunt Kašpar Novák směnou s Janem Doušou, 1655 Jiřík Lukášů, 1681 Jan Lukášů, 1700-15 Václ. Formánek.

Dvacátý grunt 1578 Václav Jeník statek po otci má zaplacený, 1631 Václav Jeník syn, 1649 Jakub Filip, 1674—1715 Matěj Bercha.

Známi rychtáři: 1649 Matěj Fuxa, 1665 Jakub Filip, 1674—1679 Pavel Macek, 1682 Matěj Bercha, 1684 Václav Jeník, 1685 Matěj Bercha, 1687—1689 Kašpar Lukášek, 1690 Pavel Suk, 1696 Pavel Bercha.

Žirotín ves a hrad.

O něm píše Aug. Sedláček v díle svém *Hrady a zámky*, díl VIII., 219. Nemaje více, nežli tam jest obsaženo, poukazují čtenáře na toto dílo. Dodávám toliko některé staré rychtáře, pokud se mi podařilo je najíti: 1671 Václav Srb, 1678 Václav Kulhavý, 1683 Jan Tauš, 1715—1722 Václav Tauš, 1722—1632 Kašpar Pštros, 1746 Josef Srb.

Leonard Harrach z Rohravy.

Píše F. MENČÍK.

Nedávno vyšel ve Vídni německým jazykem spis: „*Rohrava. Dějiny hrabství a jeho majitelů*“, který za autora má Ottu braběte Harracha.¹⁾ Poněvadž v ní vykládá dějiny rodu svého, který od několika století hluboko kořeny zapustil do země České, uznáváme za potřebné, abychom naše čtenáře s tímto spisem blíže seznámili.

„Rohrava“, jak zní název, jest městys v Dolních Rakousích nad řekou Litavou poblíž uherských hranic nedaleko známějšího Mostu nad Litavou, též rodině Harrachovské náležejícího. Ačkoliv hrad stejného jména nebyl kolébkou rodu hraběcího, tvoří přece základ rodového majetku a byl po delší dobu i sídlem rodiny, která se odtud „z Rohravy“ nazývala. Proto tvoří zámek Rohrava střed, kolem něhož krátkými rysy kupeny starší dějiny rodu a potom dále se rozprádají rozhovory o všech vynikajících osobnostech až do roku 1688, kdy tehdy již hraběcí rod rozdělil se na dvě větve, z nichž starší dle Rohravy zvaná vymřela roku 1886.

Panství náleželo původně rodině Liechtensteinů z Mikulova, přešlo potom na zámožnou rodinu Stádků, po nichž je zdělila rodina Montfortská. Tato nucena byla je zastaviti Jiřímu z Liechtensteina, až je roku 1524 koupí na sebe převedl rytíř Leonhard Harrach. A v tomto muži, který nesmrtelných zásluh získal si o krále Ferdinanda I. a jenž tvůrcem byl personální unie roku 1526 dokonané, chceme několika slovy rozepsati se na základě uvedeného spisu. Snad tím přispějeme k oživení zásluh celého rodu! Při tom nemůžeme opominouti dvě historická fakta vytknouti zvláště. Leonard Harrach byl nejvyšším kancléřem, když Ferdinand I. zasedl na český trůn, a jeho pravnuke hrabě Bedřich Harrach byl *posledním* nejvyšším českým kancléřem, když za vlády císařovny Marie Terezie zavedený centralismus troufal si sáhnouti i na samá práva veřejná!

Leonard Harrach narodil se léta 1468. O mladosti jeho nevíme ničeho, ale domníváme se, že nabytí vzdělání řádného. V té době již i ve Vídni zapustilo kořeny humanistické hnutí, jež zvláště mezi šlechtou se šířilo. Kde nabytí vyššího vzdělání, nevíme, snad v Itálii, kam ze všech krajin mladíci spěchali; že přál literárnímu umění, víme z jeho poslední vůle, kde ustanovil, aby synové jeho dání byli na učení. Ale nejen perem, i kopím oháněti se naučil. Jistě, jako syn nejvyššího vojenského hejtmana, účastnil se válek, které král uherský Matyáš vedl s císařem Bedřichem III. a potom s Maxmilianem. Upozorniv na sebe, byl roku 1500 jmenován členem výboru, který byl zvolen, aby účty menších měst rakouských prozkoumal.

¹⁾ Otto Graf Harrach: Rohrau. Geschichtliche Skizze der Grafschaft mit besondener Rücksicht auf deren Besitzer. Wien 1906. 8.

Roku 1509 podnikl pout do Svaté země a když se vrátil domů, oženil se 6. ledna 1510 s Barborou Gleinitzovou a již roku potomního (1511) byl přidělen vládě štýrské. Ustanoven byl roku 1517 správcem zemským ve Štýrsku, zároveň jmenován byl hejtmanem ve Ptuji na jihu země ležící. Ale hned roku potomního (1518) zvolili jej stavové za poslance do všeobecného sněmu zemí vnitrorakouských v Inšpruku a roku 1519 do sněmu, který měl zasedati v Mostě nad Murou. Oba sněmy, zvláště sněm v Inšpruku, byly proto důležité, že se na nich naléhalo na císaře Maxmiliána I., aby se za jeho živobytí upravila otázka nástupnická. A když se to nestalo, celá záležitost zůstala po smrti císařově (1519) nerozřešena, což stavy rakouské velmi znepokojovalo.

Poněvadž tu nikoho nebylo, jenž by se uvázal ve správu zemí osiřelých, zvolena byla ve Vídni zatímní vláda, do níž povolán byl i Harrach. Jejím hlavním úkolem bylo, aby arciknížete Karla, vnuka císařova, jenž brzo zvolen byl za císaře německého, žádali, aby pojal za manželku princeznu Annu, čehož si přáli i stavové uherští. Harrach byl mezi vyslanci, kteří v Cáchách naléhali na mladého císaře, že konečně svolil k tomu, aby se svatba arciknížete Ferdinanda s princeznou Annou vykonala a zároveň mu postoupil pět knížectví, jež ochoten byl i na „království rakouské“ povýšiti.

Od nového panovníka rakouského arciknížete Ferdinanda jmenován byl Harrach potom radou a povolán byl 15. října 1521 do zemské rady. Již roku příštího vznikla mezi stavy a arciknížetem nějaká neshoda, která se měla na sněmě v Novém Městě Vídeňském urovnati. Arcikníže tam poslal Harracha, aby jednání řídil jako komisař sněmovni.

Když Harrach roku 1524 koupil panství Rohravské, uděleno mu bylo spolu právo, aby se mohl psáti z Rohravy, aby mohl přijímati a udělovati rytířská léna a červeným voskem pečeti. Tak se mu dostalo výhod, jichž obyčejně požíval jen stav panský.

Tehdy roku 1525 jevily se následkem učení Luthrova v Němcích známky jitrnosti, z něhož povstávaly vážné nepokoje. V Rakousku pod Enží propuklo povstání sedláků, kteří se s heslem „podle starého práva“ protivili vrchnostem, a bouře tato šířila se až k samé Vídni. Ovšem užilo se proti nim moci, a povstalci ztrestáni byli hlavně pokutami peněžitými, kterýžto mírný trest lze za zásluhu přičísti Harrachovi. Ale byla obava, aby se celé hnutí nepřeneslo také do Štýrska. Proto obdržel dne 2. června rozkaz, aby tam pospíšil a ihned potlačil každý odboj. A tu sluší vytknouti, že se obratnému jednání Harrachově podařilo, že byl v celé zemi zachován klid a dokož. Šťastně zde pořídil, Harrach našel u arciknížete Ferdinanda nové milosti a vstoupal v jeho přízni, že byl koncem téhož roku na místo Zikmunda Dietrichsteina ustanoven předsedou rady dvorské a spolu mu udělen název „zástupce místodržitele.“

Harrach nebyl přítelem náboženských novot, jsa po všechn svůj život oddán víře svých předkův. Svou zbožnost dokázal mimo jiné i tím, že se stal členem řádu sv. Kristofora, jenž Z. Dietrichsteinem byl založen proto, aby se zamezila mravní nákaza stále se šířící. Veliký počet pánův a rytířův horlivě se přičiňoval o to, aby se prováděly zásady spolku, který měl přispívati, aby se povznesla pocta Boží a nábožné zvyky a obyčeje. On byl z prvních členů řádu toho. Jako místodržitel staral se Harrach i o politické záležitosti zemí rakouských. Roku 1525 na podzim svolal arcikníže Ferdinand výbory stavů dolno- a hornora-

kouských k společnému zasedání do Augspurka, a tu od počátku ledna až do dubna leta 1526 bylo rokovaúo. Při té příležitosti arcikníže jmenoval Harracha svým dvorským kancléřem a určil mu roční plat 1000 zl. (asi 20.000 K). A v úřadě tomto dostal úplna nadějí v něj kladeným; požíval ne pouze vážnosti u dvora ale i všude jinde, náležeje mezi muže duchem vynikající, že mu od učených spisovatelů věnovány byly také knihy. Nad jiné vážil si ho sám arcikníže, jenž mu daroval veliký dům v Korutanské třídě ve Vídni, aby jej tak odměnil za všechny cesty, bdění i všecku námahu a hlavně i proto, aby jej měl stále poblíž sebe.

Ale nejlépe ukázal se bystrozrak Harrachův a politická zběhlost při vyjednávání o trůn český a uherský. Zpráva o smrti krále Ludvíka u Moháče přišla neočekávaně a nikdo na událost tak důležitou nebyl připraven. V první chvíli ani ve Vídni neměli po ruce listin, na něž by se arcikníže při svém nápadnictví mohl odvolávati. To sice bylo známo, že jakési rodinné smlouvy jsou, které mohou tvořiti podklad k nárokům, ale na druhé straně byli o tom přesvědčeni, že šlechta použije svého mocného vlivu, jehož se domohla za posledních dvou králů, aby prosadila volbu svého krále. Bylo proto v daných poměrech výhodnějším, právní stanovisko zůstaviti docela stranou a dáti se spíše do vyjednávání. A tu právě to byl Harrach, který styky s mocnými osobami navázav, celé jednání šťastně provedl.

Z jeho kanceláře, kde pomocí byl mu sekretář Dr. Widman, vyšly nejdůležitější listiny a zejména památný spis o nároku arciknížete Ferdinanda na uherskou korunu, který určen byl pro anglického zástupce Wallopa, potom pověřovací list ke sněmu chorvatskému. Kancléř zasahoval i do jiných záležitostí, jmenovitě mincovnictví rakouského se týkajících, a vedl celé jednání s císařem Karlem V., jenž ve prospěch bratra svého Ferdinanda působil u stavů uherských.

Hned na zprávu o smrti krále Ludvíka učinil arcikníže první pokus, aby nabyl české koruny, obrátiv se již 10. září v listě i kancléřem Harrachem podepsaném na pana Adama z Jindřichova Hradce, nejvyššího kancléře království Českého. Za posla k sněmu českému a stavům vybrán zkušený Jan Mrakeš z Noskova, a jemu teprve na jeho cestě do Čech dne 21. září doručena byla instrukce, ve které však hlavní důraz se nekladl na dědičné smlouvy jako spíše na to, že arcikníže Ferdinand jest nejbližším příbuzným zemřelého krále. Současně vyjednávalo se již v Uhřích, a i tu byl Harrach nejhorlivějším podporovatelem myšlenky, aby arcikníže Ferdinand zvolen byl za krále v Uhřích. Aby byl blíže hranicům, přijel v říjnu arcikníže do Hainburku, zatím co se Harrach zdržoval v blízkém svém hradě Rohravě. Věc ta ovšem neodbyla se tak hladce jako v Čechách, neboť nápadník druhý Jan Zápolský zvolen byl za krále od většiny uherské šlechty, která ničeho vědět nechtěla o dědičném právu, a také ve Stoličném Bělehradě korunován. Nicméně vyjednávalo se dále, a císař Karel V. dne 26. listopadu ve zvláštním svolání k Uhrům doporučil bratra svého, opominuv opatrně všecko, co by bylo mohlo proti Ferdinandovi v Uhrách popuditi. Stalo se to pak s výsledkem takovým, že arcikníže 17. prosince v Prešpurku od nemalé části šlechty byl zvolen a dne 1. ledna 1527 na sněmě v Cetině od Chorvatů uznán za zákonitého a přirozeného krále.

Šťastněji se vedlo arciknížeti Ferdinandovi v Čechách, kde podařilo se na jeho stranu přivésti pana Lva z Rožmitálu a většinu šlechty a

učiniti neškodnými ostatní nápadníky, jmenovitě bavorské vévody, kteří ze všech byli nejnebezpečnější. Že ve Vídni nápadnictví těchto vévod bylo nepřijemno, dal na jevo sám Harrach, když se potom objevili zvláštní vyslanci na dvoře zvoleného již krále Ferdinanda. Mimo jiné jednal kancléř i se stavy moravskými, kteří zaujímali jinaké stanovisko jakož i se stavy slezskými, kteří 15. ledna 1527 vypravili do Vídně zvláštní poselstvo. V Čechách zatím ustanovili se stavové, aby král Ferdinand 24. února 1527 byl korunován. Ačkoli všechny prameny mlčí o tom, jest samozřejmo, že v slavnostním průvodě korunovačním nalézal se při králi Ferdinandovi i kancléř Harrach, bez jehož rady se nemohl obejít, zvláště že i mnoho jiných důležitých záležitostí bylo upravit. Z Prahy doprovázel potom krále do Olomouce, kde mu 10. dubna holdovali moravští stavové, a odtud do Vratislavě. Zde složena slavná přísaha dne 11. května.

Protože králi Ferdinandovi záleželo na tom, aby i v Uhrách uznán byl, užil návrhu, jež učinil král polský Zikmund, aby se s Janem Zápolským jednalo o dohodu. Tím spíše přijal nabídku krále Zikmunda, že bude prostředníkem mezi oběma soupeři, protože tak mohl nabýti potřebného času k válečnému zbrojení. Zatím pak velitelé vojska Hanuš Katzianer, Hanuš z Berneka a Martin Dobrovický hleděli severní Uhry udržeti v poslušnosti a stoupence Zápolského odtud vypuditi a docíliti toho, že veškeré obyvatelstvo báňských měst vytrvalo na straně Ferdinandově.

Kongres, jehož se měli účastniti vyslanci všech tří králů, odbyvati se měl v červnu v Olomouci. Král Ferdinand vrátil se z korunovační cesty 25. května do Prahy a hned na to vypravil své zástupce; v čele jich byl Harrach s dr. Widmanem. Ti přijeli koncem května do Olomouce a čekali několik dní, až se dostaví druzí plnomocníci. Vyjednávati počalo se až po 1. červnu; ale záhy se ukázalo, že jednání nepovede k cíli, protože žádná strana nechtěla ustoupiti. Nicméně vytrvali zde až do 15. června a rozešli se, uzavřevše příměří, jež mělo trvati do 1. července.

Tou dobou však Harrach nelenil i hleděl v Uhrách nové přívržence získati svému pánovi a také manifestem, dne 29. července 1527 prohlášeným, Uhry přivesti k poslušenství. K tomu přispěla i vojenská moc, že strana Ferdinandova se zmáhala. Severní Uhry byly docela v jeho moci a když 27. září hrabě Mikuláš Salm u Tokaje Zápolského porazil na hlavu, byli stoupenci jeho přímo zastrašeni a šmahem se k němu přidávali. Ovšem ještě tu vzdoroval opevněný Trenčín, ale i ten za nedlouho padl do rukou rakouských. Skvělým úspěchem zbraní dosáhl toho král, že mohl býti ustanoven den k jeho korunovaci.

Harrach, který byl ve spojení s veliteli vojenskými a i jinak staral se o důležité věci u dvora, doprovázel krále Ferdinanda do Ostřehomy. Avšak zde onemocněl a choroba jeho tuším byla tak nebezpečná, že dne 28. července učinil svou poslední vůli. Nicméně následoval krále do Stoličního Bělehradu a tu nalezl pohostinství a ošetření u kanovníka M. Matouše. Zde byl 3. listopadu král Ferdinand korunován a den na to královna Anna. Tím také dovršen byl jeho úkol. Vrátil se odtud do Vídně, zanechav nemocné služebnictvo v ošetřování kanovníkově, ale zemřel tu již 2. prosince 1527. Pochován byl v chrámě Rohravském, kde postaven mu byl památník z červeného mramoru.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Pokračování.)

Za svého pobytu zdejšího Její Vel. naše nejmil. zeměpani obsadila tyto vysoké úřady: nejvyšším dědičným komořím nad stříbrem jmenovala Jeho Exc. (tit.) p. Antonína Cornificia hraběte Ulefelda.

Skutečnými tajnými radami jmenovala: (tit.) p. Františka Karla Libšteinského hraběte Kolovrata; p. Jana Josefa hraběte Vratislava z Milrovic, biskupa královéhradeckého; p. Václava Karla hraběte Sedlnického, p. Karla hraběte Podstatského; p. Ulyssa Maxmiliana hraběte Browna z Mauntany a Camusu; p. Františka Arnošta hraběte Waldsteina.

Tajnými rady byli jmenováni: p. Ferdinand František hrabě Morzin, p. Václav Antonín hrabě Chotek, p. Jan Josef hrabě Kounic.

Skutečnými komořimi jmenováni: p. Karel hrabě Auersperg; p. Otta hrabě Purghausen; p. Karel hrabě Colloredo; p. Ferdinand hrabě Des Fours; p. baron z Hochbergu; p. Vilém baron Haugvic; p. Šebestián hrabě Königl; p. Antonín Novohradský hrabě Kolovrat; p. František Josef Libšteinský hrabě Kolovrat; p. Ludvík hrabě Kounic; p. Josef hrabě Liechtenstein; p. František Antonín hrabě Lodron; p. baron Kotz; p. Václav hrabě Millesimo; p. Rudolf hrabě z Oppersdorfu; p. Jan Václav baron Příchovský; p. Jan Norbert hrabě Piccolomini; p. Maxmilian baron Sobek; p. Karel baron Traugott Skrbenský; p. Jan Nep. hrabě Sternberg; p. Antonín ze Schirndingu; p. Karel hrabě Zrinský.

Zároveň Její Vel. ráčila úřad nejvyššího dědičného strážce dveří, uprázdněný vyměněním rytířského rodu ze Svárova, nejmilostivěji uděliti panu Josefu Mladotovi ze Solopisk.

Dne 22. t. m. přibyl sem rychlý posel a dne 23. důstojník král. vojska v Bavorích, před nímž na koni jeli 2 troubící postiliony, se zprávou, že naši útokem stekli Dingelfingen a že francouzské tlupy opouštějice Landavu, město zapálili a strhli tamní most.

Dne 24. Její král. Vel. se svým chotěm král. Výsosti a v průvodě dvorní družiny ráčila ráno u páterů bosých karmelitánů v král. Menším městě pražském obcovati počínající tam nově k Božskému Jezulátku, odpoledne procházela se ve své zahradě.

Dne 25. ráno Její Vel. vypravila se na Bílou horu v otevřeném kočáře v průvodě J. král. Výsosti velkovévody, jenž jel na koni, četné vysoké šlechty a dám dílem na koni, dílem v kočárech, a vykonala tam svou pobožnost; odpoledne pak vyjela si v povoze před bránu Karlovu, aby si prohlédla hraběcí Černínskou viniční budovu Belvedere, Brogliem rozštílenou.

Ostatní dni měsíce května stráveny pobožnostmi a vycházkami; dne 28. t. m. vyjel si J. král. Výs. velkovévoda toskánský do Petrovic, statku barona Pisinga, asi mili vzdáleného od Prahy, kdež od rytíře maltézského Josefa hraběte Kinského byl stkvěle uvítán, dne 29. Její Vel. s J. král. Výs. panem chotěm odebrala

se na statek a ostrov Ouholice, tři míle odtud vzdáleného, panu hraběti Rudolfo Chotkovi náležejícího, kde byla znamenitě pohostěna.

Když Její Vel. vyjela z král. hradu, dostavil se král. polní kurýr p. Gallois od král. armády stojící v Bavořích se zvěstí, že naši, vedeni jsouce J. Exc. král. polním podmaršálkem hrabětem Brownem, dobyli Deckendorfu a zachránili tam most lodní.⁴⁵⁾

I první dni měsíce června věnovány pobožnostem a obyčejným vyjíždkám a procházkám. Dne 4. přijel ke dvoru rychlý posel, zvěstuje, že Francouzi opustili město Hof a Řezno.

Z Horní Falce došla zpráva, že tam oddílem pluku Lobkowiczova napaden známý francouzský odpůrce Jakob i s nepřátelskou stranou, několik jich porubáno, on sám však s 5 důstojníky a mnohými vojáky jat; že husaři nad Straubergem po Dunaji obhlízejí, Francouzi však, když byl jejich lieutenant s 27 granátníky v zámku Eggu zajat a tento zámek pak obsazen poručíkem a 30 muži král. vojska uherského a českého, všechny v těch místech zámky opustili, jakož i že dva francouzské pluky, které byly v okolí Bogeny a na opevněném vrchu stejnojmenném, nyní táboří za Dunajem proti Bogenu.

Od řeky Inna psalo se: kurfirstsko-bavorský generál Seckendorff měl v úmysle s husary, k sevření Braunavy u Dorfena postavenými, vypuditi král. uherského a českého generál-strážmistra hraběte Nadasda, pročež oddíl vojska 800 pravidelné jízdy a 200 husarů stáhl a vypravil se proti němu. Generál Nadasdy se svými 500 husary a několika Němci odhodlaně očekával nepřítele a tak ho porazil, že velká většina jich, aniž známo určitě kolik, zůstala na místě, mnozí však, mezi nimiž sám velitel, podplukovník, plukovní strážmistr, dva setníci či rytmistři kromě jiných důstojníků zajato, množství ukořistěno koní, a co šťastně mohlo uprchnouti, bylo pronásledováno od husarův až k Landshutu. Pak postupoval generál-strážmistr k Wellenu a rytmistr husarů baron Vescey, vyslaný na výzvědy až k Landshutu, zajal tam 3 přední stráže nepřátelské vůči bavorskému pluku a přes to, že učiněn od tohoto veliký poplach; tím byl nepřítel přinucen změnití své přední stráže a mnohé stáhnouti.

Když byl odjezd královský odtud do Lince ustanoven na 16. t. m., tu bylo v těchto dnech mnoho vozův a zavazadel tam odesláno, různí cizí ministři a šlechtici odcestovali napřed, také oddíl král. arcierů pochodem se bral odtud v nejpěknější parádě. Jeho král. Výsost p. velkovévoda toskánský a vévoda lotrinský odebral se na královská komorní panství a prohlížel je, bavě se tu honbou a střelbou.

Dne 9. t. m., ve svátek nejsvětější a nerozdílné Trojice, Její Vel. se svou družinou přibyla k páterům trinitářům na král. Novém městě pražském a obcovala tu u přítomnosti papežského nuncia Monsig. Paolucci a benátského p. vyslance cavaliere Ondřeje Cappelly, pak Jeho vysoce důstojné Exc. p. hraběte Eszterháze z Galanthy, biskupa nitranského, co nejpobožněji pontifikálním službám

⁴⁵⁾ Loth událost tu poněkud šíře líčí.

Božím, jež sloužil J. M. vsdp. František Böhml, generál-velmistr svatého rytíř. řádu křižovníků s červ. hvězdou a praelát království Českého.

Sotva se vrátila Její Vel. na král. hrad, přišel adjutant vyslaný J. knížecí J. princem lotrinským od armády z Bavor, před nímž jeli 4 troubící postillioni s poštmistrem, a zvěstoval, že J. J. s vojskem 6. t. m. šťastně přešel Dunaj a Isaru, ačkoli Francouzi všemi silami hleděli tomu zabrániti.

Téhož dne došla ještě jiná zpráva, že do rukou našich padlo město Landshut v Bavořích a že obsazeno bylo od polního podmaršálka barona Bernklaua.

Dne 10. t. m. o půl 5. hod. ráno byla Její Vel. naše nejmil. zeměpaní přítomna mši sv. v kapli sv. Václava u sv. Víta a poštou odcestovala odtud na hraběcí Kinské majorátní panství Chlumeck, 11 mil odtud vzdálené.

O 9. hod. dopoledne odjela do Lince královská a nejjasnější arciknížecí princezna dcera Marie Anna.

Téhož dne odsouzen byl doktor Fibinger, který pro přílišné styky s Francouzi a Bavorsy, jakož i pro hanebné rýmy, složené proti naší nejmilostivější královně, byl uvězněn, i bylo mu přisouzeno, že musí odejiti z dědičných zemí královských.

Kromě něho byl též Jerábek, posek, který Francouzům dopisy donášel do Paříže, doživotně odsouzen do káznice, a tajemníku arcipobuřovatele sedláků Davida, přihlížejíc k tomu, že byl dlouho ve vazbě vyšetřovací, přičteno ještě čtyřnedělní vězení, po němž má dostati se na svobodnou nohu.

Dne 11. provázel staroměstský kat (Blut-Schreiber) doktora Fibingera z Prahy do Sas, ale on se zase večer sem vrátil do svého příbytku. Protože se však jeho domácí hospodář obával veliké zodpovědnosti, oznámil to na patričním místě; i byl pak Fibinger ihned od stráže městské sebrán a v poutech odveden do šatlavy a po několika dnech opět, složiv tělesnou přísahu, že pod trestem těla a hrdla Prahu opustí, byl po druhé doprovázen za bránu.

Cizí i domácí ministři i královské kanceláře odjíždějí buď do Lince, buď přímo do Vídně. Dne 12. t. m. odcestoval vyslanec benátský a dne 13. papežský nuncius.

Těchto dnů byli též dva z vyzvědačství podezřelí sem přivedeni.

Dne 14. obyčejným způsobem obdrželi investituru skrze svého plnomocníka p. radu z Heckenberga u veleslavné král. české kanceláře dvorské páni hrabata z Reussu a z Plavna na panství svá, jež lénem drželi od koruny České.

Dne 16. t. m. odpoledne o 3. hod. odtud odjela naše nejmilostivější královna a nejhlavnější zeměpaní do Lince. Na ulicích shromáždili se nesčetní zástupové lidu, aby nejjasnější panovníci s nejhlubší úctou blahopřáli k nastávající cestě a naposled ji zvolali upřímně „Vivat Maria Theresia!“

Mezi lidem bylo několik zlosynů, kteří na Oujezdě vedli proti ní trestuhodné řeči, začez však obdrževše hojně ran v zaslouženou odměnu, byli odvedeni do šatlavy, kdež mohou očekávati svůj

další osud. Tak zatvřely a zaslepeny jsou české mysli pro Francouze jednou zaujaté, že ani otevřenýma očima nechtějí viděti svou vlastní záhubu a hledí jen na nabytý zisk, neuvažující, že bychom, kdyby tito lupiči opanovali naši milou vlast, v několika letech byli vyhnáni z domů a stali se jejich otroky, jakož sami veřejně se vyjádřili: že nám budou nesnesitelné daně ukládati tak dlouho, až budeme musiti s prázdnýma rukama uléci.

Dne 17. t. m. jménem Jejího Vel. dostalo od J. Exc. p. nejvyššího purkrabí několik podskalských dřevařův a jiní, kteří Její Vel. v lodích stkvostně okrášlených vozili po Vltavě, zlaté (Schází opět celý list str. 111 a 112, kde mimo jiné líčí se počátek bitvy u Dettingen (27. června) a pokračuje se v tomto líčení na str. 113.)

. . . i bylo sneseno, ač byli nad 60.000 mužů silní a tím nad spojenci o čtvrtinu v přesile, přece ve zmíněném případě, protože by totiž přejíti musili řeku, udeřiti na nepřátele. Voje hannoverské a hessenské, postupující ze zemí brunšvických, jakož i 6000 Angličanů nedorazili ještě k našemu vojsku. Hlavní příčina, která zmíněnou radu vojenskou pohnula k tomuto snesení, byla všeobecná chuť k bitvě od vojínů projevovaná, více pak ještě zaručená zpráva, že maršálek de Noailles sám hodlá udeřiti na spojence nebo kdyby se v boj nepustili, spojití se s Brogliem.

Dne 27. viděli Francouze již na této straně řeky státi v úplném šiku válečném, tak že spojenci sotva měli čas, aby se rozešli; ihned odvážíly se francouzské pluky domácí velmi silného útoku, ale byly šťastně odraženy, ba i velitel jejich vévoda Gramont zajat. Potom veškera spojená vojska na pluky francouzské útočila s takovou statečností, že i druhé vojsko, jež stálo na břehu řeky Mohanu, v největším zmatku vrhlo se do této řeky, hledíce se zachrániti plováním. Tím se stalo, že tato porážka byla z nejzdačnějších, počet utopených patrně převyšoval počet v boji padlých a raněných. Komu se podařilo zachrániti se útekem, uchýlil se do města Hanavy.

Jeho Vel. král velkobritský v této tuhé a slavné bitvě (u Dettingen) zviášť se vyznamenal, neboť byl všude při největším nebezpečí přítomen; jeho syn, vévoda Cumberlandský, chrabře následoval udatného příkladu velikého otce, i byl, ač nepatrně, na hlavě raněn.

Vévoda z Ahrembergu byl ranou z pušky zasažen do hrudníku, avšak bez velikého nebezpečí; mělť ještě tolik síly, že Jejímu Vel. královně uherské a české, a to ještě před obvazkem, stručně podal zprávu o úplném vítězství. Počet zabitých a těch, kteří zemřeli následkem poranění, na straně francouzské obnáší dle výpovědi francouzských felčarů 4000 a utopených 2000 mužů.

Zajati z královského domu byli tito: polní maršálek a velitel setniny Harcourt Montgiban; de la Salle, adjutant u král. mušketýrů a plukovník jízdy; de Chavoisy, generál-ubytovatel u mušketýrů a plukovník jízdy; de Thessy, též plukovník jízdy; de Vesin, Guerard de Mulassy, Giraroole de la Salle, de Gressy, de Gressoy, de la Touche, du Plessy, d' Olear, de Varenne, de la Gravenne, le chevalier de Sertreville, le chevalier le Blanc, d' Ariberti, le

chevalier de Fenelon, de Brunette, de Gascon, de Graven, de Bailly, de S. Aubin, S. Cyren, d'Erard, princ Montbelliard, de la Pausserdiere, d' Orville, podbrigádník de Thesnay, de Suze, Monbuyon — všichni z pluku grand-mušketýrů; ze gens d' armes: chevalier de Veville, de Baniaux, brigádník lehké jízdy, de la Viette Feste, adjutant lehké jízdy, de Brevon, d' Espincy, de Beredon, všichni od lehké jízdy, de Cochard, le chevalier de Fuchere, d' Estroville, d' Orville, de Monsieur, de Voyre, svobodník z gardy du Corps; du Lyon, brigádník gardy du Corps; z královské gardy: le Cocy, de Montrail, des Bois, de la Cherite, de Formanville, de Beauchamore, de l' Enclos, brigádník, markýz de Mirenvill, cornet de gens d' armes, d' Hauteville, de Brineux, oba z gardy du Corps, de Ridon, od mušketýrů, Montamy z gardy du Corps, de Chavagny, brigádník gardy du Corps, de Seaux a Bovilmar z téže, de Montagni, kapitán jízdy a tambor mušketýrů.

Všecky tyto dobré noviny přiměly nás Pražany k myšlenkám, že bychom se nemusili již báti žádného nepřítele. zvláště když se k tomu přidružilo ještě to, že J. J. princ Karel Lotrinský Horní Falc a Bavorsy vyčistil od Francouzův a i zbytek jich zahnal za Rýn.

Tento útěk chtěl dvůr francouzský tím zakrýti, že dobrovolně přes Rýn zpět povolal své vojsko k žádosti knížat říšských; že však doufá král francouzský při tom, že přechod přes Rýn Karlu Lotrinskému též knížata říšská nepovolí.

To také dal král pruský ve Vídni a v Hagu svými vyslanci na uváženou s tím doložením, přešlo-li by vojsko rakouské přes Rýn a vpadlo-li by do Elsas a Francie, že by se již nevázal na smlouvu vratislavskou, nýbrž se svým vojskem na novo vnikl do Čech a na Moravu. Pročež pak něco mužstva pravidelného i nepravidelného z Bavor, Uher a Rakous posláno na hranice ke Slezsku do Čech a na Moravu, i upuštěno pro tento rok od přechodu přes Rýn pro tuto i pro jiné příčiny.

Bavorsko vidělo se nuceno s generalitou Jejího Vel., naši nejmilostivější zeměpaní, skrze generála Seckendorffa v klášteře Schönfeldském v Bavořích uzavřeli smlouvu o neutrálnosti, aby zbytek asi 4—5000 mužů bavorského vojska nezahynul úplně.

Že v tomto roce upuštěno od přechodu přes Rýn, přišlo Francouzům vhod, ježto tím nabyli času, aby mohli při řece té nastavěti dostatečných redut a hradeb, kamž by mohli jako do obvyklých myších děr zalézt a opět, jako u Prahy, když tam vykonali výtečný skok zaječí z Písku, mohli se chlubit a říci: nyní že klidně nechají Rakušany přiblížit a pokusiti se, jak by přešli přes Rýn; že by je to zajisté stálo polovici vojska a že by přece nic nepořídili. V skutku šla jejich opevnění od Hünningen až ke Germersheimu; zde u tohoto místa měli dobrá polní opatření mezi Rýnem a říčkou Queichem, čímž přechod učinili téměř nemožným.

Když byla polní výprava skončena a vojáci propuštěni do zimního tábora, slavily se ve Vídni různé radovánky. Její Jasnost arcikněžna Marie Anna byla jmenována správkyní Rakouského Nizozemí. Princ Karel Lotrinský ucházel se o ni dne 30. prosince

a dostal svolení i od císařovny-vdovy i od Jejiho Vel., naší nejmilostivější královny a zeměpaní. Slavnost zasnoubení ustanovena na den 7. ledna r. 1744 a téhož dne vykonána. To zavdalo zase podnět k novým radovánkám i ve Vidni i v Praze.

V Praze pořádaly se maškarní plesy a dle starého zvyku se na nich veselili. Tak brzy zapomněli jsme my Pražané na bídu a nouzi, kterou jsme přetrpěli pode jhem francouzským. Nevzpomínali jsme již, že nás Bůh všemohoucí pro naše hříchy mrkal metlou francouzskou, t. j. hladem a ustavičnou bází o život, abychom se hříchů varovali a mysl svou upřímně povznášeli k nebesům. Ale vše nadarmo! Převládala li pýcha a jiné hříchy předvpádem Francouzů, byly tyto nepravosti po jejich odchodu ještě obecnější, jelikož bezbožní Francouzi mnohou poctivou mysl svedli.

Ba Bůh poslal znamení vlasaticí, aby nás probudil ze spánku a obrátil nás, ale ani toho nedbáno. nýbrž vykládáno toto znamení nebeské na velikou zimu, ačkoliv z jiné předcházející komety, jež se objevila dne 27. prosince roku 1680 a viditelná byla až do 22. ledna r. 1681, dostatečně seznali, že předpovídala ukrutnou válku tureckou, pročez jsme my též něco podobného mohli předvidati i měli jsme se před Bohem všemohoucím kořiti, aby tento trest války od nás milostivě odvrátiti ráčil. Ale, jak praveno, my jsme toho nijak nedbali, ale statně rejčili po celý masopust, jako bychom si vyrejčiti chtěli „starého císaře“ (t. j. Karla VII.).

Ve Vidni při dotčených radovánkách konány též vhodné přípravy k pokračování ve válce proti dědičnému, ba úhlavnímu nepříteli nejjasnějšího rakouského domu arciknížecího, totiž proti Francii a jejím spojencům.

V den sňatku J. J. prince Karla a nejjasnější arcikněžny Marie Anny bylo uveřejněno toto povýšení ve vojstě: polním maršálkem pěchoty jmenován Marulli; polním zbrojmistrem markýz de Prie; polními podmaršálky Herberstein, Lužan, Piccolomini; generál-majori Pueblo, Haagen, Minický, Mahugo, Thierheim, Ariosti, Vogtern, Baden-Durlach, Davono; plukovníky Scheingen, Mengen, Schertzer, Kolovrat, Casiglione, Gereon, Laspitz; generálem jízdy princ de Ligne; polními podmaršálky Holý, Pertusatti; generál-majory Kounic, Kueffstein, 2 hrabata Grossové, Merniger, Stampach; plukovníky Lužan, de Veille, Rantzau, Getlitz, Trauttmansdorff; polním podmaršálkem husarů Nadasdy; generál-majory Belesnay, Gazony, Desoffy; plukovníky Hadiech, Delechy.

To nebylo vše, nýbrž ve všech zemích dědičných silně se najímalo vojsko, což dělo se tak čile, že pouze z Prahy až do 14. ledna posláno bylo 1250 mužů ke plukům. Mezi tato nejlepší opatření také i smrt se vloudila, která dne 26. ledna ke všeobecnému smutku s tohoto světa odvolala výtečného a slavného Ludvíka Antonína říšského hraběte Khevenhilleru.

Jeho král. pruské Vel. dal svým vyslancem ve Vidni hrabětem Dohnou oznámiti: že vratislavskou smlouvu chce co nejslavněji zachovati i že může Její král. uherské a české Vel. na nepřátele útočiti všude i za Rýnem, protože Francie hrozila vpádem do Nizozemí, který pak udál se skutečně za velení králova.

Anglie a Holland ručily za tuto smlouvu na novo a Anglie přemlouvala Její král. Vel., naši nejmilostivější zeměpaní, aby posádky v Čechách a na Moravě zrušila a kázala jim táhnouti do Bavor a k Rýnu.

Dne 23. února 1744 J. kníž. J. princ Karel Lotrinský se svou jasnou paní chotí vypraviv se z Vídně, nastoupil cestu do Nizozemí. Dne 27. t. m. dorazili po 11. hod. dopol. do Prahy. Při tomto velice oblažujícím vjezdě bylo vypáleno 30 ran z děl na třikrát, vojsko stálo v parádě u hlavních stráží a některé sbory měšťanské postavily se s vlajícími prapory a s hudbou u svých radnic; taktéž rozestavila se jízda zde najímaná s polnicemi a bubny před svými stanicemi najímacími.

Hned při výstupu do král. hradu učinil jim uvítací poklonu J. Exc. (tit.) p. nejvyšší purkrabí s veleslavným král. místodržitelstvem v plném počtu; rovněž je uvítali pak i vysocí ministři, preláti, vznešené dámy a šlechtici i poslanci městských magistrátů král. měst pražských.

Při obědě, když se pilo na zdraví, stříleli zdejší střelci na privilegovaném ostrově, zvaném Malými Benátkami, ze 24 největších hmoždířů.

Dne 1. března za trojnásobného výstřelu z 30 děl vypravili se odtud k Drážďanům, odkud dále přes Wolfenbüttel jeli do Nizozemí.

Protože jak ve Vídni tak zde v Praze nebylo viděti a slyšeti nic než radovánky, byli jsme zcela bezpečni a nezdálo se, že by nám hrozilo nějaké nebezpečí, pročez jsme byli dobré mysli, neopravovali jsme na opevněních, od Francouzů v Praze učiněných, ani toho nejmenšího a byli jsme pruskou upřímností uspani tak, jako bychom žili uprostřed míru a nepotřebovali se báti nějakého vpádu nepřátelského.

Pokroky Francouzů v Nizozemí neprobudily nás ze spaní, ačkoliv tam dobýváno město za městem, jakkoli byla obsazena holandskými posádkami; Francouzi dokonce hrozili již, že potáhnou na Brussel nebo Mons.

Bavorsko podporováno jsouc penězi španělskými a francouzskými, proti smlouvě o neutrálnosti uzavřené v Schönfeldě, za zimu sebralo vojska asi 10.000 mužů. Vojsko to táhlo k Filipshurku a opevnilo se tu pod děly. Francouzi, kteří stáli u Rýna, postavili tu most lodní a pomáhali v noci Bavorům při pracích opevňovacích.

Princ Karel Lotrinský, zdržev se na krátko v Brusselu, odebral se z Nizozemí k Rýnu, aby velel uherskému a českému vojsku a na této straně mařil úmysly Francouzů.

Dle vydaného seznamu měly tohoto roku v Bavořích a při Rýně operovati tyto pluky, a to u Rýna: pod princem Karlem Lotrinským a generálem polním maršálkem hrabětem Traunem generálové polní zbrojmistři: princ Waldek, Berlichingen, Thüngen, Hohenembs; generálové podmaršálkové: Sachsen-Gotha, Birkenfeld, Leopold Daun, Grünne, Mercy, Philibert, Dungen, Bentheim, Kalkreuter, Preissing, Königsegg, Wolfenbüttel, Bernklau, Schulenburg, Bernes, Nadasdy, František S. Ignon, Festetić; generálové

polní strážmistři : Schmertzling, Möringer. Durlach, Roth, Meligni, Hagenbach, Tornago, Spada, Cerbelloni, Eszterházy, Gillhany, Desoffy, Trips; pluky pěší : František Lotrinský, Max Hessenský, Browne, Marschall. Forgach, Gyulay, Grünne, Hildburgshausen, Karel Lotrinský, starší Königsegg. Leopold Daun, Kolovrat, Starhemberg, Szirmay, Bayreuth, Bernklau. Botta, Harrach, Württemberg, Kalnoky, Trips, Festetić; pluky jízdné : Althan, Philibert, Zollern, Diemar, Karel Palffy, Lobkowicz, Hollý, Liechtenstein, Batthyány, Bernes, František S. Ignon, Hohenembs, Sachsen-Gotha, Ghilany, Nadasdy, Eszterházy, d' Ollone; pozorovací sbor v Bavořích : velící generál jízdy hrabě Batthyány, ale pod vrchním velením prince Karla Lotrinského; polní podmaršálkové : Karel Palffy, Václav Wallis, Kolovrat, Karel S. Ignon, Lužan, Piccolomini, Hollý; generálové majori : De Fin, Rogendorff, Andlau, Kounic, Kueffstein, Bechyně, Helfreich, Harsch, Luchaise; pluky pěší : Wurmbrand, Platz, Haller, Bethlem, Vetes, Waldek, mladší Königsegg, Keil, Vivary, Mercy; pluky jízdné : Ballayra, Jan Palffy, Portugal, Preysing, Černin, Karel S. Ignon, Luchaise, Birkenfeld. (Pokračování.)

Svratka.

Řada obrazů z náboženských místních dějin. Napsal VÁCLAV OLIVA.

I.

Svratka,¹⁾ město rozkládající se na hranicích českomoravských po levém břehu říčky Svratky či Švarcavy,²⁾ patří mezi nejstarší osady v horách Žďársko-jimramovských. Alespoň dne 8. června 1392 uvádí se v listině, jíž Smil z Rychmburka postupuje k věrné ruce Oty z Bergova

¹⁾ O Svatce psáno již mnoho a je málo osad v Čechách, jejichž dějiny by tolik byly nalezly pěstitelů jako Svratka. Proto účelem a předmětem tohoto pojednání je hlavně život náboženský a jeho dějiny. Toho poměrně nebylo povšimnuto si s důstatek. Z ostatního uvádím jen to, co nutně s látkou souvisí nebo v čem někteří pro nedostatek neb neznalost pramenů pochybili. Pokud jsem sledoval, psali o Svatce : Sommer : Das Königreich Böhmen V. 251.; rychmburský farář Alois Brychta : Památky archeologické I. 174.; JUDr. K. V. Adámek : Sborník okresu hlineckého, 68. : týž : Svratka město (Čas. spol. př. st. č. IV. Znaková příloha); týž : Kostel ve Svatce (Čas. sp. př. st. č. V. 126); týž : Příspěvky k dějinám selského lidu v okolí Hlinska v XVIII. věku; týž : Paměti o školách v okrese hlineckém; týž : Adamité na Hlinecku (Čas. Č. M. 1897); týž : Kostel ve Svatce (Method 1904); týž : v památkách archeol. XX., XXI., XXII.; týž : článek Svratka v Ottové Slov. nauč.; Památky archeol. XI. (o zvonech); Dr. Karel Chytil v Soupise památek histor. a uměleckých v polit. okrese Chrudimském : Jan Ev. Nečas : Pernštýn a poříčí Svratky 124—127; Tereza Nováková v cestopise po vysočině Česko-moravské, a Emil Cigánek : Průvodce po Žďárských horách I.

²⁾ Svratka správně se vykládá od slovesa „zvracet se“ dle toku vody, jež zvrací se tu v jiný směr. Za to výklad slova Švarcava jako zkomoleniny „Svratcava“ je zcela nesprávný. Osada Svratka má jméno od řeky Svratky. Švarcava je jméno odvozené z německého „schwarz“ a pochází až ze stol. XVII., kdy ve vůkolí Svratky bylo mnoho skelných hutí, dobývala se ruda železná, byly tu hamry atd. Dělnictvo v těchto podnicích byli z dobré polovice Němci, jak svědčí jich německá jména v matrikách a i německá jména rodin posud ve Svatce usedlých (na př. Šiller). Ježto řeka Svratka sama ubírá se po rašelinité půdě tak, že voda zdánlivě nabývá barvy černé a nad to z hamrů přibývalo ještě její černosti, nazvána jest řekou „černou“-Švarcavou.

a Bočka z Poděbrad některé dědiny panství rychmburského.³⁾ Tehdy již byla *městečkem* (oppidum). Ve století XVII. a XVIII. za bouřlivých dob válečných *klesla na ves*, zejména když po bitvě bělohorské vzata jí veškerá privilegia, pokud by obyvatelstvo její nepřihlásilo se k víře otcův, t. j. k víře katolické. Než přemnoží ze Svrateckých tak lpěli na svém názoru, hlavně českobratrském, že raději všechna privilegia nechali padnouti, než by byli upřímně přijali katolictví. Proto pravdu mají Svratečtí, když roku 1729 dne 17. ledna napsali: „Česká Svratka bývala v městském stavu před dávnými časy, ale stav ten skrze vojenské vpády (t. j. války) k zrušení jest přišel a (Svratečtí) nemohouce žádných privilegií proukázati, za sedláky a chalupníky (vesničany) držáni býti museli.“

Znova na *městečko* byla Svratka povýšena⁴⁾ v prvních létech století XVIII. Roku 1700 byla ještě vesnicí, ale při založení fary sluje již městečkem. Povýšení toto událo se za Berků z Dubé, proto i ostrev z jejich znaku jest ve znaku městečka. Stalo se tak nepochybně kol r. 1710 za Františky Rosalie hraběnky Kinské rozené Berkové z Dubé, která svým poddaným všeobecně přála. Městem učiněna jest Svratka na žádost svou ze dne 15. prosince 1865, nejvyšším rozhodnutím ze dne 6. července 1867. Čtyři výroční a 4 dobytčí trhy byly jí povoleny dvorním dekretem ze dne 27. listopadu 1834.

* * *

Farní kostel ve Svatce připomíná se již v roce 1350. Tehdy patřil k biskupství Litomyšlskému. Ve století XV., kdy husitismus ovládl z dobrých dvou třetin království České, i krajina kolem Svatky, ač v dobách hodně pozdních, přilnula k nauce Husově a kostel svratecký přešel v ruce utrakvistův. Žili v okolí též katolíci, ale bylo jich poskrovnu. Utrakvismus přešel v lutheranství a českobratrství. Hlavně toto poslední, při živém spojení Svatky s Moravou, nalézalo v lidu, jinak náboženství opravdu oddanému, hlubších a hlubších kořenů tak, že katolictví vymizelo téměř zcela. Teprve zase zásluhou Jana Hájka, horlivého katol. kněze, děkana ve Skutči a od roku 1624 i faráře v Hlinsku, kamž svratecký kostel připadl jako filiální po bitvě bělohorské, počalo katolictví znova ve Svatce i v okolí se šířiti. Než časté války zabráňovaly upřímnému přilnutí k víře cyrillo-methodějské a svatováclavské.

Lepší časy nastaly, když v r. 1669 založena byla na Chlumku u Luže jezuitská misijní stanice. Členové této missie horlivě v okolí působili a nejedenkrát zavítali i do Svatky, kdež šířili katolictví. Tak stalo se, že kolem r. 1700 již ve Svatce a v okolí nebylo žádných jinověrců. Farář hlínecký *Matěj Aleš Zima* toho roku podává ve zprávě své arcibiskupské konsistoři v Praze o Svatce tuto zprávu: „Třetím kostelem (mým filiálním) jest kostel sv. Jana ve Svatce, míli cesty od Hlinska, k němuž patří dvě vesnice (pagi) Svratka a Svatouch. V těchto dvou vesnicích jest 270 duší. Patronem kostela jest František Antonín hrabě Berka. Kostel sv. Jana ve Svatce má 50 železných krav.

³⁾ Svratka od dob nejstarších patřivala k panství rychmburskému a sdílela jeho osudy.

⁴⁾ Tímto se vyvrací pochybnosti, jež zaznamenává Dr. Adámek slovy: „Die Památek archeol. I. 174 byla povýšena Svratka na městys mezi r. 1554—1706 za Berků z Dubé Naproti tomu však připomínám, že již v 2. polovici XV. stol. uvádí se v popise panství rychmburského Svratka jako městečko.“ (Znaková příloha.)

z nichž dostávám 19 zl. 26 kr.; z polí a luk беру 2 zl. 47 kr. Kostel tento má ke službám Božím nutná sice paramenta a potřeby, ale nic zbytečného. Kalich jest jeden. Pole kostelní pronajata jsou sedlákům. U kostela jest hřbitov, obemknutý zdí. Zvony ve věži jsou čtyři. Ve Svratce po každých službách Božích dostávám 1 zl. 9 kr. a o sv. Jiří 2 zl. a o sv. Havle rovněž 2 zl. Na potravinách mám odtud as 30 žejdlíků másla. Škola posud ve Svratce není, ač mnoho jest tam dílek. Nekatolíků v okolí není.“

Netrvalo dlouho a obětavý hrabě Štěpán Kinský rozhodl se ve Svratce založiti faru. Stalo se tak dne 24. dubna 1737. V erekcční listině, jejíž opis zanesen jest v zemských deskách, se dí: „Na mém panství rychmburském a rosickém se nalézající fary ve Skutči a v Hlinsku tak od sebe jsou vzdáleny, že ta ona k nim přiřazená vesnice pro velikou vzdálenost od svého faráře quoad curam animarum et sacramentorum administrationem řádně opatřena býti nemůže; a proto jsem se odhodlal při oněch právě uvedených beneficiích skutečském a hlineckém u inkorporovaných kostelů v Krouné, ve Svratce a ve Včelákově k duševní dlouho želané útěse tam přiřazených poddaných a pro lepší podporu spásy jich duší, jakož i dle vyzvání Jeho cís. král. Majestátu, by fary se restaurovaly a rozmnožovaly, ustanoviti stálé faráře a v Rychmburce residenčního kaplana . . .“ Patron učinil pro faráře fundaci obnášející ročních příjmů 300 zl. 5 kr. mimo štolu „z městečka Svratky, Heralce a Pusté Rybné.“

Fara stavěna hned v r. 1737. Farář zůstával zatím ve školní budově, jež stála na rohu nynější farní zahrady a původně byla farou. Hlinecký farář Zima, jak již uvedeno, toužil, by ve Svratce záhy byla zřízena škola. Stalo se tak as kol r. 1735, ne-li dříve. Školní světnice dána do stavení, jež patřilo kostelu, v němž zůstával kostelník, a kněz, když z Hlinska do Svratky přijel konati služby Boží, nalézal tu krátkého oddechu. Pravdě podobno, že později stavení toto (původně fara) dáno za byt učitelů. Škola⁵⁾ pak zůstala na témž místě, ovšem po příslušných opravách až do r. 1759, kdy vystavěna nová na té straně, kde jest nynější. Tato pochází z roku 1841.⁶⁾

Od nejstarších dob stávala ve Svratce kaple, jež z větší části jevila sloh gotický. Průčelí její bylo směřem k farnímu domu. Z této kaple zachovala se část prostírající se pod chorem. Jest to prostora čtyřhraná s gotickým klenutím. Čtyři pásy, bez podpor a konsol, jednoduché, po stranách seseknuté, sbíhají se v hladký a kruhovitý spojek či svorník. Tu také konaly se služby Boží, pokud Svratka patřila k farnosti hlinecké.

R. 1737 při založení nové fary z původní kaple stal se presbytář a k němu připojena menší loď dřevěná.⁷⁾ Táž r. 1750 ještě jest rozšířena

⁵⁾ O svratecké škole podrobnější data u Dra Adámka: „Paměti“ 145—153. Jedna třída byla do r. 1821, dvě do r. 1875, tři do r. 1879, čtyři do r. 1905 s jednou pobočkou. Nyni je pětitřídní.

⁶⁾ Školu tu navštěvovaly dívky z Chlumětína, ze Svratoucha, Svratky, Cikánky České i Moravské, Karlštýna, Moravské Svratky, Českých i Moravských Křižánek. Odškolily se r. 1819 dívky chlumětinské, r. 1832 svratoušské, r. 1784 všecky dívky evangelické (do Svratoucha), r. 1881 z Mor. Svratky a z Mor. Cikánky a za to přiškolily se od r. 1877 evangelické dívky z České Svratky, České Cikánky a Karlštýna.

⁷⁾ O kostele svrateckém psaly „Památky archeologické a místopisné“ I. 174., IX. 752. Dr. Adámek v „Čas. spol. přátel starožitností českých“ 1897,

a přistavěna ke kostelu sakristie. Nynější⁸⁾ podoby a úpravy pak nabyl kostel v roce 1788. Loď dřevěná byla stržena, na straně západní přistavěn jest presbytář, původní kaple vpuštěna v loď a ze staré sakristie stala se předsíň. Nová sakristie vystavěna na evangelní straně presbytáře od vchodu z farního domu. Kostel byl opravován v letech 1822, 1830, 1847, 1862, 1865, 1866, 1872, 1887, 1900, 1906.⁹⁾

Uprostřed náměstí stávala kaple sv. Prokopa, založena asi havlíři, kteří v okolí dobývali železnou rudu. Když kaple tato byla sbořena, postavena jest později (r. 1845) na náměstí socha sv. Václava.¹⁰⁾

Radnice či „dům kázně“ zbudována byla r. 1799 a přestavována r. 1844. Nynější radnice postavena byla r. 1865. Měla vížku, jež r. 1900 byla odstraněna.

* * *

V ohledu náboženském prožila Svratka s okolím až do dob nejnovějších četných změn. Změny ty dají se naznačiti, mimo husity a české bratry, hlavně třemi hesly. Žili tu katolíci, evangelíci a „ariáni“ či „třetí strana“. ¹¹⁾

126—129 uvádí o něm celkem totéž, co napsal dle farní pamětní knihy v „Pamětech o školách v okrese hlineckém“ 148 a ve „Sborníku okresu hlineckého“ 69—72. O témže kostele zmiňuje se i Karel Adámek: Chrudimsko, 23, 69 a časopis „Method“ 1904. Podkladem všech těchto zpráv je dosti nespolehlivá, novější Pamětnice farní. Tak na př. táž dí o rozšíření kostela v r. 1750, což Dr. Adámek opakuje, že o tom není bezpečných zpráv. Než máme o tom určitou zprávu v nejstarší latinské pamětní knize, již neznali ani farář Konopáč, pisatel oné nespolehlivé pamětnice, ani Dr. Adámek. Táž chová se ve farním archivu.

⁸⁾ Nynější kostel je budova zděná, jednolodní, obrácena hlavním oltářem k západu. Ve zdi na levo od vchodu jsou dvě polookrouhlá okna románského slohu; na pravo od vchodu je staré sanktuarium obdélné a na hoře dvěma boky trojúhelníka zavřená. Mřížka jeho je železná. V kostele jsou tři křtitelnice: nejstarší kamenná (popis její u Dr. Chytila, 206), z doby založení fary železná, a nejnovější z r. 1887 mramorová. Na věži kostela 3 zvony a umíráček a ve vížce sanktusové sanktusník. (Popis jejich: Dr. Chytil 206—207).

⁹⁾ Ke kostelu svrateckému patří též kaple sv. Jiljí v Karlštýně a kaple P. Marie v Chlumětině. Kaple karlstýnská nalézá se v zámku, založeném asi r. 1767 od Filipa hraběte Kinského. Vysvěcena byla 30. září 1768 od opata kláštera hradištského. Je to čtyřhraná budova s polookrouhlou apsidou. V presbytáři jsou dvě oválná okna a v lodi kruhová klenba. Strop je malovaný, uprostřed s monogramem P. Marie. Nad střechou je dřevěná vížka. Oltář představuje sv. Jiljí, Huberta a Eustacha, nad nimiž je Rodička Boží, jako orodovnice, jež pod ochranu svou bere Adama a Evu. V pozadí je lesní krajina. Kaple chlumětinská (jména P. Marie) pochází z dob nejnovějších (r. 1889).

¹⁰⁾ Sr. o ní doleji.

¹¹⁾ Zprávy tyto čerpám z farních matrik a pamětních knih farního archivu. První matrika je z r. 1737. Založil ji první farář svratecký Josef Antonín Lorber, jak svědčí úřední nápis na titulním listě: „Matrika nebo kniha, do kteréžto se svaté křty, stavu manželského oddávání, a funusy zapisovati mají, ježto podle svatého sněmu Tridentského a ustanovení důstojné a velebné arcikonsistoře Pražské se srovnávající, které na 3 díly se rozvrhují. Založena za správce duchovního dvojí cti hodného kněze Josefa Antonína Lorbera, na ten čas prvního faráře svrateckého z Poličky rodilého. Léta Páně 1737. Díl první, v kterémžto se svaté křty zapisují.“ Pak jsou latinské texty Jan 3, 5, 1. Cor. 4, 15; a Mar. 16, 16. Díl druhý má texty 1. Cor. 7, 1; 1. Cor. 7, 9, Filip 5. a Eccles. 7, 21. Díl třetí je bez textu. Druhá matrika je z r. 1769 atd. Pamětní knihy jsou dvě; starší: „Memorabilia inscriptione digna, a me Venceslao Michaele Brandsteller, tertio curato ecclesiae parochialis Svratecensis, signata ao 1750“ a novější: „Pamětní kniha“ z r. 1837, jak svědčí záznam na stránce 1. Novější tuto pamětnici založil Václav Šimek (2. ledna 1837) a vepsal do ní některé události ze starší pamětnice Brandstellerovy. Dr. Chytil s Drem Adámkem udávají nesprávně r. 1836.

Prvním katol. duchovním správcem stal se při založení fary *Jos. Ant. Lorber*, rodilý z Poličky, který ve Svatce působil až do r. 1739, kdy odešel na faru v Krouné. Tehdy patřily k farnosti osady: Svratka, Svratouch, Březiny, Heralec, Milovy, Chlumetín, Vysoká pec železná (či Cikánka), Křižánky (Hamřík) a kaple v Pusté Rybné. O rozloze obyvatelstva dá se souditi ze zápisů křesťanů.¹²⁾ R. 1738 bylo jich v celé farnosti 38. Lorber psal se „první farář městečka Svratky“. Prvně jej visitoval dne 1. října 1788 vikář chrudimský František Josef rytíř z Vikanova. R. 1789 dlel v okolí (v dubnu a v květnu) P. Josef Passion, arcibiskupský missionář, a v červnu t. r. P. Kajetán a S. Gregorio, františkán z Dačic na Moravě. Bezpochyby konal tu missie.

Po odchodu Lorberově dosazen k duchovní správě ve Svatce kaplan hlinecký *Bedř. Dinko*, jenž působil ve Svatce až do své smrti r. 1746.¹³⁾ Zemřel 4. dubna téhož roku ve věku 48 let a pochován byl v kostele v presbytáři. Administrátorem uprázdněné fary do 22. května 1746 byl *Frant. Gubernator*, bývalý kaplan skutečský, který po administraci zase odešel na kaplanku do Skutče.

Farář Dinko působil ve Svatce velice horlivě tak, že přemnoží z náboženských odštěpenců a těch, kdož ve víře byli podezřelí, počali poněmáhle otvírati srdce svá křesťanské pravdě.

Třetím duchovním správcem byl *Václ. Mich. Ant. Brandsteller*. Týž založil první pamětní knihu, již dosti pečlivě vedl. V září r. 1756 stal se čestným a v roce 1759 skutečným kanovníkem¹⁴⁾ na Vyšehradě, kdež r. 1762 zemřel. O jmenování svém čestným kanovníkem vyšehradským napsal: „Ke zvláštní úctě a duchovnímu povzbuzení svých nástupců pro věčnou paměť zaznamenávám, že já Václav Michael Brandsteller, této bídne (miseræ) a poslední (postremæ) fary na patronátě již na jedenáctý rok duchovní správce, milostí Boží a obzvláštním řízením Prozřetelnosti dne 1. září 1756 vyvolen jsem byl za čestného kanovníka královského exernptního a bezprostředně Apoštolské Stolicí podrobeného chrámu sv. Petra a Pavla na hradě Vyšehradském a jako taký dne 29. září téhož roku slavnostně jsem byl děkanem téhož kostela a infulovaným prelátem království českého Tomášem de Berghauer, obojího práva doktorem. instalován. Tak se stává: Bůh pečuje o toho, kdo pečuje o Boha.“

Počet obyvatelstva rostl. R. 1746 bylo již 55 křtů. V srpnu 1748 dlel v okolí arcibiskupský missionář Frant. Hybš a v červenci 1749 P. Jan Morávek, jesuita, r. 1751 (v dubnu) minorita z Kadaně, v červenci P. Vitalis Vejvara, františkán, a v srpnu Frant. Richter, arcibisk. missionář.

Koncem roku 1749 pro „častější neštěstí duší“ olomoucká konsistoř odevzdala faráři Brandstellerovi duchovní správu čtyř skelných hutí na Moravě, jež pod její jurisdikci patřily na tak dlouho, pokud by jinak nerozhodla.

¹²⁾ První zápis faráře Lorbera jest ze dne 16. července 1737. Tehdy pokřtěn byl František, syn Jana Šira ze Svratoucha. Poslední zápis jeho je ze dne 12. července 1739.

¹³⁾ B. Dinko byl investován 17. července 1739. Poslední jeho zápis je ze dne 27. března 1746.

¹⁴⁾ Dne 5. ledna 1759 píše se: „canonicus residentialis Vyšehradensis“.

Farář Brandsteller měl za kaplana Jiřího Stráženského od listopadu 1754 do konce července 1757.¹⁵⁾ Od polovice června 1758 do srpna zastával Brandstellerů Jakub Vrba, kaplan přibyslavský.

Dalším duchovním správcem, po krátké administraci Františka Josefa Graffa¹⁶⁾ byl Frant. Zeman, který r. 1761 pomátl se na smyslech.¹⁷⁾ Odebral se do Prahy k milosrdným bratřím a faru svrateckou administrovali: František Richter, Frant. Meixner a Tadeáš Šaník¹⁸⁾ až do roku 1767. R. 1764 dlel v okolí arcibisk. missionář František Hanuš a r. 1765 P. Felix Borecký, jesuita.¹⁹⁾

Roku 1767 presentován na faru Tadeáš Šaník, který pobyl tu do roku 1782.²⁰⁾ Téhož roku stal se děkanem ve Skutči. Jeho nástupcem byl Jan Rang, bývalý administrator rychmburský.²¹⁾

Rang po 3 letech odešel na faru hlineckou. Administrátorem stal se do konce července 1785 Josef Šaufler.²²⁾ Následoval farář Kar. Štěpánek od r. 1785 — do 15. května 1794, kdy stal se vikářem a děkanem ve Skutči. Po něm administroval do konce srpna 1794 zas Jos. Šaufler. Nový duchovní správce Frant. Rothanzel působil ve Svatce 14 let (1794 — do konce května 1808), načež odebral se do výslužby a obdržel od patrona Filipa Kinského 400 zl. výslužného.²³⁾

Nástupcem Rothanzlovým byl Jan Beneš, lokalista v Radhošti.²⁴⁾ Týž zemřel ve Svatce 14. dubna r. 1814 a pochován byl od Jana Horníka, faráře krounského. Od polovice března 1824 působil při Benešovi Kar. Křepinský jako koadjutor in spir. Týž také po smrti Benešově administroval.

¹⁵⁾ První jeho akt je ze dne 9. listopadu 1754. Piše se „capellanus loci“ nebo „capellanus domesticus“. Poslední akt je ze dne 26. července 1757.

¹⁶⁾ Frant. Graff administroval od 8. ledna 1759 do konce února t. r.

¹⁷⁾ První zápis Zemanův je 13. března 1759 a poslední ze dne 30. listopadu 1761.

¹⁸⁾ Richter administroval od 16. prosince 1761 do 18. června 1762, pak Meixner do 4. března 1764. P. Augustin, kapucín, konal farní funkce po odchodu Meixnerově až do 25. dubna 1764, kdy přišel administrator Tadeáš Prokop Šaník. Šaník administroval do 8. dubna 1767; v květnu t. r. stal se již farářem. V té době zastával jej kapucín P. Matěj.

¹⁹⁾ Dne 4. září 1764 pokřtěna byla ve Svatce Jana, dcera Františka Pičinského, „královského mýtného v městě Svatce“. Vybíralo se tedy tehdy ve Svatce královské mýto, patrně na silnici do Moravy.

²⁰⁾ Farář Šaník byl dvorním dekretem v lednu 1782 pro křesťanské cvičení ve Svatouchu, dne 2. prosince 1781 konané, fary zbaven. Poslední jeho akt je ze dne 7. ledna 1782. Pak zůstal sice na fare, ale úkony za něho konal až do příchodu faráře Ranga (4. dubna 1782) Josef Šaufler, pensionovaný farář z Proseče, jenž ve Svatce dlel na odpočinku (1777—19./III. 1798).

²¹⁾ Rang jako farář do Svatky potvrzen (confirmatus) 4. dubna 1782.

²²⁾ Poslední akt Rangův je vepsán 11. dubna 1785.

²³⁾ Sam o tom v pamětní knize piše: „Roku 1808 zakročil jsem u nejjasnějšího Filipa Kinského, patrona a hraběte, o udělení pense. Jeho rozhodnutí k útěše všech nástupců nemohu neuvést. Ponechal totiž pro nástupce celou kongruu (celý příjem fary) a z úřadu Rychmburského poukázal až do konce mého života co nejmilostivěji 400 zl., svobodný byt a 12 sáhů dříví do výslužného. Za tuto nesmrtelnou a nesmírnou milost kéž Bůh je odplatitelem a obdarovaný až do posledního dechu den co den nepřestane díky vzdávati při oltáři a za dlouhý věk jeho Boha prositi.“

²⁴⁾ Beneše charakterizuje biskup Hay jako kaplana skutečského, že jest tichý, velmi mravný kněz, který při dobrém návodu, při čtení lepších knih a při rozumné působnosti mohl by býti dobrým farářem.

Jos. Beránek, administrator rychmburský a pak krounský, pobyl ve Svratce jako farář pouze čtvrt roku od září 1814 do polou prosince, ježto stal se farářem v Chroustovicích. Po něm administroval Jan Böhm.

Kar. *Křepinský*, nový duchovní správce od polou března 1815, narodil se 28. října 1782 v Červené Řečici na Tábořsku a byl vysvěcen 8. srpna 1808. Byl 4 leta kooperatorem v Rychmburce, 1½ roku kaplanem v Hlinsku a pak při nemoci Jana Beneše koadjutorem in spiritualibus ve Svratce a posléze administrátorem ve Svratce a v Ranné.

Křepinský opravil kostel, faru a všechna hospodářská stavení. Již r. 1815 upraven při kostele chor a opraveny i rozšířeny varhany. Náklad na to obnášel 1100 zl. Patron dal 500 zl. a farníci 600 zl. Roku 1817 pokryty jsou zvonice a věžička na kostele. Sešlá kostnice byla stržena a kosti po slavnostním vykropení zahrabány do hřbitovní jámy. Kol hřbitova zřízena zeď od farníků, patron dal šindel a potřebné dříví k jejímu pokrytí. R. 1819 strženo jest dřevěné hospodářské stavení a postaveno nynější zděné. Za příčinou generální visitace dne 14. června 1822 byl kostel vybil, a nová okna zasazena. Sklo do všech oken dodal darem Ignác Hafenbredl, nájemce mariánské hutě u Heralce. R. 1823 na den svatých tří králů na místě sochy sv. Jana Křtitele, jež stála na hlavním oltáři a u „nekatolíků jenom pohoršení budila“, dán obraz představující narození sv. Jana Křtitele. Obraz z darů farníků vymaloval Jan Novotný z Vysokého Mýta. Svěcení byl přítomen rychmburský ředitel Václav Čapek. R. 1824 pořízena od farníků křížová cesta.

V říjnu 1824 odešel Křepinský na rozkaz Karla Alexandra knížete z Thurnu a Taxisu, jenž zatím panství rychmburské a chroustovické byl koupil, za administratora do Hlinska. Svému hlineckému předchůdci P. Rangovi, jenž odešel do Prahy do výslužby, odváděl ročně pense 300 zl. k. m. V Hlinsku stal se Křepinský vikariátním sekretářem a r. 1832 děkanem ve Skutči a později vikářem.

R. 1824—1827 administroval faru svrateckou Jan Böhm; r. 1828 zastával nemocného Böhma skutečský kaplan Frant. Zvěřina.

Dvanáctým farářem svrateckým stal se presentací Maxmiliána Karla knížete Thurn Taxise dne 13. listopadu 1828 Václ. *Šimek*, administrator rychmburský, narozený 29. srpna 1787 v Hořicích a vysvěcený v Hradci Králové 12. srpna 1811. Na faru však byl investován teprve 28. pros. 1832.

Šimek v pamětech doznává, že shledal farnost „ne právě ve chvály hodném stavu.“ Opravoval kostel, faru i hospodářská stavení. Zařídil a upravil část zahrady u hřbitova a odvodňoval louky. V té době r. 1828 založil knihovnu při škole rychmburské, již daroval celkem do roku 1835 75 svazků knih. Po generální visitaci dne 2. června 1835 jmenován osobním děkanem „pro horlivost v získávání akatolíků, pro pílí při katechetickém vyučování“, pro uspořádanost archivu a bezúhonný a vzorný život. Za onemocnělého vikáře Křepinského vedl půl léta r. 1837 záležitosti vikariátní.

Za faráře Šimka dosazen do Svratky definitivní kooperator Jan Pařížek. Guberniálním dekretem ze dne 2. března 1834 byli totiž vyzváni duchovní správce, aby kde toho potřeba, zakročili o ustanovení výpomocných kněží. Šimek zakročil, načež dvorním rozhodnutím 18. list. 1836 a guberniálním ze dne 31. pros. 1836 povoleno pro svrateckého kooperatora 157 zl. z náboženského fondu. K tomu Svratka přidala 25, a Chlumětín 6 zl., tak že se celkem sešlo 200 zl. konv. m. Pařížek

poslán do Svatky dekretem ze dne 16. února 1837; přistěhoval se dne 1. března 1837.

Po úmrtí Křepinského (4. list. 1842) jmenován Šimek děkanem ve Skutči (4. dubna 1843) a Svatku administroval Pařížek.

Dne 29. července 1843 presentován byl do Svatky od knížete Maxmiliána z Thurn Taxisů Frant. Konopáč, narozený 4. října 1794 v Mokrovousích u Hradce Králové a vysvěcený 24. srpna 1818. Konopáč působil ve Chvojně po 10 měsíců, pak v Hrochově Týnci, v Novém Hrádku, v Přepychách, v Uhersku (od r. 1827), v Radhošti (od 14. května 1828), zase v Uhersku a posléze ve Svatce, odkud vstoupil 1. března 1856 do pense se 300 zl. konv. měny a bydlil nejprve ve Vysokém Mýtě a pak v Trpíně. Za Konopáče, když na podzim r. 1855 Pařížek odebral se za administrátora do Krouny, dosazen do Svatky za kooperatora novosvětec Frant. Kopista.

Po odchodu Konopáčově byl administrátorem kaplan hlinecký Jos. Kvapil, za něhož v červnu 1856 konána generální visitace.

Dne 20. března 1857 stal se farářem ve Svatce Václ. Kučera. Týž narodil se 19. list. 1809 v Čejkovicích u Jičína a vysvěcen byl 25. července 1833. Kaplanoval v Cholticích (od list. 1833), kde však místo duchovní správy byl vychovatelem hrabat Konstantina a Františka Thuna, ve Skutči (od 9. října 1834), pak byl administrátorem v Rychmburce (od 10. srpna 1843) a v Radhošti (od 18. ledna 1844). Dne 30. června 1844 stal se lokalistou v Radhošti a od 22. června 1855 prvním farářem tamtéž. Dne 23. února 1857 presentován jest do Svatky, kdež zemřel 24. dubna 1892.

Dne 9. března 1859 zemřel kooperator Frant. Kopista a 9. června 1859 přišel třetí kooperator Ferd. Římek z Nížkova, který pobyl ve Svatce do 5. června 1862, odkudž ustanoven kaplanem v Hlinsku. Následoval kooperator Frant. Brožek z Ústí nad Ollicí od 5. září 1862 — 14. září 1865, kdy odešel za kaplana do Skutče, novosvětec Jos. Kašpar od 14. září 1865 — 2. října 1868, jenž se dostal do Kameníček, novosvěcenec Jos. Svoboda od 1. října 1868 — 8. října 1869, kdy odešel do Cerekvice, novosvěcenec Frant. Fojt od 8. října 1869 — 14. března 1874, který po delší chorobě krční zesnul ve Svatce, Jan Severa od března 1874 — do září 1874, kdy nastoupil v Cerekvici, Václ. Strnad od září 1874 — do října 1875, načež odešel do Opatova, Ignác Zeman od října 1875 — srpna 1881, kdy se odebral do Sebranic, Vojt. Balcar od září 1882 — 14. září 1886, kdy se odstěhoval do Cerekvice, a Frant. Mimra od 14. září 1886 — 24. dubna 1892.

Po smrti Kučerově administroval Frant. Mimra do 30. list. 1892, kdy stal se patnáctým farářem Mik. Simon.

Simon narodil se 7. prosince 1840 v Sobkovicích u Žamberka a vysvěcen byl 14. července 1870. Kaplanoval v Klášterci u Žamberka, pak byl administrátorem ve Slatině, kooperátorem v Hnátnici u Oustí n. O. a ve Skutči po 12 let, administroval Střenicí, Krounu a Radhošť do 28. srpna 1879. Byl farářem v Radhošti, ve Svatce, odkud odešel 12. března 1901 do Morašic u Litomyšle.

Kooperatory v této době byli: Jan Němec od pros. 1892 — září 1893, Jan Dudek od září 1893 — 6. ledna 1895, Václ. Oliva od 6. ledna 1895 — 9. září 1897 a Jan Kostkan od 9. září 1897 — 4. února

1904. Týž administroval Svatku po odchodu Simonové od 12. března — 4. srpna 1901. Za administrace byl tu kooperátorem Frant. Zrzavecký.

Šestnáctým a na ten čas (r. 1906) posledním farářem ve Svatce jest Alois Doubravský, nar. 19. června 1861 v Solnici a vysvěcený 5. července 1885. Kaploval v Nekoři od srpna 1885 — 29. července 1886 a v Hlinsku od 1886 — 15. října 1897, kdy stal se farářem ve Střenici. Na Svatku byl presentován 22. června 1901.

Jan Kostkan stal se 1. února 1904 administrátorem v Pusté Kamenici. Dne 1. září 1904 jmenován kooperátorem ve Svatce Frant. Zrzavecký, kaplan v Morašicích. Týž však vyžádal si, že dekret jeho pro Svatku byl odvolán a do Svatky podruhé poslán Václ. Oliva.

Náboženský život, jež právě uvedení kněží u svých farníků spravovali a spravují, byl velice pestrý, mnohdy až sytostí barev a změn překvapující.

Zbytky českých bratří²⁵⁾ udržovaly se ve Svatce dlouho až do století XVIII. Ještě r. 1672 na př. dle zprávy missionářské kraj Chrudimský byl pozbaven z většího dílu přívržencův kacířstva, vyjímajíc jeho končiny hornaté a lesnaté kolem skláren hlavně u Heralce a Svatky. Všickni mistři sklářští byli jinověrci (lutheráni, evangelíci) majíce i manželky své víry. Ti o víře katolické nechtěli ani slyšet a když s nimi missionáři začali jednati o víře, ihned pomýšleli na útěk za hranice neb jím vyhrožovali. Při roce 1680 připomíná se, že málo které dítko umělo udělati kříž, ba byli i starci, kteří toho nedovedli.

Alžběta Konstancie z Pöttingu, dobrodějka klášterů.

V Historickém kroužku přednesl prof. JOS. VÁVRA.

Rod pánů z Pöttingu a Persingu pochází ze země Rakouské; prvotně byli v stavu rytířském, od r. 1601 v stavu panském, od r. 1637 ve stavu hraběcím. Rodinné statky jejich nebyly obšírné, a proto páni z Pöttingu dávali své mladší syny buď na vojnu, buď na kněžství na dosažení kanonikátů nebo biskupství. Však ještě nedávno založil si staričký hrabě Emanuel Pötting, probošt v Olomúci (r. 1898), vděčnou paměť, když nastrádal 110.000 zl. na zřízení vzdělávacího ústavu v Olomúci pro dívky československé.

Do styku s Čechy přišli páni z Pöttingu, když r. 1618 vypukla velká bouře česká a z ní válka třicetiletá. V té válce sloužili císaři tři páni tohoto rodu. Bedřich, Urban a Volfgang Jiří jako velitelé pluků. Hromadná konfiskace statků odporilé šlechty po bitvě bělohorské zjednala jim hojnou náhradu císařskou za vojenský žold od několika let zadržalý. Tak zejména se stalo panu Volfgangovi Jiřímu z Pöttingu, jemuž císař Ferdinand II. r. 1623 dal tři statky v Čáslavsku a v Tábořsku, a to Lukavec, Všebořice a Křesín, vladykám Lukaveckým zabrané a na 67.500 kop míš. (78.700 zl. rýn.) odhadnuté. Volfgang Jiří z Pöttingu sloužil pak císaři jakožto nejvyšší pluku dále; byl v té službě ještě r. 1636, ale r. 1648, kdy válka se končila, nebylo ho již na živě. Statky jeho podědila jediná dcera jeho Alžběta Kon-

²⁵⁾ Sr. zmínku při dějinách kostela.

stancie z Pöttingu, o níž vypravovati chceme dle pramenů, jež prýští se z archivu zámeckého v Horním Hlohově.

Zprávy o mladých létech této šlechtičny jsou chudé. Narodila se asi r. 1615 v Rakousích; dospěvši, stala se ještě za živobytí svého otce manželkou pána Jana Křištofa z Schellendorfu, hejtmana knížetství Žahaňského a od r. 1634 presidenta komory slezské, který ji pojistil věno 10.000 tolarů na svém panství Kinšberku v Lužici. Týž pán zemřel 2. července r. 1647 a vdova jeho se usadila v městě Vratislavi. Presidentem slezské komory stal se český pán Křištof Ferdinand z Lobkovic na Bělině, Libčevsi a Trebivlicích. Manželka jeho Anna Magdalena z Pruskova, bydlíc s pánem ve Vratislavi, byla v důvěrném styku s paní Alžbětou Konstancií Schellendorfovou z Pöttingu, a nedala jí dlouho seděti na siré stolici vdovské, majíc pro ni vhodného ženicha z přátelstva svého. Byl to hrabě Jiří z Oppersdorfu, pán tří velikých panství ve Slezsku, Horního Hlohova, zámku Ratiboře a Friedku. Byl vdovcem po dvou paních, maje z prvního manželství syna v právních létech, z druhého pak dva synáčky a dvě dcerky, pro něž potřeboval pečlivou matku a pro sebe starostlivou hospodyní. Bylo mu 59 roků, soužen byl rheumatickými bolestmi, ale po všech zemích českých byl znám jako pán zbožný, správný a ušlechtilý. Po své první i druhé choti truchlil veršem i prosou ve svých památkách, ale spřízněné dámy, předem paní Lobkovicová z Pruskova důtklivě mu radily, aby se po třetí oženil a nabízely mu vdovu Alžbětu Konstancii z Schellendorfu. Též lékaři radili mu vejíti v nový sňatek manželský. I paní Alžběta Konstancie, majíc věku 32 roků, byla za dobrého muže hotova a tak došlo v adventě r. 1647 k předchozí úmluvě budoucí svatby.

Však byl tehdejší stav věci velice zlý. Válka švédská sice se schylovala ku konci, ale švédský generál Wittenberg maje sídlo v Krnově, vymáhal na stavech knížetství Opolského a Ratibořského těžké kontribuce a vysílal tam své pluky na plen. Hrabě Oppersdorf na svých zámcích nemaje bezpečí před nepřítelem, po vánocích r. 1647 se uchýlil za hranice polské, do Častochova, kde Matka Boží divy tvoří. Tam si na Jasné hoře blíž velkého kláštera paulinů najal byt, aby tu čekal na lepší časy. Za mrazivých dnů co den pobýval na pobožnosti a každou neděli, jak byl od mladých let uvyklý, přistupoval k sv. svátostem. Na konec ledna r. 1648 přibyli k hraběti do Častochova přátelé paní Alžběty Konstancie z Pöttingu a tu sjednána byla svatební úmluva. Paní nevěsta věnovala ze svého jmění hraběti 6000 tolarů, za to ji hrabě pojistil 12.000 tolarů na svém panství Ratibořském. Dne 19. února potom přijela paní Schellendorfová do Častochova, nazejtří z rána byla s hrabětem Oppersdorfem u správy Boží a u stolu Páně, a ještě téhož dne k večeru požehnal kněz jejich sňatku. Oženil se tu vdovec s vdovou na vzájemnou podporu v čase zarmouceném a proto nebylo hlučné svatební hostiny. Málo dní po svatbě došla hraběte radostná zpráva z domova, že se generál Wittenberg smluvil se stavy opolsko-ratibořskými o výši výroční kontribuce a slíbil upustiti od nájezdů a plenů v obou knížetstvích. Tudíž rozloučil se hrabě se svatyní na Jasné hoře Častochovské a potom

s rodinou svou a služebnictvem se odstěhoval na Ratiboř a Horní Hlohov.

Hraběnka Alžběta Konstancie ujala se domácnosti svého chotě se vši pílí, pečovala o jeho zdraví a byla laskava k jeho dětem jako dobrá matka. Byla ducha zbožného a zamlouvalo se hraběti, že dobře činila chudým ve špitále, že ráda pobývala v nádherné kapli zámku Hlohovského před ostatky svaté Kandy i v kapli Lauretanské u minoritů blíže zámku. Hrabě nabyt spokojené mysli a rychle mu přibývalo fysického zdraví; svou vděčnost k choti své projevil, když v srpnu r. 1649 pořizoval svou závěť. Na panství Ratibořském zjištěné věno její rozmnožil na 15.000 tolarů a jednu truhlici s náčiním stříbrným ve váze 52 liber. Jako vdova měla z důchodu ratibořského na každý rok dostávali 600 tol. pro sebe, na každé z nezletilých dětí po 100 tol., nad to ještě viktualie z dvorů s potřebu, i drůbež, ryby, zvěřinu i ptáky. Vdovské sídlo měla mít na zámku Ratiboři. Ten kšaft psal hrabě při dobrém zdraví; ale o vánocích r. 1650 vrátil se jeho neduh rheumatický, potom dala se k tomu vodnatelnost u srdce a 16. máje roku 1651 zbožně zemřel, oplakáván celou rodinou.

Smuteční slavnosti trvaly čtyři neděle a potom ovdovělá hraběnka s třemi sirotky (synáček Jiří Ferdinand zemřel již r. 1649 devítiletý) se uchýlila na zámek Ratiboř. Měla tehdy při sobě též jednu schovanici: byla to Marie Anna, sirotek po generálu Hanuš Oldřichovi ze Schafgotsche, který máje účast v pletichách knížete někdy Fridlandského, podnikl brannou vzpouru proti císaři a za to r. 1635 v Řezně byl popraven. Hraběnka měla starosti a péči s dostatek a nebylo jí při tom tesklivo; ale během let ubývalo jí těch péčí. Již v lednu 1652 strojila svatební veselí své schovanici Marii Anně Schafgotschovně, když ji vdávala za Jáchyma z Kamenice, zemana usedlého na Diersdorfu v zemi Břežské. Na podzim r. 1654 vyšel z péče její 10letý hrabě Rudolf Matias, když dle poslední vůle otcovy poslán byl s preceptorem dobře katolickým do konviktu při koleji jezuitské v Nise, aby tam studoval grammatiku, humaniora a filosofii. Napotom vídala jej hraběnka jen o prázdninách. Po odbytých studiích dal se mladý hrabě na daleké cesty po Německu, Italii, Španělsku a Francii. Z té cesty se nevrátil; zemřel 22letý v Paříži a pochován byl tam v kostele sv. Sulpicia. Panství Ratiboř a Friedek zdědil po něm bratr jeho mnohem starší, hrabě František Euseb z Oppersdorfu, majorátní pán na Horním Hlohově.

Zvláštní náchylnost měla hraběnka Alžběta Konstancie k mladší své dceři pastorní, Esthere Kandidě z Oppersdorfu. Sama ji vyhledala dobrého ženicha, svého bratrance, a to byl Jan Sebastian, svobodný pán a později hrabě z Pöttingu, který měl v Čechách statky Vintýřov a Hokov, vdovec po Františce Polyxeně z Nagasoly. Svatba se konala r. 1655 v máji na zámku Ratiboři. O starší dceru pastorní, Benignu z Oppersdorfu ucházel se mladý hrabě slezský Karel Ferdinand Pražma z Bilkova, pán na Slávikově a Gřegořovicích. Mladé hraběnce Benigně zamlouval se tento ženich, stará hraběnka souhlasila a tak došlo k svatbě po veliko-

nocích r. 1657. Podle kšaftu otcovského mělo hraběnce Benigně dáno býti z panství Ratibořského 7000 tolarů věna, 3000 tol. na lidské schválení čili na pořízení výbavy a na útraty při svatebním veselí 1500 tolarů. Poručníctvo ratibořské a friedecké nemělo tolik peněz pohotově. Tu hraběnka Alžběta Konstancie ze svého jím zapůjčila 9000 tol., jež potom ji byly zjištěny na panství Ratibořském pod běžný úrok.

Však od toho času úplně osamotněla a bylo jí smutno. Již sám zámek Ratibořský bylo stavení smutné a ponuré. Hrabě Oppersdorf, když r. 1642 koupil panství Ratibořské od císařské komory, dal to staré a sešlé sídlo knížat někdy Ratibořských nákladně obnoviti, ale jak sám pravil, dopadla ta obnova tak, jako by staré bábě navěšel šatů ze zlatohlavu. Byla hraběnka též zvána na pěkný majorátní zámek Horní Hlohov za kmotru při křtu dětí svého nevlastního syna, majorátního pána, hraběte Františka Eusebia z Oppersdorfu a jeho paní Anny Susanny Bzové z Vrchlesí; ale celkem tam zřídka přicházela. Zvláště však se jí stýskalo po nejmilejší z pastorních dětí, po hraběnce Esthere Kandidě Pöttinové z Oppersdorfu, která se svým pánem bydlela v zimě v Praze na Malé Straně, za teplých měsíců na zámcích svého pána. Proto asi r. 1658 odstěhovala se hraběnka Alžběta Konstancie z Ratiboře do Prahy a ubytovala se v domě na Malé Straně v osadě rytířův maltézských. Jsouc paní velice nábožná, chodila na pobožnosti k bosým karmelitánům u Panny Marie Vítězné a zvláště milovala oltář milostného Ježíška.

Statky své Lukavec, Všebořice a Křesín, jež po svém otci zdělila, byly sice výnosné, ale od Prahy příliš vzdálené; tedy je r. 1659 prodala panu Vilémovi z Gersdorfu. Z utržených peněz koupila si statek Mratín u Brandýsa; tam na záměčku v létě užívala zdravého vzduchu, jezdila na pobožnosti do Staré Boleslavi k Matce Boží a hospodářství Mratinské pronajala za ročních 300 zlatých Janu Krausovi, měšťanu a knihkupci malostranskému. Zbožná nadání pořídila hraběnka již prvé v Horním Hlohově a v Ratiboři. Ale od r. 1659 fedrovala pobožnost ve svatyních českých. Na starém hřbitově při pražském chrámě Panny Marie Vítězné dala zbudovati domek poustevnický a dala mu potřebnou fundaci; za to měl poustevník se modliti u oltáře milostného Ježíška.

Hraběnka žila v hojnostiездеjší; z Ratiboře dostávala vdovský výměnek 600 tol. za rok, úroky ze svého věna 15.000 tol., ze zjištěné zápůjčky 9000 tol., z Schellendorfského panství Kinsberka úroky z 10.000 tol. věna. úroky z peněz za prodané statky, skrovný užitek ze statku Mratína; měla tedy ročního příjmu nad 6000 tolarů. Takový blahobyť vábil jednoho mladého pána slezského, aby u bohaté vdovy se přiživil a ze statku jejího zbohatl.

Svobodný pán Jan Jiří Vlček z Dubenska, kancléř knížetství Opolského a Ratibořského, držel tam statky Velké Dubensko a Sobišovice. Starší jeho syn Kristof byl ve službách při biskupství Vratislavském, mladší syn Jiří též hledal zaopatření v úřadech veřejných. Týž r. 1662 dostal místo rady při appellačním soudě pro všecko království České a přistěhoval se tudíž do

Prahy. Bylo mu tehdy 26 let a již byl vdovcem s třemi dítkami. V Praze brzy zvěděl o bohaté hraběnce Oppersdorfové a ucházel se o její ruku, ač dle věku svého dobře býti mohl jejím synem. Hraběnka pak, jsouc povahy důvěřivé, vykládala jeho úlisné ucházení za nestrojenou pravdu a těšila že, že bude moci se starati o vychování jeho dítek jako dobrá matka. Tak došlo k třetí její svatbě. Však toto manželství zle se vydařilo a to pro lakotu a hamižnost pana Vlčka, který chtěl, aby šlehdrou ruku svou otvírala toliko jemu a jeho dětem.

Roku 1665 koupil hrabě Jan Sebastian z Pöttingu s chotí svou Estherou Kandidou z Oppersdorfu panství Rabstein u Manětína. V městečku Rabštejně shledal trosky starého kláštera někdy karmelitánů; nábožná choť jeho pojala zámysl, klášter ten znova postavit, osadit kněžími řádu servitů Marianských a při kostele jím zbudovati svatý domek Lauretánský, tak jak tu svatyni vidala v rodném svém městě Horním Hlohově u kláštera minoritů. S tím úmyslem se svěřila své nevlastní matce a paní Alžběta Konstancie ve svém zanícení pro kult Marianský, dala jí k tomu znamenitý příspěvek a to svých 10.000 tol., které měla zjištěné na statku Kinsberku v Lužici.

Však tato štědrost její zmíry popudila pana Vlčka k hněvu a v tom dopustil se skutku, který zle se srovnával s jeho postavením při nejvyšším právě pro všecko království České. Pod tím titulem, že jest kurátorem všeho jmění své manželky, vypověděl poručníkům ratibořským její sumu 9000 tol., které měla od desíti let zjištěnou na zámku Ratiboři; učinil tak bez vědomí a svolení své paní. Poručnictvo ovšem nemělo těch peněz po ruce, ale pan Vlček se spokojil tím, že poručníci místo staré obligace vydalo mu dvě obligace nové a to na 5000 tol. k rukám jeho otce a na 4000 tol. k ruce jeho bratra. Když paní Alžběta Konstancie o tom zvěděla, byla velmi pohněvána a prohlásila u poručnictva ratibořského onu změnu obligací za neplatnou; než pan Vlček zašel dále na křivé cestě a týral svou paní tak dlouho, až mu podepsala hotovou listinu na právní postup nejen oněch 9000 tol., ale též na postup oněch 15.000 tol., které měla věnem po hraběti Oppersdorfovi na panství Ratibořském. Stalo se totiž, že starý pan Vlček roku 1666 zemřel; synům jeho připadly statky jeho v Opolsku Dubensko a Sobišovice. Ty statky chtěl pan Jiří Vlček sám držeti a užil peněz na paní své vynucených, aby splatil podíl svého bratra Kristofa. Sliboval sice své paní, že těch 24.000 tol. pro ni zjistí na oněch statcích, ale žádného reversu od něho neobdržela.

Paní Alžběta Konstancie když poznala, v jakých rukou že jest, ještě téhož r. 1666 od zlého manžela se trhla a ubytovala se u své pastorní dcery Esthery Kandidy z Pöttingu. Odtud podala k vrchnímu úřadu slezskému proti panu Vlčkovi písemnou protestaci, i prohlásila onen postup 24.000 tol. za neplatný, ježto byl na ní násilně vynucen. Ihned také určila z toho 9000 tol. pro nový dům řádu voršilek na Újezdě Malostranském, tak aby těch peněz soudně vymáhaly na p. Vlčkovi. Představená kláštera voršilek, Anna Dorothea de Salys, také ihned ujala se pře s panem

Vlčkem o ty peníze, na pomoc jí přišel též arcibiskup kardinál Harrach dopisem k soudům v Opoli a ve Vratislavi.

Též paní Alžběta Konstancie domáhala se své spravedlnosti u soudů slezských. Než pan Vlček odpíral oběma žalobám, stále jen tvrdil, že jest pravým kurátorem jmění své paní a přec jí neplatil ani úroků, ani peněz na alimentaci. Kardinál Harrach zemřel po sv. Havle r. 1667 a téhož času dal se pan Vlček z Prahy přesaditi do Vratislavě za radu při vrchním úřadě slezském; a v tom úřadě uměl dobře se točiti, pořad práva na svůj prospěch obraceti; ba r. 1675 byl povýšen za kancléře opolsko ratibořského. Jsa dobrý hospodář, ze statku své paní nachovával peníze na vdavky obou svých dcer

Těžká žalost stihla starou paní Alžbětu Konstancii v srpnu r. 1675, kdy zemřela její milá dcera pastorní a opatrovnice, hraběnka Esthera Kandida Pöttingová z Oppersdorfu, teprv 38letá, a pohřbena byla na Malé Straně u Matky Boží Vítězné v kapli Mariánské blíž vchodu do chrámu. Pán její Jan Sebastian hrabě z Pöttingu dosti brzy oženil se zase a to s hraběnkou Kateřinou Barborou ze Šternberka a staré paní Alžbětě Konstancii Vlčkové z Pöttingu se nevidělo přebývati dále při nové domácnosti jeho. Starší pastorní dcera její, hraběnka Benigna Pražmová z Oppersdorfu, zemřela brzy po sestře. Stará paní cítila se osamělou, ode všech opuštěnou. Nedostatku neměla, neboť jí zbývalo drahně peněz z prodaných statků; ale pocit samoty byl jí nesnesitelný. Nejraději by se odstěhovala k voršilkám, ale ty neměly svůj nový klášter, tam kde nyní stojí v třídě Ferdinandově, ještě dostavěný a upravený; tedy zvolila své obydlí u klarissek v klášteře sv. Anežky na Starém Městě. Bydlela tam mimo klausuru skomornou a starým sluhou a za stravu platila do klášterní kuchyně. Žila tam na modlitbách a dobře činila chudým; obcovala sborovým pobožnostem klášterních panen a zvláště milovala oltář Jezulátka na kůru klarissek.

Roku 1684, kdy jí bylo asi 70 let, pořídila poslední vůli svou, kterou pak doplnila kodícillem. Dle toho si žádala pohřeb v chrámě klarissek; na mše sv. za duši svou odkázala 1000 zl.; sedmi chudým pacholatům, asi ministrantům, mělo býti k pohřbu pořízeno smuteční roucho, na podělení chudým lidem vykávala 150 zl., své komorné Kristině Šindelové 100 zl., svému sluhovi Jakubu Müllerovi 50 zl. Testatorka vyznala na víru i duši svou, z oněch 9000 tol., o které měla největší spor s pánem svým, nedostala krejcaru ani na úrocích, ani na hlavní sumě. Těch 9000 tolarů i s úroky zasezelymi tedy se měly voršilky domáhati na statech pana Vlčka, tak jak jim to již před 18 lety darováno bylo. A dále píše paní Alžběta Konstancie: „Ode všech opuštěná uchýlila jsem se k pannám klarisskám u sv. Anežky a byla jsem od nich věrně opatrována po dlouhá léta, proto jim odkazuji jmění své, buď co posud skutečně držím, buď to, co mně ještě u práva ve Slezích zbývá. Z mého stříbra nechť se pořídí lampa 40 lotů váhy, aby visela před oltářem Jezulátka na kůru klarissek.“

Paní Alžběta Konstancie, prve již vdova po dvou mužích, r. 1687 ovdověla po třetí, když zemřel pan Jiří Vlček z Dubenska,

kancelér opolsko-ratibořský. Syn jeho Křištof a provdané již dcery Salomena z Roudného a Dorothea Kamiňská, ujali se jeho celé pozůstalosti, však zdědili též proces jeho s paní Alžbětou Konstancii; a poněvadž již nebylo na živě toho, který tu při vlácel od instance k instanci a zase zpět, dostalo se oné staré paní úplného zadostčinění. Dědici Vlčkovi musili ji zaplatiti nejen jistinu 24.000 tol., ale též úroky od 22 let zadrželé a nahraditi její soudní útraty. Výplaty těch peněz nedočkala se, neboť zemřela v únoru r. 1689 ve svém útulku u sv. Anežky, majíc věku 75 let a pochoována byla v některé ze svatyní toho kláštera.

Z pozůstalosti paní Alžběty Konstancie z Pöttingu obdržely voršilky v Praze veliký obnos od dědiců Vlčkových a to 9000 tolarů hlavní sumy a 7.567 tol. zasezelených úroků. Z těch peněz stavěly si od počátku 18. stol. nový kostel svůj na novoměstské straně příkopu proti Starému městu, když před tím tam vystavěly svůj nový klášter, kde stojí podnes. Ještě více obdržely klarissky u sv. Anežky jako universální děličky staré paní Alžběty Konstancie. Co bylo pro ni vysouzeno na dědicích Vlčkových, obnášelo úhrnem 35.000 zl. rýn., a kromě toho připadlo jim všecko jiné pohotové jmění oné paní, ale neumíme povědět, kolik toho bylo; snad více než obnášela výplata ze Slezska. Klarisskám to bohatství přišlo brzy vhod. Jen 4 měsíce po smrti paní Alžběty Konstancie, dne 21. června r. 1689, kdy od francouzských palíčků hořelo Staré město Pražské, shořel i klášter sv. Anežky. Klarissky brzy stavěly svůj klášter a spálené svatyně jeho. Dostalo se jim hojně darů po 1000 zl., jedna hraběnka Terezie z Pöttingu dala 1320 zl., ale hlavní pomoc k stavbě vyplývala z dědictví po Alžbětě Konstancii z Pöttingu.

Studie o posledních čtyřech papežích avignonských a o jejich politických stycích s císařem Karlem IV.

Podává STANISLAV KOSAN.

Ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat historia.
Cicero, de Orat. II. 15.

Doba od roku 1305—1378, v níž papežové sídlili v Avignoně, nesprávně nazývána bývá „babylonským zajetím papežů“. Než doba ta „zajetím“ nijak nebyla, poněvadž papežové do „zajetí avignonského“ nedostali se proti své vůli, nýbrž z vlastní své vůle, opustili Řím a Itálii dobrovolně a to z té příčiny, že se tam necítili dosti bezpečnými a také proto, že poměr kurie římské ke dvoru francouzskému byl téměř vždy přátelský.

Nelze se tudíž diviti, že papežové do Francie odešli právě a v ní se usídlili a jsouce tam v bezpečí, netoužili po návratu do Říma, kteréžto město zmítáno bylo nepokoji a neustálými domácími boji.

Odchodem však kurie římské do Avignona velice utrpěla světská moc papežská v Itálii, kdež za krátkou dobu stát papežský vlastně se rozpadl na množství malých státeků, v nichž vládli bývalí vasalové papežští.

A poněvadž všichni papežové sídlící v Avignoně byli národnosti francouzské, proto není divu, že papežská moc toho času celkem ocítila

se ve službách francouzské politiky, na což ostatní mocnářové evropští, a mezi těmito hlavně panovníci němečtí, pohlíželi závistivě.

Proto zvláště císařové němečtí všemožným způsobem se snažili přiměti kurii k návratu do Itálie, aby tím, sprostíc se francouzského vlivu, nabýti mohla bývalé neodvislosti.

Papežové však, jednak pro nepokojnost Itálie, jednak pro svou malomocnost v papežském státě, jednak i pro odpor francouzského dvoru, jenž by byl ztratil odchodem kurie svůj vynikající vliv, neměli chuti ani dosti energie k návratu do Říma.

Za takových smutných poměrů nelze se diviti, že se obnovil starý boj mezi císaři a papeži, který podařilo se teprve císaři Karlu IV. utišiti. Ba tomuto velikému panovníku poštěstilo se nejen dosíci shody s papežskou kurií, ale on dvakrátě ji přiměl i k návratu do Říma.

Návrat ten byv však proveden proti vůli francouzského dvora a části kardinálů, stal se veškerému křesťanstvu osudným: bylť bóhužel příčinou potomního schismatu.

V době avignonské, jež počíná rokem 1305, vystřídalo se na stolci Petrově sedm papežů, a to: 1. Kliment V. (1305—1314), 2. Jan XXII. (1316—1334), 3. Benedikt XII. (1334—1342), 4. Kliment VI. (1342 až 1352), 5. Innocenc VI. (1352—1362), 6. Urban V. (1362—1370), 7. Řehoř XI. (1370—1378).

Poslední čtyři papežové avignonští měli s císařem Karlem IV., s nímž současně vládli, mnohé diplomatické styky, které pokusíme se tu vedle stručného jejich životopisu vylíčiti.*)

*) Prameny a spisy, jichž jsme použili, jsou hlavně tyto :

Annales Matseenses, Mon. Germ. Script. t. IX. — *Annales Osterhovenses*, Mon. Germ. Script. t. XVII. — *Balbinus*, Epitome historica rerum Bohem. Prage 1677; *Miscellanea historica regni Bohemiae*, Prage 1679. — *Baladius Steph.*, Vitae Paparum Avinionensium 2 vol., Paris 1693. — *Benessii de Weitmil*, Chronicon Ecclesiae Pragensis t. II. — *Boehmer J. Fr.*, Regesta imperii inde ab anno 1314—1347, Francofurti 1839. — *Bzovius Abrah.*, Annalium ecclesiasticorum post illustr. et reverend. dominum Caesarem Baronium continuatio t. XIV., Colonia Agrippina 1625. — *Continuatio altera Chronici Guilelmi de Nangis*, Spicilegium t. XI. — *Continuatio Matthaei Nuewenbergensis*, Boehmer, Fontes rerum Germ. t. IV. — *Časopis čes. musea*, v Praze 1890. — *Garoscus de Ulmoisea*, Iter italicum Urbani V., Romani pontificis, Baluz. II. — *Goll Dr. Jar.*, Přednášky o dějinách Německa a Itálie ve 13. a 14. století. — *Gottlob Ad.*, Karls IV. private und politische Beziehungen zu Frankreich, Innsbruck 1883. — *Gregorovius F.*, Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter, Band VI. Stuttgart 1879. — *Höfler Dr. C.*, Die avignonischen Päpste, Wien 1871: Beziehungen Karls IV. zum arelatischen Königreiche, im Sitzungsberichte der königl. böhm. Gessellschaft der Wissenschaften in Prag 1865. — *Huber Dr. Alfons*, Die Regesten des Kaiserreiches unter Kaiser Karl IV., Innsbruck 1877. — *Chronica di Bologna*, Muratori, Script. rerum Ital. t. XVIII., Mediolani 1723—38. — *Chronicon de ducibus Bavariae*, Boehmer, Fontes rer. Germ. t. I. — *Chronicon Estense*, Muratori, Script. rer. Ital. t. XV. — *Chronicon Placentinum* Johannis de Mussis. Muratori, Script. rerum Ital. t. XVI. — *Chronicon Salisburgense*, Script. rerum Austriae t. I. — *Chronicon Veronese*, Muratori, Sript. rer. Ital. t. VIII. — *Kalousek Dr. J.*, Karel IV., v Praze 1878. — *Kryštůfek Dr. Fr.*, Všeobecný církevní dějepis II. 2. — *Lindner Th.*, Die Wahl Wenzels von Böhmen zum römischen Könige, in Forschungen zur deutschen Geschichte B. XIV. — *Lünig J. Christ.*, Codex diplomaticus Italiae t. I.—III. Francofurti 1725. — *Magnan*, Histoire d' Urbain V., Paris 1863. — *Matthaei de Griffonibus*, Memoriale historicum. Muratori, Script. rer. Ital. t. XVIII. — *Matthes Jos.*, Der zweite Römerzug Kaiser Karls IV., Halle 1880. — *Menzel Th.*, Italienische Politik Kaiser Karls IV. in den Jahren 1355—1368, Halle 1880. — *Müller Dr. C.*, Der Kampf Ludwigs des Bayern mit der römischen Kurie,

I.

Kliment VI. a jeho politické styky s císařem Karlem IV.

Již 13. den po smrti papeže Benedikta XII., jenž zemřel 25. dubna 1342, zvolen byl 7. května téhož roku za papeže Petr Roger, jenž přijal jméno Klimenta VI. Petr Roger narodil se roku 1291 na zámku Maumontě v diecési limogeské a pocházel ze vznešené rodiny limousinské. Maje 10 let věku, vstoupil do kláštera benediktinského de la Chaise-dieux (Casa Dei), kdež ve 30. roce dosáhl hodnosti doktora theologie a zvolen děkanem Sorbonny. Za nedlouhou dobu stal se opatem ve Fecampu, biskupem v Arrasu (1328), arcibiskupem v Sensu (1329), pak v Rouenu (1330) a konečně od Benedikta XII. byl povýšen za kardinála-kněze.¹⁾

Byv zvolen papežem, osvědčil se býti mužem výmluvným a učeným, způsobů byl uhlazených, ale soukromý jeho život nebyl vždy bezúhonný. Jsa nádhery milovný, vedl stkvělý dvůr a hověl velikou měrou nepotismu.

Kliment VI. jako bývalý učitel Karla IV. byl vřelým přítelem Lucemburků. Za to poměr k tehdejšímu panovníku německému Ludvíku Bavorovi (1314—1346), jenž s Lucemburky se znepráteleil, byl hned z počátku naprosto nepřívznivý a neutěšený. Ludvík totiž nikoho se neptaje a odkud nevyžádav si souhlasu, zrušil z císařské své právomoci manželství²⁾ mezi Janem Jindřichem, synem českého krále Jana Lucemburského, a Marketou Maultaškou, hraběnkou tyrolskou,³⁾ a udělil dispens od třetího stupně pokrevnosti, zasnoubil ji synu svému Ludvíkovi, markraběti braniborskému, aby tak rodu svému získal Tyroly. Nedlouho potom, a to v měsíci únoru 1342, odbyla se v jeho přítomnosti i okázalá svatba v Innsbrucku. Český princ Jan Jindřich musil s potupou Tyrolsko opustiti.

Jeho bratr markrabě moravský Karel, těžce nesl jeho pohanu a proto stěžoval si u všech křesťanských panovníků a žaloby jeho všude docházely uznání a soucitu; zvláště papež byl proto na Ludvíka rozhořčen, jak patrně z bully »Prolixu retro«, kterou vydal 12. dubna 1343, v níž obsažena jsou všechna Ludvíkova provinění, jakož i výroky již od Jana

Band II., Tübingen 1879—1880. — *Palacký* Dr. Fr., Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě, II. díl, v Praze 1877. — *Papirii Massoni*, Libri VI. de episcopis urbis, qui Romanam ecclesiam rexerant. Parisiis 1586. — *Pelzel* Fr., Kaiser Karl IV., König in Böhmen, II. Teil, Prag 1780—81. — *Petrarca* Fr., Libri senilium, Venetiis 1503. — *Raynaldus* O., Annales ecclesiastici t. XV.—XVI. Colonia Agrippina 1694. — *Sozomenus*, Specimen historiae. Muratori Script rer. Ital. t. XVI. — *Stoy* Steph., Die politischen Beziehungen zwischen Kaiser und Papst in den Jahren 1360—1364, Leipzig 1881. — *Theiner* Aug., Codex diplomaticus dominii temporalis S. Sedis t. II. Romae 1862. — *Tomek* W. W., Geschichte der Prager Universität, Prag 1849. — *Twinger von Königshoven*, Chronik, in Chroniken der deutschen Städte. Band VIII., IX. — *Villani* G., Chronica, Muratori, Script. rer. Ital. t. XIII.—XIV. — *Vita* I.—IV. Urbani V., Baluzius t. I. — *Werun ky* Dr. E., Geschichte Kaiser Karls IV. und seiner Zeit I.—II. Innsbruck 1880; ²⁾Der erste Römerzug Kaiser Karls IV., Innsbruck 1878; Italienische Politik Papst Innocenz VI. und König Karls IV. in den Jahren 1353—54. Wien 1878. — *Wilhelmi decani Wissegradensis* vita Arnesti Archiepiscopi Pragensis. Fontes rer. Austriae vol. 6, Vindobona 1865. — *Zap* K. VI., Dějiny panování Karla IV., v Praze 1894.

¹⁾ Raynald, ad ann. 1329, n. 75 sqq. — ²⁾ Beneš z Weitmile v Script. rer. Bohem. II. 286. : Raynald ad ann. 1341 n. 14, 15. — ³⁾ Narodila se na hradě Maultaši v Tyrolsku, odkudž příjmení Maultaš.

XXII. proti němu pronesené, hlavně proto, že o slavnosti na nebe⁴ vstoupení Páně, 12. května 1328, jmenoval rozkolnického a ve špatné pověsti stojícího františkána Petra Rainalducciho z Corbaria v diecesi rietské papežem pod jménem Mikuláše V., dav před tím hasťose ze slámy pod jménem Jakuba z Cahorsa (Jana XXII.) spáliti. V bulle výše jmenované zároveň papež vyzývá Ludvíka, aby ve třech měsících složil správu říše a kajicně se navrátil do církve.⁴⁾

Když Ludvík vyzvání toho neuposlechl, papež 11. června velmi rozhořčeně v konsistoři mluvil proti němu a hrozil mu novými processy a posléze, když lhůta Ludvíkovi daná prošla beze všeho účinku, psal papež 1. srpna 1343 Balduinovi, kurfirstu trevírskému, aby kurfirsti přikročili k volbě nového krále a budoucího císaře.⁵⁾ pomysleje při tom na českého krále Karla, tehdy markraběte moravského. Ludvík dobře poznával nebezpečí, od papeže i od uražených Lucemburků jemu hrozící, a proto hleděl se s oběma smířiti. Za tou příčinou obrátil se ke francouzskému dvoru.

Král francouzský Filip VI. žádal na něm, aby papeži úplně se podrobil, sebe dle výčitek papeže Jana XXII. uznal za vinného bludařstvím a prohlásil, že si bez práva přisvojoval název císařský a mimo to že povolí všechno, co papež na něm bude žádati, co se týče krále francouzského a českého, a konečně že odvolá všechno, co jako císař v říši ustanovil.

Poslové Ludvíkovi podepsali tuto listinu u krále Filipa a odešli s ní do Avignona, aby i papež ji potvrdil. Ano i Ludvík psal v témž smyslu papeži dne 20. září 1343 a prosil sbor kardinálský za prostředkování.⁶⁾ Mimo to snažil se také udobřiti českého krále Jana, který, jsa poněkud Ludvíkem usmířen, ač slepý, neváhal odebrati se v listopadu r. 1343 do Avignona působit ve prospěch Ludvíkův; než učinil tak bezvýsledně.⁷⁾

Následujícího roku 1344 v měsíci únoru markrabě Karel odejel k otci svému do Lucemburku a brzy potom do Avignona k papeži, který obě knížata vřele k sobě zval. Když se blížili, poslal jim papež na míli vstříc všechny kardinály a přivítal je sám s velikou radostí a okázalostí.

Císař Ludvík dostav zprávu o této návštěvě, poslal také hned své posly do Avignona, kteří by, jak doufal, pomoci krále Jana a markraběte Karla jednali o smíření jeho s papežem. Papež však slibům Ludvíkovým nevěřil a proto žádal, aby všechny zákony, které vydal v Německu, suspendoval, bez dovolení papežova žádných nových nevydával, biskupy a opaty, které dosadil, aby opět sesadil a neosoboval si žádného vrchního panství nad církevním státem a papežskými lenními zeměmi Sicilií, Sardinií a Korsikou. Poslové Ludvíkovi papeži vše slíbili, ale Ludvík sám nechtěl se veřejně k tomu přiznati, že je za tou příčinou poslal k papeži.

Ačkoli toto obojetné jednání Ludvíkovo bylo Janovi a Karlovi známo,⁸⁾ přece snažili se, by ho smířili s papežem. Posléze usnesl se papež s Janem a Karlem na dvou věcech: předně že vyčkají, splní-li Ludvík skutečně, co svými posly připovídal, a za druhé, že se v tom při-

⁴⁾ Böhmer: Regest. Ludw., 144., 231.; Raynald, ad ann. 1343, n. 52—56. — ⁵⁾ Raynald, ad ann. 1343, n. 59. — ⁶⁾ Boehmer: Regest. 148.; Raynald, ad ann. 1344 n. 10. 11. — ⁷⁾ Beneš z Weitmile ve Script. rer. Boh. II. 331—333.; Palacký II. 2., 51., 52. — ⁸⁾ Benesii de Weitmil 334.

padě, kdyby Ludvík to nesplnil, papež veškerým svým vlivem přičiní o to, aby Ludvík s trůnu byl svržen a na jeho místo povýšen markrabě Karel. Za této návštěvy bylo pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství, jak níže uvedeme zevrubněji.

Císař Ludvík nechtěje požadavky papežovy splniti, rozhodl se předložit je říšským stavům. za kteroužto příčinou svolal je v září 1344 do Kolína nad Rýnem. Kurfirstové radili, aby Ludvík vyhověl papeži v požadavcích, jež se jeho osoby týkají, ale v politických požadavcích aby povolil jen polud, pokud by tím netrpělo právo kurfirsty stanovené; zároveň rozhodně se ohradili, by přísaha, kterou císař skládá papeži, byla manskou.⁹⁾ Také na sjezdě ve Frankfurtě asi o 8 dní později konaném byla tato ustanovení sněmu kolínského schválena.

Nový sněm potom byl svolán do Bacharachu, ke kterému zavítali i Jan, král český, a jeho syn Karel a stěžovali si zde na násilné jednání Ludvíkovo v příčině zrušení sňatku Jana Jindřicha s Markétou Maultašskou a na neoprávněné zabrání Tyrol. Jaké usnesení se stalo, nevíme. Některé prameny praví, že již r. 1344 bylo 5 kurfirstů odhodláno voliti nového krále. Avšak zprávy o tom nejsou dosti zaručeny. Ale tolik jest jisto, že Ludvík usnesením v Kolíně, Frankfurtě a Bacharachu nezískal ničeho, naopak na sněmích těch poměry se pro něj ještě zhoršily, neboť knížata většinou obracela se proti němu; zároveň nemohl již na dřívějším základě jednati s kurií pro odpor knížat říšských.

Nové jednání s papežem, jež započalo asi počátkem roku 1345, skončilo se v květnu úplným nezdarem, poněvadž papež neústupně stál na požadavcích svých. Od té doby klesá Ludvík stále více s vrcholu moci, na němž stál ještě nedávno; v té době odpadl od něho jeden z nejvěrnějších a nejmocnějších přívrženců, kurfirst trevirský Balduin, prastrýc pohaněného prince Jana Jindřicha, bratra krále Karla. Papež pak vida, že moc Ludvíkova stále víc a více klesá, pevně již se odhodlal uskutečniti, by markrabě Karel, syn krále českého Jana, dosedl na německý trůn. Proto nedbaje přimluvy Albrechta Rakouského,¹⁰⁾ kázal 2. ledna r. 1346, by opět bylo vyhlášeno, že Ludvík jest kacířem odsouzeným a klatbou stíženým.

Mezi tím Kliment VI. opět pozval krále Jana a markraběte Karla do Avignona, kamž oba také skutečně přišli ke konci března nebo na počátku dubna r. 1346 a s papežem pilně se radili o událostech právě sběhlých.¹¹⁾ Nedlouho potom, a to dne 7. dubna 1346, papež sesadil mohučského arcibiskupa Jindřicha hraběte z Virneburku, který bez ohledu na papežovo napomínání zůstal horlivým stoupencem Ludvíkovým, a na jeho místo dosadil 20letého hraběte nassavského Gerlacha, jenž byl upřímným příznivcem Lucemburských.¹²⁾ O zeleném pak čtvrtku dne 13. dubna 1346 vydal novou klatbu na Ludvíka, prohlásil ho za bezecného a bezprávného a vyzval kurfirsty k nové volbě, sice že sám ze své moci ustanoví nového krále.¹³⁾ O totéž žádali dne 18. dubna a vybízel kurfirsty, by ihned přikročili k volbě,¹⁴⁾ a uváděl v listech k některým z nich markraběte Karla za nejschopnějšího ke království.¹⁵⁾ Dne 22. dubna skončilo se jednání Karlovo s kurií, ve kterém Karel povolil vše, co roku 1343 papež žádal na Ludvíkovi. Obnovil přísahy předchůdců svých, ne-

⁹⁾ Müller, II. 197—200. — ¹⁰⁾ Ku konci r. 1345. — ¹¹⁾ Palacký str. 63. —

¹²⁾ Raynald, ad ann. 1343, n. 61—68; ad ann. 1346, n. 12., 16., 17.

¹³⁾ Raynald ad ann. 1346, 3—8. — ¹⁴⁾ Raynaldus 9. — ¹⁵⁾ Ibidem 30. —

přiznal však, že přísaha Jindřicha VII. jest manskou. Míro to zrušil veškerá nařízení Ludvikova a prohlásil jeho vládu v Německu a v Itálii za neplatnou; potvrdil území papežské a uznal nadvládu kurie nad Sicílií, Sardiníí a Korsikou i hrabstvím Venaisským; u příležitosti korunovace v Římě slavnostně slibil, že v korunovační ještě den z Říma odejde a do Itálie nepřijde před schválením své volby. Prohlásil také, že všechno, co děd jeho císař Jindřich VII. nebo Ludvik Bavor učinili proti církvi, bude neplatné, že místodržitele, které pošle do Tuscie a Lombardie, přísahou zaváže k ochraně papeže a církve, že všechny vetřelé preláty zbaví jejich obročí a že dosadí jen ty, které jmenoval papež, že budoucně papež má rozhodovati spory s Francií a konečně zavázal se s otcem svým Janem, jenž schválil všechny tyto sliby papeži učiněné, že Ludvíka bude považovati za rozkolníka a bludaře a že bude proti němu bojovati, aniž by žádal od papeže nějaké podpory. To byly tedy hlavní podmínky smlouvy Karlovy s papežem.¹⁶⁾

Papež pak všemožně se staral, aby Karel povýšen byl na německý trůn, a proto již 28. dubna nařídil opět, aby kurfirstové v den uslovený Gerlachem, arcibiskupem mohučským, přistoupili k volbě a zároveň jim vřele doporučil Karla k volbě za císaře. Pak psal i říšským městům, aby od Ludvíka odpadla a uznala za císaře toho, koho kurfirstové zvolí.¹⁷⁾

A tak dne 20. května 1346 rozepsal arcibiskup mohučský volbu nového krále římského na den 11. července 1346 do Rense nad Rýnem. K volbě jeho sjelo se pět kurfirstů: Gerlach, arcibiskup mohučský, Walram, arcibiskup kolínský, Balduin, arcibiskup trevirský, Rudolf, vévoda saský, a Jan, král český, který s sebou přivedl markraběte Karla. Dva ostatní kurfirsti, falckrabě Ruprecht a markrabě braniborský Ludvík nedostavili se k volbě, poněvadž neměli právně hlasu, byliť v církevní klatbě. Jmenovaných pět kurfirstů prohlásilo ve schůzi dne 11. července Ludvíka Bavorského za zbavena vlády a zvolilo jednohlasně markraběte Karla za krále římského. Hned po skončené volbě vypravil Karel s kurfirsty slavné poselství k papeži do Avignona, aby jemu oznámili výsledek volby.¹⁸⁾ Papež pak přál dne 30. července¹⁹⁾ Karlovi k jeho volbě za krále římského a dne 10. srpna nařídil biskupům českých zemí, by tříletý papežský desátek odvedli Karlovi k potlačení Ludvíka. Po té ve slavnostní konsistoři dne 6. listopadu r. 1346 potvrdil volbu Karlovu za římského krále,²⁰⁾ načež Karel listem ze dne 27. dubna 1347 všechny sliby papeži předešlého roku učiněné opět slavně obnovil.²¹⁾

Druhého dne po zvolení Karla za krále římského vypukla válka mezi francouzským králem Filipem VI. a anglickým králem Eduardem III., ve které král český Jan se synem svým Karlem pro svazky příbuzenské pomáhal králi francouzskému Filipovi VI. V nešťastné bitvě u Křešćáku (Crécy), jež svedena byla mezi Francouzi a Angličany dne 26. srpna r. 1346, král český Jan v nejkrutší seči hrdinně padl a syn jeho Karel těžce byl raněn. Král anglický Eduard III. odevzdal mrtvolu rekovného krále Jana synu jeho Karlovi, který dal ji odvézt do Lucemburku, kdež

¹⁶⁾ Juramentum Caroli apud Raynald ad ann. 1346, n. 19—24; Werunsky: Geschichte Kaiser Karls IV. I. 409—418. — ¹⁷⁾ Werunsky: Geschichte Kaiser Karls IV. I. 424. — ¹⁸⁾ Benesii de Weitmile 339 sqq.; Palacký str. 64., 65.; Raynald ad ann. 1346 n. 31. — ¹⁹⁾ Raynald, ad ann. 1346, n. 32. — ²⁰⁾ Raynald 34. — ²¹⁾ Raynald. ad ann. 1347 n. 3—7.

byla pochována v klášteře benediktinském Panny Marie, sám pak léčil se v blízkém klášteře na bojišti.²²⁾

Stav krále Karla byl tehdáž na výsost povážlivý: přemnozí z českého rytířstva vykrváceli u Kreščáku, Karel byl v cizí zemi daleko vzdálen od zdroje své moci a konečně Čechy samy nebyly as na válku v tu chvíli dosti připraveny. Tenkrát mohl snad Ludvík přemoci svého soka, než on propásl vhodnou chvíli. Karel navrátil se do Němec, chtěl býti za krále korunován. Poněvadž však Čáchy, držící s Ludvíkem, před ním zavřely brány, dal se 26. listopadu 1346 od kolínského arcibiskupa Valdemara korunovati v Bonně.²³⁾ Po té císař Karel i Ludvík strojili se k občanské válce.

Postavení Ludvíkovo v Německu bylo r. 1346 ještě dosti silné, neboť města většinou zůstala mu věrna, Habsburkové byli neutrální a Ludvík, král uherský, též sympatisoval s Ludvíkem, s nímž a s Mastinem della Scala, vladařem veronským, měl se sejíti v Tyrolsku, odkud snad zamýšlel Ludvík novou výpravu podniknouti do Italie, neboť do Bolzana přišli poslové z Říma a z jiných italských měst, žádající, by Ludvík místo Klimenta VI. jmenoval jiného papežem. Poněvadž však biskup tridentský dal obsaditi veškeré přechody do Italie, nedošlo k obmyšlenému tažení. A tak boj mezi Ludvíkem a Karlem počal teprve roku 1347 a to v Tyrolích, pro Karla však nepříznivé: musil z Tyrol ustoupiti. Také jinde v Německu nedařilo se Karlovi lépe, zejména ne v Porýní a ve Švábsku. Štěstí válečné, jak patrně, přálo z počátku Ludvíkovi, tu však náhle zemřel na lóně blíže Mnichova dne 11. října 1347 právě v době, kdy Karel vpadl z Čech do Bavor.

Po smrti Ludvíkově počet přívrženců Karlových rychle vzrůstal, zejména stalo se tak přičiněním papeže, kterýž, aby Karlovi naklonil města, zplnomocnil biskupa bamberského a arcibiskupa pražského, by kajcné přívržence Ludvíkovy absolvovali a zrušili interdikt. Než ani tímto činem nepodařilo se papeži boj v Německu zastaviti, jenž tu trval dále. Strana totiž bavorská s Ludvíkem braniborským v čele, nechtíc za krále uznati Karla, zvolila dne 10. ledna 1348 v Oberlahnsteině naproti Rense za krále Eduarda. Když však vlivem Karlovým a pro odpor parlamentu Eduard III., král anglický, koruny nepřijal a když totéž učinil po přání Karlově i Bedřich, markrabě míšenský, byl zvolen ve Frankfurtě za krále římského dne 30. ledna 1349 hrabě Günther Schwarzburský; avšak ani po této volbě počet přívrženců Karlových se nezmenšil, naopak stále se spíše množil, neboť Karlovi podařilo se vzbuditi rozkol v bavorské straně, a to tím, že oženil se 4. března 1349 — byl od 1. srpna 1348 vdovcem — s Annou, dcerou falckraběte rýnského Rudolfa.

Ale tento sňatek, uzavřený proti vůli papežově, zkalil přátelský dosud poměr Karlův ke Klimentovi. Papež totiž si přál, aby Karel pojal za choť princeznu francouzskou, jak patrně z listu, jež poslal Karlovi dne 19. září 1348. A proto nemile se ho dotklo, když Karel, dosud ve všem poslušný, nyní nejen přání jeho nevyhověl, ale i bez předchozího dotazu vzal si za manželku kněžnu, která byla z rodu u papeže tak neoblíbeného.

S druhé však strany Karel sňatkem tím jen získal: strana bavorská byla tím seslabena a Günther utrpěl v boji těžkých ztrát, a proto dne

²²⁾ Kalousek: Karel IV. str. 51. pozn. 21. — ²³⁾ Kryštůfek, II. 2, str. 451.

26. května 1349 uznal Karla za římského krále i Ludvík Braniborský a všichni jeho stoupenci. Když pak dne 12. června 1349 Günther ze Schwarzburku zemřel, byl Karel v celé říši za krále uznán a proto dal se od Balduina, arcibiskupa trevírského, po druhé korunovati dne 25. července 1349 v Cáchách, v starobylém to korunovačním městě králů německých.

Karel dosáhnuv koruny německé, snažil se Wittelsbachy smířiti s papežem, než Kliment VI. nepřistoupil k smíru.²⁴⁾ Nyní Karel IV. hlavně pečoval o to, aby nedostal se do sporu s kurií, která podporovala francouzské choutky annexní,²⁵⁾ a chránil území říšské před Francií; proto r. 1350 ochotně potvrdil prodej Avignona od Johanny Neapolské a vzdal se této části Arelatska, jen aby kurie sídlila na území neodvislém. Šlechtyn však úmysl ten zmařil r. 1350 francouzský král Jan II.; vložil do Avignona posádku a tak kurií ještě podržel v moci své. Karel spořádal poněkud záležitosti německé, pomýšlel již r. 1350²⁶⁾ na výpravu do Říma a na korunovaci. Volali jej do Itálie slavný Petrarca a Cola di Rienzi, druhdy až do roku 1348 blouznivý tribun římský, který za tou příčinou v měsíci červnu roku 1350 sám přišel do Prahy, aby osobně vyzval Karla k tažení do Itálie a do Říma. Než Karel IV. nechtěje si rozhněvati papeže, bez jehož vědomí nechtěl vkročiti do Itálie, dal Colu di Rienzi na hradě roudnickém uvězniti a později vydati papeži; vjezd pak svůj do Itálie a do Říma odložil na dobu pozdější, a to pro důležité události, jež jej po čtyři léta ještě zaměstnávaly v Německu. Ostatně papež valně nepřál si již příchodu Karlova do Itálie, jednak mu již tolik nedůvěřoval, jednak se obával, aby Karel, spoje se s Visconty, nezmocnil se státu papežského, jenž byl v úplném rozkladu. A proto Kliment VI. více věřil francouzskému králi, který té doby přišel k papežskému dvoru do Avignona a stále zde činil překážky příchodu Karlovi do Itálie, neboť věděl, že snaha Karlova, až by se stal císařem římským a tím zároveň ochráncem církve, směřuje k tomu, aby kurie opět přesídlila do Říma, čímž by vliv francouzské politiky na ni byl zlomen, a proto všemožně hleděl tento úmysl Karlov zmařiti. To se mu také podařilo tím, že při doplňování kollegia kardinálů r. 1350 bylo zvoleno mezi 12 kardinály 9 Francouzů, kteří nepřáli si návratu kurie do Říma.

V dobu panování Karla IV. a papeže Klimenta VI. spadá též povýšení pražského biskupství na arcibiskupství a vymanění jeho z podruží arcibiskupství mohučského. Hlavní vyjednávání „povýšení biskupství na metropoli“ vedl Karel, ovšem s vědomím a podporou svého otce²⁷⁾ a francouzského krále Filipa VI., i nesetkal se při tom s přílišnými obtížemi. Papež totiž nemusil míti nijakého zřetele na vyobcovaného císaře Ludvíka a sesazeného arcibiskupa mohučského Jindřicha; ostatně pražské biskupství bylo již bullou papeže Benedikta XII. ze dne 23. července 1341²⁸⁾ na čas z pravomoci neposlušného mohučského arcibiskupa vyňato a přímo podřízeno papežské Stolicí. Proto také papež mohl snadno žádosti Karlově vyhověti, ježto tu byly všechny podmínky ku zřízení samostatného arcibiskupství v Čechách: stvrdil Karel přísahou, že jazyk český jest jazykem slovanským, od německého jazyka skutečně rozdílným,

²⁴⁾ List papeže ze dne 18. června 1349. — ²⁵⁾ Gottlob str. 70.

²⁶⁾ Werunsky: Ital. Politik, str. 130. — ²⁷⁾ Raynald, ad ann. 1344, n. 64.

— ²⁸⁾ Raynald, ad ann. 1341, n. 17.

že Praha od Mohuče jest deset dní vzdálena a cesta tam neschůdna, a že země koruny české jsou tak rozsáhlé, že v nich může býti samostatné arcibiskupství. Ke všemu tomu tedy přihlížeje, vydal papež Kliment VI. dne 30. dubna 1344 onu památnou bullu, kterou pražské biskupství povýšil na arcibiskupství a jinou bullou ze dne 5. května 1344 přenesl právo korunovati českého krále s mohučského arcibiskupa na pražského,²⁹⁾ což i císař Karel IV. dne 1. září 1347 potvrdil, načež 2. září 1347 byl slavnostně se svou manželkou Blankou ve chrámě sv. Víta korunován na království české od arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Při korunovaci poprvé užilo se drahocenné Svatováclavské koruny, kterou Karel IV. ještě za živobytí svého otce dal zhotoviti, a by ji pojistil před marností otcovou, věnoval ji sv. Václavu,³⁰⁾ na jehož hlavě v kostele Svatovítském měla vždy státi a králové čeští měli ji odtud bráti toliko v den svého korunování nebo tehdy, když jí bylo potřebí, ale ještě téhož dne měli ji zase vsaditi na hlavu sv. Václava. Karel při poslední své návštěvě v Avignoně vyžádal si na Klimentovi VI. bullu, kterou papež dne 6. května 1346 všecka tato ustanovení potvrdil a zachování jich králům českým přikázal pod pokutou klatby.³¹⁾

Mimo povýšení biskupství pražského na arcibiskupství zjednal si papež Kliment VI. o vlast českou i tu velikou zásluhu, že schválil bullou ze dne 26. ledna 1347 úmysl Karlovů založiti v Praze vysoké školy.³²⁾ Za tím účelem Karel IV. maje papežské potvrzení, svolal v únoru 1348 zemské stavy na sněm do Prahy, a když i ti souhlasili se založením dotčených vysokých škol, vydal 7. dubna 1348 zakládací listinu této první pražské a zároveň první středoevropské university, kdež výslovně praví, že tak činí především ku prospěchu království Českého, tak aby obyvatelé jeho, kteří po ovoci dobrých umění lační, „nemusili o cizí almužny žebřati, nýbrž aby v království svém měli stůl připravený.“³³⁾

Dne 5. února 1349 schválil papež Kliment VI. Karlem IV. založený benediktinský klášter řečený „na Slovanech“ neb v „Emauzích“ s liturgií slovanskou a hlaholským písmem a opatu kláštera toho udělil právo nositi pontifikalie.³⁴⁾

Založení university a onoho kláštera na „Slovanech“ bylo jedním již z posledních důležitých činů, jež Karel IV. v souhlase s papežem Klimentem VI. uvedl ve skutek, neboť nedlouho potom, dne 6. prosince 1352 zemřel Kliment VI., tento různě, na mnoze strannicky posuzovaný, o království České však jistě zasloužilý papež, jenž po celou dobu svého panování s císařem Karlem IV. žil v nejlepší shodě a v nerušeném přátelství.

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. ANT. LENZ, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 7. Sekty prý nemají sedmera darů Ducha svatého.

Sekty se prý vychloubají radami evangelickými, sliby totiž ustavičné čistoty, evangelické chudoby a dokonalého poslušnosti

²⁹⁾ Palacký str. 55; Raynald, 1344 n. 64. — ³⁰⁾ Kalousek: Karel IV. str. 54.—55. — ³¹⁾ Kalousek: Karel IV. str. 54. — ³²⁾ Beneš z Weitmile, str. 349.; Tomek, Geschichte der Prager Univ. V Praze 1849. — ³³⁾ Kalousek: Karel IV. str. 60. — ³⁴⁾ Pelzel str. 94.

duchovního vrchního, ale jak Viklif učí, není žádného rozdílu mezi evangelickými radami a příkázáními Božími; každý křesťan prý jest povinen, čistým a chudým býti a poslouchati; k vykonávání těchto rad není prý potřeba do kláštera se zavřítí, neboť by všechny ty ctnosti mohli vykonávat také mimo klášter. A proto prý by velmi dobře učinili, kdyby řeholi opustili a navrátili se k sektě Kristově.

Dobře by takto učinili, neboť

1. sekty prý nemají, opustivše sektu Kristovu, dar moudrosti Ducha sv., která jest základem všeho vědění, a hledí pouze k svým nálezkům a k tradicím satanášem vymyšleným.⁴¹⁾

2. Sekty prý uemají daru rozumu, neboť prý byla potřeba, aby se Moudrost Nestvořená vtělila, aby člověčenstvo vykoupila a z bludů vyvětila, sekty však přidávají k zákonu Božímu své vynálezy a tradice, a odtud prý pochází, že zákon Boží zamítající a své řeholi před ním dávající přednost, také od poslušnosti zákona Páně odstupují, tak že jsou mezi nimi, nad jejichž zlobu není vesvětě větší. A proto prý praví zcela dobře sv. Augustin: „Quod ex quo Deo servire inceperat, non invenit peiores homines, quam qui claustraliter militarunt.“⁴²⁾ Sv. Augustin zajisté podle pravdy vyřkl slova zmíněná, neboť je to pravda historicky osvědčená, že nebylo horších a bidnějších lidí na světě, nežli odpadlí kněží, ale nad ně špatností vynikali Boha se spustivší a víru svatou a Kristovu zradivší mnichové. O tom mohl Viklif sám rozjímati, neboť v pýše své přikládal sobě právo vinit z bludu celou katolickou církev a ji stihati, že od Krista Pána a od jeho pravdy odpadla, že je zcela zkažena a ďáblem svedena; kdežto on sám odtrhnuv se od zdroje pravdy, vězel v bludech od věků neslýchaných a v hříchu ďábelském, kterýž jest byla jeho bezměrná pýcha.

3. Sekty, v nichž jest zahrnuta také všechna katolická církev, nemají prý daru rady, zvláště však tohoto postrádají řehole. Viklif na ně zle horlí a láteří, že sobě přikládají, jakoby ony samy následovaly rad Páně. Nad touto nepravdou měli prý by se mniši zardíti, kdežto by, kdyby prý šetřili rady Páně, opustili své příšerné konventy a své ďábelské praelaty, kteří je zavazují k zachovávaní nálezků lidských, a následovati lehkého zákona Páně. Taková rada nevychází od Ducha svatého, který velel, aby se rozešli apoštolé dva a dva po všem světě a učili zákonu Páně beze všech zlověstných vynálezů.⁴³⁾ Z toho prý také jest zjevna prohaná šaiba Antikristova. Duch svatý prý praví, že příkázání Boží nejsou nic jiného, leč jen rady jeho, k nimž prý jsou zavázáni buď lidé ve skrovném počtu, nebo nikdo z lidí. Neboť jestliže tato

⁴¹⁾ De septem donis Spiritus s. cap. 1.

⁴²⁾ De septem donis Spiritus s. cap. 3.

⁴³⁾ „Erubescerent religiosi moderni, qui dicunt, quod in hoc a nobis differunt, quod observant omnia Christi consilia. Sed revera, si consilia Christi perfecte servarent, conventus monstruos relinquerent et praelatos diabolicos, quibus ex humanis traditionibus obligantur, et perfectae legi Dei et facili prouderent se submitterent. Consilium autem tale ex Spiritu s. non processit, cum ipse consuluit terram habitabilem sine talibus traditionibus infamibus procedendo bini et bini.“ — Tamtéž. Cap. 4.

věc jest pro tebe předmětem rady, hřešíš, když vůli Ducha sv. kladeš odpor.⁴⁴⁾

Viklif odpírá tedy sektám, že by měly dar rady Duchem sv. sobě uštědřeného, poněvadž nemohou chápati, že by nebyl rozdíl mezi příkázáními Božími a mezi evangelickými radami. Avšak Viklif sám na sobě ukázal, že právě jemu se nedostávalo daru Ducha svatého, neboť v Písmě sv. zřejmě čteme, že Kristus Pán šetří tohoto rozdílu. Když sv. apoštolé slyšeli z úst Páně, že nelze manželství zrušiti ani po cizoložství, řekli: „Poněvadž jest takový způsob člověka s manželkou, není dobře se ženiti.“ Kristus Pán však řekl jim: „Ne všickni chápají toho slova, ale kterým dáno jest. Jsouť zajisté panicové, kteří se tak z života matky a jsou panicové, kteří (tak) učinění jsou od lidí: a jsou panicové, kteří se sami v panství oddali pro království nebeské. Kdo může pochopiti, pochop.“⁴⁵⁾ Sv. apoštol máje zření ke slovům Páně, praví: „Chci, abyste vy všickni byli jako já (t. j. svobodní), ale jedenkaždý má od Boha vlastní dar. jeden tak a jiný jinak. Pravím pak neženatým a vdovám: Dobře jest jim, zůstanou-li tak jako já.“⁴⁶⁾ Sv. Pavel tedy neporoučí nikomu, aby zůstal v panenství, ale radí pouze. Trvati tedy v ustavičném panenství jest tedy radou Páně a nikoliv příkazem. Podobně není v Písmě příkázáno osobního majetku se naprosto zřici, ale to je příkazem, aby jedenkaždý užíval svého jmění podle vůle Boží a se nedomníval, že by byl naprostým pánem svého zboží, anť každý majetník jest zavázán z hojnosti své udělovati almužen hojně a z mála málo. Avšak v Písmě nalézáme radu Páně, která směřuje k evangelické chudobě. Když se mládenec jeden, kterémuž řekl Pán Ježíš, chce-li vjiti do života, že musí zachovati příkázání, se dále tázal, vyznával, že až dotud šetřil zákona Božího, co by se mu ještě nedostávalo, odpověděl mu Kristus Pán: „Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej, co máš a rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi, a pojď a následuj mne.“⁴⁷⁾ Pán Ježíš neporoučí slovy těmito mláďenci, aby všecko, což má, rozdal, neboť toho neměl zapotřebí k životu věčnému, ale radí pouze, aby tak učinil, chtěje býti dokonalým. On také neporoučí, aby mládenec všeho se zbaviv jeho následoval, t. j. sebe zcela i vůli svoji na důkaz neobmezené poslušnosti jemu odevzdal. neboť poslušnost, která se jeví šetřením příkázání Božích, dostatečna jest k životu věčnému.

A tak jest na jevě, že jest podle Pisma rozdíl mezi příkázáními Božími a evangelickými radami a že tedy M. Jan Viklif sebe a jiné klamal, hlásaje, že příkázání Páně a rady jsou jedno a totéž, aby touto cestou odňal všem řeholím právo k existenci.

4. Viklif tvrdí dále, že nemají sekty od Ducha sv. daru síly neboli statečnosti, která se zakládá v setrvání při zákoně Božím a nikoli ve válkách. Není prý při sektách trvání při zákoně Božím, ale dobře setrvání ve službách ďábelských, a proto prý jest jejich

⁴⁴⁾ „Et ex eodem Spiritu patent fictitiae Antichristi. Dicit enim, quod ista praecepta Domini non sunt nisi consilia, ad quae pauci vel nulli homines obligantur. Si enim istud sit tibi consilium, peccas graviter, contrarius Spiritus sancti voluntati.“ — Tamtéž.

⁴⁵⁾ Mat. 19, 11. 12. — ⁴⁶⁾ I. Cor. 7, 7. 8. — ⁴⁷⁾ Mat. 19, 21.

sekta marna (religio vana), jsou prý zrádci Boha a náhončí ďáblovi, jsouce stateční bojovníci u vymáhání svých věcí. Mniši prý měli by bojovati duchovně, ale bojují tělesně, i biskupové prý tak činí.

Viklif zde zamlčuje, že biskupové, jako držitelé lenních statků, byli povinni, právě tak jako velmožové, míti zbrojnoše a v případě potřeby i do boje táhnouti a své zbrojnoše vésti. Této povinnosti se vyhnouti biskupové nemohli, pokud trvala léna a lenní právo, jemuž také odpovídala přiměřená povinnost válek se účastniti.

5. Viklif tvrdí dále, že při sektách není daru umění, neboť mniši prý ho nevyhledávají, t. j. oni si nevšímají Písma sv. a věd theologických, ale jsou neunavení ve studích práva občanského a kanonického, aby uhájili svých dotací.⁴⁸⁾ Řehole tedy nemají podle výroku Viklifova daru umění, poněvadž studují práva občanská; ale za to má on ten dar pro sebe, neboť on sobě snažně žádá: a) aby dekretalům papežským nebylo vyučováno na školách vysokých, neboť prý jsou epistolae decretales čili sbírka výnosů apoštolských podvrženy a proto prý má býti studium toto odstraněno. On ovšem nevěděl, že dekretaly mají sice původ z papežů (mluvíme zde o těch, které byly za nepravé prohlášeny), ale nikoli z těch, kterým byly připisovány, a že jest tedy nepravost jejich pouze chronologická, aspoň na větším díle. Snad nevěděl také Viklif, ač sobě přikládal dar umění, že obsahují dekretaly věci týkající se netoliko kanonického práva, ale také dogmatiky, morálky a kázně. b) Viklif tedy se snažil, aby dekretalům nebylo vyučováno na universitách, ale na tom nepřestával, neboť žádá, aby se po celém okrsku zemském odstranilo studium občanského a kanonického práva, pokud by bylo závadou studia theologického.⁴⁹⁾ Dábel prý, dí Viklif, působí k rozdělení církve a zvláště k boření víry katolické, nebo takovým způsobem prodlužuje trvání své říše, proto se vzpouzí a rebelluje proti Kristu Pánu, zvláště tím, že se snaží, aby zákony papežské a dekretaly byly přijaty za předmět víry a bylo jim věřeno od církve veškeré.⁵⁰⁾ Ze stavu prý, v němž se nalézá církev (rozkolem), má prý ďábel veliké potěšení, jelikož se tím prodlouží čas jeho vladaření na světě, anť prý je mu jistou měrou známo, že nenastane den soudný, dokud nebude doplněn počet vyvolených, a tím také jeho opětné uzalářování.⁵¹⁾ Proto prý se má pečlivě k tomu hleděti, abychom poznali a věděli, co je předmětem víry, zvláště co se dotýče bull, zákonů papežských a spisův otců svatých. Především prý je třeba ozbrojiti se proti čtyřem sektám od ďábla svedeným, skrze něž usiluje satan porušiti víru a i krále k sobě přitáhnouti.⁵²⁾

⁴⁸⁾ Tamtéž. Kap. 6.

⁴⁹⁾ „Videtur mihi, quod ubicumque terrarum jus civile, jus canonicum vel ritus aliquis distrahit et impedit simpliciter a theologiae notitia ipsum est ab utroque brachio suspendendum.“ — De officia regis. Cap. 7.

⁵⁰⁾ Quod statuta et scripta papalia admittantur et credantur, tamquam fides. — Cruciata. Cap. 3.

⁵¹⁾ Cum sit certus diabolus ex fide sua informi, quod non erit dies iudicii, antequam praedestinatorum numerus sit completus. — Tamtéž.

⁵²⁾ Tamtéž.

Viklifův dar umění Páně zakládá se tedy v tom, aby studium práva kanonického a občanského bylo z universit odstraněno a studium theologické aby bylo rozšířeno, neboť prý tou cestou zaniknou také spory a hádky. On tedy při svém daru umění ani nevěděl, že spory za jeho dnů jsou více theologické nežli kterékoliv jiné.

6. Šestý dar Ducha Božího jest dar pobožnosti, který se zove theosebia, pokud směřuje ke službě Boží, a eusebia, pokud čelí k lásce k bližnímu. A i toho daru není při sektách, neboť činí prý si nepravý pojem o zbožnosti, kladouce ji pouze do almužen na řehole a v rozličné dávky v církvi obvyklé. Tou příčinou by prý bylo nejlépe, kdyby byly sekty vyhlazeny.⁵³⁾

7. Sedmý dar Ducha Božího je dar bázně Boží a toho prý sekty naprosto nemají, ač jest základ všech darů.

Sekty ovšem prý měly bázeň, kde jí nebylo, protože milují více řád svůj nežli řád Kristův, avšak kde jí měly míti, tu jí postrádaly. Sem prý náleží jejich snaha, kterou chtěli buď na Güntherovi ze Schwarzburku anebo na vévodovi z Lankasteru spáchat vraždu otrávenou hostii, poněvadž prý nechtěli trestati věrných, t. j. Viklifistů, jak prý si ony žádaly. Musíme zde dotknouti, že miní Viklif slovem „sekty“ netoliko benediktiny, augustiniány a řehole žebravé, ale také celou římsko-katolickou církev a zvláště duchovenstvo katolické, a té přikládá snahu o zavraždění vévody Lankastra spiknutím proti životu jeho. Tímto svým podezříváním ukázal Viklif sám, že neměl daru bázně Boží, když tak hrozné podezření vyslovil, ač neuvádí ani, kdy se stalo toto spiknutí a jak bylo vůbec možné. Než od věků bylo zásadou sektářů: „Calumniare audacter, semper aliquid haeret.“

Opustil tedy Duch svatý, jak Viklif světu ohlašuje, na dobro sektu papežovu a všechny řehole a za to přilnul k Viklifovi a k jeho toulavým kazatelům! Jaká to pýcha, jaká blasfemie!

Jelikož Viklif sektám odepřel všech darů Ducha svatého, přivlastňuje jim, jak se domnívá právem, slova sv. apoštola Judy v. 12. „Oni prý jsou na hodech svých poskvrny, hodující bez bázně, sami sebe pasouce; oblakové bez vody, ježto vítr sem tam honí, stromové podzimní, neužiteční, dvakrát mrtví, vykořenění, bouřlivé vlny mořské, vymítající jako pěnu své hanebnosti, hvězdy bludné, jimžto bouře temnosti zachována jest na věky.“ Prorokoval prý o nich také sedmý od Adama patriarcha.

Tato slova prý znějí všechna o mniších, neboť oni prý jsou o sobě již skvrna (*macula in abstracto*), buď že hodují venku s boháči, nebo vnitř doma v klášteře a tak prý pojídají loupeže na chudých páchané. b) Oni prý jsou bez bázně Boží, neboť prý loupí skrytě. c) Jsou prý oblaka bez vody, neboť hvoří hříchům lidu a nekáží moudrost Boží lidu, ale básně. d) Jsou prý stromové podzimní, neboť nedávají ničádného užitku. e) Jsou prý dvakrát mrtví, protože milost Boží nebyla s nimi, když vstupovali do řehole, neboť kdyby byli nepostrádali milosti Boží, jsouce na tom státi se členy řehole, nikdy by byli nevstoupili do klášterů, ježto

⁵³⁾ De septem donis Spiritus sancti. Cap. 7.

jsou původu ďábelského, a tak umírají duchovně smrtí první svým ďábelským vstoupením do řeholí a to dříve, nežli se stanou mnichy žebravými a trváním svým v řeholi umírají duchovní smrtí druhou; a stále prodlužují tuto smrt a hřích svůj smrtelný, dokavad trvají v řeholi.⁵⁴⁾ Podle tohoto výkladu jsou řeholníci ve stavu nevýslovně žalostném, jsou skutečně a v pravdě ne-li ďáblové, tedy aspoň ďábelníci za živa. Oni vstupují do řehole, ale milost Boží nejde s nimi, neboť prý vstoupiti do kláštera je tolik jako Krista opustiti a následovati ďábla. Vstoupivše v řeholi, trvají tam bez milosti Boží, tak jakoby vstoupili do pekla. Jako v pekle není slitování, tak není také v klášteře žádné milosti. Jsou tedy řeholníci a v popředí bratří žebraví za živa pekelníci. f) Mniši prý jsou dvakrát vykořenění, to jest dvakrát oloupeni o milost Boží svým vstoupením do řehole a svým trváním v ní, a jsou prý tak pevně pazoury ďábovými sevřeni, že není naděje, aby se kdy navrátili do sekty Kristovy. g) Mniši prý jsou bouřlivé vlny, jelikož prý těkají v nejistotě stran svého původu. h) Mniši prý jsou hvězdy bludné, jelikož prý hlásají, jakoby byli z církve, ale jsou prý nestáli a zahynou a jejich obydlí bude na konec v pekle.

Sekty tedy nemají sedmera darů Ducha Božího, neboť jsou stále, jsouce ve hřichu smrtelném, ve spojení s ďáblem a ďábel a Duch Boží, spravedlnost a nešlechtnost nemohou míti v duši lidské společného přebývání. (Pokračování.)

Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

26. (Str. 80a—81a.) „*Relatio, quomodo civitas Agria, alias Erlau dicta, in Hungaria, in potestatem christianorum devenit.*“ Německá zpráva o tom, datovaná „Wien, den 11. Decembris Ao 1687“.

27. (Str. 81 a.) *Haec sequentia carmina, dum retrograde de verbo ad verbum leguntur, significant contrarium.*

Pannonicis fera Mars moveat si praelia terris,
Gloria florebit, sunt mea, sed tua non.
Austriacas potis est Aquilas vis Turcica bello
Vincere, nec virtus est satis Imperii.
Omnipotens memor est Mahomet, nec cynthia Christo
Subdita parebit, spes tua deficiet.
Auxilio Deus est nobis, nam Turcica vincent
Agmina, non prodest vox pia Christiadam.
Dispereat tua gens, et floreat Austria nunquam,
Turcica sit felix gens mea militiae.

⁵⁴⁾ „Sunt enim (arbores) semel mortuae ex carentia gratiae in statu saeculi, quia assistente gratia numquam intrarent has sectas per dyabolum adinventas et sic per justam vitam in saeculo et omnino per demoniacum introitum in istos ordines sunt semel mortui, antequam fuit fratres; et iterum cum continuant peccatum istas sectas consequens. Cum iterum fiant fratres, sunt iterum gravius mortui quoad Deum.“ — De Fundatione sectarum. Cap. 15.

28. (Str. 81b—87a.) *Litaniae De sancto patre Iosepho.* perpetuae virginis Mariae sponso, iesu christi nato, nostrae patrono. instigante pietate exigitur ab ingenio elaboratae ac Debitae In reverentiae signum praesentatae serenissimo archiduci Iosepho Jacobo, augustissimi imperatoris Leopoldi filio, multorum regnorum et provinciarum haeredi magno, qui a Divo tunc Lari suo non nisi Magna expectare potest. Ita non Vane, non false omnino et Vt id fiat, Instanter Volet, optat te precatum archiducalis suae serenitatis servorum humillimus et cliens subjectissimus *Fr. Rudolphus ex comitibus de Trautmansdorff*, Sac. Ord. Praemonstratensis canonicus et Pernicensis professor.

29. (Str. 87b—91b.) *Compositiuncula honori illustrissimi et excellentissimi Domini Domini Adolphi Wratislai Sacri Romani Imperii comitis de Sternberg*, domini in Zasmuk, Maloticz, Hosticz etc., Sac. Caes. Regiaeque Majestatis actualis intimi consiliarii, camerarii, regii locumtenentis et supremi in Regno Boemiae burgravii, tempore auspiciatissimae Suae Excellentiae installationis submissime et obsequentissime consecrata a *Joanne Christophoro Zbudowsky de Ebenberg*, nobili cive regiae civitatis Neo-Pragensis et tabularum Regni Bohemiae registratore. (1685.)

30. (Str. 92a—138a.) „*Decursus sexaginta septem annorum* ab anno Christi MDC usque ad annum MDCLXVII compendiose et rhythice deductus per *M. Henricum Wenceslaum Zyvaldam Kaurzimensem*, parochum Lomnicensem supra Lužnicz.“ Opis tištěného spisku Zývaldova; srvn. *Jireček*, *Rukověť II.*, 362. Na konci Košetický poznamenal: „Hæc a folio 92 hucusque intra 3 dies descripsi præter chori frequentationem, missæ celebrationem et mensam ordinariam Milovicii Ao 1686.“

31. (Str. 138b.) Německá zpráva o tom, co bylo ukořistěno v Mongáci, datovaná „Wien den 5. Febr. Ao 1688.“

32. (Str. 139a—139b.) „*Arcanum neb Recipe proti podagrům, nalezený v hořejší Trantariji . . . u pana doktora Francolini.*“ Zertovný recept, z něhož ukázkou stačí začátek: „Nejprve vzíti komárového sádla 9 centů, račí krve 2 vědra, nedvědího dýchání 7 lotů . . .“

33. (Str. 140a—178a.) „*Breviarii christianae chronologiae pars prior, complectens sacra visibilia ecclesiae capita.*“ (Str. 140a—147b.) Posloupnost papežů s udáním délky jejich panování; od r. 1143 ve spojení s proroctvím Malachiášovým („*Prophetia s. Malachiae, archiepiscopi Ardinnacensis*“). (Str. 148a—150b) „*Persecutiones insigniores, et in eis fidei testes.*“ Přehled pronásledování křesťanů počínající Neronem a končící se pronásledováním katolíků od kalvínů v Německu. (Str. 151a—153a.) „*Haeretici ecclesiae carcinomata, orbis pestes.*“ Jména kacířů dle jednotlivých století sestavená. (Str. 153b—155b.) „*Schismatici unitatem Ecclesiae scindentes.*“ Přehled schismat. (Str. 155b—158a.) „*Concilia, quibus haereses, schismata et alia mala repressa.*“ Přehled sněmů církevních. (Str. 158a—161a.) „*Patres et doctores ecclesiae aut scriptores celebres.*“ Seznam sv. otců a spisovatelů církevních dle jednotlivých století. (Str. 161a—163a.) „*Alii in utroque sexu sanctitate clari.*“ Seznam světců a světic dle století. (Str. 163b—166a.) „*Tempora propagationis fidei.*“ Přehled šíření křesťanství v jednotlivých stoletích. (Str. 166a—169b.) „*Sacri ritus ecclesiastici, quando primum inducti.*“ Přehled, kdy jednotlivé svátky a obřady byly zavedeny. (Str. 170a až 172a.) „*Initia coetuum religiosorum et ordinum militarium.*“ Přehled,

kdy který řád řeholní vznikl. (Str. 172a—175a.) „*Res memorabiles.*“ Stručný přehled hlavních událostí z historie církevní. (Str. 175b—178a.) „*Theologi insigniores scholastici.*“ Chronologický přehled theologů scholastických.

34. (Str. 178b—220a.) *Breviarii christianae chronologiae pars posterior, profana complectens.* (Str. 178b—182b.) „*Imperatores Romanorum.*“ Přehled císařů říše římské západní i východní až do roku 1700 (jakožto císařové říše východořímské jsou uvedeni i sultánové turečtí). (Str. 183a—185a.) „*Reges Galliae.*“ (Str. 185a—187b.) „*Reges Hispaniae.*“ (Str. 187b—192b.) „*Initia et vicissitudines regnorum ac principatuum.*“ (Str. 193a—196b.) „*Insignes strategii, praelia illustriora.*“ (Str. 197a—193b.) „*Universitates et scholae publicae.*“ (200a—202b.) „*Severiorum disciplinarum naturalium periti.*“ Seznam vynikajících filosofů, matematiků a lékařů dle jednotlivých století. (202b až 204b.) „*Iuris utriusque consulti.*“ Podobný přehled právníků. (Str. 204b—207b.) „*Viri politiore litteratura clari.*“ Podobný přehled básníků, dějepisců, filologů a řečníků. (Str. 207b—211b.) „*Motus elementorum et signa de coelo.*“ Přehled zemětřesení, komet a j. úkazů přírodních. (Str. 211b—214b.) „*Eventus tragici.*“ Přehled tragických událostí světových. (Str. 216a—220a.) „*Nova reperta et natales urbium.*“ Přehled rozličných vynálezů, jakož i přehled, kdy a od koho znamenitá města byla založena.

35. (Str. 220b—236a.) „*Confirmatio privilegiorum monasterii Strahoviensis a Ladislao Rege Bohemiae a. 1515.*“ Opis českého listu Ladislava krále daného „ve Vídni den sv. Jakuba apoštola Božího leta Páně 1515.“ Na str. 235a—236a následuje „vidimus“ děkana a kapitoly metropolitní z r. 1542 k listu tomu se vztahující.

36. (Str. 236b—243a.) „*Epistolæ quatuor s. Francisci de Paula, in quibus spiritu prophetico prædicat novam religionem.*“ Na konci poznamenal Košetický: „Has epistolas ex italico idiomate transtulit P. Amandus Fabius et mihi describendas dictavit a. 1662.“

37. (Str. 243b.) „*Relatio de recepta Alba Regia a Turcis in Hungaria.*“ Opis německé zprávy datované ve Vídni dne 27. května o obsazení Uherského Bělehradu.

38. (Str. 244a—248b.) „*Kratochvilná komedie.*“ Hra o sedlácích na vojnu se strojících. Opis z Kozmanecia.

39. (Str. 248b—251b.) *Jiná [komedie] o třech sedlácích.* Dva sedláci chtějí léčiti sedláka umírajícího; hra obhroublá, rovněž opis z Kozmanecia.

40. (Str. 252a—261b.) *Seznam měst, městeček a zámků v království českém.*

41. (Str. 261b—267b.) *Seznam „kostelů kanovníckých“ a klášterů v království Českém a počet kostelů farních v jednotlivých archidiakonátech.*

42. (Str. 268a—271a.) „*Vazba májového měsíce k veřejnému svátku svatých apoštolův Filipa a Jakuba.*“ Dva „vinše“ ke dni sv. Filipa a Jakuba, jež složil P. Justinus, augustinián v Táboře r. 1688. Ukázkou stůž zde několik slok „vinše“ prvního:

Všecko se nyní raduje,
tancuje i prozpěvuje,
poněvadž měsíc májový
nastává, právě růžový.

Dnes se louky zelenají,
kvítí pěkné vydávají,
zahrady, krásné šlěpnice,
lesové, také vinice.

Pláčkové dnes prozpěvují,
melodije prohlašují,
Ježíškovi vzkříšenému,
hovádka tancují jemu.

Alleluja všady slyším
prozpěvovat králům vyšším,
císařům a potentátům,
knížatům, pánům, hrabatům.

Celé skládání má 16 slok.

Druhý „vinš“ počíná se touto slokou:

„Právě dnes máje měsíce
snesla kuchařky slepice
z aksamitový čepice
dvě vejce jako vopice.“

a po žertovném, ač nepřilíš vtipném a místy mravoučném rýmování o slepici přichází skladatel teprve ve sloce 16. k vlastnímu svému předmětu tímto frapantním obratem:

„Církev svatá jest slepice,
ona snese nám dvě vejce,
Filípa a Jakuba, svatý
apoštolé, dnes přijatý.“

a končí:

„Dnes my je srdcem vzývejme,
dnes my čest a chválu vzdejme,
ať po této smrtedlnosti
přivedou nás do radosti.“

43. (Str. 271b—274a.) „*Abrenuntiatio Transilvanica, facta portae Ottomanicae.*“ Datováno 9. května 1688.

44. (Str. 274a.) „*Relationes ordinariae a 10. Junii 1693 haec referebant.*“ Následuje kratičká německá zpráva z války s Turky.

45. (Str. 274b—275a.) „*Litterae domini comiti a Martinicz, supremi burggravii Pragensis ad imperatorem.*“ List latinský, datovaný dne 6. ledna 1685, jež nejvyšší purkrabí Bernard z Martinicz císaři před smrtí svou poslal na rozloučenou, prose za prominutí, jestliže v něčem pochybil anebo jestliže v úřadě svém méně horlivě sobě počínal. Žádá také, aby císař zaň mše svaté sloužiti dal. Je to list dýšící oddaností k císaři i hlubokou vírou.

46. (Str. 275b—276a.) „*Latinský chvalořečný nekrolog nejvyššího purkrabí Bernarda Ign. hraběte z Martinicz* († 7. ledna 1685.)

47. (Str. 276a—278a a str. 282a—283a.) „*Succincta relatio ruinarum, quas Neapoli a. 1688 5. Junii peperit horrendus terrae motus.*“

48. (Str. 278b—280a.) „*Supplex petitio pauperis studiosi infra subscripti porrecta domino Dominico Girnt, praeposito Doxanensi a. 1686.*“ Latinská prosba veršovaná o podporu, kterou proboštu doxanskému podal Řehoř Tichonides, magister filosofie a studující theologie.

49. (Str. 279a—280a.) „*Latinské blahopřání podané r. 1686 proboštu doxanskému Dominiku Girntovi, „magno Musarum patri.“*

50. (Str. 280b—281b.) „*K měšťanům Jičínským, aby trpělivě s svatým Jobem to Boží dopuštění snášeli (když jim celé skoro město vyhořelo 7. dne máje a. 1681), že co jim Bůh skrze ten*

rychlý oheň odňal, byvše to vše jeho, dáti zase může, a silně v Božskou pomoc doufali.“

„Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž
jmeného Páně pochváleno. Job 1
Přepustil Bůh mnoho zlého
na Joba a rodinu jeho,
skoušel jeho v prchlivosti,
jak stálý bude v trpělivosti,
dopustil na něj bídu, nouzi, chudobu
a hrozná jiná trápení,
naposledy pak ohněm rychlým [veni.
dům, zboží a všechno spálil jeho sta-
Nad tím vším trpělivý Job
se veselí a raduje,
pokládaje sobě to za milost,
Bohu upřímným srdcem děkuje,
pravíc: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal,
z toho buď Bohu chvála.
Co mně vzal, jsouce to jeho,
dáti zase může, doufaje silně v něho.
Hle, patřte, měšťané Jitčínští,
na Joba trpělivého :
neplačte, nekvilte, nenaříkejte,
neh to vše přišlo z dopuštění Božího.
Dopustil Bůh hroznou metlu
na město Jitčín roku toho,
spálil ohněm rychlým
město a slávu města všeho.
Spálil domy, nábytky, zboží,
a vše, co jeho bylo,
chtíc vás Bůh zkusiti,
co při tom neštěstí způsobíte dobrého.
Budete-li trpěliví
[s] svatým Jobem poznáte,
že Bůh jsa dárce štědrý,
obohatí vás brzce.
Co vám odňal, odňal sobě,
neh to vše jeho bylo,
rozhojní a dá vám tuplovaně,
doufejte v pomoc jeho.
Jednou rukou odnímá,
druhou hojně rozdává
všem těm, jenž v něho doufají,
pomoc a sílu dává.
Potěš tedy, ó můj Bože,
tvé měšťany Jitčinský,
kteří v tebe důvěrně
vzývají a doufají všickni,
ukaz jim tvou štědrnou ruku
z tvé nesmírné milosti,
a co ztratili v rychlosti,
požehnej jim a obohat je,
ó Bože na výsosti!
Měšťané Jitčínští, vaše žalosti
když svému srdci přikládám,
bolest a žalost s vámi musím nésti,
s vámi, útrpnost míti žádám,
neb b^ý každé srdce kamenné bylo,
plné nepřítzně, zatvrdilosti,
jenž by Jitčín nepolitovalo
a té zkázy v tak hrzké rychlosti.
(Pokračování.)

Jak se v 16. a 17. století v Novém Bydžově ženili a vdávali.

Několik kulturních obrázků z městské bydžovské knihy snubní vybral
Dr. JOSEF KAŠPAR.

Není nad manželství, když se vydaří, říkávali už naši předkové. Proto když do něho vstupovali, hleděli vše zařídit tak, aby se opravdu vydařilo. Již při volbě svých družek neradi se přespěchali! Sami také již věděli, že s něčím se lépe žije i v manželství nežli s ničím, proto při kroku ve stav manželský úprava věcí majetkových působila jim jednu ze starostí největších. Strany — ženichova i nevěstina — smlouvaly se někdy o „přínosy“ dosti dlouho a když se smluvily, pak „pro větší všeho jistotu“ smlouvy své dávaly vepsati ve snubní knihu městskou.

Tak i v Bydžově strany činily. A jak si to libovaly! Poslyšme jen: L. P. 1583 v pondělí po provodní neděli (18. dubna) za purkmistra Matěje Netolického zdávají sobě navzájem statek manželé Pavel Tykva a žena jeho Kateřina, protože statek ten, jak manžel Tykva sám praví, „ne cizí, ale má a její jest to věrná robota a práce.“ Tykva zdává tu ženě své všechno, co má, a je rád, že jí to zajistiti může zápisem v snubní knize městské, nebo před 30 lety, když „mu od dobré paměti urozeného pana Viléma Šťastného z Valdštýna za manželku byla dána, tak učiniti nemohl, poněvadž v tom čase taková pořádnost a opatření manželstva jako nynějšího času v smlouvách svatebních do knih městských skrze vepsání jsou se nedála.“¹⁾ A ze snubních těch knih jsou vybrány naše ukázky. Vysvitne z nich, kdo všechno as v Bydžově v ta leta od r. 1566—1665 se ženil a vdával, jakým způsobem strany činily snubní smlouvy, nač všechno při nich pozor měly a co si vymíňovaly.

Že radě městské často náležel tu úkol přední, rozumí se samo. Bylatě rada městská úřadem poručenským nad vdovami a sirotami a jen za jejího svolení mohly se ony vdávati. Naše kniha snubní vydává o tom častá svědectví, kterak pan purkmistr a páni zadali vdovu nebo sirotka jim k správě náležitého k stavu sv. manželství vedle zákona Páně se všelijakou jeho spravedlností. Po roce 1582, kdy Bydžov byl již město svobodné a věnné české králové, často stává při tom dodatek, že vdova ta byla kmetičnou Její Milosti císařové, po případě panna jejím sirotkem. Pan purkmistr a páni zadávali tak v Bydžově k sňatkům vdovy a sirotky až do r. 1622. Po roce 1622 neměli tak již činiti sami, nýbrž vždy s vědomím a vůlí císařského rychtáře.

Smlouvy svatební začínají pak úvodními slovy: J. M. římského císaře uherského a českého krále pan rychtář, pan purkmistr, páni města tohoto Nového Bydžova na snažnou žádost a šetrné toho skrze poctivé lidi vyhledávání ráčili zadati k stavu sv. manželství za manželku poctivou vdovu nebo pannu. Pan rychtář je potom vždy na místě prvním, pan purkmistr a páni jdou teprve za ním!

¹⁾ Městská kniha snubní str. 55.

Smlouvám snubním „pro větší všeho bezpečnost“ vždy přítomni byli svědkové. Čím lepší byla rodina, tím svědkové byli urozenější a váženější. Když vše bylo náležitě smluveno a vymíněno a vdově nebo sirotku potřebné dáno svolení, byl sňatek církevně slvrzen a požehnán.

Sňatky měšťanů, řemeslníků a živnostníků.

Jan Birin Žlutický, písař městský, pozdější kněz kališný, jenž bydzovskou snubní knihu zakládal, začínal ji šťastně. Vdávala se ty doby r. 1566 bohatá měštka Kateřina, vdova po Jiřikovi Mejstříkovi. Zápis o jejím sňatku je jeden z nejprvnějších; za něj asi dostalo se městskému písaři hojné odměny, nebo dává si velice záležitě, když píše, kterak l. P. 1566 ve středu po křížové neděli (22. května) pan purkmistr a páni dali jsou k stavu sv. manželstva paní Kateřinu, pozůstalou vdovu po Jiřikovi Mejstříkovi, panu Gregorovi Netolickému, bakaláři, za manželku a do dne a do roka po ní 50 kop míš. věnovali. A po dni a po roce, jestliže by jim Pán Bůh všemohoucí zdraví popříti ráčil, ona Kateřina dává se panu Gregorovi, budoucímu manželu svému, se vši spravedlností svou, ktero už má a mítí bude, i s nápady, kteréž by na ni přijíti a připadnouti mohly. Však dotčená Kateřina z té vši spravedlnosti vymínila sobě do dne a do roka 150 kop vše míš. Ale po dni a po roce, až by jim Pán Bůh živu s obojí strany dáti ráčil, panu Gregorovi všecku svou spravedlnost i nápadní dává a zadává. On pan Gregor též do dne a do roka po sobě jí paní Kateřině věnoval 50 kop míš. a po dni a po roce též se jí se vši svou spravedlností dává a se s ní spolčuje.

Stalo se toto zadání a dání od dotčených manželův plným právem. — Za purkm. pana Kříže Rosy leta a dne svrchu psaného.²⁾

Strany, jak ze zápisu tohoto patrno, obyčejně do dne a do roka vymíňovaly si část majetku pro sebe, po dni a po roce zadávaly se se vším statkem svým. Rok ten byl jako rokem na zkoušku; neškodil dojista oběma stranám! — Jestliže pak pan manžel po dni a po roce byl se svou chotí spokojen a ve zdraví-li rok ten prožili, přijímal ji pravidelně za pravou a mocnou hospodyní všeho svého statku.

K slovům našim jsou dokladem smlouvy svatební, kteréž l. P. 1571 v pondělí po sv. Jeronýmu (1. října) se staly a to takové, že Lukáš z Hradce nad Labem dal jest k stavu sv. manželství Lidmilu, dceru svou, Václavovi Kautskému za manželku a do dne a do roka věnoval po ní Václavovi Kautskému 10 kop míš, však v tom lásky otcovské od ní neodnímaje. — A Václav Kautský ji Lidmily a budoucí manželce své též do dne a do roka 40 kop míš jest věnoval a jestliže by dříve roku jeho Václava Kautského Pán Bůh všemohoucí od smrti uchovati neráčil, čehož Pán Bůh ostřež, ruky věrné od ní Lidmily neodjímá a tím věnem ji nadbývá. A po dni a po roce ji Ludmilu a budoucí manželku svou do plného statku svého za pravou a mocnou hospodyní a hro-

²⁾ Městská kniha snubní str. 20.

maždnici přijímá, nic sobě o všem nevymínjuje a nepozůstavuje. Stalo se leta a dne svrchu psaného v přítomnosti p. purkm. Jiříka Holubáře.³⁾

Měl-li muž nastávající svou choť velmi rád, vzal ji za mocnou hospodyni a hromaždnici všeho statku hned a nečekal, až uplyne rok a den, jak patrno ze smluv svatebních celých a dokonalých l. P. 1578 sjednaných mezi panem Jakubem Vohnibutou na místě panny Anny, dcerky jeho, a pány přáteli jeho dožádanými s jedné a panem Martinem, synem pozůstalým po nebož. Matěji Vackovi, koželuhovi z města Hradce nad Labem, a pány přáteli jeho dožádanými se strany druhé a to takových, že jest již psaný Jakub Vohnibuta pannu Annu dcerku svou, nadepsanému Martinovi z vůle Pána Boha za manželku dal a po ní do dne a do roka 10 kop gr. čes. na hotové sumě obvěnil a tím že jí Anny, dcerky své, ze statku svého neodbyvá a neodděluje a lásky otcovské neodjímá. Proti tomu on panic Martin jí Anně, budoucí manželce své, 15 kop gr. čes. obvěnil a hned za mocnou hospodyni a vladařku statku svého, kterýž jemu náležeti bude, činí a přijímá.⁴⁾

Někdy také čteme, ovšem že řidčeji, že i žena přijímá svého muže po dni a po roce za mocného hospodáře a vladaře a věrného shromažditele do všeho svého statku. Dálo se tak, jestliže mužův přínos byl menší nebo na hotovosti žádný. Zřejmě to ze smluv svatebních, kterýmiž l. P. 1611 v úterý v oktáv Všech Svátých (dne 8. listopadu) ppp dávají poctivou paní Kateřinu, vdovu po nebož. Janu Kuchynkovi, někdy sousedu zdejším, poctivému mládenci Janovi Čěnkovi k stavu sv. manželství za manželku a jemu ji se vším a všelijakým statkem jejím s vědomím a dobrou vůlí její, který nyní má anebo potom míti bude, zadali a zadávají a ona paní Kateřina jej pana Jana, jakožto manžela svého budoucího, ihned od actum smluv těchto do téhož statečku svého za plnomocného hospodáře a věrného bohda shromažditele přijímá.⁵⁾

Často jednávali ženichové také trochu kavalírsky, zvláště když se své nastávající chtěli více zalíbiti a přízeň její si získati; pak totiž z lásky k ní se „zlepšovali“ a na věnu přidávali.

Tak zachoval se panic Vít Medvěd, jenž l. P. 1596 v úterý po sv. Michalu archandělu (1. října) své nevěstě poctivé panně Anně, dcerce po nebož. Janovi Janebovi, na onen čas sousedu přiměstě tomto Novém Bydžově, sirotku J. M. císařové, pppům k správě náležité kromě věna 50 kop miš. nad to výše nad věno pro tu lásku, kterouž k ní panně Anně má, 20 kop miš. jí zlepšuje.⁶⁾

Co nejvíc asi chtěl si nakloniti svou nastávající Mikuláš Jelinek, svého řemesla pekař, jenž l. P. 1617 v úterý po sv. panně Kateřině (28. listopadu) nevěstu svou pannu Annu, dcerku Jana Červenky, jakožto budoucí manželku svou ihned od actum smluv snubních do statečku svého všelijakého za plnomocnou hospodyni a dá Pán Bůh věrnou shromaždnici jest přijal a přijímá a vedle

³⁾ Městská kniha snubní str. 43. — ⁴⁾ Tamže str. 48. — ⁵⁾ Tamže str. 153. — ⁶⁾ Tamže str. 111b.

práva království tohoto českého též do dne a roku půl druhého sta kop miš. obvěnil. Nad to výše z lásky té, kterouž k ní, jakožto k své nejmilejší manželce má a dá Pán Bůh do smrti míti chce, 50 kop miš. jest nadlepšil.⁷⁾ Nevěsta s takovým ženichem mohla už býti spokojena!

Jinými sic slovy, avšak co do věci stejně ubezpečuje o své nezištné náklonnosti svou nevěstu pannu Lidmilu, dcerku Bartoloměje pekaře, Václav Prihoda krejčí. Ten l. P. 1605 v úterý po památce sv. Šťastného (19. ledna) pojímaje sobě z vůle Boží řečenou pannu Lidmilu za manželku, činí tak ne pro nákou kořist, nýbrž jenom z pravé lásky a proto ji také 20 kopami výše nad věno nadlepšil.⁸⁾

Někde slibovali nevěstě zvláště, že s ní pěkně budou jednat i ji ochraňovati. Tak čteme v zápise: L. P. 1573 ve středu v den sv. Lidmily (16. září) činí smlouvy svatební Jan panic, tkalce Kašpara syn, a panna Lidmila, dcerka po nebožtiku Václavovi Žlabeckém. Panic Jan obvěnil svou nastávající 20 kopami ze své spravedlnosti do dne a do roka, po roce též se jí se vši spravedlností svou, kterouž má a míti bude, dává a zadává a hned ji Lidmilu rodičové Janovi, jakožto manželku jeho, do statečku a příbytku svého přijímají a ji opatrovati a ochraňovati jako i syna svého Jana připovídají a připověděli.⁹⁾

Hůře bývalo s tchyněmi, ty si šetrné chování musily vymínovati! Dosvědčuje tak smlouva: L. P. 1589 v pondělí po památce očišťování Panny Marie (6. února) ppp s jistým dovolením Magdaleny Černé, mlynářky, dali jsou k stavu svatému manželskému poctivou pannu Maryánu, dceru též Magdaleny svrchu psané, Petrovi, synu Jiříka Zdechovského, za manželku a po ní do dne a do roka ze spravedlnosti její 15 kop miš. obvěnili, po dni pak a po roce se všelijakou její, kterouž má a míti bude, spravedlností otcovskou tu v statku matky její náležitou, jemu ji zadávají. Ona pak paní Magdalena, matka její, je tu oba dva při sobě míti a jim bytu a živnosti přiti má. Však oni manželé za takové dobrodiní a lásku k nim prokázanou povinni budou k ní se všelijak uctivě, náležitě a poslušně chovati a v sešlosti věku jejího ji dobře a náležitě opatrovati, tak aby sobě nic do osob jejich neměla co stěžovati.¹⁰⁾

Jestliže nastávající manželé chtěli si zaříditi živnost nebo řemeslo, tu dosti záleželo na první pomoci, aby měli „do začátku“. Proto při smlouvách snubních i na to pamatováno. Svědčí o tom nejedna smlouva. Příkladem uvádíme jen dvě. L. 1604 žení se v Bydžově Tobiáš Matoušů z Dobrušky, řemesla řeznického, s pannou Kateřinou, dcerou pana Matěje Medka, též řemesla řeznického. Pan Matěj Medek dává mu dcerku svou z vůle Pána Boha všemohoucího a na snažnou jeho žádost a přimluvu za něho dobrých pánův a přátel jeho k stavu sv. manželství a na místo věna, kteréž by jemu Tobiášovi po dcerce své do dne a do roka věnovati měl, 100 kop miš. do živnosti, když by sobě koliv za-

⁷⁾ Městská kniha snubnistr. 173b. — ⁸⁾ Tamže str. 140. — ⁹⁾ Tamže str. 38. — ¹⁰⁾ Tamže str. 89.

koupení s dcerkou jeho učinil, na hotových penězích dáti se zamluvil. Proti tomu týž Tobiáš ženich ji panně Katerině, budoucí manželce své, také místo věna, kteréž by jí do dne a roku věnovati měl, ze své spravedlnosti ihned při řízení těchto smluv svaatebních 100 kop míš. na hotových penězích do budoucí živnosti a zakoupení jich manželů společného jest odvedl.¹¹⁾

A l. P. 1609 v úterý po památce sv. Martina rytíře (17. listopadu) vdává pan Václav Troskovec, primátor městský, dcerku svou pannu Annu za poctivého mládence pana Šimona, syna pana Matěje staršího Čeňka a jemu po ní do dne a roku ze statečku svého jedno sto kop grošů českých věnuje a poznáváje to, že v začátcích těchto peněz do živnosti potřebovati budou jich v tom, jakožto budoucích manželů, ušetruje a jim takovou sumu věna na hotově totiž od actum smluv těchto ve dvou nedělích 50 kop gr. čes. a odtud v 6 nedělích pořád zběhlých druhých 50 kop gr. čes. odvésti a vyplniti se zamlouvá a zamluvil.¹²⁾

Již tenkrát také nevěstě k věnu přidávána byla výbava, jak starší říkali „vejprava“ nebo „vejchysta“. L. P. 1570 vdává pan Tomáš Myslík, měšťlénin města Nymburka nad Labem, dcerku svou pannu Kateřinu za pana Ondřeje Jilovského a kromě věna „vejpravy“ za 50 kop gr. čes. jí věnuje, ruky své otcovské od ní neodjímaje.¹³⁾

Jistě bohaté „vejchysty“ dostalo se panně Anně, dceři Simeona Zárybnického, která l. 1601 brala sobě Chrysogona, syna pana Vítá Patočky, v umění literním bakaláře. Jmenovaný pan Simeon spolu s Voršilou, manželkou svou, dávajíce poctivou pannu Annu, dcerku svou, jmenovanému Chrysogonovi za manželku, dali mu „vejchysty“ za 150 kop gr. vše českých a k tomu ještě na sumě hotové 50 kop gr. čes.¹⁴⁾

Lhůty k vyplácení věna byly určovány všelijak, tak, jak se stranám hodilo. nejčastěji, jak jsme četli, do dne a do roka. — Z terminů jiných nás zajímaly hlavně termíny dva. L. P. 1597 v neděli po sv. Dorotě (9. února) Jan Denkyz Brodský, soused v městě tomto Novém Bydžově, dal k stavu svatému manželskému Salomeny, dceru Jana Zámečnicka a schovanici svou, Jakubovi truhláři, sousedu v témž městě Novém Bydžově, vedle zákona Páně se spravedlností tou všeckou, kteráž jí od nebožky Salomeny, krčmářky ve vsi Vysočanech, tety její vlastní, někdy manželky téhož Jana Denkyze, poručena jest. Nejprve 50 kop míš. a to po 10 kopách míš. z krčmy vysocké při každém soudě vysockém (Vysočany ves u Nov. Bydžova), kterýž zde v městě Novém Bydžově držen bývá při skládání peněz purkkrechtních, až do vyplnění těch 50 kop míš. aby paní Salomena brala aneb Jakub truhlář, manžel její; k tomu dvě lůže šatů perných, krávu, jalovici, 8 kusů nádobi cínového.¹⁵⁾ Paní Salomena a zvláště pan Jakub se pak na každý ten „vysocký soud“ asi hodně těšili.

A jiná lhůta, jež nad to svědčí, že naši staří na církevní požehnání sňatku knězem kladli váhu, naznačena ve smlouvách, kte-

¹¹⁾ Městská kniha snubní str. 138. — ¹²⁾ Tamže str. 148. — ¹³⁾ Tamže str. 33. — ¹⁴⁾ Tamže str. 129b. — ¹⁵⁾ Tamže str. 112.

rýmíř l. P. 1619 ve čtvrtek po sv. Anně (1. srpna) panie Václav Bohuslav zajišťuje nevěstě své panně Anně, dcerce pana Kryštofa Hrubše, kromě vši své spravedlnosti ještě 60 kop miš., kteréž jí panně Anně, budoucí manželce své, ode dne stvrzení správcem církevním téhož manželstva dle možnosti vypláceti začne.

Pro případ smrti dříve roku a dne zajišťovaly se strany tak, aby zaručené věno „živému po mrtvém pozůstalému ode dne smrti v roce v určitých lhůtách vydáváno a placeno bylo.“

Jestliže ženich nebo nevěsta nebyli zletili nebo jestliže nebyl jim otcem dědičný díl jejich oddělen, pak dály se smlouvy svatební za přítomnosti a svolení otcova, čemu na doklad zápis: L. P. 1585 v pondělí masopustní (4. března) námi purkmistrem a radou města Nov. Bydžova na místě panny Maryány, dcery pozůstalé po nebož. Pavlovi Soškovi, někdy měštěninu města tohoto, sirotka J. M. císařové nám k správě náležitého, s jedné a poctivým mládencem Adamem, synem Václava Sýkory, měštěninu města Hořic, a panem otcem i také pány a přáteli jeho dožádanými se strany druhé staly jsou se smlouvy svatební a to takové: tak že my svrchu psaní purkmistr a rada před jmenovaného města touž pannu Maryánu dali jsme k stavu sv. manželství za manželku témuž panici Adamovi Sýkorovi a po dni do dne a do roka ze spravedlnosti její tak, jak se při právě ukládá, 30 kop miš. věnujeme, po dni pak a po roce se všelijakou její, kterouž má aneb míti bude spravedlností, jemu ji zadáváme. Proti tomu on pan Václav Sýkora, otec téhož panice Adama, na místě téhož syna svého, jí panně Maryáně, budoucí manželce jeho, do dne a do roka ze statku svého, kterýž má, třetinou výše 45 kop miš. jest obvěnil, po dni pak a po roce se všelijakou jeho, kteráž by jemu náležela spravedlností, jest se zadal a zadává a s jinými dětmi svými ji spolčuje, nic ovšem sobě ani žádnému jinému nevymínjuje. Jestliže by pak Pán Bůh téhož panice Adama od smrti dříve dne a roku uchovati neráčil, tehdy takové věno od pana Václava, otce téhož Adama, každého roku po 15 kopách miš. aby vydáno bylo. Actum ut supra. Rukojmí za věno nevěsty pan purkm. páni; za věno ženicha p. Václav Sýkora, otec ženichův a jiní. ¹⁷⁾

A jiným dokladem jsou smlouvy, kteréž l. P. 1609 v úterý po památce sv. Martina rytíře (17. listopadu) se staly mezi slovutnými panem Václavem Troškovcem, měštěninem a primátorem města Nového Bydžova, na místě a k ruce poctivé panny Anny, dcery jeho, s jedné a panem Matějem starším Čeňkem, měštěninem téhož města, na místě poctivého mládence Šimona, syna jeho vlastního, se strany druhé. O smlouvách těch již výše jsme se zmínili. ¹⁸⁾

Jestliže vdova podruhé se vdávala a měla-li po prvním manželu dítky sirotky, pak jich ve smlouvách snubních vzpomínáno bylo zvláště pečlivě. Pro sirotky téměř pokaždé tu bylo vymíněno kromě podílu dědičného lůže šatu, slušná „vejprava“, potřebné nádobí, jakož i to, že sirotek opatrovati se bude pokrmem, ná-

¹⁸⁾ Městská kniha snubní str. 173. — ¹⁷⁾ Tamže str. 66. — ¹⁶⁾ Tamže str. 148. —

pojmem i oděvem až do zrostu jeho bez ujmy vsí spravedlnosti jemu náležité.

Některá matka vdova dávala si to zajišťovati co nejsvědomitěji a to slovy, při nichž nelze se ubrániti dojmů. Všimněme si jen, abychom uvěřili, některých zápisů! L. P. 1578 ve středu po památce sv. Kiliána (9. července) bere si Anna, pozůstalá vdova po nebož. Duchkovi Pupečkovi, Martina Hytu, syna pozůstalého po nebož. Viktorinovi Knejzlíkovi. Pan Martin zaručil se tu paní Anně ve smlouvách snubních: Což se pak sirotků pozůstalých let nemajících po nebož. Duchkovi Pupečkovi jmenovitě těchto Kateřiny, Šimona, Jana dotýče, ty on bez umenšení jich dědičného dílu a spravedlnosti při sobě chovati, oděvem, pokrmem opatrovati a ochraňovati a nad nimi se nepotrásati a v ničem nic neubližovati, nýbrž ruku otcovskou a ochrannou nad nimi držeti připověděl.¹⁹⁾

V roce pak 1567 v pátek po sv. Matouši (26. září) zavazují se manželé Václav Bubeníček a Kateřina, vdova po Jiříkovi Němečkovi, že on Václav a Kateřina, manželka jeho, kdyby Pán Bůh k letům a vdání Alžbětě, dceři Kateřinině po nebož. Jiříkovi Němečkovi pozůstalé, dáti přijíti ráčil, tehdy „vejpravou“ slušnou, s lůže šatův a jednu krávu vydati jí mají a Janovi jednu krávu.²⁰⁾

O Dorotu dcerku, sirotka zůstalého po knězi Tomášovi Turnovském, postarala se máť její až úzkostlivě. Poslyšme, když paní ta r. 1587 ve středu v den sv. Kateřiny (25. listopadu) podruhé se vdávala za měšťana Matěje Čenka, co všec o dcerce své vymínila! Zadala se sic muži svému Matěji se vsí svou spravedlností kromě těchto všech svršků, kteréž se pro Dorotu, sirotka zůstalého po témž knězi Tomášovi Turnovském, vymínují jako v jedno lože šatův, osm mís cínových, tři velké a tři prostřední a dvě malé. Item jedno pouzdro s talíři dvanácti, jedna konvice pinetní a dvě poloupinetní a dva žejdlíky. Item dva rozny, jeden menší a druhý větší, item dva rošty, jeden větší a druhý menší, item dva kotlíky k rybám vaření, jeden větší a druhý menší. Item 30 loket plátna lněného a 30 žemněného. Item dvě krávy dojně hodné váhy aby jí vydány byly. A nad to nade vše, jestliže by Pán Bůh všemohoucí ráčil jí dáti zrost k vdání přijíti, tu od něho Matěje šaty poctivé chodící mají jí vydány býti a jakž sluší, hodnou a náležitou „vejpravou“ aby jí odbyl.²¹⁾

Stejně tak dbala o dceru svou Dorotu vdova Kateřina Štichová jinak Mastná, kteráž při sňatku svém s Jiříkem Měkotou z Lužce l. P. 1590 v pondělí po sv. Školastice (12. února) ze vsí spravedlnosti, kterou se muži svému zadala, dala jest a dává Dorotě, dceři své, 50 kop míš., ty aby z toho dvoru, kterýž při městě tomto má, naposledy vydány a vyplaceny byly a pakli by se za hotové peníze prodal ten dvorec, tehdy těch 50 kop míš. aby hned na právo vzaty byly. Vice k tomu též Dorotě vymínila s lůže šatu, dvě krávy, konvici velkou cínovou a 5 talířů cínových. Jestliže by jí Kateřinu Pán Bůh od smrti uchovati neráčil, tehdy aby od Ji-

¹⁹⁾ Městská kniha snubní str. 48b. a 49. — ²⁰⁾ Tamže str. 77. — ²¹⁾ Tamže tr. 82b. a 83.

rika Měkoty ty svršky a krávy vydány jí byly ze statku jeho, když by k vdání přišla.²²⁾

Někdy bral-li si muž ženu, která se již po třetí vdávala, musil se zavázati, že se postará o sirotky i po dvou mužích. Tak slíbiti musil r. 1590 ve středu v den památný Všem Svatých (1. listopadu) Ambrož jirchář své manželce Anně, že sirotky po nebožtíkovi Ambrožovi a Fabianovi, předešlých manželích dvou jejích, pozůstalé pokrmem, nápojem, oděvem a jinak všelijak opatrovati bude do let jich dospělosti a to bez ujmy spravedlnosti jejich.²³⁾

Otcové však nezůstávali za matkami. Zemřela-li jejich dětem matka a oni po druhé se ženili, nezapomínali také svých dítek po první ženě. Příkladným věru otcem takovým byl měšťan pan Mikuláš Čeněk, kterýž r. 1605 v pondělí po sv. Kilianu (11. července) ve smlouvách snubních sjednaných s manželkou jeho Salomenou, dcerkou pana Jana Nymburského, měšténína a spolu radního města Dvoru nad Labem, ze všeho statku svého dítkám svým z předešlé manželky jeho poslým zletilým a ze statku svého nevybytým tuto výminku učinil a činí: Že Janovi a Kateřině, synu a dceři své, odměňuje a dává k jich vládnutí a užívání, jakožto dítkám svým poslušným a schránlivým, po jedné čtvrti roli v těch mezích, kteráž jest od Matěje Trkoly přikoupená k témuž statku jeho. Nad to výše po jednom stu kopách míš. a Janovi, synu svému, dává dva krámy masné k užívání a vládnutí jeho, vymíňuje jeden z předních krámů z kraje a druhý z prostředku a třetího krámu sobě v moci týž p. otec jeho pozůstavuje. A jak v předu dotčeno, po této výmince v rovném dílu statku svého předešlé dívky své i budoucí s nynější a budoucí manželkou svou pannou Salomenou toho všeho pozůstavuje.²⁴⁾

Roku 1625 v pátek po sv. panně (!) Alžbětě to jest 21. dne měsíce Novembris pan Adam Hradecký výslovně vymíňuje si na své druhé manželce paní Lidmile, vdově po Šebestianu Šlostheimovi, někdy JMC rychtáři v městě Novém Bydžově, že když by ho Pán Bůh uchovati neráčil a děti z jeho první manželky Jan a Dorota k svým dospělým letům přišly, aby od paní Doroty Janovi synu krámy masné tři vykázaný a postoupeny byly. Strany pak Doroty dcery té se tolikéž vymíňují šaty tyto: sukně aksamitová černá, mantlik damaškový a pás stříbrný. A víc též dceři se dvě lože šatů a synu s jedno lože s povlaky odtud vydáno býti má. A od cínového nádobí jim oběma dítkám 12 mís a 12 talířů též náležeti bude.²⁵⁾

Ukázky tyto snad stačí.

(Dokončení.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 16. října 1609 do 11. října 1612.)

(Pokračování.)

T. l. po sv. Havle (16. října) zbírali vína zde při městě Luna bylo kyselé a málo velmi vína nákladníky vinice zarmoutily.

²²⁾ Městská kniha snubní str. 93b. — ²³⁾ Tamže str. 92b. — ²⁴⁾ Tamže str. 141. — ²⁵⁾ Tamže str. 182.

T. l. v pátek po všech svatých (6. listopadu) vezli z Loun pannu Annu Dědkovu z Vlkové k sňatku svatebnímu, kteráž jest za manželku dána panu Janovi Humlovi z Ruprštorfu, měšťaninu Starého města Pražského a potvrzena skrze Jana Columellu faráře ze vsi Vopočna v příbytku jejím na neděli.

T. l. podzimem velmi suchej. Mnoho nedělí víc než za dva měsíce nic nepršelo takže lidé co od pěti, šesti neděl silí, nic nevyšlo. Jiní mnozí zde v Lounech okolo města v vesnicích i jinejch městech a v vesnicích odtud mnoho ml teprve po deštích po Vsech Svatých sv. Martinu i po sv. Martině přes dvě neděle ještě silí žito, ječmeny ozimý i pšenice. Takového podzimku mnozí staří lidé od mnoha téměř 50 let nepamatují.

Kateřina Kvičalkova drahý víno načala. T. l. v sobotu po Vsech Svatých (7. listop.) Kateřina po Jakubovi Kvičalkovi zůstala vdova žena v zlosti mezi jinými Jezabelkyněmi neposlední, začala nejprv víno šenkovati po 2 gr. 4 pen. míš., mezi jinými sousedy nejdrážeji to víno proto zde na vinicích Lounskejš l. 1608 ačkoli s kořeníčkem omaštěno, však nehrubě příhodné a dobrého šmaku bylo. Pravdivé přísloví, že žena od přirození všetečna.

T. l. v sobotu po sv. Martině (14. listop.) vobílí drahý, nic mu proti vobyčeji a předešlým letům i také paměti lidské nespadlo. Žito po 1 kop 36 gr. míš., pšenice po 1 kop 48 gr. míš., oves po 46 gr. a ječmen po 1 kop 24 gr. míš. platil.

T. l. v outerý po sv. Martině (17. listopadu) urozený pan Karel Hruška na Citolihí umřel náhle. Ne-tonal nic, toliko málo na hlavu že ho bóli zastonal a hned umřel. Potom v pondělí po nastání nového léta 1610 téhož Karla Hrušku v kostele Citolibském pochováli a při tom pohřbu jednoho zabili.

T. l. v středu ochtab sv. Marína 18. novembris Anna stará Putníčková Daniele Raka Anny manželky matka, jsouc velmi letitá a věkem sešlá v noci na čtvrtek umřela potom ve čtvrtek po nešpore u sv. Petra pochována jest. Dcera její i zeť přáli ji velmi smrti. Stonala dlouho velmi až se proležela. Ale jak opatrována byla, P. Bohu vědomé.

T. l. při času sv. Kateřiny (25. listopadu) mnoho velice v polách i pokojích myši znamenité škody z dělaly. Při mezi místy za dva za tři záhony obilí zasetého pojedly. Však zase hrubě mřely.

T. l. v neděli po sv. Ondřeji je 2. n. adventní (7. prosince) legaci císaře Tureckého vyjela zase z Prahy do Turek. Ale co u císaře křest. zjednala, to v tajnosti zůstává.

T. l. ve čtvrtek d. pam. Moudrosti Boží (17. pros.) vysoce urozený p. p. Štefan Jiří z Šternberka na Postoloprtech. Vodolich, Koporčí a Zelené Hoře a uroz. a stat. rytíř p. Lidman Štampach ze Štampachu a na Ledčicích hejtmané kraje Žateckého přijeli sem do Loun na poručení Jeho Mil. Císařské aby na vznešení pana purkmistra pánův i také starších obecních na místě vši obce vyslechli a vyzvěděli, jaký neřád se děje proti privilejiím města Louna a mandátům od J. M. C. vyšlým v laduncích všeho obilí. Takže formani po krémách tvrzcích a v neobyčejných místech obilí ladují, od sedlákův, kteří k městu ječmeny vezli,

prejímali a na ně přidávali a potom leckdes po stodolách i jinde měřiti dali. Oni pak majice tu věc s dostatkem slyšeti a náležitě opatřiti stavu rytířského pánův z kraje Slánského, Žateckého a Litoměřického znamenitej turbat k tomu se shloučilo, čím pak koliv původem tak že každý svou přednášel, čemuž překážku učiniti usilovali. Potom všickni na rathouzi při stole i jídle zůstali, půl sudu vína starého vypili, co pak snědli takže tuto obec do 50 kop míš. to stálo.

L. P. 1610. Rok tento s znamenitými větry nastal, takže veliký prudčí větrové téměř každý den v noci i ve dne přes tři neděle trvali.

T. l. v sobotu po pam. sv. Fabiana a Šebastiana (23. ledna) znamenitý vítr byl. Škody veliké zdělal, střechy na mnohých krovích pobořil. z stohův došky strhal, mnohé pobořil, snopy daleko zanášel, obilí natřel. Též také povodně znamenitá byla a t. m. ledna asi třikrát veliká voda byla. Víceji též dnův v Čáslavi, u Hory, v Pelhřimově i v Němcích místem i v Čechách bylo znamenité povětrí, hřímání, blejskání a hromobíti a znamenité škody zdělalo.

T. l. v neděli po sv. Fabianu a Šebastianu jinak 24. ledna po druhé hodině na noc před samou třetí na neděli život svůj dokonat v Pánu Bohu Jan Šiffl z Wosrštejna v letech věku svého 84, člověk pobožnej, pokornej a uprimnej. Beze vsí pochybnosti, že duše jeho do rukou Pána Boha všemohoucího se jest dostala, potomně v outerý po nešpoře u Matky Boží pochován.

T. l. v středu po n. Invocavit (5. března) umřela Anna Daniele Cejnka m. s děťátkem. Po smrti vykuchali ji i to dítě z ní umrlý vytáhli a na zejtri u sv. Petra po 10. hodině obý pochovali.

T. l. dobytek ovčí a jalovice okolo t. č. i před tím a potom velice hrubě mřely tak že jich místy dosti málo a téměř nic po vesnicích zůstalo.

T. l. obilí vozimé žito pšenice i ječmene v mnohých krajích velice a téměř hned do konce vyhynulo. Zde při m. Luna na mnohých dědinách, okolo pak města po všech vesnicích v mnohejch krajích tak že sedláci nebozí to ozimé obilí vyvorávají a zase ječmen, který po 2 kop. i drážejí na roky bráti museli, silí a někteří i ovsy zadělávali. Pán Bůh rač všechněm té práce a ourody požehnati a drahoty zachovati.

T. l. v outerý po neděli provodní (20. dubna) za ouředníkův Jana Šerýho, Křištofa Rakovnického z konšelův, Matěje Psánského a Jana Krupského z starších obecních zed' od vodárny až na horu ke zdem městským stavena.

T. l. v sobotu d. pam. sv. Filipa a Jakuba prvního d. m. máje urozený a statečný rytíř pan Jan jinak Hanuš Hruška z Března na Toužetině, na Peruci, Selmicích, Citolibi a Psánech, když jel na voze od pana Stefana Jiřího z Sternberka z Postoloprť jsa velmi opilý, když přijel ke vsi Chlumčanům, poručil služebníku svému aby z vozu z ručnice vystřelil. Když ho čeládka pana Hanuše, aby se toho nedálo, že koně jsou mladi a plaší, on na to nic nedbal, nýbrž, aby se to stalo, poručil. Čemuž když čeládka

odolati nemohla, jeden z vozu z ručnice k vůli pánu vystřelil a koně se splášili s kočím i s vozem na nákej vrch prchli. Vůz se převrhl na zpátek, až se zdvihl. Pán velmi těžce jsa opilý s vozu vypad, jehož služebníci zdvihli a zase do vozu vsadili. Však hned tu nic nepromluvil a když ho pak na Toužetín do tvrze přivezli a z vozu vsázeli a on již bez duše byl. A tak život svůj dokonal; potomně v outerý po Božím Těle s znamenitou pompou a slávou ve vsi Smolnici pochován. Správa se dávala, že velikejmi červy smrdutými na skrze se prolezl.

T. l. v n. po pam. sv. Petra a Pavla (1. července) obec držána, v níž mezi jinými věcmi zavřino jest, aby bílý pivo k obci vařeno bylo.

T. l. znamenitá neouroda na žitě, takže toliko okolo Loun v některých málo vesnicích na skrovně se obrodilo. Jinde pak nic po množství místy jako při panských dvorích na kopy neb sta strychův z jara museli zavorávati a ječmeny sít. Při tom pak čase žito bylo za 2 k. 12 gr., pšenice za 2 k. 18 gr., ječmen 1 k. 12 gr., oves za 58 gr. čehož lidé starožitní nepamatují, aby hned vnovy tak draho bylo.

T. l. v pátek po narození P. Marie (10. září) okolo 13 hod. město Maryeperk v Němcích se zapálilo. Od nákeho kováře v městě oheň vyšel takže kostel, rathouz, škola i se vším městem vyhořelo a toliko náká chalup a lázeň zůstala. Kostel byl velmi nákladný mosazí pobitý, v kterém mnoho zlata podle správy bylo caetera apud alios.

T. l. v pátek po památce sv. Václava (2. září) v městě Chomútově okolo 13 hod. se zapálilo; v zavřili 19 domův shořelo a na předměstí (více nic —)

T. l. v n. d. pam. Obětování P. Marie (21. listop.) ženil se Jan Hóz čeledín a poddaný uroz. p. Jana Rezlera z Lišic a na Charvátcích. Pojal sobě za m. pannu Kateřinu ze vsi Dobroměřic po Blažejí Soudkovi zůstalou dceru, kterážto v službě byla u Petra Šprýmka. T. d. svadba konána s hojným nákladem p. Jana Rezlera z Lišic. Měli všichni všeho dosti a ze všeho nedostatku. Více bylo záškodníků než domácích, ti pak záškodní tak málo se užírali, že se poblili, posrali, o jinejch mlčet.

T. l. víno zrostlé z požehnání P. Boha všemohoucího velmi dobré a mimo lidskou naději se obrodilo a každému více nežli strojl P. Bůh naděliti ráčil. Z kteréhožto daru a požehnání Božího buď jméno Páně pochváleno.

T. l. Janovi Cholosiusovi rozrazili presari sud vína. Dávající na vůz zlámala se liha. Za to byli trestáni šatlavou a tomu málo pomozeno.

T. l. při témž čase chmel laciný, strych za 48 grošů míš. a ječmen drahý strych přes 2 kopě míš.

... a t. d. čtvrtletního (9. února 1611) právo jsem založil pro 12 strychů ječmene.

T. l. v středu v noci na čtvrtek po sv. Dorotě (9. února) vyloupali mi včeličky, Pánu Bohu pomstu i odplatu poroučím.

T. l. v outerý po neděli masopustní (15. února) obec byla držána s vojáky pasovský, kteří město Tábor, Beroun a jiné města,

městečka a vesnice opanovali, do nich pod spůsobem nepřátelským lotrovsky se vloudili, škody znamenité sdělali, lidi zloupili, některé pobili, vydrancovali. V kteréžto obci snešeno, že těch vojáků lotrů, pokudž sem přijeli a do města se vlouditi chtěli, pustiti nemíní, nýbrž se brániti chtějí. Na to desátníci a padesátníci sousedé z obce povinnost činili, že všickni při sobě státi, všickni za jednoho a jeden za všechny býti chtějí. K tomu také za nejvyššího hejtmána všecka obec volili sobě p. Václava Nosidlu.

T. l. v outerý po n. masopustní (17. února) ráno, když svítalo, ti lotři zloději, vojáci Pasovští do Prahy vtrhli a vloudili se na Malou Stranu skrze Košíře přes Oujezd. Potom učinili vpád do Malé Strany, domy panské stavu panského a rytířského i městského kupcův a jiných opanovali a které pod obojí byli, vydrancovali, zloupili, od peněz, klenotův a jiných věcí, což není možné na mnoho sto tisíc vypraviti, pokradli a mocí pobrali. Něco jich přes most pražský do Starého a Nového měst pražských se protisklo. Však z těch žádný se nenavrátil. Zpráva od některých učiněna, že z těch pasovských lotrův a zlodějův tu v Praze do osmi set osob zmordováno, i jinak zhynulo. Od naší pak strany pod obojí, kteří těm lotrům silně odpírali, praví že do dvou set, jiní do padesáti a od jiných slyšeti, že do 60 osob zhynulo, ale — fides penes autorem — kdo ví jestli tak.

T. l. v outerý po neděli postní Invocavit 22. februarii asi okolo poledne umřel Jan Dčber, potom na zejtrí v středu po kumpletě u sv. Petra pochován. Býval mnoho leth v povinnosti konšelské v letech věku svého přes šedmdesáte leth a s manželkou svou přes čtyřiceti leth zůstával. Před smrtí svou rok i více nemocnej a jako druhé dítě jakž říkají byl, s nímž m. jeho rovně jako s dítětem v té nemoci velikou práci měla.

Vojáci přijeli do Loun. T. l. ve čtvrtek d. pam. sv. Matěje 24. februarii před samým večerem přijelo sem do m. Luna dva praporce rejtharův z kraje Žateckého, okolo 200 koní a vozů vojenských přes 25. Potom po těch rejtharích práporec jeden pěchoty samej večir při hodině 1. na noc. Bylo jich 500 pěších a druhý práporec též pěchoty silnější nad první. Ti ve vsi Citolibi a v jiných okolních vesnicích leželi. Potomně všickni, pěchota i jízdní v sobotu 26. februarii z Loun odjeli, k Libochovicům a Budyni jeli. Táhli na pomoc jiným krajům do Prahy proti těm lotrům vojákům Pasovským.

Vojáci zase do Loun přijeli. T. l. ve čtvrtek po neděli postní oculi 10. martii přijelo do města Luna práporec vojáků jízdných, kteří zde 24. februarii byli a ti přes dvě noci v Lounech leželi. Na zejtrí v pátek druhý práporec od těch přijel a potom v sobotu ráno 12. martii z Loun vyjeli. Též dne 10. přišli tolikéž prvnějších vojáků pěchoty jeden práporec a druhý na zejtrí v pátek. Ti obojí okolo města jíti musili a v okolních vesnicích forýrování byli.

T. l. v pondělí po neděli dražebné 14. martii držán byl zde v městě Luna od domácích (mustruňk), na němž bylo domácích sousedů s ručnicemi, halapartnami a podruhův s železnými cepami a jinými zbraněmi do osmi set anebo více. Po tom pak mustruňku

p. purgmistr a páni těm podruhům koupili dva větele bílého piva. Co jest to mezi tak mnohé, neb každý z nich něco málo vzal.

Jiřík syn můj narozen. L. P. 1611 v pondělí po neděli postní družebné 14. martii ráno po 8. hodině před samou devátou na znamení ryby Pán Bůh ráčil manželce mé Kateřině dáti syna, kterýž na zejtrí v outerý po patnáctý hodině křtem svatým pokřtěn od kněze Jakuba Hrabause z Dobršky od Sušice, děkana Lounského, jemužto jméno na křtu dáno Jiřík. Kmotrové pan Jiřík Šifř z Wosrštejna, pan Matěj Pšanský, kmotra paní Dorota Šprýmka manželka. Pán Bůh všemohoucí rač nám rodičům k tomu pomoci svou přispěti, abychom to dělátko k poctě Pána Boha a nám ku potěšení odchovali.

T. l. ve čtvrtek po smrtedlné n. okolo 22. hod. (24. března) král Matyáš Uherský, čekanec království Českého přijel slavně do Prahy s lidem svým vojenským a od stavův království Českého poctivě přivítán a v Starém Městě Pražském hospodou a lozumentem ve třech domích tomu obraných opatřen.

T. l. ve čtvrtek po n. provodní (18. dubna) umřel Jiřík Pinta pekař, tovaryš a pijan vína upřímnej, potom na zejtrí v pátek po nešpoře u sv. Petra pochován. Poctivej průvod od mužského i ženského pohlaví měl, jemuž jsem i ramena levého k odnešení těla mrtvého z příbytku jeho propůjčil.

T. l. v n. křížovou v pondělí a v středu (12., 13. a 14. května) mráz na vinicích předních, pod Hoblikem, Bulasích i pod Mělci škodu dosti na mnoze učinil.

T. l. v pondělí po pam. Seslání Ducha sv. na apoštoly (27. května) Matyáš král Uherský, našeho císaře Rudolfa vlastní bratr, za krále Českého korunován velmi slavně v velkém kostele sv. Víta na hradě pražském skrze biskupa Holomouckého pana Karla Trytršteina (sic!) (Františka z Ditrichsteina).

T. l. v outerý po sv. Vítě (21. června) ženil se Jan Dědek z Vlkové a pojal sobě za manželku Dorotu po Matoušovi Velvarském zůstalou dceru a t. d. také i svadba konána byla.

T. l. v outerý po památce sv. M. Jana Husí a M. Jeronýma (12. července) po první hodině na noc ňáci dva pekaři, oba sousedé z Rakovníka, šli mimo dům Daniele Cejnka a on jsa opilý dal jim k svádě ňákou příčinu. V tom ten jeden jménem Pavel Mama maje kord pravou ruku až po loket mu uťali a na levé jeden palec mu rozřal z toho znamenitou bolest měl.

T. l. ve čtvrtek po sv. Markytě (14. července) po první hodině na noc v domě Bartoloměje Kurky nešetností čeládky koňské v maštali, v které své koně choval, pacholek zapálil, ale s pomocí Boží, že časně okřik učiněn, beze vsí sousedské škody brzy uhašeno.

T. l. v pondělí d. sv. Jakuba (25. červce) šest praporů vojáků Valounů a jiného národu jeli okolo Lounskejch zdí. Potom se forýrovali v okolních vesnicích. Potom ve čtvrtek po sv. Anně v Malnicích 9 dvorů a pastušin vypálili. Potom v neděli po sv. Martě v noci na pondělí dvůr panský v Vodolicích kromě stodol a vovčínu vypálili.

T. l. v outery po sv. Martě 2. augusti krupobití na předních vinicích v Trhlavech v Černejch Dolích a pod Voblikem veliké škody z dělalo a místy mnoho a dobře s semena vovsu vytlouklo.

T. l. v outery po pam. prom. Krysta Pána na hoře Tábor 8. d. m. srpna mezi hodinou umřela urozená paní Kateřina Uždilova z Bilejova a na Trtěně, žena bohatá, J. M. C. v městě Luna rychtáře slovutného pana Simona Uždila manželka, potom v sobotu po sv. Vavřinci (13. srpna) po nešpoře u sv. Petra v kostele pochována.

T. l. v sobotu po památce stětí sv. Jana (3. září) jelo skrze město pět karnetů, nebo praporců rejtharů, lidu Matyáše krále českého, nad nimiž nejvyšší byl pan Hendrych Duval hrabě z Damperu. Za komisaře byl volen urozený pan Štefan Jiří z Šternberka na Postoloprtech a Vodolicích, kterýž je skrze toto m. Luna až do kraje Slánského dovedl. Na zatočení jako říkáje ani s koni nesedli, vypili obecního dva sudy vina dobrého.

Stríleno z kusů obecních. T. l. v outery po pam. sv. Jilji (6. září) Pražskou branou u velký nový bašty konvářův syn vystřelil ze 7 kusů střelby velký, který nabitý zůstávaly v branách za příčinou vojákův krále Matyáše, kteří se tu okolo města mnoho neděl zdržovali, ubohejm sedlákům znamenité škody dělali, v komorách pobrali slepice, skopce, telata, pojedli sejry, máslo a jiné věci pobrali, jakož pak i máslo zde za mostem na bělidlách na voze prodávali. Při tom vystřelení jeden kus železnej se roztrh na mnoho kusů. Z těch kusů jeden Václ. Vokurku v tváři škodně urazil, jiní kusové semo tam po střechách i jinam seskákaly.

T. l. v pondělí po pam. sv. Havla (17. října) po 9. hodině ráno naprchlo nejprve sněhu drahně, ale t. d. zase od slunce se všecek rozhrál.

T. l. v neděli po pam. sv. Šimona a Judy (30. října) pan podkomorí přijel sem do m. Luna, potom na zejtrí v pondělí radu sadi, při kterémžto osazení za primasa Jan Šerý volen.

T. l. v pondělí pam. d. Obětování P. Marie 21. d. listop. v noci na outery umřel Zigmund Zub z Kamsenperku jinak Budyňský, člověk letitej, potom hned na zejtrí totiž v outery u Matky Boží pochován.

T. l. po pam. sv. Jana Evangelisty (po 27. pros.) Václav Svoboda, kožešnického řemesla rodem z Čáslavě, který dělал za tovaryše u Martina Holuba roz nemohší se potom v nemoci sedl na veřtat a kázal sobě nůž dáti pravě, že bude šíti. A když mu ten nůž podán byl on vzavší strčil jej tu hned do sebe k srdci pod samý střenky tak, že tu hned umřel, potom v neděli na nový léto (1. ledna 1612) u sv. Petra pochován byl. Pěknej mládenec.

T. l. v pondělí po pam. sv. Fabiána a Šebestiána (23. ledna) 1612 nákeho Gregora pro krádež dali oběsiti.

T. l. v pátek d. pam. sv. Fabiána a Šebestiána 20. d. m. ledna nejasnější a nejnepřemoženější kníže p. p. Rudolf II. z Boží milosti volený Římský císař, Uherský, Český, Dalmatský a Charvatský král na hradě Pražském po 17. hodině jsa v letech věku svého 59 v P. Bohu život svůj dokonal. Královal 38 let, potom v pondělí po sv. Václavě v noci na outerek po 4. hodině pochován.

A potom v středu d. obrácení sv. Pavla na víru křesť. (25. ledna) Jiřika Maxovic jinak Pyšného též pro krádež dvou ručnic s jedním toulcem Jakubovi Špačkovi koželuhu a pro vzeli nákyých peněz oběsili. Když v šibenici týž Jiřík již na žebríce byl, promluvil, že Jakub Špaček koželuh do roka živ nebude a jiní pravili kdo jest vinen jeho smrti, že jeho duše nedostane se do nebeského království.

T. l. a d. (15. února) ženil se Urban Fousek v létech věku svého jakž on pravil 120 let. Ale to pravda není, než asi okolo let 70 pojal sobě za manželku Annu po Václavovi Mejtském zůstalou vdovu.

T. l. ve čtvrtek po sv. Valentíně 16. Januarii po 7. hodině urozený a vysoce učený M. Martin Bacháček Nouměrický z Nouměric, rector academiae prag. mathematicus znamenitý umřel, člověk letitej.

T. l. v středu po n. devítník (23. února) k vícerou umřela Marie Kočíčková, Jana Kočíčky hrnčíře m. a potom na zejtrí u sv. Petra pochována byvši obtížná a na každý den s porodem se čekala, však i s tím plodem odešla.

T. l. v n. Jubilate (15. května) Jana Urbana, malíře syn, jel do Žatce s Janem Jana Dlouhého synem a Václavem Petra Šprýmka též synem. Něco se s Václavem Šprýmkom pohodli tak, že Jan malíř pobídl Václava Šprýmka v rapíry. A v tom Tomáš Bydžovský souseď Žatecký do toho se vetřel a mezi jiným témuž Janovi malíři pohlavek dal, až se Jan malíř na zem povalil. Potomně vstavši šel na faru k knězi Michalovi Nováčkovi děkanu, který jeho sestru měl, na lož se položil. a tak se velice dlouho krví i jináče dával, až potom od toho dávení aneb čeho jiného umřel, nazejtrí tam v Žatci pochován.

T. l. v outerý po neděli Cantate 22. máje v noci na středu umřel kněz Bohuslav Radešínský z Radešína farář ve vsi Libčovsi člověk bohatej, kterej na ourocích několik tisíc měl, potom v neděli prosební v kostele ve vsi Libčovsi pochován (pomník jeho dosud se tam spatruje).

T. l. v pondělí po Božím vstoupení aneb po neděli Exaudi 4. d. června byl veliký mráz, až led viděli dosti tlustej. Na předních vinicích, kde při doliku aneb na rovině byly velmi mnoho a velký mocný sloupky na loket, na 2 z déli i větší i s vinem na mnohých vinicích pomrzly a tak znamenitá veliká škoda na týchž vinicích předních některých místy se stala. Pán Bůh rač dále ty dary v své ochraně míti. Dávají toho někteří správu, že v Němcích za Chomútovem a jinde tím mrazem i prve před tím, asi na 3 dni, neb znamenití chladní dnové zde byli. Nad to pak tam v Němcích bez mrazu býti nemusilo, že žito na květech i jiné obilí velmi na mnoze pomrzlo. Též místy i v Podlesí obilí jako žito na dile pomrzlo.

Zvonice u Matky Boží stavena. T. l. v sobotu po n. Exaudi jinak 9. d. m. června u kostela Matky Boží na malém předměstí ku Praze jdouc jmenovitě za Pražskou branou kopali strouhy k zakládání gruntův k zvonici při témž kostele k dvoum zvonům náležející, jednoho menšího starého zvonu prvé zůstávajícího a

druhého podle odkazu od urozené paní Anny Zákostelské z Bilejova, potom Vinklmanovic, naposledy Mejstřičky, ale vždycky z Bilejova od urozeného p. p. Jana Rezlera z Lišic nákladem jeho způsobeného. A potom v pátek po pam. Soslání Ducha sv. začali zakládati grunty z toho kamení, které Jan Želivský dal voziti na stavení barky a mostu při řece Ohři. Mistr kameník aneb zedník stavení té zvonice byl Mikuláš Renkvic. Ouředníci nad tím stavením z oloji rady obecní Strachota Kocorovský, Jiřík Šiffl z Wosršteina, Václav Červenka z konšelův a Jiřík Koudele z starších obecních.

T. l. v outerý po sv. Trojici (20. června) počali z první městské čtvrti měřiti strychy obilní Mikuláš Malecius z konšelův, Jiřík Koudele a Řehoř Šafařovic z starších obecních, Tonsor bečvář a Kašpar zámečník. Potom z jiných čtvrtí následujících dnův, mně pak před sedmi lety totiž letha 1605, kteří měřili strychu téměř o čtvrtci vzali, tak že v těch letech kupujíc na ladunk od sedlákův obilí, nikdy jsem na svý přijíti nemohl, podle register, do kterých jsem, kdy co jakého obilí koupeno bylo, poznamenával víc než o sto kop míš. tou neupřímností a nespravedlností připraven jsem. Kdo toho příčinou byl takového měření, aby mu se nic šťastně dobře nevedlo, aby mu Pán Bůh zase na jeho statku to zmenšiti a království nebeského ujíti ráčil. Mně manželce a dítkám mým veliká ujma učiněna jest, to každý souditi může. Ty pak registra, abych více se nefresoval, na oheň jsem hodil. Pánu Bohu pomstu i odplatu poroučím.

T. l. v pondělí po pam. sv. Jana Křt. (25. června) počali bítí koly u hořejších mlýnů zde v m. Luna k hrazení a jímání vody od valchy až k přední mlejnici. Potom v středu začali vybíratí kola a od t. d. voda se nehнала.

T. l. v sobotu po pam. sv. Jakuba ap. 28. července J. M. římský císař, uherský a český král Matyáš slavně z sněmu říšského, který v městě Framfurtě držán byl do Prahy přijel, proti němuž Pražané ze všech tří měst pěchota i jízda na Bílou horu slavně v znamenité síle vyjeli. Střelba z ručnic i z velkých kusů pouštěna byla.

V outerý po pam. Proměnění Krysta P. (7. srpna) u těch hořejších mlýnů dva cejchy jeden u vodárny a druhý u Šejdovny a potom v středu nazejtří u přítomnosti dvou mlynářů přísazných práh položili. Potomně v sobotu d. sv. Jiljí před večerem voda se hnala do města. V pondělí po Narození P. Marie dvoumi koly v přední mlejnici počali mouku mlít. A tak to dílo dokonáno jest nákladem obce této m. Luna za ouředníků obecních Petra Šedivého, Jiříka Šiffla z Vosršteina z konšelů. Matěje Pšanského a Tomáše Černech z starších obecních a mistra mlynářského téhož díla Josefa Slišky souseda města tohoto Luna a jednoho z prostředku mlynářův přísazných v tomto království Českém.

T. l. po pam. proměnění Krysta v středu 8. augusti v Žate na pražském předměstí, kudy k Lounům se chodí, vyhořelo domů i dvory se sladovnamy 94, sladoven velkých 17 s tím počítajíc a stodol 61.

T. l. v outery po památce sv. Matouše při nastání nového měsíce září na znamení váhy ženil se Jan Uzidil jinak Kobyla JMC. zde na m. Luna p. rychtáře slovutného p. Simeona Uzidila syn a pojal sobě za m. slovutného p. Daniela Raka dceru jmenem pannu Alžbětu, t. d. svadba konána.

T. l. ve čtvrtek d. pam. sv. Firmiana 11. d. m. října před samým večerem v domě a sladovně Kateřiny Jirsovy zapálilo se. Vozděl, lísky všecky i slad bílej shořel voheň z komínu též sladovny a potom děrami podlahy šel, až se střechy a šindelu počalo chytati. Však s pomocí Pána Boha všemohoucího jest to přetrženo a uhašeno.

T. l. znamenitá hojnost a ouroda hub v lesích zrostlých všílých byla a vína zde při m. Luna na vinicích zrostlého velmi málo a na skrovně bylo tak že nákladníci na větším díle za náklad neměli a z toho zarmoucení byli.

Drobné zprávy a posudky.

Postup prací při obnově kláštera bl. Anežky. Jednota pro obnovu kláštera bl. Anežky v Praze neochabuje ve svých snahách zachovati a obnoviti tuto drahocennou památku první gotiky. Ač se Jednota tato zřídila jen za účelem obnovení tohoto kláštera, nezbyvá jí než skupovati část této znamenité stavby po části, aby mohla opravovati. Před několika lety zakoupila kostel sv. panny Barbory za 46.000 K a obnovila jej úplně, tak že pohled na něj jímá nejen znalce, ale i laika. Před dvěma lety koupena opět část kláštera (kaple sv. Maří Magdaleny, kaple sv. Františka a kvadratura) ve výměře 198 čtver. sáhů od řádu milosrdných bratří, pokud jim náleží, totiž $\frac{5}{8}$ za 44.886 K, kdežto $\frac{3}{8}$ patří obci Pražské. Při převodu majetku toho vyskytly se nepředvídané obtíže. V knihách jako majitel je řád zapsán jednou konvent, jindy klášter nebo špitál milosrdných bratří, i bylo mnoho úsilí třeba, aby se to vše převadlo a to na konvent. Tím se práce restaurační valně zdržely, ač jinak nepřerušily.

Po celé délce jižní zdi kostela sv. Barbory postavena zeď isolační, opatřená náležitým větráním a odtokem dešťové vody do městské stoky a do oken pořízeny drátěné sítě jako ochrana proti nezbednosti okolní mládeže. Hlavní stavební práce soustředily se pak na opravu konventní síně a kaple sv. Maří Magdaleny. Obě prostory byly zbědovaným způsobem znetvořeny a valně poškozeny.

Konventní síň přepažena příčkami a silnou klenbou na dvě patra, dole bylo skladiště hadrů a nahoře pisárna. Skoro všechny ozdobné kamenné přípory, konsoly a klenbové pruty byly otlučeny a severní zeď zbavena původních oken. Celá síň se zbytky původní nádherné architektury byla podrobně prozkoumána, zdivo roku 1785 vestavené bylo zbořeno a prostora zbavena mnohonásobného nátěru. Zničené přípory, krakorce, klenbové patky a pruty nahradily se novými, přesně napodobenými dle zachovalých zbytků, všechny otvory nájemcem proražené se zazdily a zdi i klenba znova se omítly.

Též kaple sv. Maří Magdaleny byla velmi schátralá. Na záchranu její byly chatrné základy podchyceny betonovou vrstvou a kamenným

zdivem do hloubky tří metrů. Zdi místy duté vyplnily se cihelným zdivem a rozpukané, roztrhané, při pozdějších přestavbách jen ledabyle vyspravované zdivo nahradilo se důkladným režným zdivem kamenným. Žebra klenby trhlínami uvolněná bylo nutno znova přeložiti, rozdrčená žebra a scházející konsoly novými nahraditi.

Cihelné zdivo, postavené též po r. 1785 ve velkém oblouku mezi chrámem sv. Barbory a konventní síní, se vybouralo a bohatě článkované ostění značně otlučené se opravilo kamennými profilovanými kvádry. Když se tato zeď mezi kostelem sv. panny Barbory a mezi síní konventní probourala, otevřel se tím překrásný, úchvatný pohled.

V minulém roce práce s obnovou klášterních budov spojené prováděly se dále v síni konventní a v kapli sv. Maří Magdaleny. V konventní síni dokončila se uvnitř omítka a provedly se sochařské práce na hlavicích přípor a na konsolách, osadily se kamenné pruty a kružby dvou velikých oken, která se zasklila malými tabulkami do olova.

V kapli sv. Maří Magdaleny dokončila se též omítka a dvě okna byla zasklena do železných rámců. Ve východní zdi této kaple objevily se stopy původního otvoru. Pozdější zazdívka byla vybourána i ukázalo se, že tam bývalo čtyřhrané okno, které dle zbytků nově se provedlo a zasklilo. Zeď pod oknem byla pak nově vyzděna. Mezi kaplí a konventní síní osazeny byly tři žulové stupně v šířce celé téměř kaple, jak bylo původně. Zevně pracuje se dosud na opěrné zdi kolem celé kaple a před konventní síní. Průčelí obou staveb byla odkryta do původní hloubky a ježto nynější terén jest o půl třetího metru vyšší, bylo třeba opatřiti jej terasní zdí.

Letošního roku bude nutno dáti novou střechu, která zatím byla loni pouze poopravena, aby při dešti nezatékalo na opravené klenby a to současně nad síní konventní a nad kaplí sv. Maří Magdaleny a sv. Františka, což bude vyžadovali nákladu nejméně 10.000 K; pak přikročí se k opravě zvětralých částí a poškozených přípor v kapli sv. Františka, která je ze všech budov klášterních ještě nejzachovalejší.

V opravných těchto pracích pokračuje se pomalu proto, že schází, což jest při všech podnicích nejhlavnější, potřebný peníz. Kéž by se našlo hojně dobrodinců a přispěvatelů, aby se toto velepamátné historické dílo brzy již zastkvělo ve své bývalé kráse a nádheře! Je značné části peněz potřebí ještě na doplatek kupní ceny i na další nutnou opravu.

Dr. M. Kovář.

Výpisky z pamětní knihy Uhřetěveské. Podává A. D. (Pokr.)

3. *Kralovice.* Kralovice, ves na potoce Rokytnici, náleží k nejstarším dědinám v království Českém, jakž toho důkazem jsou staroslovanské valy okolo chrámu sv. Markéty a starožitné pohřebiště v obci samé; čítá nyní 38 domovních čísel a 390 obyvatelův.

Filiální kostel sv. Markéty stojí uprostřed nevelkého ostrohu nad potokem Rokytnicí. Okolo kostela prostírá se znamenité staroslovanské hradiště s náspy dosavade zachovalými, které bylo uvnitř valem rozděleno na vlastní hrad a na předhradí. Na místě hradu stojí nyní kostel se hřbitovem a domek kostelníkův a hrobařův (č. 22. a 23.); předhradí celé jest pole ke dvoru náležející, do něhož znamenatí posavad dvojí vchod skrze náspy se strany jihovýchodní a severozápadní; pochází celé hradiště, pakli ne ještě z dob pohanských, zajisté již z prvních dob křesťan-

ských. V obci samé mezi usedlostmi č. 7. a 8. je rozsáhlé starožitné pohřebiště, nyní ponejvíce rozkopané a jako mrva na pole odvážené.

Roku 1860 rozkopána tu byla jedna mohyla, v níž se vyskytlo množství roztlučených popelnic a byzantský, bronzový hmotný křížek, na přední straně s obrazem ukřižovaného Spasitele, jak se vyskytuje na nejstarších vyobrazeních; stojí oběma nohama vedle sebe na podkladku, ruce máje mírně roztažené, na hlavě jako korunku, kolem sebe krátkou suknicí. Levá ruka ztrácí se pod obrazem slunce, pravá se dotýká zatmělého měsíce a nad hlavou je hrubé vypodobnění vznášejícího se anděla. Dle úsudku znalců pochází ten křížek z IX. neb X. stol. a dostal se do Čech bezpochyby s naukou křesťanskou. Nyní je v museu.

O Kralovicích píše Bieneberk a po něm i Schaller, Sommer a Heber, že prý tam stával někdy královský hrad, v němž královna Guta, manželka krále Václava II. (dcera Rudolfa Habsburského) r. 1296 porodila dceru Markétu; na památku této události byl potom hrad proměněn v kostel, ozdoben věží a zasvěcen sv. Markétě

Dle Zapovy kroniky (I. 104. a II. 105.) byla tato Markéta provdána za Boleslava, knížete Vratislavského a Lehnického, a zemřela 27. března 1322 u své sestry královny-vdovy Alžběty v Králově Hradci po porodu i s novorozeným synem svým Mikolášem a pohřbena na Zbraslavi v kůru velkého chrámu mezi stolicemi mnichův.

Vsi Kralovice, Nupaky, Nedvězí a Vrátkov náležely od dávných dob kollegiátnímu chrámu v Staré Boleslavi. R. 1425 okolo svatodušních svátků dobyli Pražané tvrze Květnice nedaleko Úval na jednookém rytíři Prokopu Trčkově z Kralovic. Dne 4. ledna 1436 císař Sigmund zapsal Kralovice s pěti statky selskými, vsi Nedvězí, Nupaky a Vrátkov koll. kostelu v St. Boleslavi v 1100 kopách gr. č. Janovi ze Suché, řečenému Umrlý, a jeho manželce Žofii, jakož i jeho dětem a dědicům⁹⁾ a Jan ze Suché pak jmenoval před smrtí svou Zdenka Kostku z Postupic a Habarta z Hertenberka poručníky dětí svých a správcem statku.

Roku 1451 Štěpán z Novosedel držel to zboží (Nupaky) v zástavě. R. 1495 Jakub Pechanec z Kralovic odkázal jisté úroky kostelu sv. Haštala v Praze a r. 1565 byl Matyáš Pechanec z Kralovic, vnuk jeho, na Kralovicích, Drunicích, Kozárovicích a Sobošicích. V XVI. stol. drželi zboží v zástavě rytíři Rousové z Vrážkova; r. 1580 držel Kralovice rytíř Jan Rous z Vrážkova, r. 1589 Albrecht Rous z Vrážkova na Nupacích. Roku 1622 Václav Šťastný Rous z Vrážkova ztratil Nupaky s třemi vesnicemi, byl k ztrátě jedné třetiny odsouzen, tyto za 14.144 kop 37 gr. 1 d. vyceněny a prodány knížeti Karlu z Liechtensteina.

Toho času měli též nějaké zboží v Kralovicích rytíři Skalští z Dubu.

Lukrecie Bohdanecká z Hodkova, rozená Benedka z Nečtín, koupila jeden dvůr v Kralovicích od Daniele Skalského z Dubu a jeho bratří Hermana, Mikoláše a Jiřího za 5300 kop mš. Její dcera Bohunka provdala se později za jednoho rytíře Skalského z Dubu a získala, jak se zdá, koupí celé Kralovice.⁹⁾ Ta zanechala své statky (zavěti dne 9. září 1615) třem dcerám: Albině, Anně Kateřině a Estheře a jich budoucím, které se o ně tak rozdělily, že tvrz Kralovice se dvorem dědičně připadla nejmladší Estheře. Tato prodala 3. října 1620 celý statek Kralovický za 8000 kop mš. rytíři Janovi Rosenhainovi z Janovic a manželce Elise ze

⁹⁾ Desky zemské kvatern 127. D. 25.

Solopisk. Rosenhain uzavřel koupi nešťastnou; bylť brzy na to za pokutu účastenství ve zpouře stavovské odsouzen ke ztrátě dvou třetin statku. Kralovice za 6941 kop 45 gr. 5 d. vyceněny a 14. srpna 1623 postoupeny knížeti Karlu z Liechtensteina, který je přivtělil svému panství Uhřetěvskému.

Až potud míval kostel svého utrakvistického faráře; r. 1608 kněz Vít Jakš Přerovský, toho času služebník církevní ve vsi Kralovicích blíže Prahy, sepsal knihu: „Tractatus de apostasia“ — „O hrozném odstoupení a odvrácení se od Pána Boha“; však r. 1624 faru opustil a od té doby kostel jako filiální spravován jest faráři uhřetěvskými.

Farní místo nyní zaujímá domek č. 22.

Při panském dvoře stojí ještě stará tvrz s letopisem 1562, nyní sýpka, stavba to věžitá, pravidelný čtverhran tvořící, z tesaných čtverhranů zbudovaná o třech patrech.

Také tento knížecí poplužní dvůr stojí na ostrohu; i zde bývaly náspy, z nichžto se zachovaly nepatrné zbytky.

4. *Sluštice*. Sluštický chrám Páně sv. Jakuba ap. st. objevuje se v popise diecese Pražské, sepsaném za arcib. Arnošta z Pardubic r. 1344—1350 mezi farními v obvodě dekanátu Říčanského;¹⁰⁾ r. 1384 odvedl 30 grošů poloročního desátku králi.¹¹⁾ V roce 1352 byly Sluštice, Zlatá a Břež podacími kostelními měšťanů pražských *Rostů*, a to bratři Bernarda, Donata a Dominika.

Roku 1380 měli Sluštice a Břež *Stachové* bratři Ondřej a Martin, jak se podobá z dědictví po Rostech. Roku 1361 prodal Donat Rost Zlatou¹²⁾ Velsínovi Menhartu *Olbramoviči* a snad potom brzy Břeží Mikulášovi od Věže. Koupí Zlaté rozšířilo se hlavně panství Olbramovičů, které se nedaleko rozkládalo a ke kterému náležely vesnice Sibiřina (1349 až 1362), Květnice a někde v sousedství Lhota, ves již zaslá, Škvorec, Hradešín, Příšmaty, Horká, Hostyně a půl městečka Ouval.¹³⁾

Asi r. 1404 *Reinhart z Mühlhausen* (v Elsasku), jeden z předních měšťanů pražských držel Sluštice a dům Šmerhovský v Praze. Když toto prodal, vystěhoval se na počátku hnutí husitského ze země.

Sluštice se dostaly pánům z *Říčan*; r. 1483 prodal Jan z Říčan a z Ledče v Slušticech dvůr poplužní a podací kostelní zde i v Břeží Jiříkovi řečenému *Ryba*, měšťanu Nového města Pražského, a *Voršískovi*, měšťanu Starého města.

Roku 1534 rytíř *Mikuláš Skalský* z Dubu, J. M. C. rada a písař soudu komorního, držel Sluštice a měl též dům v Starém městě Pražském u špitálu sv. Kříže. Jeho synové Daniel, Heřman, Mikuláš a Jiří Jan dědili po něm Sluštice a Chřenici. Roku 1622 jsou statky Sluštice s třemi vesnicemi a Jazlovce s dvěma vesnicemi skonfiskovány bratřím Mikulášovi a Janovi Skalským z Dubu, kteří pro účastenství ve vzpouře stavovské ku ztrátě jedné třetiny byli odsouzeni, za 21975 kop 37 gr. vyceněny a knížeti Karlu z Liechtensteina postoupeny, který Sluštice přivtělil k svému panství Škvoreckému, při němž stále zůstaly.

Té doby odešel od chrámu sluštického poslední farář utrakvistický, kostel i osadu obsluhoval potom farář uhřetěvský, tuklatský; roku 1707

¹⁰⁾ Palacký: Dějiny české I. 2. 370.

¹¹⁾ Balbín: Miscel. V. 11.

¹²⁾ Ves nedaleko Sluštice.

¹³⁾ Tomek: Praha II. 420.

byl zde ustanoven administrator a r. 1754 byl vlastním farářem osazen. Farní chrám sv. Jakuba shořel r. 1716 a byl r. 1747 od Marie Teresie Savojské nově vystavěn.

5. *Koloděje*. Koloděje držel během 14. století mocný rod měšťanů pražských, zvaný *Rotlevův*, jimž náležel také dům proti kostelu sv. Havla, nynější Karolín. R. 1355 Jošt Rotlev připojil ke sboru, jež Pražané císaři Karlu IV. do Milána poslali, 120 bojovníků vlastním nákladem najatých a nejlepšími zbraněmi opatřených. Od Jana Rotleva, mincmistra kutnohorského, koupil r. 1383 král Václav IV. řečený dům a postoupil jej universitě. R. 1392 Martin Rotlev, seděním na Kolodějích, založil a nadal ve farním kostele sv. Havla na Starém městě oltář sv. Erasma, k němuž ustanovil za oltářního kněze Alberta z Teplé. Řečený Albert změnil své beneficium s farářem újezdským Přibyslavem se svolením téhož patrona a potvrzen 22. října 1393.¹⁴⁾

R. 1536 vládl v Kolodějích rytíř *Jaroslav Smirický ze Smiřic*, jemuž připadlo i panství Škvorecké. Potomci jeho drželi mimo toto i panství Uhřetěvské a Kostelecké, které roku 1623 koupil kníže Karel z Liechtenšteina.

Tvrz Kolodějská byla v 30leté válce hrubě zpustošena, od Marie Savojské (asi r. 1750) od základu nově vystavěna, tak že ze staré tvrze zbyly pouze okrouhlá vysoká, galerií opatřená hašta a kaple zámeková. R. 1806 dal však kníže Jan Josef z Liechtenšteina zámek opět zvelebiti, starou věž i kapli sv. Anny zbořit: za to zřídil nynější kostel a převedl k němu duchovního správce z Újezda.

6. *Újezd*. Újezd¹⁵⁾ mívá kostel sv. Bartoloměje, který již r. 1360 byl farním v dekanátě Brandýšském a r. 1384 králi odváděl 12 grošů.

Pozbyv faráře, byl teprve r. 1784 opět opatřen vlastním správcem duchovním, který se však r. 1806 přestěhoval do Koloděj, načež starý kostel v Újezdě byl zbořen.

Podací kostela náleželo klášteru Zderazskému v Praze. Dne 22. října 1393 zdejší plebán Přibyslav směnil faru za správu oltáře sv. Erasma s Albertem s povolením biskupa Jana Lubického, gubernatora kláštera Zderazského v Praze.¹⁶⁾

(Dokončení.)

Marie Magdalena, hraběnka z Buquoj jménem svého syna Karla Alberta městyši Velešínu staré listy, obdarování, svobody, milosti a výsady r. 1623 potvrzuje obnovuje a novou milost uděluje.

— Z originálu podává Dr. *Jan Zitek*. — Opatrní purkmistr a konšelé jakož i všechna obec městečka Velešina předstoupili s pokornou prosbou před Marii Magdalenu, hraběnkou z Buquoi, aby jim staré listy, obdarování, svobody, milosti a výsady od předcházejících vrchností udělené obnovila a potvrdila. Stalo se tak. Kromě toho Marie Magdalena připojila a stanovila nový zajímavý článek, odpovídající tehdejší náboženské a politickým poměrům v Čechách po bitvě na Bílé hoře.

Všichni obyvatelé městečka Velešina i s manželkami a dítkami mají býti jedné víry katolické. této a krev Páně pod jednou způsobou od řádných katolických kněží přijímati (když husité a jiní čistě katolickému a českému Velešínu kněze pod obojí byli dříve násilně vnucovali).*)

¹⁴⁾ Lib Conf. I. 134, 173 a 214. — ¹⁵⁾ Na okresní silnici mezi Kolodějemi a Klanovicemi. — ¹⁶⁾ Liber Conf. V. 173.

*) Viz Arch. arcib. v Praze. Recepta a. a 1595: opis v zem. arch. král. Čes. Též Riegrův Slov. Nauč. VII. str. 757 nn.

Za souhlasu obce může státi se občanem velešínským jenom pod jednou přijímající.

Právo odúmrti Petrem Vokem z Rožmberka obci Velešínské udělené, dále právo vařiti a prodávati piva bílá a ječná, když z každého věřitele vařeného piva zaplatí se po šesti groších míšeňských do hraběcí pokladny ve dvou lhůtách pololetních, a to na sv. Jiří a sv. Havla, se potvrzuje, jakož i jarmarky a týdenní trhy.

Za to, že ve válce a pozdvižení vojsko proti císaři Ferdinandovi Velešín „zplundrovalo“ a vypálilo, Marie Magdalena uděluje městečku Velešínu za určitých podmínek novou milost: bere s ním porobu člověčenství, a dává jim právo „vejhostní“, jaké má její město Nové Hradky, aby totiž purkmistr a konšelé městečka Velešína listem vejhostným mohli Velešáky propouštět, stanoví, aby žádného ze stavu rytířského nebo jim nemilého do obce nepřijímali. Za to sobě i svým potomkům vymínjuje službu Velešínských obojího pohlaví.

Kdo by se z Velešínských i ze země a království Českého chtěl vystěhovati, zaplatí do panské pokladny z deseti kop míšeňských vždy po jedné. Daň tuto vybírati a do panského důchodu odevzdávati mají purkmistr a konšelé velešínské, kteří o tom učiní „vejpis“ pod pečeti.*)

Listina zní:

My Marýge Mangdalena Hrabinka z Buquoj Swobodna Pani z Vaux rozena Hrabinka z Byglia, Pani Hrabstwi a Panstwi Rožmberského, Nowohradského a Lybiegowského w Kralowstwy Českém Leziczich, y na mistie Syna Nasseho Negmilegssyho pána Carola Alberta z Longwewalú, hrabiete z Búguoge, Swobodného pána z Vauxu, Rytirže rzádu Colatrauer, Geho milosti Krále Hyspanskeho Zrřizeného Capitana nad gednau Compagnia gizdného, a nad gednau piessiho Lyddu, a ordinancz in Flondern, Známno činime týmto Listem obecnie přede wssemi kdež cžten nebo cžtauczy slyssan bude a zwlasstie tu kdež naleži, Zie gsau przed nas przedstaupily Oppatrný Purgkmistr a Konssele y wsseczkua obecz Miesteczka Nasseho Welessyna Poddanj Nassy Wierny milý, A przednesly gsau nám niektere swe Weysady milosti a obdarowaný gym od niekdy Slawné a Wzaczné pamieti pana pána Petra Woka z Rožmberka, pána a poslednýho Wladarže domu Rožmberskeho,

*) Česká listina tato pergamenovaná velice zachovaná jest těchto rozměrů: Výška celé listiny i s obrubou, která jest 3½ cm., činí 38 cm.; šířka 68½ cm. Výška textu bez nápisu 31 cm., s nápisem 33 cm.; délka nápisu 67 cm. Výška i šířka obyčejné, černé iniciálky M (y) jest 5 cm.

Na hořejší části přes celou třetinu obruby čteme: Confirmation de los Privilegios p. a. el borgo Weleschin conanadidura de la propriedas de cuergo, con ciertas condiciones. P. Vonstraeten.“

Pečet v červeném vosku na pergamenové stuze připojená jest úplně zachovalá a v průměru 7 cm.; průměr i s voskovým okrajem 9¼ cm., průměr krabice 13 cm.

Kolem dokola znaku buquoiského, který jest uprostřed pečeti, jest tento německý nápis dvojtečkami a na začátku křížkem oddělený: † MARIA : MAGDALENA : GRAFIN : VON : BVQOY : GEBORNE : GRAFIN : VON : BIGLIA †.

Na rubu připsáno jest nesprávně německy: „Welleschinn“; pod tím doleji jinou rukou jest podepsáno: Josef Schreiner Rendtmister Panstwy Rozmbersky.“

Na jiném místě rubu česky: List IV. a pod tím nesprávný či neúplný obsah listiny: „Maria Magdalena Grafin Buquoi vom Jahre 1623 Bierbrauerei u. Verschleiss desselben.“

y giných Předesslých Wrchnosti a Pánův gých z milosti propúgcziených a nadanych, Nas tyž Purgkmistr a Konssele y wsseczkna Obecz dotczeniho Miesteczka Welessina ponýženie gsau prosyly, Abychom gym ýakožto panij gých diediczná takowe Weysady Swobody milosti a Obdarowanij kterež tak sobie od Starodawna nadane a propugcžene magý Schwalyly potwrdily y niekteré milosti gym obzwlasstnie vczynily, Y dawsse my takowe Weysady Swobody a Obdarowanij skrze Raddy a služebnýky Nasse zbedliwosti vwaziti, nemůžeme gineho nachazeti Nežly zie gsau se tyž Pugkmistr a Konssele y wssechna Obecz dotczeniho Miesteczka Welessyna k pánům a Wrchnostem swým milým poslussnie a poddanie chowati hlediely, a až posawad toho niczehohož nevmenssugi, y na budaucy cziasy zachowati připowidagi, A protož znamenawsse takowau gich prosbu snažnau a ponýženau byti, Z dobrým rozmýslém s gistým wídomím a s Raddau služebníkům Nassých wssechný takowe gich Lysty a Obdarowaný Weysady a Swobody ktere sobie tak z milosti od předesslých Wrchnosti a pánůw swých nadané magý, we wssech gegich zniený položený punktich Clauzulých a Artykulých gsme schwalyly, obnowily a potwrdily, a timto Lystem Nassým Schwalugem Obnowugem a potwruzgem, tak ýakoby sem wsseczky Slovo od Slova wepsany byly, *Prřednie a Neyprwe* od wíeczy Božských počnauce tomu chceme a to dokoncze ustanowugeme aby obywele dotczeniho Miesteczka Nasseho Welessina wssichný spolecnie s Manželkamý a dýtkamý swýmý nyniegssimy y budaucýmý wýry gedne se přizdržely, a Tielo a Krew pána Nasseho Jezisse Krysta pod gednau spuosobau od Sprawczuw a Kniež porzádných Catholyczkých přizigimaly, Czož když tak wčini a w tom trwati, pána pána Boha wssemoliauczyho gse bali a přizikazaný gehu swata plniti budau, Lepssiho a Hogniegssiho rozmnožený dosahnau, a budoucnie oczekawati budau. Za druhe take tomu chceme a to tež dokoncze ustanowugeme, Kdyby kdokolyv nynie y w czasech budaucých gse w temž Miesteczku osaditi chtiel, aby ziadny za Sauseda přizigat nebyl, Lecž se s nímý w Wýrže Catholyczke srowna, a pod gednau spuosobau Swatost Welebnau přizigmati bude, Item Czo se obližnosti Bržemene práwa od Aumrtnýho dotyczie, poniewadž se to z tychž Obdarowaný gých wynachazy, zie w tom do konce obdaržený a oswobozený sau, y My gym toho russiti nechceme, Nybrž ge při tom Artykuly dokoncze pozustawugeme, a tu mocz a Swobodu gym dawame, aby o Stateczčých swých wssech a wsseligakých mohowitých zřidýti Kssaftowati, ty dati odkazati Zadati buď na smrtedlné postely aneb za zdrawého žiwota mocz gmely a mohly, a ýak předessle w tom dobry ržad zachowawaly, tak take chceme aby na budaucý wíeczne časy toho vžíwaly Bez Nassý diedýcuow a budaucých Nassých přezákážky wsselikteraké. Item Strany pak piw Býlých a Gecznych waržený, majiece to w swem bedlyvém powažený, Zie gsau tyž Welessinsstý po tato nepokogna Letha od Lyddu Woganskiho skrze ohen welikau sskodu wzaly, a duchoduw ziadnych k obci nemagi aby se zase tim snažej stawieti, a lepssý žiwnosti w čiasch budaucých opatrzeni byti mohly, Z přizrozené k poddaným swým Wierným milým naklonnosti, y tu dalssi milost gym činime, A poniewadž w tom Artykuly, od Geho milosti pána posledního Wladarze Slawneho domu Rožmberskeho, obdarowaným Geho milosti pánie, Kteremuž gest datum na Krumlowie Čžeskem w patek po swatem pawlu na wýru Kržestianskou obraczený Letha 1596, hognie obdaržený a nadaný gsau,

i my ge Při te milosti do konce a zaupna pozuostawugeme, a Aby gse gým w tom budaucznie žiadna překažka nedala, tu mocz gým týmto Listem Nassym magče toho plnau mocz a swobodu, jakožto pani gých diedýčna dawame, aby oný obyvatele tehož Miesteczka Nasseho Welessyna nyniegsy y budauczy, yak předessle tak nyný y na budauczy wieczne časy, piwa Pssenična y Gecžna waržiti, a ty mezi sebau neb ginde (Krom Krcžiem a gruntůw Nassych diedýčných) ssenkowali odbywati a prodawati mohly, bez Nassy diedýczuw a buddauczych y wssech panuw a držiteluw tehož Miesteczka překažky wsselikterake: Wssak naproti tomu powýnný budau a magý nam y budauczym Nassym z gednoho každého Wiertele piwa Býleho neb Gecžneho, ozo gse ho takkolyw swarži po ssesti gr. míss. spravowati, a chowagicze gse w tom spravedlywie, takowy plat z tehož piwa sessly vždy při každem puol Lethie, totiž při Swatem Giržý gednu polowiczy a při Swatem Hawlu druhau polowiczy do duchoduw Nassych odwozowati, Strany pak Jarmarkuw a Trhuw tyhodnich, poniewadž y na ty giste Weysady od Starodawna sobie dane magi, y My ge při takowych Starobilych Zwyklostech zaupna a doczela pozustawugeme, a tomu chceme, aby při takowych Jarmarcých Trzych, y ginacze kdež by kolyw gich příležitosti byly, we wsseligakých kaupich, yak w Winnech tak y w ginych Handlych obchod swuy westi a toho swobodnie beze wssech nam y budauczym swým poplatkuw neb Vngeltuw vžíwati mohly. Na posledy y tuto obzwlasstni milost tymž Obywatelum weysse gmenowaneho Miesteczka Welessina nyniegsym y budauczym činime, poniewadž gsau w tomto pozdwižený a Walcze proti Geho milosti Czysarzy Ferdynandovi toho gmena druhemu, kteráž w Králowstwý tomto Čžeskem za niekolyk Leth trwala, skrze ohen y ginacze plundrowaným o wssechno takmierz přisly, aby se zase tim snažiegi stawieti a pod namý žiwnost jakž dotycno prowozowati mohly, Tento Artykul strany swobodneho se propausstiený gim Z milosti Nassy přidavame a Čžlowiečenstwý kderýmž nam diediczum a budauczym Nassym zawazani byly z nich snimagicze, takto ten Artykul gym wyswietlugeme, Kdyby který obywatel často psaneho Miesteczka Welessina, tu w temž Miesteczku dylegi bydleti neminil, a ginde žiwností opatřiti gse chtiel, osadiwze dum a přibytek swuy giným Hospodaržem Čžlowiekem Hodným Kteryby se tež obczy lybiti a hoditi mohl ohlasycze w tom v heytmana państwý Nasseho Nowohradskeho niniegssiho y budauczyho, aby tu mocz a swobodu gmiel wolnie a swobodnie se odtud odebrati a odstiehowati A oný Purgkmistr a Konsense tehož Miesteczka nyniegsy y budauczy, aby takoweho každého s Manžielkau a dýtkamý y se wssy spravedliwosti gehu wolnie a swobodnie Lystem Weyhostnym propustiti, a w tom Artykuly se tak jako Miesto Nasse Nowe Hradý řidycy, y oný nyini y budaucznie řiditi a spravowati mocz gmiely a mohly. Wssak při tom s takto znamenitau Weyminkau, Aby sobie tuto milost Nassy bedliwie powažily, a žiadneho mezy sebe buď osobu Stawu Ryliržskeho, nebo kohokolyw gineho, který by gým nepržigemný byl, a w žiwnustkach gegich niežakou překažku činili chtiel, bez gich dobrowolneho powolený nepržigimaly Neb skrze to mnohe ruznicze přichazegi, Miesstiane w žiwnustkach swých stencžený býwagi. Za druhe Kdybychom my neb budauczy Nassy ktereколиw osoby buď Mužske neb žienske k službam Nassym potrebowaly, aby gse w tom wolnie a poslussnie nagiti daly, Ano take kdyby který obywatel tehož Miesteczka

wen z Zemie a Kráľowstwy toho Čzeského odstiehowati a odebrati gse chtiel, dum a stateček swuy czo tak kolyw buď malo neb mnoho ma prodal, aby wždy nam diedýczum a budauczym Nassym do duchoduw Nassych panstwy Nowohradskeho od desyti Kop gednu Kopu, a ode Sta Kop deset Kop miss. dati a odwesti powinnen byl, A oný Purgkmistr a Konsense nyniegsy y budauczy dotczeneho Miesteczka Welessina, Zachowagicze se w tom podle zawazkuw a powinnosti swych wiernie a sprawed'iwie, a pržigmaucze to k swe wýrže a dussy, aby takowe penize hned z prwniho zawdawku, odeslagicze prży tom toho trhu ýak gest se stal pod pecžeti Miestskau hodnowierny Weýpýs, Heytmanu panstwy Nasseho Nowohradského, nyniegsimu y budauczymu, aby se nam a budauczym Nassym w te přiczinie ziadneho skraczeni nestalo do duchoduw Nassych odwozowati powiný byly, A Protož pro Čžiest a Chwalu pána Boha wssemohaucýho, y take pro wzdielaný čžiaso psaneho Městeczka Nasseho Welessyna, Zwlasstie nechťicze proseb pokorných oslyseti, tomu chceme a timto Lystem Nassym konečně vstanowugeme, aby oný Purgkmistr Konsense y wsseczka obec z tehož Miesteczka Welessyna od nás diediczuw a budauczich Nassych, y gednoho každého Čžlowieka na čžasy budauczy a wieczne, prži tomto Nassem milostiwm schwalený, obnowený a potvrzený, ržecžienych obdarowaný a swobod gým od přžedesslych Wrchnosti tudyž y od nás w Nowie z milosti propugcežených a od danyh gminý držianý a neporussitedlnie byly Wcziemž ziadna budauczy Wrchnost a pán žiadnym wymyslenym spůsobem czož by Lest Lydska yakym kolyw rozumem wymyslyti mohla. Ziadne přžekažky čžiniti, aný ktere hokoly toho Artykule napřžed psaneho bez gich vlastnyho a dokonaleho dowolený russiti zmieniti aneb ginacžiti, a Obzwlasstnie czo se pýw waržený dotycžie nema a moczy nebude a Nadto weysse komu ginemu čžiniti dopausstieti. Na potvrzený toho wsseho pecžiet Nassy spolu se gmenem a Erbem dotczeneho pana Syna Nasseho Negmilegssiho pána pana Karla z Longuewalu, Hrabiete z Buguoje, swobodneho z Vaux spojenau, s gistým Nassym wiadomim daly gsme k tomuto Lystu přžiwiesyti dobrowolnie, w niemž gsme gse y vlastný Rukau podepsaly. Genz gest dan a psan na Zamku Nassem Rožmbercze w Autery po pamatcze Hromnicz, ginak Ocžisstiowaný. Blahoslawene panny Maryge Letha od Narozený Syna Božího Tisycžyho ssestisteho dwaczateho Tržetiho.

Pod založenou obrubou v levo: „La Contesse de Buquoy“.

Z kopiaře archivu Kolínského. — *Kolínsťi zdráhaji se dodávati vodu do zámku kolínského.* (Feria 4. p. Medardi 1597.) — Urozenému pánu, panu, urozeným a statečným pánům rytířům J. M. C. presidentu a raddám zřžizené komory v kráľovství Čžeském, pánům nám laskavě a dobro tivě přžiznivým o vodu městskou.

Vaši Msťi urození páni, páni, urození a stateční páni rytíři J. M. C. rady zřžizené komory kráľovství Čžeského, páni nám laskavě dobrotivě přžizniví, Vaši Milosti zdraví dobrého a jiného všeho v pracech a v povinnostech V. M. prospěšného na Pánu Bohu všemohoucím vinšující rádi, věrně přžejeme.

Jako jste nám poručení jménem a na místě J. M. C. p. p. našeho nejmilostivějšího vedle přžipsání urozeného pana Jana Mlázovského z Těsnice, J. M. C. pana hejtmana panství kolínského J. M. učiněného, po-

névadž na tento čas vodárna při zámku kolínském k zboření přijíti má, a voda na zámek do pivovaru k vaření piva moci jíti nebude, abychom dotud, dokudž by zase jiná vodárna k vystavení nepřišla, vodu tu, kteráž do města jde, do zámku toliko k várkám povolili, učiniti ráčili, tomu všemu z předčtení jsme vyrozuměli. I v pravdě V. M. oznámiti můžeme, že ta voda odkud se vede, velmi malý pramen má a všemu městu zouplna nikterakž stačiti a za dosti býti na samé toliko várky nemůže. Ačkoliv mnozí sousedé toho žádají, aby jim trouby do domův položeny a stojany, jak pro domácí potřebu, tak pro nešťastnou příhodu ohně sdělány byly, však toho pro samý nedostatek vody, již k piva vaření nákladníci dostávají nemohou, toho jim povolit nemůžeme. Nebo za častý se to trefuje a přichází, že některý nákladník, maje jako dnešního dne várku piva udělati dáti, k tomu přijíti nemůže, ale dva, tři dny na vodu čekati musí. Tato pak, i kdyby do zámku J. M. C. jíti měla, nemohla by než na veliké ublížení města a nákladníků (zvláště v těchto nynějších těžkostech), tak také s umenšením důchodu J. M. C., to jest varného, býti. Jinak, kdyby tok té vody mimo vlastní potřebu města přebýval, nechtěli bychom se proti poručení V. M. tak důležité potřebě J. M. C. na odpor stavěti; však že to tak v skutku jest V. M. že nás při sobě omluvné míti ráčíte, žádáme; v jiných zajisté nám možných příčinách rádi hotově učiniti chceme. Čehož V. M. pro odpověď tejna nečiníme, V. M. se na všem dobře a šťastně míti vinšujeme.

Matěj Mečík žádá o právo váreční. (1641.) — . . . a mně v provozování živnosti nákladnické byla mi zámluva dána; když bude od J. M. pana podkomořího po obnovení ouřadu, abych se ohlásil,

Z té příčiny . . . a poněvadž jsem sobě spolu s p. Jiřkem Havránkem od urozeného pana Daniele Kavky z Tolenstejna, pana purkmistra a spoluradního na Horách Kutnách, jistý díl ječmena vyvěřil, a již k zaplacení téhož ječmena termín přichází, rovněž V. M. s náležitou uctivostí pokorně a poslušně žádám, že se ke mně laskavě skloniti a provozování též živnosti nákladnické laskavé povolení dáti ráčíte.

Jan Masovský žádá o propuštění ze služby vodáka. (12. Juli 1641.) — Nemohouce té práci při spravování trub vodních a hnaní do města vody pro veliké mé v tom nedorozumění, i také nedostatek zdraví svého, zadost činiti, V. M. že to dobrodiní ke mně dokázati a z též mně k vykonávání nemožné práce dobrotivě propustiti a na místě mém (neboť já poněvadž jsem se řemeslu sladovnickému vyučil, jeho se přidržeti a jím poctivým lidem sloužiti mívám) jiného způsobilějšího a v té správě znalějšího opatřiti ráčíte, v nejhlubší pokoře pro Boha žádám.

Bez dovození se oženil. — Sneseo o Šimonovi Novákovi, poddaným ze Třídvor, aby poněvadž se bez vůle pánův svých k stavu manželskému s Kateřinou Věrnou cizím knězem potvrditi dal, vězením byl potrestán. (Manual E. 18. 21. Maje 1610.)

Nesvětili dne svátečního. (Manual E 24. 25. Mai 1618.) — Janovi Dvořákovi, kováři, stíženo, že jest se směl toho dne včerejšího slavného a výročního ku potupě Pána Boha, svátku toho a ku pohoršení všech pobožných dopustiti a hovádky svými na poli svém orati. I sneseo: Má býti vězením, kládou a štikami strestán.

(Manual E 24. 30. Maie 1618.) — Jan Pajer, Pavel Krum skrze pana rychtáře měli sobě stíženo, že jsou proti povinnosti své křesťanské i také přísaze, kterou k povinnosti starších z obce učinili, se dopustili

a na den památky Vstoupení Krista Pána dali na potupu náboženství křesťanského koňmi dříví forovati sami sobě i jiným také, neušetřivše v tom víry a svého spasení, ani pohoršení, které nad tím mnozí domácí a přespolní brali. Protož nemohouce ppáni toho pro povinnost svou přehlédnouti, je v trestání vězení rathousního bráti a aby odtud nevycházeli, dokud 1 kopu gr. č. pokuty nestojí, oznamovati ráčí.

K tomu Jan Pajer pronáší: „že on nebyl toho žádnou příčinou, než když jeho čeládka viděla, že jiná čeládka všechno vozila a dělala, že jsou mu také řekli, aby jeli; on jim bránil, ale oni předce jeli; že jemu pro jiná díla mnohá, nemohli dubu vyvézt, až ten den že jeli. Pavel Krum podobně hlásil: že jest pacholek jeho to bez povolení jeho učinil; on že jest mu bránil pro ten svátek. Než když viděl pacholek, že i zámečtí dělali i jiní, že také o své ujmě to udělal a že ho neviděl až u večer. Žádají za odpuštění.

Oznámeno jim, aby nevycházeli z rathousního vězení, až pokutu složí.

(Manual E. 24. 11. Juni 1618.) — Pan Mikuláš Šultys, Kašpar bednář a Kavka Žid předvoláni a stíženo jim, že se proti povinnosti a víře křesťanské neslušně chovali a na den památky Vstoupení Krista Pána na nebe beze všeho ostejchání díla svá konali, hnoje, dříví i jiné věci vozili, a v tom veliké pohoršení pobožným lidem domácím a přespolním učinili. —

Mikuláš Šultys: že se tomu přiznává, že jest se proti artikuli víry provinil, ale že když bylo po službách Božích; že přišli pacholci a ptali se, co mají dělati, že ze špitála čeládka jela i jiní. Tou příčinou, že jest také něco toho dal dělati, ale že neví, aby to byl hřích, než že se toho budoucně nedopustí, aby mu to bylo pasírováno.

Kašpar bednář: Že o tom nic neví, aby ani on ani čeládka jeho co měla dělati; že při službě Boží byl, potom šel na procházku a přijda domů, že ani tovaryš tu nebyl.

Kavka: Že jest to z nevědomosti učinil, než když viděl, že jiní dělají, prodávají, že také dělal.

Mikuláš Šultys a Kašpar bednář vězením rathousním do pokuty 1 kopy gr. č. složení strestání býti mají.

(Manual E 24. 5. Juni 1619.) — Michalovi Stilarovi a Václavovi Kotkovi stíženo, že jsou dne nedělního v ranné kázání nakládal na vůz jáhlí a kože mezi židy, což jest se neměl proti Pánu Bohu, proti náboženství křesťanskému, regimentu svému nemaje se toho dopustiti.

Stilar dal odpověď: Že jest omluven; že jest Dorota Kožka jemu zjednala 4 osoby, ale že jest on žádných nákladů nepřijal a neví o něm.

Václav Kotek dal odpověď, že jest to z nouze své udělal nemoha u mlýna v sobotu, to udělal přede dnem, jáhlí zaměřil a je do Lito-měřic vézt měl: ale že toho více nechce se dopouštět, aby jemu pasírováno bylo.

Tu páni odkázali ho na regiment pořádku kočovského.

Cejchování v Kolíně r. 1650. Kterak v Kolíně 28. Aprilis léta 1650 při převažování závaží pánům sousedům, obyvatelům a židům vynášlo se závaží: u Lukáše Cikána závaží třiliberní lehčejší o 4 loty, závaží dvouliberní lehčejší o 4 loty, závaží liberní lehčejší o $\frac{3}{4}$ lotu; u Václava Stoklasy závaží dvouliberní srovnává se, rovněž liberní a polouliberní; u Kryštofa Felixy závaží liberní srovnává se; dvouliberní lehčejší o 2 loty; u Jana Procházky závaží oboje srovnává se; ale u Marty Krčlovky dvouliberní

o $3\frac{1}{4}$ lotu lehčejší, a liberní o $\frac{1}{2}$ lotu; taktéž u Doroty Žížkovy dvouliberní o $2\frac{1}{2}$ lotu a liberní o $1\frac{1}{4}$ lotu lehčejší; u Jiříka Listopada dvouliberní o 4 loty a liberní o $1\frac{1}{2}$ lotu; u Baltazara Mensingera nalezeno vše v pořádku; rovněž tak u Jakuba Veselého, Jiříka Pábíčka a Jana Růžičky; u Šimona Pražáka dvouliberní lehčejší o $2\frac{1}{3}$ lotu, liberní o 2 loty a polouliberní o 1 lot a u Jiříka Vimberského polouliberní těžší o 1 lot. Havel Hájek měl pouze závaží liberní a v úplném pořádku; Václav Křeplík taktéž liberní, ale lehčejší o $1\frac{1}{2}$ lotu. Mimo uvedené byli Židé a to Jikrnáček, který měl v pořádku závaží trojnásobně dvouliberní, liberní, pětiliberní dvakrát, poloudruhýliberní dvakrát a jen pouze devětiliberní o 4 loty lehčejší. Jidáš Sadslek dvakrát dvouliberní, třiliberní, polouliberní a liberní v úplném pořádku a žid Čížek polouliberní dvakrát, liberní dvakrát, dvouliberní a třiliberní vše v úplném pořádku.

Všechna závaží v pořádku nalezená znova byla cejchována.

Ustanovení mýta na novém mostě v Kolíně l. 1653. — Z bedlivého J. M. C. pana rychtáře ppánův, též pánův starších obecních města Nového Kolína nad Labem v plné radě v uvážení, poněvadž most přes Labe v létech minulých od lidu válečného spálený, pro chudobu obce a spěšnější fedruňk interim toliko nižší nad vodu vyzdvižený, tolikrát skrze rychlou povodeň pobraný byvše, zase s nemalým nákladem tolikrát vyzdvižen jest, aby dle předešlého způsobu pro fedruňk služby J. M. C. i jednoho každého tudy svou cestou se beroucího vystaven byl, mnohem většího nákladu potřebuje, a příčinou toho mostu nejen se mnohý další, kterouž by v svých příčinách se škodou svou objížděti aneb obcházeťi musel cesty osvobozuje, ale se také každému místo přívozu a bezpečněji jím posluhuje, protož na téměř mostě (mimo domácí sousedy, nájemníky, podruhy, židy, též manželky, čeládku a dívky jejich, kteří při stavění téhož mostu svého nákladu a práce litovali nemusejí, též mimo poddané J. M. C. ze vsi Třech Dvorův tehdaž, když na robotu aneb k vrchnosti za jistými příčinami povoláni, též zpátkem jedou aneb jdou:

z vozu s jakýmkoliv nákladem buďto dřívím . . . 2 kr.

z trakaře s nákladem . . . 1 kr.

z pěšího s putnou aneb prázdného . . . 3 d.

platiti a dovozovati místo přívozného mají a povinni budou.

Datum v Kolíně Novém nad Labem 5. Novembris 1653.

Kolik platili Kolínští od žetí a sekání obilí dělníkům v obecních dvorech, dočítáme se ve vyhlášce, jež zní: Dle jistého J. M. C. pana rychtáře, pana purgkmistra a ppánův radních nařízení, jak níže rozepsáno jest, od žetí a sekání obilí dělníkům placeno býti má:

Od žetí jednoho záhonu hustého žita po . . . 3 kr. 2 d.
 od žetí jednoho záhonu řidšího promrzlého žita po . . . 3 kr.
 od sekání jednoho záhonu žita po . . . 1 kr. 1 d.
 od vázání jednoho " " " . . . 1 kr. 1 d.
 od žetí jednoho záhonu pšenice po . . . 3 kr.
 od sekání jednoho záhonu pšenice po . . . 1 kr. 3 d.
 od vázání jednoho " " " . . . 1 kr. 3 d.
 od sekání ječmene hustšího 1 kr. 3 d., řidšího . . . 1 kr. 1 d.
 od vázání ječmene . . . 1 kr. 1 d.
 od sekání ovsa jedny kopy záhonů po . . . 1 zl.

od vázání ovsa jedny kopy záhonů po 1 zl.
od sekání hrachu po 2 kr.; od žetí hrachu bez lusu po 1 kr. 3 d.

Actum in Consilio Feria IV. 10. Juli 1652.

M. Jiří Alois Večerek v. r.
písař radní.

Kolínští pronajali Labe r. 1500. — (Manual písaře Jakuba.)
Páni Labe najali za tři léta Kokrhovi starému a Huňáčkovi. Pan purkmistr a páni s vůlí čtyř obecních přísežných a s vůlí starších z obce najali Labe své od Kravarského mlýna až do hranic Zabořských Kokrhovi a Huňáčkovi od sv. Havla nejprv přístího za plná léta a oni rybáři předepsaní mají z toho nájmu platiti pánům a obci ročního platu 21 kop míšenských na rozdílné placení: na svatého Jiří mají platiti po 11 kop. míš. a na sv. Havla 10 kop mš. a to každá léta pořád sběhlá do těch tří let; a páni jim přidali, jakž od starodávna drživali ostrůvek pro proutí pod Hrobským stavem a páni rybáři mají pánům to činiti, co jsou jich předkové činivali.

Koupě domu s pivovarem. (Kniha rudá F 3.) — L. P. 1615 v středu den sv. Šimona a Judy 28. Oktobris Martin Sládek koupil sobě dům s pivovarem a v něm pánev, kádě ku potřebě téhož pivovaru, kteréž v něm jsou všechny, se zahradou vedle zahrady Melichara Meyzla na předměstí Pražském ležící, haltýř na předměstí Horském vedle haltýřů pana Pavla Nyškovského strany jedné a paní Maryany Lošanecké strany druhé; též tři stoly, dva štoky, dvě židle a i s tím vším, co s hřebíkem přibitého jest, tím se ničím hejbatí nemá. Kterýžto dům mezi domy Anny Hlinské strany jedné a Dobiášem Dubským oboustranně ležícím, strany druhé od Václava Hořického, mydláře a to za sumu hotovou 305 kop gr. č., kteroužto sumu ihned při zápisu Martin Sládek bude povinen zcela a zouplna vysázeti. Na kterýžto trh a zdržení toho Martin sládek zanechává Václavu Hořickému hotových peněz 50 kop. gr. č., kterýžto trh obě strany jsouce přítomny při úřadě purgkmistrovském za poznamenání pro budoucí pamět do knéh pamětních jsou požádaly.

A dále, když se od své vrchnosti dotčený Martin sládek vyjedná, bude povinen Václava Hořického ke knihám městským k zápisu hlavnímu obsílati. A jestliže by pak druhá strana na druhé v trhu nedostála, tedy aby pokutou, právem vyměřenou povinna byla a ten zápis aby v nic ohrácen a převázán byl.

Stalo se léta a dne svrchu psaného za ouřadu p. Daniele Hittycha.

Správcové dvorů Štitárského a špitálského žádají o svaření várky na zaplacení čeládky. 1641. k tomu přistupuje, že tohoto roku skrze sucho na mále se obilí obrodilo a čeládka, na čem zjednána jest, svému zouplna míti chce a nad tož již i čas jich dosloužení přichází, a my peněz žádných nemáme.

. tedy abychom aspoň jednu várku ječnou piva učinili, tak abychom mohli též čeládce peníze shledati.

Kantor městský Pavel Slanina žádá najmutí louky sákovské. (10. Juli 1641.) — abyste mi laskavě odpustiti ráčili . . . ,

Poněvadž pan Havel Tatenický od louky, slove sákovské, kterouž mnoho let v užívání svém měl, jakž vejpis z knéh městských, kterýž

také V. M. příležitě praesentýruji, patrně ukazuje, již na konec, že ji daleji držeti nemíní, se v tom otevířel, a jiný až posavad ještě žádný, kdo by ji ujíti chtěl, se nenachází. A tehdy, aby se pobožnému odkazu zadosti státi mohlo a co by s touž loukou daleji činěno býti mělo, že to ve své uvážení vzíti, mne při tom poručeného majíce zase na to odpovědi laskavou zpravití ráčíte, ponížně žádám.

Rychtář a konšelé Zálabsští žádají, by místo 15 zl. dříví k záduší sv. Vítě odvésti mohli. (30. Augusti 1631.) — Ačkoliv dnův pominulých vedle vznešeného nám od V. M. edictu k tomu se snažiti a za 15 zl. dříví v lesích a z obce naší Zálabské skrze starší obecní vykážati, jsme žádostivý úmysl měli. Však prohlédnouce všecky mejta, na nichž škodu velikou od lidu nepřátelského švedského děláním šancův v létu 1639 a i 1640 se stala, spatříce a seznajíce, že tomu zadosti nám učiniti za možné, seznajíce; V. M. že se k nám laskavě naklonili, při obci i záduší našem nedostatky veliké se nacházející dobrotivě povážiti, a což tu na obec naši k odvedení uloženo jest, passírovati ráčíte, v náležité uctivosti šetrně žádáme.

Jestliže by se pak to státi nemohlo, abychom vždy proti V. M. odporni nebyli, 10 kusův dříví měkkého, totiž osykového, buď k stavění hodného, nebo na dříví k palivu kdykolivě V. M. libost byla, vykážati neopomineme.

Purkmistr a konšelé král. města Kolína píší J. M. C. panu podkomořímu, že oni věrnost císař. král. Milosti zachovati slibují.

Službu svou vzkazujeme Vaší Milosti urozený a statečný rytíři, pane a patrone nám laskavě příznivý. Zdraví dobrého v pracech a povinnostech Vaší Milosti požehnání Božského a jiného všeho prospěšného přejeme Vaším Milostem věrně rádi!

Milostivého J. M. C. pána nás všech nejmilostivějšího, Jich Milosti pánům místodržícím v království Českém učiněného poručení, kterýmž J. M. C. sjezd do koleje slavné a svaté paměti císaře Karla IV. k pondělnímu po neděli Rogationum nejprv příští zastavovati ráčí, přípis od urozeného a statečného rytíře pana Matesa Prokle z Proksdorfu, J. M. C. rady a hofrychtýře měst království Českého, nám poddaný, neobmeškali jsme jej ihned v plné obci přednésti a přečísti dáti.

I poněvadž my o takovém sjezdu, kterýž by na týž den pondělní po neděli Rogationum v naddotčené koleji držán býti měl, žádné vědomosti nemáme a proti J. M. C. pánu, panu našemu nejmilostivějšímu, jakožto ochránci po Pánu Bohu všemohoucím hrdel, statků a náboženství ničehož před sebe bráti ani dopouštěti nemyslíme a dopustiti nechceme, nýbrž J. M. C. prodlouženého zdraví šťastného nad námi všemi panování a králování, nad nepřátely všelijakými vítězného triumfování, a aby J. M. císařskou pán Bůh dobrotivý přede vším neštěstím a zarmucujícími příhodami milostivě pro čest a slávu jména svého a dobré vši křesťanské říše chrániti ráčil, toho J. M. C., jakožto věrní, poslušní a poddaní žádati a vinšovati nepřestáváme: Vaší Milosti, že to naše poddané a věrné ohlášení laskavě přijíti, o něm, kdež příležitost jest, relaci učiniti a naším panem patronem zůstávati ráčíte, žádáme.

S tím Vaší Milosti ochraně svrchovaného pána Boha poručena činíme.

Dathum v městě Novém Kolíně nad Labem v pátek po neděli Jubilate 1. 1618.

Mnoho-li piva svařeno bylo v Kolíně v r. 1652. — My J. M. C. rychtář, purkmistr a rada města Kolína Nového nad Labem známo činíme tímto listem obecně přede všemi a zvláště tu, kde by toho potřeba ukazovala, že v pivovařích našich městských od prvního januarii až do posledního decembris létha 1652 jest svařeno piva hořkého devadesát dva vary, jeden každý na 12 věrtelů, činí 1104 věrtelů. Z kteréhožto svařeného piva z jednoho každého věrtelů J. M. C. ordinárního tácu po jednom zlatým slovutnému Hendrychovi Kherbrovi, nařízenému výběřčímu, v sumě 1104 zl., item, co v témž čase vína totiž 190 věder v rozdílné ceně vyšenkováno 242 zl. 40 kr. a tak v jedné sumě jeden tisíc tři sta a čtyřicet šest zlatých 40 kr. k rukám odvedeno jest.

Kteroužto sumu on přijmouce ji zase rozdílně urozenému pánu, panu Janovi Antonínovi Lossimu, svobodnému pánu z Losimthalu na Štěkně, Cechnic a Hamrů, J. M. C. respective komory dvorské radě, a urozenému a statečnému rytíři panu Janu Pavlovi Bartholoty J. M. C. k přijímání vinného a pivního tácu, jako i solního důchodu v království Českém pánům inspektorům deputýrovaným, jakž následuje, odvedl:

30. Juli 1652	100	zl.
31. Oktobris 1652	426	„
17. Decembris 1652	330	„ 28 kr.
31. Decembris „	48	„ 30 „
23. Mai 1653	375	„ 42 „
Služby za r. 1651 a 1652	56	„

a tak v jedné sumě jeden tisíc tři sta čtyřicet zlatých 40 kr.; tomu tak a nejináče jest, že se v témž čase víceji piva nesvařilo, ani vína nevyšenkovalo, to přijímáme k svému dobrému svědomí. Na potvrzení a pro lepší toho důvěrnost, pečeť naši menší městskou k tomuto listu přitisknouti jsme dali vědomě.

Jehož dathum v městě Kolíně nad Labem 31. Maie 1653.

List přiznávací na posudní dědičného. — Kopiař z r. 1593. — My purkmistr a rada města Kolína Nového nad Labem známo činíme tímto listem naším vůbec přede všemi, že od prvního dne měsíce ledna až do posledního dne měsíce června vše léta tohoto 1593 v městě u nás 120 varů piva svařeno a z každého varu po 11 sudech piva na prodej vystaveno a vyšenkováno, jest učiní všech sudů 1320. A z každého sudu posudního dědičného vedle sněmovního svolení po 1 groši počítajíc, učiní sumy peněz 22 kopy gr. vše českých, kteréž teď s registry a s listem přiznávacím panu rentmistru království Českého odesíláme.

A že v tom zase víceji piva bílého ani ječného v městě našem svařeno a na prodej vystaveno není, což by z něho téhož posudního sjiť se mělo, mimo to což tak odsíláme, to jest v pravdě tak, a to přijímáme k svému svědomí. A pro lepší toho jistotu k tomuto listu přiznávacímu pečeť naši městskou přitisknouti jsme dali vědomě.

Jehož jest datum v městě Kolíně v sobotu po památce sv. Kyliána 1. P. 1593.

Gustav Svoboda.

Jednání a dopisy konsistoře pod oboji způsobou přijímajících a jiné listiny téže strany se týkající z let 1562—1570. Nákladem Historického spolku v Praze, k vydání upravil *Julius Pažout*. — Již hezkou řadu listin starých máme vydanou tiskem. Sám Histor. spolek vydal jich několik. K nim druzí se i tento spis, upravený ředitelem zemského archivu Juliem Pažoutem jakožto pokračování Akt konsistoře utrakvistické z let 1525—1562, uveřejněného Drem Kl. Borovým v 5. svazku „Starých pamětí dějin českých“ (Monumenta historiae bohemicae), které vydával prof. Dr. Ant. Gindely. Pan spisovatel hlavně čerpal z rukopisů archivu arcibiskupského a doplňoval z opisů (z části již Borovým porízených) v archivě zemském a jinde. Listiny jednají o kázni kněžstva, o řádech církevních, napominání a trestání kněží provinilých, o sporech manželských, o rozvodech, o žalobách na dodržení slibu manželského. Mnohé jsou důležitý pro dějiny přechodu z kališnictví k protestantství. Pro místní dějepis bude se moci z uveřejněných tu listin při mnohých farách utrakvistických doplniti řada kněží, kteří v té době tam působili. Pažout pojal do této sbírky ve stručném obsahu též některé listiny o jednání s koncilem Tridentským, jež Ant. Frind neuvádí ve svých „Urkunden über die Bewilligung des Laienkelches in Böhmen.“ Publikace tato zasluhuje vsi chvály, hojného rozšíření a upotřebení.

Dr. M. Kovář.

Hluboká. Náčrtek dějin města a hradu dle přednášky prof. J. Braniše promluvená při oslavě povýšení Hluboké na město dne 15. pros. 1907. — Jest to stručný, ale dosti obsažný nárys dějin města a hradu Hluboké od nejstarších dob až téměř na naše dni, jež prof. Braniš k zajímavé své přednášce sestavil a vydala knihtiskárna Příbylova v Č. Budějovicích. Zajisté si pořídí knížečku tu každý občan hlubocký, aby se poučil o osudech své domoviny. *Dr. M. K.*

Hanuš Kuffner: Husitské vojny v obrazech. Na Král. Vinohradech. Nákladem vlastním. — Známý vojenský spisovatel Hanuš Kuffner vydal tímto spisem svým dílo nad míru zajímavé a význačné. Na 59 mapkách a plánech názorně předvádí čtenářům výpravy a bojiště Husitů za Žižky a jeho nástupců ve válečnictví. Mapky ty a plány jsou jemně a zároveň přehledně provedeny a k nim přiléhá stručný výklad a úryvkovitý text všech vojenských výprav husitských, jakož i výňatky z tehdejších řádů vojskových a vozových, o šikování do boje, a o ležení. Na konci přehledně udává, kdy který znamenitější klášter zrušen ve válkách husitských. Přidána tu i větší mapa zemí koruny české (Čechy, Morava, Slezsko a Lužice) za válek husitských. Přiznávám, že spis Kuffnerův měrou vrchovatou přispěje k náležitému poznání českého vltězného válečnictví za slavné doby válek husitských. Je to práce velice záslužná i doufám, že kniha ta najde rozšíření co nejhojnějšího. *Dr. M. Kovář.*

Konstantin-Cyrill a Methoděj, slovanští apoštolé. Na obranu historické pravdy podává *Frant. Snopek*. V Olomouci 1908. — V době, kdy vše co katolické, se hanobí a tupí, historická fakta se překrucují, ba za pravdu se uvádějí zjevné lži, s radostí vítáme Snopkovu obranu sv. Cyrilla a Methoděje. Pracujeť již přes čtvrt století v této otázce i jsme mu povděční, že se opřel proti těm, kteří nekladou své křivé úsudky o těchto apoštolech slovanských na vážky spravedlnosti, že se zastává jich zvláště proti neoprávněným a neodůvodněným výrokům Dra Brücknera, jenž Cyrilla a Methoděje nazval přívrženci Photiovými a nejnesmiřitelnějšími nepřáteli Říma, zejména Method že nenáviděl Řím, ač mu vše, nejen svou arcibiskupskou důstojnost, nýbrž i svobodu, ba život svůj děkoval; Method prý přetrhal poslední nitky, které jej s Římem pojily, proklel viru římskou a za to byl přijat mezi římské světce! Na taková slova bylo svrchovaně třeba odvety. A tuto dává vdp. Snopek na základě pramenův. Umlknou nepřátelé? Sotva! Budou stavěti dále na legendách pannonských, o jiné prameny nezavadíce. Obranný tento spis Snopkův, věnovaný nejdůst. panu arcibiskupu olomouckému Baurovi, doporučujeme co nejvřeleji.

Dr. M. Kovář.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes.

Napsal CYR. STRAKA a FR. ŠTĚDRÝ.

(Pokračování a dokončení.)

Po vyšetření školní budovy r. 1856 okresním představeným p. Kuchynkou z Loun nařízeno bylo patronátnímu úřadu, aby se postaral o opravu školní budovy, zvětšení školní světnice a zvýšení stropu a střechy. Ale teprve v září r. 1860 vyspravena byla šindelová střecha, ostatní zůstalo při starém. Byltě pojat úmysl stavěti novou školní budovu. Proto 8. srpna 1861 nařídila krajská komise, aby ihned počalo se stavěti na základě konkurenčního řízení na téže místě, kde stála stará škola. Když však zástupcové vrchnosti i obce žádali, aby se stavbou se posečkalo, poněvadž povodeň r. 1862 jim způsobila těžké škody, svolilo místodržitelství k tomu s podmínkou, aby zatím jiná místnost bezpečná vykázána byla k vyučování. Nicméně však odkládáno bylo se stavbou školy až do r. 1870.

Protože při povodni r. 1862 louka učitelova z části zanesena byla nánosem a z části odplavena, byla mu vrchností poukázána jinde louka v rozsahu 3 korců 130 čtver. sáhů, tedy o 27 čtver. sáhů větší než prve.

Dne 8. dubna r. 1862 vyzván byl farní úřad v Radonicích c. k. hejtmanstvím v Lounech, aby zasadil se o zřízení školek pro cvičení mládeže v pěstění stromků při školách radonické, pátecké a stradonické. Odporučeno též, aby při škole nebo jinde v obci zasazeny byly stromy „císařské“ v některý památný den rodiny panovnické. Učiněn též dotaz, kdo z učitelů pěstuje včely a kolik.

Když počátkem let šedesátých vláda jala pravomoc nad školou ponenáhlu odnímati církvi (bylať škola dosud vlastně zřízením církevním), zdráhalo se ředitelství velkostatku Páteckého a Vršovického při nové úpravě učitelských platů a nařízení osazování učitelských míst, při němž vliv vrchností byl pomíjen, odváděti dále dříví do farních škol. C. k. hejtmanství lounské však v nastalém sporu rozhodlo, že oba velkostatky jen potud jsou v právu, pokud dle zákona v patronátních školách z 13. září 1864 bývalé vrchnosti od dodávání paliva pro výtopy školních světnic jsou osvobozeny; co se však týče paliva učiteli samému dávaného, to že mají vrchnosti dle fassé r. 1838 a 1855, kde tato dávka zřejmě jako příjem učitelův je uváděna, nadále odváděti. Tak nucen byl úřad pátecký dále odváděti učiteli radonickému 7 kop 28 kusů

válků v ceně 14 zl. 93 kr. a vršovický 40 kusů válek v ceně 1 zl. 33 kr.

Dříví na otop školních světnic měly od té doby odváděti jednotlivé přiškolené obce dle konkurence. O 18 kop ve fassi na otop školní světnice vykázaných rozdělily se obce tak, že Radonice s velkostatkem odváděly 7 kop, Volenice s velkostatkem 6 kop 40 kusů, Kystra obec 40 kusů a panství Vršovické za dvůr Kysterský 3 kopy 40 kusů.

R. 1868 povážlivě onemocněl učitel Fr. Kříček i povolán byl k zastupování podučitel Jiří Franěk. Poněvadž nemocný učitel nemohl zastávati také službu kostelnickou, odevzdal ji tehdejší farář P. Benedikt Frisch s povolením vikariátního a patronátního úřadu jiným občanům z Radonic. Proti tomu podal však nemocný v únoru 1869 ohrazení jednak faráři, jednak školnímu výboru. Podotýká v něm, že r. 1842 přijat byl za učitele radonického a spolu za sakristána a varhaníka; že tyto tři služby po 26 roků k úplné spokojenosti zastával a že důvody odnětí těch služeb, totiž odloučení škol od církve a jeho nemoc nejsou žádnými spravedlivými příčinami k tomu kroku. Žádal pak důrazně, aby mu služba kostelnická do 8 dnů od zvoniků zase přikázána byla, jinak že bude stěžovati si vikariátnímu úřadu a vyšším instancím. Skutečně provedl to, že mu služba kostelnická zase byla přidělena. Zástupcům jeho v kostelnictví vyplácelo se po čas nemoci jeho zvláště 8 zl. z patronátní kasy.

Když zákonem z 25. května 1868 škola z pravomoci církevní byla vyňata (lex Auersperg Hasner), snažily se úřady církevní, aby dosavadní příjmy učitelů z důchodů církevních plynoucí od služby učitelské ve fassích byly odděleny. Tak také r. 1869 doporučila konsistoř patronátnímu úřadu v Pátku, aby ve fassi učitele radonického odděleny byly dávky za službu kostelnickou a varhanickou, aby snad později nebyly vpočítávány ve služné učitelů vůbec.

To provedeno bylo ještě za živobytí Fr. Kříčka, tak že fasse z r. 1869 vykazuje změny tyto:

a) služné učitelské: 1. v pozemcích $1\frac{1}{4}$ korce pole od vrchnosti v ceně 25 zl. 40 kr., 3 korce louky od vrchnosti 70 zl. 20 kr., zahrádka při škole 2 zl. 50 kr. — 2. od vrchnosti v penězích 4 zl. 20 kr., $2\frac{1}{4}$ korce pšenice 13 zl. 50 kr., 8 korců žita 40 zl., $1\frac{1}{2}$ korce ječmene 5 zl. 70 kr., $1\frac{1}{2}$ korce hrachu 9 zl., 1 bečka soli 10 zl. — dříví 7 kop 28 kusů válek od Pátecké vrchnosti (14 zl. 93 kr.), 40 kusů válek z Vršovic (1 zl. 33 kr.), 3 sudy piva 36 zl. — 3. od přiškolených obcí školního platu ročně 189 zl. $17\frac{1}{2}$ kr. (ze 102 dětí, po srážce 10% vlastně jen z 92 dětí; z jednoho každého dítěte $2\frac{1}{2}$ kr. za 47 neděl).

b) za varhanictví a řízení kůru: 1. od kostela služné 16 zl. 80 kr., z fundací 3 zl. 22 kr., za zpívání pašiji 1 zl. 10 kr., pro hudebníky o pouti 1 zl. 30 kr., o Božím Těle 1 zl. 04 kr., za struny na kůr 3 zl. — 2. od obcí: štola 10 zl. 50 kr., novoroční groš ze 113 domů 5 zl. 83 kr.

c) za kostelnictví: 1. od kostela náhrada od zápisu křtů 1 zl. 32 $\frac{1}{2}$ kr., z fundací 3 zl. 63 kr., od natahování hodin 6 zl. 30 kr., 1 mandel pšenice (6 zl.), žita (4 zl. 20 kr.), ječmene (5 zl. 10 kr.), ovsa (3 zl.); 1 korec žita v zrní za rozsvěcování věčné lampy (5 zl.), 1 korec ječmene v zrní za zvonění klekání (3 zl. 80 kr.).

Summa summarum: 489 zl. 46 $\frac{1}{2}$ kr. a po srážce vydání na hudebníky, struny a vydání kostelníkovo (1 zl. 26 kr.) celkem 14 zl. 94 kr., zbude čistého příjmu 484 zl. 52 $\frac{1}{2}$ kr. r. č.

Před předáním školy z rukou církve do rukou orgánů státních zažádal nemocný Fr. Kříček o pensí. Konsistoř přijala jeho žádost a nařídila 7. července 1869, aby na místo jeho ustanoven byl zatímni provisor školní, který by obstarávatí mohl kromě vyučování též službu varhanickou a sakristánskou.

Za pensí vykázány byly dlouholetému a zasloužilému učiteli všecky příjmy fassovní, vyjímaje štolu. Provisorovi pak poukázáno posavadní podučitelské služné, totiž ze školného od učitele 50 zl., od obcí přiškolených 130 zl. a štola.

Za provisoru školy radonické navrhován byl již od $\frac{3}{4}$ roku ustanovený zde výpomocný podučitel Jiří Franěk. Ač školní výbor přál si jmenování jeho, přec zdráhal se vikariátní školdozorce Fr. Nigrin, děkan novostražecký, jej ustanoviti. Za důvod uváděl, že je ještě mladý a nezkušený, že by tudíž dle zákona musil se v případě jmenování podrobiti zkoušce učitelské již v říjnu. Rozhodnutí o tom předešla však smrt pensionovaného učitele Fr. Kříčka, který po 52letém působení zemřel v Radonicích 24. srpna 1869 v stáří 68 let.

Nástupcem jeho stal se volbou místního výboru školního Jindřich Materna, posud učitel v Libochovicích, na jehož místo dostal se Jiří Franěk. Jelikož tou dobou počalo se již jednati na sněmě o odloučení všech mimořádných služeb od úřadu učitelského, prohlásil 16. října 1870 Jindř. Materna, že službu kostelnickou nadále zastávatí nebude. Následkem toho nařídil vikariátní úřad faráři, aby postaral se u c. k. okr. školní rady, by příjmy kostelnické i varhanické z fasse školní byly vyloučeny.

Jindřich Materna neužil však dlouho místa svého na škole radonické. Zemřel v mladém věku 29 let tuberkulemi plic dne 8. června 1873.

K zatímni správě školy poslán byl podučitel smolnický Jan Ibl. R. 1873 20. října jmenován byl novým správcem školy Jan Tvrzník, dosavadní učitel v Orasicích. Ibl přesazen byl na místo jeho do Orasic za zatímního učitele.

Říšským zákonem ze dne 14. května 1869 článkem VI. předáno bylo zřizování škol z pravomoci obcí do rukou okresních školních rad a zemské školní rady. Školy vydržovány býti měly od té chvíle nákladem okresů, jen fondy a důchody dle starých fassí přesně školní ponechány býti měly základnímu okresnímu fondu pro udržování škol.

Obec radonická hned hlásila se o stavbu nové školní budovy. Okr. šk. rada projevila ochotu vystavěti novou budovu, když přiškolené obce Radonice, Volenice a Kystra uhradí náklad 4000 zl. Po ochotném svolení zadána byla hned stavba Ant. Tittlovi, staviteli z Loun. Stavba dokončena byla r. 1872 a nová budova vysvěcena byla 28. září dp. Fr. Linhartem, děkanem lounským a inspektorem školním, za přítomnosti okresního hejtmana B. Bohdaneckého.

Jak podotčeno, měly všechny školní fondy a učitelské příjmy dle říšského zákona z r. 1869 přivedeny býti ve správu zemského školního fondu. Za tím účelem odbývána byla 24. ledna 1874 od c. k. okr. šk. rady komise strany pozemků, jichž dosavad užíval učitel radonický, totiž louky pod 1 jitro 913 čtver. sáhů a pole ve výměře 1020 čtver. sáhů od parcely č. 247 v katastru páteckém.

Okr. šk. rada poukazujíc na poslední fassi učitele radonického z r. 1855, kde sice rozděleny byly dávky od vrchnosti, záduší a obcí, ale nebylo vykázáno, za jaké funkce učitel dávky ty bere, žádala, aby téměř všechny příjmy a zvláště pozemky pojaty byly ve fond školní. Naproti tomu vrchnostenský a patronátní úřad v Pátku dokazoval, že jisté dávky a zvláště pozemky vykázány byly ne za práci učitelskou, nýbrž učiteli jakožto varhaníkovi a kostelníkovi. Na důkaz toho vedla svědky vdovu po † učiteli Fr. Kříčkoví a pamětníky Víta Jaroše a Antonína Houdu. Pře o pozemky vedla se až do r. 1882, kdy konečně od vyšších instancí dáno bylo vrchnosti za pravdu.

R. 1878 zřídila obec radonická na obecním pozemku ve vsi školku ve výměře 200 čtver. sáhů vedle domku p. Lepičovského.

Vzrůstající návštěva školy radonické přinutila občanstvo pomýšleti na rozšíření jednotřídky v dvoutrídku. Zvláště od r. 1882 počal náhle stoupat počet dětí. R. 1878 bylo dětí jen 84, r. 1879 76, r. 1880 77, r. 1881 72, r. 1882 90, r. 1883 120. Ač budova školní teprve nedávno byla vystavěna, uznáno bylo při komisi dne 23. května 1883 rozšíření školy za nutné a v zásadě povolena byla třída druhá. Při schůzi místní šk. rady 28. května prohlásili sice zástupci Volenic, že se odškolí a sami v obci své školu si postaví, ale brzy upustili od toho úmyslu, hrozíce se velkého nákladu. Přestavba školní budovy zadána byla tedy 5. srpna dle předloženého plánu staviteli Fr. Kozákovi z Libochovic. Práce ta dokončena byla v listopadu téhož roku za sumu 2800 zl. Zatím vyučovalo se v domku Jos. Martinovského. Pro druhou třídu dle návrhu místní školní rady přijat byl za učitele c. k. okr. šk. radou Adolf Glaser z Loun, jenž vyučovati začal zde 14. ledna 1884. V první třídě bylo 62, v druhé 54 dětí. Hlavní zásluhu o utvoření dvojtrídky získal si starosta radonický Jos. Průša.

R. 1877 zakoupila místní šk. rada pastelovou podobiznu Boleslava Jablonského pro učebnu ve škole radonické. Zdařilý obraz jest dílem dovedného kreslíře Ant. Borla, tehdy podučitele v Citolibech.

Po odchodu Adolfa Glasra za učitele na veřejnou školu českou v Čouši u Mostu uděleno bylo uprázdňené místo podučitelské Janu Husákovi, rodáku páteckému.

R. 1898 zakoupen byl od řídícího učitele spustlý domek č. 46 vedle dvorku školního za 212 zl., na jehož místě postaveny byly chlévy a kolna pro učitele nákladem 660 zl., při čemž i dvorek značně byl rozšířen.

22. Ranna.

Měla školu již r. 1715. Nejmenovaný učitel žádá magistrát lounský, by si mohl vzíti za manželku poddanou kapitolu pražské z Kozel.¹³¹⁾ Zemřel r. 1742. Žádali za místo toto Bernard Lohr, kantor z Chodžova, a Jan Fořt.¹³²⁾ Jan Fořt stal se kantorem 9. června t. r. a zemřel r. 1771. Nástupcem jeho měl býti jakýsi Hanold z Měrunic, který však v témž roce, než nastoupil, zemřel.

Školní budovy v Ranně neměli. Vyučovalo se u domkářů rozličných až do r. 1779. Potom zřízena škola ve dvoře. Ale tam zase nelíbila se nájemci panského dvora, který žádal důtklivě její odstranění. Po mnohých obtížích odhodlal se patron ke stavbě školy. R. 1828 začala se stavěti a pozdě na podzim byla dokonána a od vikáře Karla Klee a faráře Libičického vysvěcena.¹³³⁾

Nástupcem Fořtovým stal se Jan Kohout, syn chalupníkův z č. 14 v Ranně, nar. 4. května 1749. Dán byl do Bečova, aby se naučil němčině i hudbě. Potom obdržel místo pomocníka v Želenicích u Mostu, kde vytrval asi tři léta. Odtud přišel do Libčevsi. Znal výborně varhany, trubku, lesní roh. Škola byla v bytě jeho. Potom když dětí po čtyřech letech přibýlo, najato stavení Kůhnelovo č. 31. Sám si vystavěl domek č. 39. Potom přišla škola do starého dvora.

Jest to divný zjev u nás, že obyčejně ne německý, ale český učitel osadu poněmčí. Kohout, synek domácí, německy neuměl. Jest viděti, že v Ranně byli 1749 ještě Češi hospodáři. Jeho působení od r. 1772—1832, kdy odešel na odpočinek, bylo sice dobré, ale v ohledu národním svou obec rodnou poněmčil ne sice docela, ale převaha němčiny od té doby jest v Ranně patrna a byla spečetěna hospodářským úpadkem rodin selských původně českých. Tento názor svůj mám z pramenů nepodezřelých, jako jsou knihy pozemkové od r. 1549 až na naše doby zachované a jiné místní doklady dosud v archivě lounském chované. Nemalý vliv na poněmčení měly obě vesnice k panství Libčevskému patřící, které zřízením exposity 1771 k Ranně jsou přifařeny, totiž Mnichov a Hrádek. Kohout zemřel dne 24. května 1835 a nástupcem jeho byl zeť jeho Ant. Ratz.

Dekretem litoměřické konsistoře ze dne 2. dubna 1836 povýšena jest škola ranská na vzornou. R. 1871 29. čce zemřel vzorný učitel Ratz. Nástupcem jeho stal se Jos. Trägner na německé škole, † 1899 22. února. R. 1893 28. září otevřena a posvěcena jest česká škola „Ústřední Maticí školskou“ zřízená u přítomnosti Dra Jaromíra Čelakovského jakožto předsedy a Josefa Řihy, vikáře lounského, jakožto svěditele. Zapsáno bylo přes 90 dětí, čímž potřeba její prokázána. Učitelé první byli: Lad. Fryček

¹³¹⁾ Arch. loun. A. 18. — ¹³²⁾ Ibidem A. 26. — ¹³³⁾ Pam. kniha farní str. 7. —

a Jos. Kopta. Dne 1. března 1894 začala stavba nové třídy české školy, která připojena k staré budově,

Dne 1. ledna 1895 zřízena německá škola v Charvátci a Mnichov přiškolen jest k ní. Tím škola německá v Ranně pozbyla žactva, kdežto české škole žáků přibývá. Řídícím uč. české školy stal se Fr. Prucha, který zde působil sedm let zdárně a 30. října 1901 35letý zemřel. Kollegou jeho byl Čeněk Suchánek.

23. Ročov Dolní.

Má starodávňý klášter augustiniánů založený r. 1380 Albrechtem z Kolovrat. Zde měl rád tento svůj noviciát již před válkami husitskými a pak opět od r. 1696 až do časů Josefa II.¹³⁴⁾ Samo sebou se rozumí, že vedle noviciátu byla zde škola. Že tato škola sloužila především účelům kláštera vychovati si mládež, která by byla schopna vyššího učení a že tudíž nebyla školou v našem smyslu veřejnou, nýbrž soukromou, vyplývá z povahy její. Teprve r. 1725—7 přichází v Področově učitel Karel Šebek, 1750—73 Ant. Fryc, 1775—6 Jan Vaic.¹³⁵⁾ Učitelé tito nebyli však dosazováni od kláštera, nýbrž od vrchnosti Citolibské.¹³⁶⁾ Že rád augustiniánů nebyl císařem Josefem II. zrušen, lze přičítati té okolnosti, že si hleděl škol. Mnozí z jeho členů byli výtečnými učiteli, právě v době císařovny Marie Terezie vynikající. Tak zaražena jest v Ročově škola normální r. 1777. Václ. Procházka rodem z Domažlic stal se jejím katechetou, 1800 zvolen za převora, zemřel v Domažlicích 19. ún. 1816. Po něm byl professor školy normální 1782 Kamill Listopad z Plzně, 1785 odešel do Loun a zemřel 1810 28. srp. jako konventual v Ročově. R. 1802 byl zde normálním učitelem Jos. Novotný z Rožďalovic, zemřel 1855 17. září, jsa podpřevorem. Jak zdejší normálka zašla, neumíme pověděti. Od 1822—72 setkáváme se se světským učitelem Janem Petříkem, který se dočkal školy naší. Až do r. 1869 byla škola jednotřídní, v tom roce přibyla třída druhá, 1884 třída třetí. Podučitelé známi jsou: 1865—6 Streit, 1867 Eduard Strachota, 1868 Rud. Vohánka, 1869—72 Jan Tvrzník, až do r. 1884 Fr. Minářík, jenž odešel do Domoušic, 1885—96 Fr. Schneider, druhý podučitel 1884 až do dnes Augustin Kříž, od r. 1896 Václ. Zítek, 1897—8 Jos. Procházka, od r. 1899 Jos. Kolář. Řídící po Petříkovi 1872—9 Vlad. Vohánka, 1879 až do dnes Jos. Beneš.

24. Ročov Horní.

Stal se po 478 letech opět farou, která začala svou činnost 19. června 1898.¹³⁷⁾ S farou přeložena jest i škola z Ročova Dolního sem. Řídící učitel Josef Beneš, jakož i ostatní již při Dolním Ročově uvedené učitelské síly přišly na tuto školu.

25. Senkov.

Měl jako mnohé jiné vesnice naše nejprv školu pokoutní či postranní. Vyučoval prý vysloužilý vojn. Kastl. Mohovitější posílali

¹³⁴⁾ Kreybich, Catalogus patrum. 488 rukopis. — ¹³⁵⁾ Matriky f. Vinařické. — ¹³⁶⁾ Arch. knížecí Citolib. — ¹³⁷⁾ Úřed. list. hejtm. loun. 1899 č. 76.

děti do Hřivic, Vinařic, Dolního Ročova, ale do farní školy v Cito-
libech nikoliv. Teprve asi r. 1826—8 najata jest místnost, v níž
učil zkoušený učitel Fr. Šedivý. Brzy potom začali stavěti školu,
k nimž se připojili Brodečtí. Dostavěna jest r. 1829. Chodily do
ní ze Senkova, Brodce, Kocandy a od r. 1873 též z Brínkova.
R. 1878 rozšířena jest o třídu druhou. Ženským pracím ručním
vyučuje se od r. 1883.

Učitelé: 1829 — (?) Fr. Šedivý. Fr. Husák, administrator, Jan
Karbus do r. 1831, potom v Domoušicích; Fr. Husák, J. Fric,
Kar. Lůžek 1859—75, 22. října t. r. odešel za řídícího do Obory,
Vladimír Klobása 1875—82, 6. května t. r. povolán za řídícího do
Týnce Panenského, a nástupcem jeho zde byl Fr. Malý 1882—6,
jenž odešel za řídícího do Opočna 15. dub. t. r., Alois Lůžek od
1886—1887, a od r. 1898—1903 Ant. Lažanský.

Podučitelé: Jos. Borl 1879—81, Kar. Chlouba 1881—3, Kar.
Dvořák 1883—4, Adolf Zmatlík 1884—5, Václ. Kozák 1885—6,
Kar. Vochomůrka 1886—7, Fr. Štydl 1887—96, kdy odešel do
Hřivic, 1897 Ant. Lažanský, dříve uč. ve Vinařicích, až do dnes.

26. Slavětín.

Zde obnovena jest fara teprve r. 1752. Ale již před tím byla
zde škola, ba první kantor uvádí se již 22. září 1662 Pavel Au-
lický. Jestliže učil, bylo to jistě v domě vlastním; neboť fara, ve
které se později učilo, ležela v ssutinách. Tento kantor náležel
rodu, který dosud v Slavětíně má své domovské právo a v němž
pěstuje se hudba od jednoho pokolení do druhého. Zpráva o něm
vzata jest z matrik fary radoňské,¹³⁸⁾ ku kteréž fare Slavětín ná-
ležel jako kostel komendatní.

Z týchž matrik¹³⁹⁾ čerpáme zprávu o druhém kantoru Ma-
tějovi, který oddán byl 26. říj. 1681 s Dorotou Beznosou.¹⁴⁰⁾ Třetí
Jiřík Svoboda s manželkou Marií Barborou uvádí se v l. 1718—29.

Zádušní účty z r. 1731¹⁴¹⁾ mají tuto důležitou poznámku:
„Item při krchově vystavěna fara, v kterýžto zůstává nyní pro cvi-
čení katolické mládeže školní mistr neb cantor řečený. Vynachází
se také k témuž záduší patřící domovní nábytky a mobilie, které
dilem cantor, dilem domácí kaplan užívá.“ Toto poznamenání nás
opět učí, že jako všude tak i zde počátky farní školy vypraveny
byly z kostelního a farního jmění.

Od r. 1731 jest již řada učitelů nepřetržitá. „Jan Jakub Lohr
ten čas zde za cantora oddán s Kateřinou Jana Martinovského
dcerou, Zde vytrval až do r. 1733.“¹⁴²⁾ Odešel do Vraného a r. 1748
byl tam ještě kantorem.¹⁴³⁾ Jeho nástupcem se stal Petr Jos. Ro-
mováček, který zde oddán byl 31. srp. 1744 s Barborou Güntne-
rovou a 7. září 1735 se ještě připomíná. Odešel do Radonic, kdež
kantoroval 1737—56. Nástupcem jeho byl Jan Michal Štumpf,
rodem Němec, jak svědčí jeho zápisy v matrikách, od r. 1736 až
do r. 1744.

¹³⁸⁾ I. 4. — ¹³⁹⁾ I. 97. — ¹⁴⁰⁾ I. 97. — ¹⁴¹⁾ Zádušní účty z r. 1731 na str. 9. —

¹⁴²⁾ Matr. odd. I. 9., nar. I. 34. 39., mrtvých I. 12. — ¹⁴³⁾ Arch. loun. G. 17.

Poněvadž r. 1740 činže z fary se platí od Sedláčka, 1744 od Vojtěcha Aulického, 1747 od hajného, mám za to, že v těch dobách farní stavení (přízemek, který 1758—63 o první patro se zvětšil) nesloužilo již za školu, nýbrž že v té době byla již jiná budova školní vystavěna. A skutečně účty z r. 1734 mají výdej na školu. Podávám jej proto, aby se zvědělo, jaká ta škola byla: Zedníkům 28 zl. 10 kr., tesařům 12 zl. 33 kr., příkrývači 13 zl., truhláři 5 zl. 30 kr., kováři 2 zl. 30 kr., zámečníkovi 5 zl. 30 kr., sklenáři 3 zl., přidavačům 14 zl. 33 kr. 3 v., rumovačům a těm, kteří podlahu dělali a pošívali, 10 zl., za 10 strychů vápna po 15 kr. 2 zl. 30 kr., za 10 strychů vápna z Loun po 38 kr. 6 zl. 20 kr., za 8 kop prkenných hřebíků po 8 kr. 1 zl. 4 kr., za 1½ kopy falcovacích prken po 6 zl. 30 kr. 9 zl. 45 kr., poslu, který do Zdic (pro vápno) šel, 14 kr., od 4 koní přívoz 14 kr., od zdvižení krovu 10 pinet piva 40 kr. Celý náklad obnášel tudíž 115 zl. 43 kr. 3 v. Hrazen jest ze jmění kostela. Z toho vidíme, že tato škola byla došky kryta a obnos, za který vystavěna byla, určuje, že byla skrovných rozměrů. Po druhé stavěna škola 1766 (v. účty).

Jan Michal Štumpf oženil se zde 28. říj. 1739 s Magdalenou Čubovou, dcerou rolníka Jana Čuby nyní č. 5 v Slavětíně. Zůstal do r. 1745, načež povolán za učitele do Obory, kde jeho rod ve čtyřech kolenech školu spravoval. Od 19. ún. 1746 nalezám zde učitele Jana Krába, jehož manželka byla Alžběta. Vytrval zde 26 let. Syn jeho oblíbil si jednu z poddaných slavětínských a když nedostal k tomu povolení od vrchnosti, žádal u konsistoře za přispění. Popuzený tím patron Antonín Jan rytíř z Veinberku, syn šlechtěného a milovaného od lidu Matěje, vypověděl mu službu koncem r. 1771.¹⁴⁴⁾

Za učitele Krába vystavěna nová škola nákladem 800 zl. Záduší dalo r. 1766 300 zl. Byla to tudíž třetí stavba školní. Škola nynější stavěna jest dle plánů bývalého rektora české techniky Gutensohna od stavitele Jana Reinharda z Peruce r. 1840. Svě doby platila za vzorné stavení, ale nynějším školním budovám nemůže se již ani z daleka rovnati.

Po Janu Krábovi přišel Ant. Mička, který od 29. ún. 1772, kdy složil přísahu před farářem Václ. Benešem, až do své smrti 12. říj. 1813 svědomitě zastával povinnost učitelskou. Syn jeho Antonín byl r. 1813 kantorem v Stradonicích.

Nástupcem Mičkovým byl Václ. Michovský, pomocník školy zlonické, rodem z Veltrus, 1818—40. Administrator panství peruckého Frant. hrabě Thun mladší všemožně se staral, aby se dostal do Slavětína učitel vzdělaný a dle tehdejších pojmů vlastenec, t. j. takový, který by vědecky ovládal český jazyk, jako jeho bratr Lev péči měl o zdárnou výchovu učitelskou v nově zřízené „Budči“, kterou vedl Dr. Amerling. Nalezl takového vlastence v Petru Reitingerovi, rodáku vodňanském, nar. r. 1806, který byl učitelem v Lažanech. Dne 16. břez. 1840 obdržel dekret, ale působil zde toliko 10 let. Smrt ho zachvátila v mužném věku 44 let 26. dub. 1850. T. r. 25. čce ustanoven Fr. Bergman, nar. v Černochově

¹⁴⁴⁾ Pam. kn. 68.

20. června 1817 ze staré učitelské rodiny. Byl 14 let podučitelem v Charvátci. V Slavětíně požíval všeobecné úcty jako učitel i pilný cvičitel mládeže ve zpěvu a hudbě, jak jej zavazovalo nařízení, když se stal ředitelem kůru, mocí fundace Matyáše z Veinberku. Dočkal se věku 57 let a zemřel 21. pros. 1873. Zatím administroval Václ. Krejtný, podučitel na Peruci, školu zdejší do příchodu nově ustanoveného správce Jana Březiny, který 7. ún. 1874 byv ustanoven, 14. květ. 1885 odešel do Lenešic za řídícího uč. Nástupcem Březinovým jest Jos. Kotík, druhdy říd. uč. v Pochvalově, který své místo do dnes zastává.

R. 1878 1. led. stala se Slavětinská škola dvojtřídní přískolením Veltěž.

Od toho roku byli tu podučitelé: Fr. Prykner, nar. z Lenešicích 9. břez. 1859, 1879—80, Otokar Novák 1880, Fr. Pašek 1881, z počátku prozat., 1881 def., 30. čce 1883 odešel do Mutějovic a jest nyní ředitelem měst. školy v Třebenicích; 1883 Jos. Jirásek prozatímní, Čeněk Termer z Ročova 28. září 1886, jenž stal se podučitelem v Hřivcích; po něm Pavel Vosyka, který 28. září 1888 stal se defín.; Jan Borl, Aug. Jakeš prozat. 1892, 3, 5, 24. ún. 1896 Václ. Tuháček, defín. poduč. na Peruci, def. uč. zde; 1897—8 Ant. Lavic prozat., Oldř. Tvrzník, nejprv prozat. 1899, od 25. břez. 1902 def. uč. Anna Šťastná, prozatím ustanovena, když 1900 od března do konce roku supploval Oldř. Tvrzník v Lounech. R. 1901 učil Dom. Špiroch, def. uč. v Orasicích, zde, jsa ze služebních ohledů sem přeložen, taktéž r. 1902, ale vždy jen asi do vánoc. Trpěl neduhem krčným a obdržel po obě leta dovolenou do konce roku. Po prvé jej supploval Jan Bláha, absolvent ústavu uč. rodem z Lištan, po druhé Lad. Běhounek, prozatím. uč. z Opočna a po třetí 1903 Jos. Mikšovic, absolv. realista z Nesuchyně. R. 1903—4 vyučuje Oldř. Tvrzník.

Industriální vyučování svěřila okr. šk. rada 7. září 1889 Anně Kotikové, choti řídícího učitele.

27. Smolnice.

Má školu jistě od obnovení staré fary, což se stalo 1697.¹⁴⁵⁾ Od 1697—1716 nejsou nám učitelé jmenovitě známi. Vyučovalo se z počátku, jakož i jinde se stávalo, v domech soukromých. Pověst naznačuje dům u Klerů, nyní u Derflerů, před tím u Vernerů. Strýc učitele Karla Manšingra prý v ní ještě vyučoval. Učitelé užívali za to panského pole „na Březinách“. Se zřízením fary 1697 povstala i škola. Jméno prvního učitele jest neznámo. Druhý byl Václav Jedlička od r. 1716—46, v kterémžto roce zemřel 28. dubna stár 66 let. Vdova jeho slula Rosalie. Třetí František Gallina — 1747 13. února bezprostřední nástupce Jedličkův, který roku 1748 objevuje se v archivě lounském jako dlužník neznámé firmy.¹⁴⁶⁾ Dle matrik Smolnických zemřel 26. srpna 1749 22letý. Po jeho smrti narodil se mu syn František 26. břez. 1750. Čtvrtý Kočárek Tomáš Jiří, před tím 4 leta precep-

¹⁴⁵⁾ V. Method 1902 str. 10. — ¹⁴⁶⁾ I. G. 17.

tor v Jinonicích, † 1765 2./5. Pátý Prokop Špringer, dříve učitel ve Vrbně v l. 1753—65 a pomocník ve Mšeci 5 let,¹⁴⁷⁾ zde od roku 1765—1805, poddaný mšecký (kornhauszský). Zemřel 16. ún. 1805, stár jsa 83 let. V řadě šestý jest Fr. Manšinger, který taktéž působil před tím ve Vrbně od r. 1796—1803 a zde od 1805 až do své smrti 23. pros. 1824.¹⁴⁸⁾ Nástupce jeho syn Karel 1824—1870, 10. srpna zemřelý, dočkal se nových školních zákonů. Od t. r. až do dnes působí zde Fr. Šťastný jakožto správce a od 24. dub. 1872 jako řídící učitel.

Učitelé smolničtí měli k ruce své pomocníky. Jména jejich nezachovala se. R. 1798 Václ. Rex, 1826 Jos. Fousek byl zde pomocníkem, když zavražděn byl úkladně farář Jan Seeman 2. list. 1826 a později dostal se do Loun. Pocházel z Donína. Jos. Brož byl zde do r. 1847, po něm Fišer, Kohout, Jan Chotaš od 1863—66, Václ. Simon 1867—8, Fr. Lippert 1867—8, Fr. Šťastný 1867, Jos. Zedník 1869, Fr. Borůvka 1871, Fr. Beneš 1872, Jan Ibl 1872, který 1878 se stal učitelem v Řísutech, 8. list. 1872 Karel Klér, 6. list. 1875 Václ. Novák, 1876 Jos. Novotný, 1880 29. června Jos. Sojka, 1880—1 Fr. Vochomůrka, Kar. Siebek, Kar. Chlouba, Fr. Krob, všickni prozatímní 1881: tento 21. ún. 1883 odešel jako defín. poduč. do Pochválova, 1882 15./9. Fr. Svítek, 1883 2./9. Václ. Kozák, odešel 1884 do Líštan, Štěp. Klein 5./8. 1883 nejprv prozatím., od r. 1886 11. ún. def. poduč. až do 1889, Václ. Tuháček 1889—90, Václ. Kozák opět jako defín. poduč. až do 1896 1. června, kdy se stal správcem školy na Pátku.

Dne 1. ledna roku 1895 rozšířena jest škola Smolnická o třídu třetí.

28. Solopisky.

Patřily od r. 1801 ke škole hrivické, ale rodiče posílali děti raději do Domoušic. Když r. 1848 zřízena jest samostatná duchovní správa v Hřivicích, byli Solopiští přinuceni 1856 11. pros. posílati děti své do Hřivic, kamž byli přifařeni. R. 1870 dovoleno jim zřídit exposituru s prozat. uč. Václavem Brůžou. R. 1871 23. srpna povolila zem. šk. r. tuto exposituru proměnit v jednotřídní školu.

Od r. 1872 12. dub. až do 1891 byl správcem jejím Josef Kyzlík.

R. 1885 7. ledna Zdeňka Štulcova ustanovena prozatímní industriální učitelkou.

29. Stradonice.

Proud v obecné školství r. 1774 zavedený¹⁴⁹⁾ nezůstal bez účinku na občany stradonické. R. 1775 nebyla sice ještě škola ve Stradonicích, neboť ve výkaze farářem radonickým toho roku po-

¹⁴⁷⁾ Arch. Citolib.

¹⁴⁸⁾ Pokládám učitele v Týnci Panenském Malšingra Matesa 1675 za praoce těchto. Též forma Malšinger jest jistě původnější, pocházejíc z Malšingu, druhdy Myšlan na Vyšehrodsku. Český jazyk neoblíbenou skupinu lš proměnil v nš. — ¹⁴⁹⁾ Viz škola radonická.

daném zřejmě se praví, že dívky stradonické nemohou chodit rádně do školy do Radonic pro velikou zimu a časté nepohody. Měl to býti patrně důvod pro odškolení dítek stradonických a zřízení samostatné školy. A opravdu, třebas neměli Stradoničtí ještě sil zkoušených a z „professorny“ vyšlých, přece za nedlouho, používající poměrů školství přejících, zřídili si školu soukromou.

Otevřeli ji r. 1790 v čísle 17. Prvním učitelem jejím byl Jan Blažek, patrně bývalý voják, neboť uvádí se v matrice jako podruh. Tak v úmrtní matrice radonické, když zemřela mu dcerka, stojí: podruh a učitel školáků v Stradonicích.

Proto umění jeho nemělo dlouhého trvání. Již r. 1801 uvádí se v Stradonicích jiný učitel, snad lepší, Fr. Stuhlý, který učil v čísle 36. Když však Stuhlý následkem záchvatu padoucnice 25. ledna r. 1803 zemřel, nastoupil na jeho místo Florian Preissler (Pražler), domkář v č. 47. Týž však nemaje zkoušek učitelských, jež se té doby již přísně požadovaly, vzdal r. 1811 učitelství a věnoval se jen hospodářství svému. R. 1821 byl ještě domkářem v č. 47, ale postupem času klesal hlouběji a hlouběji, až r. 1856 zemřel jako 82letý žebrák v tomtéž domku, kde dříve učival. I dcery jeho neděly mu valnou čest a radost, oddávše se životu dobrodružnému.

Nástupcem Preisslerovým stal se r. 1812 Fr. Müller, syn sedláka z Hříškova, již „vyučení školní mládenec“. Oženiv se s dcerou sedláka Staňka v Stradonicích č. 7. (bývalý svobodnický statek „u freibaurů“), otevřel v témž čísle školu. Zemřel pak v plném květu života, zachvácen zákeřnými souchotinami, hned roku následujícího v stáří 28 let.

R. 1813 převzal po Müllerovi vyučování na škole stradonické Ant. Mička, „učitel a školní pomocník“. Učil z počátku v č. 62, r. 1827 pak v čís. 61. Byl synem Antonína Mičky, „školního učitele“ v Slavětíně.

Z řečeného patrně, že v Stradonicích s učitelem stěhovala se i místnost školní. Tak tomu bylo až do r. 1837, kdy bylo krajským úřadem nařízeno, aby každá obec, v níž jest šola privátní, postarala se o vlastní budovu školní. Při komisi úřadem krajským nařízené prohlásili však občané stradoničtí, že školy stavěti nebudou, jelikož prý nemají dostatečných prostředků. Žádali, aby stavbu školy na svůj náklad převzal patrimoniální úřad na Pátku. Patronátní úřad však odpověděl, že kostel radonický tak velikého jmění na stavbu školy nemá, přece však že na stavbu školy přispěti chce potřebnými cihlami a taškami.

K této otázce přidružila se druhá, opatření totiž platu a dotace pro zkoušeného učitele. C. k. gubernium nařídilo 2. srpna r. 1838 Stradonickým, aby zabezpečili dotaci školnímu pomocníkovi v částce 70 zl. a potřebné palivo, dále pak vyučování náboženství, jinak že privátní škola jejich bude zrušena a dívky poukázány do školy radonické. Při komisi v záležitosti té 10. listop. 1838 odbývané přijali Stradoničtí podmínky ty až na tu, aby postarali se o vyučování náboženství.

Tehdejší farář radonický P. Dominik Artner prohlásil na-proti tomu, že nikdo nemůže na něm žádati, aby beze vsí náhrady

pravidelně do školy stradonické dojížděl nebo docházel. Nechtějí-li Stradoničtí nikterak vyučování náboženství odměňovati a zajistiti, že mu to bude tím milejší, když děti stradonické budou choditi pak do školy radonické a tudíž žactvo vzroste. Konečně po dlouhém jednání pohnul krajský komisař, poukazuje v tom případě na možnost uzavření a zrušení privátní školy, občany stradonické k tomu prohlášení, že faráři na místo povozu dávati budou ročně na místě jakéhokoliv platu 6 osutých strychů ovsa.

Nová budova školní postavena byla s přispěním patrimoniálního úřadu na místě nynější školy r. 1839 a 1840.

R. 1840 podal Ant. Mička svou fassi. Dle této byla nová budova školní „pod jedno poschodí“ (tím chtěl říci přízemní) oceněna se zahrádkou na 180 zl. konv. m.

Příjmy jeho byly: a) od vrchnosti 20 zl. k. m., b) od obce: dva kusy polí ve výměře 2 jiter 178 čtver. sáhů (11 zl. 36 kr.), jeden kus pole ve výměře 48 čtv. sáhů na brambory (1 zl. 03 kr.), školné 34 zl. 40¹/₂ kr., od zvonění klekání 10 zl. 7¹/₂ kr., celkem 78 zl. k. m.

Mimo to měl od vrchnosti 2 sáhy dříví a od obce 2 sáhy dříví a 40 puten kamenného uhlí.

Nedělní školu navštěvovalo 17 dětí.

R. 1844 jmenován byl školním dohledačem Jan Vokurka, mlynář z Pátku, jenž toho roku úplně ošatil a prádlem opatřil chudého žáka Fr. Stehlika.

Antonín Mička působil v Stradonicích až do r. 1863, kdy pro stáří zažádal do pense. Místo po něm obdržel zatímne podučitel Alois Křišťůfek, jemuž místo to přislíbeno bylo pod tou podmínkou, když se podrobí zkoušce dle nových zákonů. Poněvadž však Křišťůfek podmínce té nedostál, jmenován byl 22. září r. 1863 učitelem Adolf Winter. Při jmenování svém nepřijal již služby zvonění klekání.

V dobách těch nebyvalo dovoleno, aby děti z jedné osady farní bez svolení vlastního faráře navštěvovati mohly školu v sousední farnosti, třeba byla škola ta blíže nežli domácí. Tak r. 1864 důrazně žádal farní úřad radonický křesínský administrátor Josef Pettrich, abý některé děti z Livous do školy stradonické chodící a do školy křesínské patřící, okamžitě byly ze školy stradonické vypověděny.

R. 1865 žádala obec stradonická konsistoř pražskou, aby expositní škola stradonická povýšena byla na samostatnou filiální školu. Žádosti vyhověno bylo v komisi 23. srpna od okresního úřadu v Lounech konané.

R. 1868 podobně jako v Radonicích povstala pře o dodávání dříví učitelů. Vrchnost Pátecká poukazujíc na zákon Auersperguv, nechtěla odváděti 2 sáhy dříví a plat 21 zl. rak. m. Ale hejtmanství lounské donutilo k tomu úřad pátecký na tak dlouho, dokud u c. k. místodržitelství řádně se neprokáže, že důchod ten byl zcela dobrovolný a mimořádný, nikoli povinný. Později po dokázání toho se strany úřadu páteckého byly dávky tyto zastaveny.

Adolf Winter působil v Stradonicích až do r. 1875, kdy 1. dubna ujal správu školy Ant. Wolf.

Od r. 1860 svěreno bylo vyučování náboženské na škole stradonické nově ustanovenému stálému kaplanovi v Radonicích, kterého farář dával do školy dovážeti. Kaplan sám dostával od obce stradonické ročně za vyučování 4 zl. 4 kr. Když r. 1868 prohlášen byl zákon, že obce mají dávatí přespólním učitelům náboženství aspoň nějakou náhradu za cesty (obuv, šatstvo, stravné), hlásil se r. 1875 i kaplan radonický P. Anastas Runza o remuneraci za docházku do škol, neboť jen výjimkou dostávalo se mu povozu od faráře. Stradoničtí odpírali však sebe menší příspěvek nad 4 zl. 4 kr. prve dávané. Kaplan prohlásil, že za tu cenu do školy choditi nebude. Tu vložila se do toho c. k. okresní školní rada, která nabídla kaplanovi 40 zl. z prostředků obecních. Do léto částky však započítán byl obnos 15 zl. 96 kr., který platiti měl farář radonický „prý“ za vykoupný oves. Zbytek 24 zl. 4 kr. měli platiti Stradoničtí z obecní kasy. Proti tomuto rozhodnutí ozval se farář radonický Dr. Egon Brém, že nikterak není dokázáno, že by byli Stradoničtí dávku ovsa (6 strychů) r. 1838 slíbenou vykoupili a že farář z pouhého zvyku a útrpnosti dával kaplana voziti. Skutečně ani Stradoničtí nemohli žádnou listinou se vykázati, že by byli r. 1849 při výkupu robotních dávek vykoupili spolu také zmíněných 6 strychů ovsa, ani farář nemohl také dokázati, že by vykoupen nebyl, což bylo ovšem obtížnější.

Pravdě podobné jest, že nebyla dávka ovsa vykoupena, neboť za 15 zl. 96 kr. byl by jistě málokterý farář ochoten býval choditi po celý rok do přespólní, tři čtvrti hodiny vzdálené školy. Nad to 6 strychů ovsa, který r. 1847 platil 9 zl. 30 kr. konv. měny, bylo by za 15 zl. 96 kr. velmi lacině vykoupeno.

Spor o to šel až k c. k. ministerstvu vyučování a vlekl se až do r. 1885. R. 1881 ministerstvo vyučování nařídilo, aby obec Stradonická, poněvadž výkup 6 strychů ovsa dokázati se nedá, smírnou cestou dohodla se s farářem radonickým o výši remunerace. Nebude-li obec k tomu ochotna, aby kapitál, z něhož úrok 15 zl. 96 kr. plynul, od berního úřadu obci byl vrácen, příspěvku 4 zl. 4 kr. aby byla obec také sprostěna, ale za to aby ku každému vyučování náboženství posílala obec povozy pro kaplana v míře neztenčené.

I dosaženo konečně dohodnutí, že farář dávatí bude z výkupu 15 zl. 96 kr. a obec 24 zl. 4 kr. kaplanovi.

R. 1882 rozšířena byla škola stradonická o přístavbu a znova vysvěcena 10. září.

Ku konci března r. 1881 odstěhoval se Ant. Wolf ze Stradonic na své bývalé působišťe do Vinaric. Zatímním správcem školy jmenován byl Bedřich Houda, který tu vyučoval až do 2. října téhož roku. Tím dnem totiž ujal se správy školy definitivně ustanovený učitel Bedřich Halaburt.

Zásluhou jeho jest založení sbírky starožitností, vykopávaných hlavně na pozemcích za vsí vedle silnice k Peruci vedoucí. Sbírká ta je okrasou školy stradonické a občané rádi ji novými nálezy

rozmnožují. Nejcennější předměty emailovaný bronzový pás a lignitový kroužek darovány byly srovnávacím sbírkám starožitností musea král. českého.

Po dvouletém působení přesazen byl B. Halaburt k vlastní žádosti na Peruc. Po odchodu jmenován byl zatímním správcem školy podruhé Bedřich Houda; 5. února 1884 dostavil se nově ustanovený učitel Jos. Šolc, dosud podučitel v Telcích.

Zatím vzrůstala utěšeně návštěva školy. R. 1889 bylo dětí 86; r. 1890 78; r. 1891 82. Usneseno bylo tudíž na schůzi místní šk. rady 29. prosince 1891, aby podána byla žádost za rozšíření školy o druhou třídu. Tato povolena byla vynesemím c. k. zemské šk. rady 10. dubna 1892 čís. 8750 počínaje 1. dnem m. ledna r. 1893.

Poněvadž však v budově školní nebylo místnosti pro druhou třídu, najata zatím nevelká světnice v čís. 57. od starosty Ant. Špičky. Výpomocným učitelem jmenován byl na ni Václ. Mařík, kandidát medicíny z Ředhoště, jež 1. října vystřídal podučitel Josef Stádník z Malého Jenče.

Tou dobou uvedena v proud stavba nové školy v Stradonicích.

Při ohledací komisi 8. března 1894 za předsednictví c. k. okr. hejtmana Dra Jos. Kroulika usneseno bylo starou školu rozbourati a na témž místě vystavěti jednopatrovou budovu dle plánů inženýra Schweizera. Dne 16. června zadána byla stavba peruckému staviteli Jul. Löblovi za sumu 8634 zl. 84 kr. r. č. Zatím vyučováno bylo polodenně v č. 57.

Ku konci škol. roku poděkoval se podučitel Josef Stádník a věnoval síly své Ústřední Matici školské, nemaje učitelských zkoušek. Nástupcem jeho stal se Emil Svítek, dosud podučitel v Lišťanech.

V nové budově školní, na kvap přes prázdniny stavěné a v říjnu uměle vysušované teplem, otevřeno bylo vyučování dne 3. listopadu 1894, nehledě k tomu, že škola církevně posvěcena nebyla.

Dne 1. října 1895 přeložen byl na žádost svou podučitel Emil Svítek do Vrbna n. lesy a místo jeho na škole stradonické zaujal podučitel Fr. Brabec, dosud podučitel vrbenský. Ten pak po roce přesazen byl do Křtění a nástupcem jeho počátkem šk. r. 1896 stal se Augustin Jakeš, rodák radonický, do té doby podučitel v Mostě, Slavětíně a posléze v Peruci. R. 1897 14. listop. ustanoven byl za definitivního učitele.

Škola stradonická obětavostí některých občanův a omladiny, která často výtěžek ze zábav věnovala škole, opatřena jest na venkovskou školu velmi pěknou sbírkou učebních pomůcek, jako málokterá z okolních škol vesnických.

30. Spojená obec Telec a Skály.

Od nepamětných dob bývala obec tato farní s kostelem sv. Mikuláše; školu obdržela kolem 1720, která byla asi skrovných rozměrů. Stála na místě domku č. 15. a vedlejšího. Při vyvazo-

vání dávek zádušních platili majitelé obou těchto čísel činži kostelu, ježto obě ty budovy byly před lety na místě zádušním vystavěny, na němž dříve stála první telecká škola. Druhou co do času jest stará škola pod hřbitovem, na straně polední vystavěná, nyní domek obecní č. 46, a to 1762. Třetí jest nynější budova školní, původně obecní kontribučenská sýpka na východní straně obce blíže hřbitova u cesty k Vrbičanům. Upravena byla na školu r. 1868.

Původní škola povstala dle pověsti jako postranní čili podloudní. Vyučoval prý v ní nějaký vysloužilý voják. Povstaly tak mnohé jiné školy, jak jsme viděli, když v lidu obecnělo poznání, že nabyté vědomosti v ní jsou životu na výsost prospěšny.

První známý kantor jest 1725 Jan Kumpold, Lidmila manželka. Poněvadž však týž od r. 1722 až do 1731 přichází v matrikách jako kantor černochovský, pokládám zápis ten za chybu a nemám za věrojatné, že by táž osoba na dvou tak od sebe vzdálených místech vyučovati mohla současně. Panský archiv perucký z těch dob žádných zpráv nemá a tak jsme v nejistotě až do r. 1781, kde Matěj Chvojka, kantor telecký, 22. květ. oddán jest s Marií Annou Vlachovou z Týnce Panenského.¹⁵⁰⁾ Tento odešel do Peruce 1787 a uvádí se Ant. Sevelín 1789, jenž zemřel 1839 15. říj. Již za života jeho kantoroval jeho zeť Jos. Krbek, který se dočekav nových zákonů školských, zvolen jest zástupcem učitelstva v okresní škol. radě v tu dobu, kde národ český stál v odporu trpném proti všem zákonům, které dle tehdejšího názoru ubližovaly jemu. Zemřel 4. srp. 1871, a jmenován jest Eman. Smetana, rodák slánský, řídícím učitelem, který již rok před tím byl tu podučitelem. R. 1872 v led. potvrzen skut. řídícím uč. a 1. září 1898 dán na odpočinek. Prozatím zastával místo jeho uč. Jos. Ballý, načež Fr. Prykner, prve ve Vršovicích, stal se def. řídícím uč. a jest jím až po dnes.

Škola telecká byla jednotřídní až do 1868, potom dvoutrídí a 7. čvna 1898 trojtrídí. Výnosem zem. šk. rady 15. dub. 1902 zřízena zatímni pobočka na jeden rok.

Pomocníci, později podučitelé, byli zde: 1868—70 Petr Sojka, nyní řídící v Doksanech, 1870—1 Eman. Smetana, který se stal řídícím, 1871—3 Fr. Novotný, nyní řídící ve Veltrusích, 1873—4 Otak. Novák výpomocný, rodem ze Slavětína, nyní rolník ve Vraném, 1874—5 Václ. Šrámek výpom., 1875—7 N. Novotný z Dobroměřic, taktéž prozatímní, 1877—80 Jos. Tejnecký, výpomocný, zemřel v Pšanech, 1880—1884 10. led. Jos. Šolc, odešel za správce školy do Stradonic, 1883 Kar. Dvořák, absol. filosof, výpomocný, 1885 13. říj. defín. poduč., nyní správce školy v Uhercích až do 1888, 1888—93 Václ. Lapka, nyní řídící uč. v Ledvicích, 1893—4 Božena Heřtova, výpom. uč., 1894—6 Václ. Špička, nyní v Domoušicích, 1896—1900 Jos. Ballý, učitel, nyní řídící v Trtěně. 1898—9 Fr. Čech, zatímni uč., rodem z Černochova, 31. srp. 1899 def. uč. odešel do Zlíchova v okrese Smíchovském. Fr. Ant. Gruncl, prozat. poduč., rodem z Vrbičan. Na místě jeho jmenován

¹⁵⁰⁾ II. 12 matr. peruc.

Vladimír Švácha, rodem z Hříškova; tento navštěvoval kurs pro měšť. šk. v Kutné Hoře a po tu dobu vypomáhala Jaromíra Hůlova z Noutonic; 1901—2 prozat. Jan Bláha, rodem z Lišťan. Onemocnělého zastávali oba učitelé Prykner a Švácha. Od 1. list. 1901 až do konce roku šk. vypomáhal Václ. Jirkal z Pochválova, 1902 1. ún. ustanoven defin. uč. Jos. Balek a Vladimír Švácha odešel do Orasic. R. 1902—3 vyučovali Fr. Prykner, Jos. Balek, Jos. Procházka, Jos. Vlček.

Učení industriální na péči měla od srp. 1889 Marie Šmetanova, choť řídícího učitele, a od 1. pros. 1896 ustanovena Emilie Ballyová.

K poznání platu v minulém století stůj zde opis učitelské fasse z r. 1790 25. srp.: ¹⁵¹⁾

1. úroky z jistiny 100 zl. 3 zl. 30 kr., od kostela 11 zl. 30 kr., služba kostelnická 1 zl., ze školního fondu 5 zl., štola pohřební 4 zl. 30 kr., z oddavek 1 zl. 30 kr. = 6 zl., novoroč. dar od 56 domků à 3 kr. 2 zl. 42 kr., školné 46 týdnů 8 dětí po 1 kr. 6 zl. 8 kr., od 8 dětí školních po 1 kr. 3 v. 9 zl. 12 kr., od 8 dětí školních po 2 kr. 12 zl. 12 kr.; facit 57 zl. 18 kr. Protože nemá 100 zl., dostává přídavek 42 zl. 42 kr. dle výnosu gubernia 5. září 1792.

Poznámka: Školné se neodvádí v penězích, ale každý hospodář sype po 1 věrteři žita, celkem 6 korců 2 věrtele.

31. Toužetín.

Na žádost svou 25. ún. 1875 obdržel Toužetín školu výn. zem. šk. r. 2. čvna 1875. Umístěna byla v čís. 2., ve kterém se tři leta učilo, totiž od 1. list. 1875 do 15. čce 1878. Mezitím 1877—8 stavěla se nová škola, jež vysvěcena byla 25. srp. 1878 Fr. Linhartem, děkanem a inspektorem okresu Lounského. Dne 2. září t. r. začalo se v ní vyučovati. K Toužetinu přiškoleny jsou Bedřichovice 15. čvna 1887. Rozšířena byla o 2. třídu 20. čvna 1886.

Správcem školy této byl od 1. list. 1875 do 30. září 1883 Jan Nejedlý, od 1. října t. r. až do dnes Fr. Brod. Podučitelé od 1. list. 1886 do 1887 31. čce Martin Heřt, od 15. září 1887 do 1. září 1889 Václ. Tuháček, od 1. říj. 1889 Fr. Suchánek do 1892. Od 1./10. 1892—31./7. 1894 Václ. Špička, Emil Švácha stal se defin. poduč. 22. srp. 1894 a defin. uč. 1896 až do 1898, Karel Kučera zatímni 1./1.—1./2. 1899, Marie Vikanská výpomocná od 1./2.—31./7. 1899, Václ. Hajný od 1899—1903.

Industriální učitelky 1889 Anna Heřtova a 1896 Vilemína Brodova.

32. Třtěno, vůbec Křtěno.

Ve Třtěně povolena byla 1828 expositura. Až do 1848 vyučovalo se s domech soukromých. Toho roku vystavěna jest škola nákladem obce a 22. září 1865 uznána jest samostatnou školou filiální. R. 1895 25. čvna rozšířena jest o druhou třídu.

O učitelích nedostává se nám zpráv. Teprve 1880 13. čce Jos. Jelínek, správce školy, odešel za řídícího do Chodžova. Ná-

¹⁵¹⁾ Pam. kniha farní I. 458. 9.

stupcem jeho byl Hynek Nejedlý 27. led. 1881, jenž po dvou letech 21. února 1883 jmenován jest učitelem v Dobroměřicích; 1886 19. květ. Fr. Mañas, poduč. v Chodžově a zatímní správce školy třtenské, stal se definitivním a 1896 29. čvna řídícím. Od 1900 jest řídícím Jos. Ballý. Podučitel Fr. Brabec jmenován jest 20. pros. 1897 def. učitelem. Ručním pracím ženským vyučuje se od r. 1887.

33. Třeboc.

Obec tato za starodávna školou slušela k Vinaricům; ještě r. 1867 odváděla se tam koleda. Ke Kroučové byla přivtělena 1791.¹⁵²⁾

Roku 1860 zřízena tu škola filiální; výnosem zem. šk. rady 11. led. 1885 dáno povolení, by se rozšířila o druhou třídu.

R. 1887 jmenován jest Václ. Šrajer řídícím učitelem a 1897 1. list. Vojt. Vitner def. učitelem.

34. Týnec Mnichův čili Kamenný.

(Týnec monachorum.)

Osada tato měla dostati školu již r. 1792. Táže se totiž 1. břez. t. r. lovosický úřad magistrátu lounského, zdali by Chrabřecká obec přispívala na školu v Týnci, kdyby došlo k stavbě její. Ale lounský magistrát jakožto vrchnost Chrabřeckých odpověděl, že nedávno pomáhali stavěti školu v Chodžově. Nemohou tudíž připojiti se k Týneckým.¹⁵³⁾

Že se tak nestalo a že vůbec tankrát škola nebyla stavěna, můžeme nyní, stojíce opodál, pokládati za stěšiti v ohledu národním. Neboť kdyby bylo tenkrát k tomu došlo, byli bychom ztratili obě obce, které tehdy, jak jsem o Chrabercích dokázal,¹⁵⁴⁾ byly z pola německé. Šlo to tenkrát s českým Středoohořím rychle dolů, ač o něm pruský král Bedřich při svém prvním vpádu do Čech (1742) si stěžoval, že jest české a tu že mu čestina v postupu silně vadí. Libčeves, Trbllice, Třebenice, Dlažkovice, Sutom i Velemín byly buď zcela české neb jen málo poněmčené. Teprv 1880, kdy přidělen byl Týnec k okresu Lounskému a od Biliny odtržen, minulo nebezpečí.

R. 1887 19. září povolila zem. šk. rada zřízení samostatné jednotřídní školy a 1889 23. března mohlo se vyučovati ženským ručním pracím. Správcem školy stal se Kar. Chlouba a 1889 Marie Chloubova výpomocnou učitelkou industriální. R. 1897 16. čce jmenován Hynek Tábor def. správcem školy.

35. Týnec Panenský neboli Žirotský (T. monialium).

Tento městys starožitný, který dříve byl pod ochranou věhlasných druhdy Žirotinů, měl školu před bitvou bělohorskou, což pokládám za jisté, ale písemných k tomu dokladů není. Jest to

¹⁵²⁾ Arch. citolib.

¹⁵³⁾ Arch. loun. I. A. 62 f. 60 a l. F. 20 f. 52 60. — ¹⁵⁴⁾ V. Method 1901 str. 35. —

zvláštní osud, že ani Lobkovicové, dědici toho rodu, neuchovali o něm mnoho paměti. Co víme, jest od kláštera panen klarisek zachováno. Ale i paměti jeho mají zvláštní osud, o čemž šíře promluvíme při dějinách tohoto kláštera, které hodláme vydati příštím rokem. Co jsme nasbírali, jest vše výňatek z matrik fary vrbenské, které nám zapůjčil milý soused farář Fr. Vitek.

První známý kantor týnecký 1670 9. února jest Václ. Zvaňovský,¹⁵⁵⁾ druhý Mates Malšinger, manželka jeho Judita 1665 31. břez.,¹⁵⁶⁾ třetí 1675 20. čvna Kar. Kučera,¹⁵⁷⁾ čtvrtý 1679 Petr Jos. Kalivoda, Zuzanna Polexina jeho manželka,¹⁵⁸⁾ pátý od 1689—90 Matěj Benedikt Richter,¹⁵⁹⁾ šestý od r. 1692—96 Jan Hruška, Dorota manželka.¹⁶⁰⁾ Po něm jest 1707 8. září zaznamenáno úmrtí kantora Jana Fr. Fanty, který u věku 67 let zesnul. Pochován jest u sv. Trojice.

Od r. 1708—10 je učitelem Tobiáš Šubrt, Anna jeho manželka. Byl Němec, jak jeho matriční zápisy o tom svědectví vydávají;¹⁶¹⁾ 1712—13 Jan Adam Kalina,¹⁶²⁾ 1714 27. list. Václav Masák. Tento jest měšťan lounský a poněvadž od 1718—25 byl učitelem na Peruci, jest možno, že v Týnci byl ještě 1717. Dokladů však o tom není.

Od r. 1719 až do 1882 byl zde rod Strachotů, jehož předek Jiljí Adam oddán byl s Rosalií Jeřábkovou z Týnce Panenského.¹⁶³⁾ Zemřel 25. dub. 1747 59letý. Po něm učiteloval syn jeho Martin, nar. 1720, zemřel 8. list. 1800 stár 80 let. Po otci následoval opět syn Josef, nar. 23. čce 1746, oddaný s Kateřinou, vdovou po Norbertu Šelkopfovi, sklenáři, rodem Grunclovou, 1782 16. října, zemřel 1809 18. led. Syn jeho Josef, 29. září 1788 nar., po něm ujal se školy, 1810 20. list. oddán s Dorotou Šillerovou, zemřel 18. ún. 1869. Poslední z učitelů Strachotů Josef, syn předešlého, narodil se 28. čce 1813 a učiteloval až do 1882 14 led. Dočkal se nové školy a odešel na odpočinek, zemřel v Lounech 30. pros. 1882 a pohřben v Týnci. Přes 162 let zastávali Strachotové, vždy syn po otci, úřad učitelský.

Škola byla z počátku až do let šedesátých o jedné třídě, potom dvoutrídni a od r. 1883 trojtrídni. Za posledního Strachoty vystrídali se tito podučitelé: Kutchan, Hornov, Červenka. Alois Kryštůfek, Ant. Hrdý (6 let), Jan Mareš (2 leta), Vladimír Klobása (6½ roku), Hoške, Hynek Nejedlý 1876, Sojka a Fr. Prykner.

R. 1819 propůjčena byla zdejší škole od Vojt. Tuscanyho, bývalého majitele velkostatku Týneckého, nynější budova školní, kterou později Vojt. Renner, potomní držitel velkostatku, obci přenechal bez náhrady. R. 1883 upravena jest pro 3. třídu a na byty učitelů.

Zatímní řídící byl Petr Gottschalk, který odešel do Pšan, a def. řídícím uč. stal se Vladimír Klobása, dříve v Senkově, 6. květ. 1882, který zde působí do dnes. Když r. šk. 1881½ oba učitelé odbývali zkoušky způsobilosti, na tu dobu docházel sem Fr. Brod, podučitel ve Vrbně.

¹⁵⁵⁾ II. 9. — ¹⁵⁶⁾ II. 26. — ¹⁵⁷⁾ II. 27. — ¹⁵⁸⁾ I. 12. — ¹⁵⁹⁾ II. 68, 70. — ¹⁶⁰⁾ I. 11, 77, 141.

¹⁶¹⁾ I. 191, 361. — ¹⁶²⁾ I. 215, 6, 9. — ¹⁶³⁾ III. 210.

Dne 1. led. 1883 vysvěcena jest škola vikářem a okr. šk. dozorcem Josefem Pelcem, farářem v Ranně. Fr. Prykner jmenován jest druhým uč. a prozatím ustanoven jest filosof Kar. Dvořák, který po roce 188³/₄ změnil své místo s Kar. Chloubou, poduč. v Senkově, jenž zde ustanoven jest definitivně. Když pak 1888 stal se správcem jednotřídní školy v Týnci Mnichově, nastoupil na jeho místo Kar. Dvořák, def. poduč. v Telcích. Počátkem 1893 odešel Fr. Prykner za správce školy do Vršovic. Kar. Dvořák obdržel 1. list. 1893 definitivu zde. Na místo Pryknerovo dostal se Jos. Šlégr, poduč. v Pochvalově, který zde způsobil dvě leta. Počátkem 1894—5 odešel do Lištan za podučitele a prozatímne ustanoven Kar. Kučera z Bilichova. Týž 1899 odešel do Toužetína. R. 1898 30. srp. jmenován zat. poduč. Alois Pechar. Def. učitelem stal se Emil Svácha 1899 1. led. Po Pecharovi přišel sem prozat. poduč. Jos. Kolář, který koncem 1901 odešel do Ročova a sem přidělen zat. poduč. Jos. Procházka 31. čce 1901. Odešel do Telec a jeho místo zaujal Lad. Řiha, absolvent učit. ústavu v Příboře, 29. srp. 1902, který zde do dnes vyučuje.

Industriální vyučování zavedeno 1883 a Vilemína Macková, choť zdejšího sedláře, vyučovala zatímne, po ní zkoušená ind. uč. Anna Heřtova a 1894 Bohumila Cechlova, která působí zde dosud.

36. Uherce.

Odškolily se od farní školy v Týnci Panenském r. 1897 a obdržely jednotřídní školu pod správou Kar. Dvořáka, dříve učitele v Týnci Panenském.

37. Vinařice.

Mají školu od obnovení fary, což se stalo 5. dub. 1723.¹⁶⁴⁾ R. 1766 byla stará škola dřevěná s povolením patrona Arnošta Karla hraběte Pachtu prodána za 45 zl. rýn. Mat. Holubovi. Asi 100 m. od této zbudována byla nová škola o jedné třídě s bytem pro učitele. Později 1797 pro nával žactva věnoval učitel svůj pokoj na síň učební, ve které vyučoval pomocník.

To trvalo až do r. 1856. T. r. byla stará budova stržena, vystavěna nová jednopatrová o dvou učebnách a bytech pro učitele i podučitele od Vojt. Kinšta, stavitele z Nových Smilovic, a 14. pros. vysvěcena od vikáře z Opočna Ignáce Nečasa. Náklad činil 5450 zl. Zem. šk. rada povolila 2. břez. 1880 rozšíření školu o třídu třetí a zároveň zavedeno vyučování ženským ručním pracím. Třetí třída byla z počátku v bytě najatém, až, když budova opět byla rozšířena, dosáhlo se zřízení čtvrté třídy. Dne 1. ledna 1889 začalo se učit ve všech čtyřech třídách.

Do 1872 chodily sem děti z Kozojed, Divic, Nových a Starých Smilovic a z Břinkova. Tento přidělen jest od té doby k Senkovu.

V staré fassi má učitel 7¹/₂ korce školních pozemků, sobotales (jako všude jinde), posvícenský koláč nejen ze jmenovaných

¹⁶⁴⁾ V. Method 1901 str. 11.

vesnic, ale i z Ročova a Třeboce a za hraní na varhany taktéž 7½ korce polí.

Podučitel měl ročně 121 zl. 35 kr. Teprv 29. ún. 1865 zvýšila mu obec služné na 200 zl., připlácejíc 107 zl. a ostatek 93 zl. dostával od učitele.

R. 1770 zařazena škola zdejší do 3. třídy platu, 1875 povýšena do 2. tř., ale novým roztríděním přišla opět do 3. tř. Nejnovější úpravou platů pozbyly třídy tyto svého významu.

Řada učitelů i podučitelů (pomocníků) není úplná. 1. Ignác Vaic 1721—4; 2. 1724—1749 4./5. Jan Jiří Kubík. 3. Jan Rokos, učitel zdejší, zemřel 1784 12. července. Nástupce Jan Gabriel 1784—6, dříve uč. ve Pcherách, Vojt. Jeřábek 1830 7. pros., stár 56 let, Jos. Lapka (nar. 1806), který zde byl pomocníkem při starém učiteli Jeřábkovi od r. 1824, obdržel školu 1831 a zemřel 29. dub. 1866. Nástupce jeho byl Václ. Tittelbach, dříve poduč. v Citolibech, který zemřel 1878 24. list. Od té doby působí zde Rud. Vohanka jakožto řídící učitel.

Pomocníci, později podučitelové a učitelové, známi jsou od r. 1824. Byli to: dotčený Jos. Lapka, po něm pamětníci uvádějí Václ. Hamousa, Václ. Šrajera, pozdějšího říd. učitele v Třeboci Ant. Ráce z Ranny, Makovce, Kutchana, kteří zde učili za učitele Lapky.

Za uč. Václ. Tittelbacha byl tu Václ. Svoboda z Lenešic podučitelem, který 1870 odešel do Ruska. Na místo jeho přišel Michal Marhan.

38. Veltěže.

Za starých dob přiškoleny byly k farní škole oborské. Děti z č. 5., 10., 13., 15. a 19., která jsou přifařena k Slavětínu, chodily do školy slavětské. R. 1881 přiškoleny vesměs do Slavětína. Teprv r. 1901, když počet dítek vzrostl, zmužila se obec a vystavěla školu, jejíž správcem se stal Václ. Tuháček, dřív uč. v Slavětíně; od r. 1904 stala se dvoutrídni.

39. Vrbno.

Ze všech farních škol Vrbno bylo nejpozdější, které mělo školu. Teprv 1755—7 Prokop Špringer, poddaný mšecký (kornhauzský), jest prvním známým kantorem. Odešel do Smolnice a tam zemřel 1805 16. ún. Posloupnost učitelů není nepřetržitá, jak ji v matrikách nalézáme, a proto nemůžeme udati, zdali Erhard Strachota 1767—77 jest jeho bezprostředním nástupcem. R. 1779 až 1787 nalézáme Jos. Špringra a od 1796—1803 Fr. Manšingra, který taktéž ustanoven jest učitelem v Smolnici. Od r. 1826 až 1843 učil tu Fr. Strachota, za něhož stará škola jest rozšířena, 1843 jmenuje se Václ. Strachota, otec nynějšího říd. uč. Eduarda Strachoty, který zde dosud působí.

R. 1859 byla škola opět rozšířena. Děkan Pixa, který ve Vrbně 52 let byl duchovním správcem, znal se velmi dobře ve všech knihách farních. Neušlo mu, že první stavba školy provedena byla úplně nákladem záduší; byl to přízemek nynější budovy a proto naléhal, by v knize pozemkové právo záduší došlo

platnosti. Ač se tomu odporovalo, slychal jsem z jeho úst, že svou prosadil. Bylo by bývalo dobře, kdyby tenkrát byli všickni duchovní pilně pročítali účetní knihy svého záduší a dle toho souhlasně jednali.

Škola vrbenská byla r. 1870 rozmnožena o druhou třídu a r. 1895 o třídu třetí.

Industriální učení zavedeno 1887 a 1895 rozšířeno ze tří na 6 hodin týdně.

Podučitelé tu byli: 1870—72 Jos. Jelínek, 1872—73 Klér, 1873—4 Vilém Strachota, 1874—6 Bedř. Verner, 1876—80 Hynek Krunt, 1880—2 Fr. Brod, 1882—6 Jan Tvrdek, 1886—8 Fr. Urma, 1888—90 Jos. Jirásek, 1890—2 Václ. Zpěvák, 1892—4 Vojtěch Vitner, 1894—6 Fr. Brabec, 1896—7 Emil Svítek, 1897 Vojtěch David a Ant. Potužil, 1898 Bohumila Strachotova, 1898—1903 Vladimír Klobása. Učitelé 1894—5 Václ. Loskot, 1895—1903 Adolf Petržílka.

40. Vršovice.

Odškolily se od farní druhdy školy v Oboře a začalo se vyučovati v jedné třídě 1. ledna 1893. Výnosem zem. šk. rady 20. srpna 1900 rozšířena jest šk. r. 1900—1 o druhou třídu.

Od počátku byl správcem školy Fr. Prykner až do 1. září r. 1899. Po něm nastoupil Fr. Mañas jako správce a později po jejím rozšíření jako řídící učitel. Za druhého učitele ustanoven jest od 1. list. 1900 Ant. Lávic. Oba dotčení působí tu až do dnes.

Studie o posledních čtyřech papežích avignonských a o jejich politických stycích s císařem Karlem IV.

Podává STANISLAV KOSAN.

(Pokračování.)

II.

Papež Innocenc VI. a císař Karel IV.

Po smrti Klimenta IV. byl zvolen dne 18. prosince r. 1352 za papeže kardinál-biskup ostijský Štěpán Aubert, jenž si dal jméno Innocenc VI. Papež tento pocházel z vesnice Montu u Beyssacu ve Francii;³⁵⁾ byl muž zběhlý v právech, moudrý, prostý, a tak stal se professorem práv v Toulousu, pak biskupem noyonským, později klermontským a od Klimenta VI. povýšen byl za kardinála-biskupa ostijského a velikého poenitentiáře. Stav se papežem, odstranil všechny přepychy z papežského dvora, kardinály napomínal k přísnému životu, zakázal hromadění církevních obročí a všem prelátům, kteří by residence nezachovávali, hrozil klatbou.³⁶⁾ Ač nepotismu prost nebyl, přece lze říci, že byl z nejlepších avignonských papežů. Do Italie, aby obnovena byla vláda papežská, poslal kardinála Aegidia Alvareza z Albornoza, jemuž podařilo se s pomocí Karla IV. ve čtyřech letech zmocnit se celého církevního státu.

³⁵⁾ Pastor, Geschichte der Päpste I., 77. n. 5.

³⁶⁾ Raynald, 1352, n. 25—30; 1353 n. 29—31.

Na žádost Karlova na počátku r. 1354, by Innocenc jej v Římě korunoval za císaře, papež odpověděl, že milerád žádosti jeho vyhoví a že jej dá korunovati kardinály. Po odchodu však poslů Karlových kardinálové ke korunovaci jmenování nebyli, ježto se mělo za to, že korunovační výprava císařova do Itálie leží ještě v daleké budoucnosti.³⁷⁾ Avšak Karel volán jsa od Guelfův a Ghibellinův, usplšil své tažení a již v říjnu r. 1354 vydal se se 300 rytíři na pochod do Itálie, ale cesta nebyla ničím jiným než pouhou cestou korunovační.³⁸⁾

Ocitnuv se na půdě italské, ihned poslal Theodoricha, biskupa modenského, k papeži, by vyslal legáty ke korunovaci. Papež již 10. listopadu jmenoval legáty Pierra de Colombiers, kardinála biskupa ostijského, pak Tayleranda de Perigord, biskupa albánského, a Quidona de Boulogne, biskupa portského, a oznámil to císaři Karlovi listem ze dne 21. listopadu, v němž nadšenými slovy výraz dal radosti své z výpravy císařovy do Itálie. Zároveň splnomocnil patriarchy cařihradského a gradského ke korunování v Miláně, kdyby snad arcibiskup milánský nechtěl vykonati korunovaci.

Karel v Itálii všelikému boji se vyhýbal, stále jen prostředkoval a tak dosáhl toho, že mezi Visconty a ligou antimilánskou bylo učiněno příměří na 4 měsíce. Po té se svolením Viscontů byl 5. ledna r. 1355 v Miláně v kostele sv. Ambrože korunou železnou korunován na království Lombardské. Odtud táhl císař Karel do Pisy, kamž 8. února přijela královna Anna s arcibiskupem Arnoštem v průvodu četného a nádherného rytířstva z Čech i z Němec, celkem asi se 4000 jezdců, a tam také po dlouhém jednání³⁹⁾ dostavil se z kardinálů pouze jediný biskup ostijský Petr jakožto plnomocník papežův. Příčina tak malé účasti byla ta, že ostatní dva kardinálové nechtěli se vydati na cestu na své útraty a papež výlohy s cestou tou spojené sám nésti nechtěl, z čehož povstaly překážky, na nichž snad i francouzské intriky měly nemalý podíl.⁴⁰⁾ Papež Innocenc, který jinak dosud ve všem ochotně vyhověl císaři Karlovi, nebyl tím vinen, leč potud, že se zdráhal kardinálům ze svého zapraviti útraty na cestu ke korunovaci. Že však osobně přál Karlovi, patrně i z toho, že svolil⁴¹⁾, aby císař sám si určil den korunovace. Spolu rozkázal biskupu ostijskému a legátu svému Aegidiu Albornozovi, by v určený den korunovali císaře Karla v Římě, při čemž jim oznámil i řád korunovační i obsah přísah z r. 1346, které měl Karel obnoviti. Mimo to dne 5. února r. 1355 splnomocnil papež kardinála-biskupa ostijského, by na všechny, kteří by korunovaci činili překážky, vyhlásil církevní tresty.⁴²⁾

Karel ustanoviv korunovaci na 5. dubna, neděli to velikonoční, vypravil se s kardinálem-biskupem ostijským Petrem v průvodu 10.000 jezdců italských mimo rytířstvo české a německé, z Pisy přes Sienu do Říma, do něhož také dne 5. dubna 1355 slavně vjel a který, byv zde s velikou okázalostí v chrámě sv. Petra korunován s manželkou svou Annou Svídnickou a složiv přísahy žádané⁴³⁾ atd., ještě téhož dne opět opustil, rychle táhna zpět do zemí svých. Jak zřejmo, Karel IV. dosud věrně splnil vše, k čemu se byl přísahami zavázal, a upřímné přátelství

³⁷⁾ Werunsky: Ital. Politik, str. 160. — ³⁸⁾ Gregorovius VI. 373.

³⁹⁾ Werunsky, I. Römerzug str. 103—108. — ⁴⁰⁾ Gottlob, str. 79.

⁴¹⁾ List papežský ze dne 31. ledna r. 1355.

⁴²⁾ Werunsky, I. Römerzug, str. 110. — ⁴³⁾ Menzel str. 8.

jeho k papeži se jeví i v tom, že kardinálovi Albornozovi, jenž po přání Innocencově měl v Itálii obnoviti papežský stát, poslal na žádost papežovu ⁴⁴⁾ ze dne 28. února r. 1355 ku pomoci 500 jezdců, s jichž přispěním, jak výše již bylo řečeno, v krátké době legát Albornozo se zmocnil celého papežského státu. Ba Karel IV. tehdy pro rozhárané poměry italské, pro neoblíbenost a malomocnost papežské vlády snadno byl by mohl šířiti císařské panství své zvláště ve střední Itálii na úkor moci papežské, než neučinil tak, an byl jednak přísahami vázán chrániti papežský stát, jednak i proto, že nechtěl se pustiti do zjevného boje s papežem; z té příčiny nechtěl nikde v Itálii moc císařskou šířiti nebo, co ztraceno, dohývati zpět, nýbrž jen to chtěl udržeti, co dosud v Itálii moc císařská byla zachovala, a proto se také Karel IV. dlouho nezdržel ve státě papežském, naopak rychlými pochody vrátil se zpět do říše své, tak že 3. července byl již v Augšpurku.

Brzy potom vydal Karel IV. na sněmích v Norimberce dne 10. ledna a v Metách dne 25. prosince 1356 tak zv. „zlatou bullu“, říšský to zákon, kterým upravoval se způsob volby krále římského, ⁴⁵⁾ aby totiž z ní v budoucnu již nevznikaly roztržky, krvavé boje a různá ztenčování císařské moci; než papež Innocenc VI. se jí protivil, poněvadž v ní nebylo zmínky o potvrzení krále římského papežem, avšak i v tomto důležitém případě brzy se opět oba mírumilovní vládci srovnali, ⁴⁶⁾ jakož pak i tehdy, kdy císař Karel IV. žádal slavným poselstvem Innocence VI., by odvolal dvě konstituce vydané papežem Klimentem V. V jedné se dovozovalo, že císařství jest závislé na papežství a že císařové jsou papežům zavázáni přísahou věrnosti. Druhá rušila rozsudek vynesený Jindřichem VII. proti Robertovi, králi neapolskému.

Císař Karel mínil, že ty konstituce vydány byly říši na škodu a na újmu cti jeho děda Jindřicha VII. Innocenc VI. nevyhověl sice žádosti Karlově, aby ty konstituce zrušil, ale dal jim ze dne 11. února 1361 ten výklad, že jimi netrpí újmy dobrá pověst císaře Jindřicha, jemuž Innocenc vzdává velkou čest; s tímto prohlášením císař Karel se spokojil.

Té doby vznikly ve Francii četné loupežnické roty, Ruptuarii zvané, před nimiž nikdo nebyl jist; tu i papež, necítě se před nimi dosti bezpečným, mnil opustiti Avignon, kterýžto úmysl svůj také oznámil listem ze dne 8. října r. 1356 císaři Karlu IV., kdež udal, že příští rok vrátí se do Říma, a zároveň prosil Karla o pomoc a ochranu. Císař Karel IV. ihned papeži pomoc poslal a spolu nařídil r. 1358 stavům arelatským, by vytáhli do boje proti Ruptuariům v Avignonsku se potulujícím.

Císař Karel IV. staral se též svědomitě o opravu mravů duchovenstva. Proto na sněmě mohučském v měsíci březnu r. 1359 konaném přítomné preláty napomínal ústně a brzo potom též písemně, aby co nejvíce pečovali o nápravu duchovenstva. Ba připojil i pohrůžku, že osvědčí-li se preláti v této tak důležité věci nedbalými, vyzve světská knížata, aby se uvázali v jejich statky a podrželi je tak dlouho, dokud by papež nerozhodl, co by se mělo s těmito statky dítí dále. ⁴⁷⁾

Zvěděv to papež Innocenc, napomínal císaře Karla listem ze dne 19. dubna r. 1359 prose, by všech přehmatů se varoval a do práv

⁴⁴⁾ Werunsky, I. Römerzug 199—201.

⁴⁵⁾ Raynald, 1356, n. 13—23. — ⁴⁶⁾ Palacký 159.

⁴⁷⁾ Palacký str. 160—162.

církve nesáhal,⁴⁸⁾ ale uznávaje zároveň horlivost a zbožnost jeho, vyzval listy ze dne 29. dubna 1359 arcibiskupy trevírského, kolínského, mohučského, bremského a salcburského, aby s veškerou horlivostí pracovali proti přepychu a rozmařilosti duchovenstva a pečovali⁴⁹⁾ o nápravu jeho. Poněvadž některá knížata a páni pohrůžky císařovy ihned se uchopili a církve v Magdebursku, Mohučsku a Kolínsku olupovali, vydal Karel IV. přísný edikt ze dne 13. října r. 1359, kterýmž takové násilí rozhodně zakázal. Vedle těchto starostí Karel IV. neupustil také od dávného svého úmyslu, by Arelatsko bylo k říši připoutáno, čehož hleděl dosáti tím, že ustanovil, by každý císař dal se korunovati vždy též na krále arelatského. S požadavkem tím vystoupil Karel r. 1360, když ho papež žádal, by zakročil proti Barnabovi Viscontimu a jiným nepřátelům kurie. Karel použiv této příležitosti, žádal zase od papeže, by uznal jeho práva královská k Arelatsku a korunoval⁵⁰⁾ atd. jej v Arlesu. Papež Innocenc VI., jak se zdá, z ohledů na Francii nedal císaři příznivou odpověď.⁵¹⁾

Proto není divu, že císař Karel stále se snažil o to, aby kurie stala se nezávislou na Francii, což mohlo nejsnáze se státi, když by se vrátila do Říma. Innocenc VI., ač r. 1356 císaři slíbil, že za nedlouho z Avignona přesídí do Říma, přece tak neučinil; chtěl snad zjednatí dříve mír mezi Francií a Anglií. Když tedy konečně r. 1360 mír v Bretigni byl ujednán, vyzval Karel papeže opět k návratu a zároveň nabízel mu pomoc a svůj průvod.⁵²⁾ Než papež dne 28. dubna 1361 císaři odpověděl, že pro tělesnou slabost a jiné příčiny nemůže se vrátiti do Říma.

A tak ze všeho, co bylo výše řečeno o politických stycích papeže Innocence VI. s císařem Karlem IV. jest patrno, že ačkoliv císař nedosáhl od Innocence splnění svých požadavků, jež týkaly se Arelatska a návratu kurie do Říma, tož přece že vzájemný poměr jejich byl vždy příznivý, ba přátelský.

Innocenc VI. zemřel dne 12. září r. 1362 po krátké nemoci marmasmem.

III.

Papež Urban V. a jeho politické styky s císařem Karlem IV.

Nedlouho po skončení obvyklých devítidenních exekvií za zesnulého papeže Innocence VI. († 12. září 1362) byl zvolen od kardinálů dne 28. října r. 1362 Vilém Grimoardi, opat od sv. Viktora v Marseille, kterýž přijav volbu za papeže, dal si jméno Urban V. Pocházel ze šlechtického rodu Grimoardů, jenž usedlý byl v Languedocu a byl synem Viléma z Grimoardi, který byl pánem Grisacu, Bellegardu a Montbelu. a Amphelisy z Montferrand; narodil se na hradě Grisacu, který jest nedaleko města Mende. Rok narození nikde nám prameny neudávají. Nicméně přece lze z následujícího určití, kdy se asi narodil:

Bzovius⁵³⁾ a Papirius Masson⁵⁴⁾ dokazují, že, když se stal papežem, čítal 53 léta a že zemřel 61letý. Villani⁵⁵⁾ a dle něho Raynald⁵⁶⁾

⁴⁸⁾ Raynald ad ann. 1359 n. 11.

⁴⁹⁾ Raynald 1359 n. 12.

⁵⁰⁾ Gottlob str. 95. — ⁵¹⁾ Ibidem str. 96. — ⁵²⁾ Gottlob, str. 96.

⁵³⁾ Bzovius ad 1370. IX. — ⁵⁴⁾ Massonus str. 300.

⁵⁵⁾ Lib. XI. cap. 26. — ⁵⁶⁾ Ann. 1362, VI.

udávají, že při zvolení svém byl starcem šedesátiletým; dle toho byl by se narodil buď r. 1302 neb 1309.

Rodiče jeho byli velmi zbožní a proto také i celé jeho vychování neslo se tím směrem: mladý Vilém — tak pokřtěn byl Urban V. — především byl veden k zbožnosti a spravedlnosti, bázni Boží a prostotě, stálosti a pravdomluvnosti. Všecky tyto vlastnosti osvojil si takovou měrou, že již ve chlapeckém věku ve všem počínání svém jevil se jako vzor budoucí dokonalosti.⁵⁷⁾

Když dospěl let jinošských, opustil domov svůj a oddal se studiím „artium liberalium“ v Montpellieru;⁵⁸⁾ pak po 4 leta poslouchal práva a theologii v Toulousu a Paříži.⁵⁹⁾ Záhy však uzrál v mysli mladého Viléma úmysl státi se řeholníkem, i vstoupil do řádu benediktinů a složiv předepsané sliby řeholní ve převorství Chiracu, byl tamtéž vysvěcen na kněze.⁶⁰⁾

Studium, v nichž pokračoval, byl oddán se zvláštní láskou a horlivostí a tak dosáhl záhy pověsti velikého učenice. Pro učenost svou, právnické vzdělání i spravedlnost zván byl „Lucerna juris“. Záhy stal se doktorem decretorum a přednášel pak jako professor občanské i kanonické právo, spolu vykládaje písmo sv. v Montpellieru a Avignoně po dvacet let, i těšil se po všechnu tu dobu hojnému počtu žáků a veliké oblibě u nich.⁶¹⁾ Při tom vedl život stále bezúhonný, zcela dle řehole sv. Benedikta, žije jen Bohu a vědě. Pro moudrost i rozsáhnost, svatost i bezúhonnost svou stal se vikářem „in spiritualibus“, nejprve v biskupství Uzésském, pak Clermontském a získal si v tomto úřadě svém jak nejvyšší spokojenost svých představených, tak i svou šlechetností, vládností a spravedlností lásku a úctu podřízených.⁶²⁾ Pro nevšední své zásluhy byl jmenován od papeže Klimenta VI. r. 1353 opatem kláštera sv. Germana v Auxerre a od Innocence VI. ve stejné hodnosti byl přesazen do kláštera sv. Viktora v Marseillu.⁶³⁾

I jako diplomat vynikl a proto byl k vyřízení důležitých církevních věcí od papeže Innocence VI. několikrát vyslán do Italie, kdež také vždy úkol sobě přidělený vykonal k úplné spokojenosti.⁶⁴⁾

Vědám a uměním zůstal vždy velice nakloněn: proto zejména štědrý byl k universitám, uděluje jim privilegia a hledě je zdokonaliti; zvláštní svou péčí v té věci věnoval universitě bolognské a pařížské.⁶⁵⁾ Umění podporoval četnými stavbami; tak dal v Avignoně rozšířiti palác papežský a vystavěl zejména onu část, jež slove Římem; při ní dal velikým nákladem pořídití překrásné sady.⁶⁶⁾ V Beauvoiru v diecési Mendské, kdež byli pochováni jeho předkové, vystavěl krásný chrám a opevnil jej vysokými zdmi jako hrad; při něm zřídil kollej kanovníků s děkanem v čele a hojně ji nadal ze statků otcovských.⁶⁷⁾ Podobnou kollej zřídil též ve Quezacu při chrámě, který též opevnil vysokými hradbami. Kromě toho ještě na přemnohých jiných místech vystavěl chrámy a opevňoval

⁵⁷⁾ Bzovius, 1370, IX. — ⁵⁸⁾ Bzovius, 1370, IX., Masson str. 300. — ⁵⁹⁾ Bzovius et Masson ibidem.

⁶⁰⁾ Bzov. ibidem, Mass. ibidem; I. vita apud Baluz, pag. 363.

⁶¹⁾ Vita I. ap. Baluz 363; Bzovius an. 1370., IX. — ⁶²⁾ Bzovius ibidem, Masson, p. 300.

⁶³⁾ Vita I. ap. Baluz. 363; Bzovius, 1370, IX.; Masson p. 300. — ⁶⁴⁾ Bzovius et Masson ut supra, Villani lib. XI. cap. 26.

⁶⁵⁾ Mas., pag. 297—298; Bzov., 1370, IX. — ⁶⁶⁾ Vita I. ap. Baluz, p. 392.

⁶⁷⁾ Vita I. ap. Baluz. p. 392.

je, by byly jisty před přepadením a oloupením.⁶⁸⁾ Když se vrátil do Říma, dal obnoviti a opravit chrám sv. Petra, sv. Jana a sv. Pavla⁶⁹⁾; také palác Vatikánský znovuzřídil a při něm založil rozsáhlou vinici a zahradu s cizími stromy a rostlinami.⁷⁰⁾ V Montpellieru založil klášter benediktinský a chrám Panny Marie nákladem 7 millionů franků a hojně nad to jej nadal.⁷¹⁾ Též v klášteře sv. Viktora v Marseillu mnoho stavěl, opravoval a daroval; i tento klášter dobře opevnil.⁷²⁾ Sv. ostatky měl ve veliké úctě, vyzdoboval je zlatem, stříbrem, i drahokameny a obdarovával pak jimi různé chrámy a kláštery; zvláště drahocenně ozdobil hlavy sv. Petra a Pavla, jež uložil ve chrámě Loretánském.⁷³⁾

Z četných darů cenných, jež dostával, kupoval bohoslužebné nádobí, krásná roucha a pak je rozdával různým klášterům a chrámům anebo podporoval jimi lidi chudé.⁷⁴⁾ Otec, který staral se také o studující, kteří byli nadáni, ale chudi; takové jinochy se zvláštní zálibou a péčí vyhledával a na své útraty posílal pak na vysoké školy. Po celou dobu svého pontifikátu na rozličných universitách stále vydržoval 1000 studujících, a to tak, že místo těch, kteří dostudovali, hned jiní nastupovali, tak že jejich počet stále obnášel 1000.⁷⁵⁾ Peněz neshromažďoval; měl-li jaké, buď jich upotřebil ke stavbám chrámů nebo k opravě a výzdobě jejich, nebo k zakládání nadací, neb k podarování chudých. Poklady papežem Bonifaciem VIII. (1294—1303) v Assissi uložené mezi kostely a chudé rozdal.⁷⁶⁾ Nejvíce peněz vynaložil na různé stavby, jichž tolik provedl, že to až k víře nepodobno.⁷⁷⁾

Prostým zůstal Urban po celý svůj život: nádhery a okázalých průvodů nemiloval; po celý život neodložil roucha řeholního a nádherná roucha papežská oblékal jen tehdy, když toho bylo nevyhnutelně potřebí, aby přílišnou prostotou neutrpěla vážnost papežská.⁷⁸⁾

A jako sám byl mravů prostých, tak usiloval, aby i okolí jeho a kněží vůbec vedli život v každém ohledu střídmy. On obnovil zase u dvora svého neporušené mravy a reformoval i nepěkný kroj dvořanů.⁷⁹⁾ V řečích i skutečích svých jevil se vždy důsledným a pravdomluvným; nikdy nelhal, nikoho nezklamal, nemluvil jinak, než jak smýšlel.

V předsevzetích svých byl vytrvalý; na čem jednou se usnesl, to také provedl, nedbaje žádných překážek:⁸⁰⁾ tak uskutečnil návrat stolce papežského z Avignona do Říma přes odpor téměř všech kardinálů i přes mocné domluvy francouzského krále; a zase vrátil se do Avignona, třebaž byl sv. Brigitou varován, učiní-li tak, že zemře.⁸¹⁾

Urban byl povahy mírné, nebyl hněvivý ani pomstychtivý; učiněná mu přiskoří snášel trpělivě a spokojoval se pouhým zadostiučiněním slovným. Vážnost a prospěch církve vždy měl na mysli a obě důrazně a neústupně hájil proti komukoliv. Proti rušitelům svobod církevních vystupoval z počátku mírně, ale vždy rázně. hroze naposledy církevními tresty, jež, když bylo potřebí, také skutečně ukládal.

⁶⁸⁾ Vita I. ap. Baluz. p. 393. — ⁶⁹⁾ Ibidem; Bzovius 1367, V.; Masson, pag. 301. — ⁷⁰⁾ Vita I. ap. Baluz. pag. 393.

⁷¹⁾ Vita IV. apud Baluz. pag. 415; Bzovius 1370, IV. — ⁷²⁾ Vita IV. ap. Bal., pag. 415.

⁷³⁾ Vita I. ap. Baluz. pag. 390 a 393; Masson, p. 301. — ⁷⁴⁾ Bzovius, 1370, IX. — ⁷⁵⁾ Vita I. ap. Baluz. p. 395; Bzovius 1370, IX.

⁷⁶⁾ Bzovius, 1370, IX. — ⁷⁷⁾ Vita IV. ap. Baluz. p. 416. — ⁷⁸⁾ Bzovius, 1370, IX. — ⁷⁹⁾ Bzovius, 1370, IX.

⁸⁰⁾ Bzovius, 1370, IX. — ⁸¹⁾ Vita II., pag. 414.

Sám jsa nad míru spravedliv, osobně, pokud bylo možno, přihlížel, aby všude byl dán právu a spravedlnosti průchod; proto vydal přísná nařízení proti lichvářům a utiskovatelům chudiny vůbec; jiným rozkazem zabránil zneužívání moci a prodajnost církevních prokurátorů a advokátů, jakož i zbytečné protahování a neslušné vymáhání rozsudků, ba on sám osobně přihlížel, aby se vše rychle a bez průtahů vyřizovalo.⁸²⁾

Jako sám vedl život bezúhonný, tak chtěl, by i kněžstvo žilo⁸³⁾ ctnostně a proto tajně povolal si skoro ze všech zemí a národů svědomité muže, kteří mu podávali spolehlivé a pravdivé zprávy o duchovenstvu: tímto způsobem zjednával si potřebnou známost o jednotlivcích a používal jí, by dobré a šlechtné kněze v dobrém utvrdil a odměnil, zlé pak aby pokáral a přinutil napravit se, k vůli čemuž posílal k nim zvláštní reformatory a visitatory.⁸⁴⁾

Také proti hromadění několika beneficí v jedné ruce vystupoval přísně a vydal v té příčině i zvláštní nařízení, jako na příklad, že zapověděl, aby nikdo v obci Pražské neměl dvě praebendy nebo dva kanonikáty;⁸⁵⁾ takovouto kumulaci zakazoval i zvláštní edikt „Horribilis“, jím vydáný.⁸⁶⁾

Také toho nestrpěl, by hodnostáři církevní byli vzdáleni od svých působišť a žili buď stále u dvoru papežského nebo bezúčelně z místa na místo se jen potulovali a tak se vyhýbali konání svých povinností; z té příčiny přísně nařídil, by každý se vrátil na své působišť.⁸⁷⁾

Dále rozkázal, aby se konaly synody provinciální, na nichž se mělo jednati o vyplenění všelikých zlořádů tu a tam v církvi se zahnízděných⁸⁸⁾; tak chtěl Urban zavést v církvi přísnou kázeň, čistotu mravů a ve všem pořádek.

Při obsazování beneficí a při povyšování k různým hodnostem počínal si velmi svědomitě a zcela nestranně: nedával místa žádné přímluvě ani protekci, nýbrž přihlížel jen a jen k zásluhám a k neporušenosti mravů.⁸⁹⁾ Nepotismu neznal; z příbuzných svých toliko dvěma udělil vysoká důstojenství: bratra svého Angelika jmenoval dne 12. prosince r. 1362 biskupem v Avignoně a pak 18. září r. 1366 povýšil jej na kardinála, a vnuka po bratru též jmenoval biskupem.⁹⁰⁾ Oba však vynikali jak vysokým vzděláním, tak i bezúhonným životem, kdežto druhí příbuzní⁹¹⁾ musili se spokojiti jen nižšími úřady. Duchovenstvu ve Francii, Italii a v zemích, jež utrpěly válkami neb jinými nehodami, snížil desátek na polovinu a přísně zároveň zakázal sběratelům desátku každé utlačování a neslušné jeho vymáhání; nová břemena neukládal, leč v nejvyšší nutnosti.⁹²⁾

Velice se také přičiňoval, aby provedl sjednocení církve východní se západní; za tou příčinou pilně vyjednával s císařem byzantským a jinými knížaty a s duchovními hodnostáři na poloostrově balkánském. Úsilí jeho podařilo se sice, že císař byzantský uznal jej za hlavu veškerého křesťanstva a tak rozkolu se zřekl, ale ke spojení obou církví přece

⁸²⁾ Vita I. ap. Baluz. pag. 394. — ⁸³⁾ Vita IV. ap. Baluz. 424. — ⁸⁴⁾ Vita I. ap. Baluz. pag. 397.

⁸⁵⁾ Balbinus, Miscellanea decadis I. lib. VI., p. 97—98. — ⁸⁶⁾ Vita I. ap. Baluz. p. 395. — ⁸⁷⁾ Bzovius, 1365, VIII. — ⁸⁸⁾ Rayn. 1365, 15.

⁸⁹⁾ Vita I. ap. Baluz. pag. 396; Bzovius 1370, 9. — ⁹⁰⁾ Vita I. ap. Baluz, p. 374 a 397. vita II. p. 401 a 405; Rayn., 1370, XXI. — ⁹¹⁾ Vita I., p. 397.

⁹²⁾ Vita I. apud Baluz. 396.

nedošlo, ač do krajin těch, ba i do Ruska a Armenie mnoho vyslal missionářů. Také o obrácení pohanů usiloval a proto k nim častěji posílal věrozvěsty, zvláště k Tatarům, ba pokoušel se i o získání židů.⁹³⁾ Proti sektářství též zakročil mocnou rukou: tak proti valdenským ustanovil censory víry,⁹⁴⁾ na beghardy upozornil biskupy a inkvisitory⁹⁵⁾ a totéž učinil i proti fraticellům.

Velmi se též snažil vzbuditi křížovou výpravu k dobytí sv. země, leč marně; nedošlo k ní, protože nadšení pro dálné křížové války dávno již u národů vyhaslo. Kdykoliv vypukl nějaký spor, Urban ihned prostředkoval a tak se snažil, aby všude vládl toužebný mír.

Tolik as bylo nutno říci o jeho životě a jeho povaze⁹⁶⁾ a nyní obraťme zraky k jeho politické činnosti, zvláště pak ku častým stykům, jež měl s císařem Karlem IV.

Urban V. byv 6. listopadu r. 1362 slavnostně korunován od kardinála megalonského Andoina Alberta, ohlásil hned příštího dne, totiž 7. listopadu t. r.⁹⁷⁾ všem vysokým církevním hodnostářům a představeným duchovních řádů své nastolení.⁹⁸⁾

Téhož dne vydal také encykliku ku všem vladařům evropským, v níž jim oznamoval své zvolení a nastoupení vlády papežské a důtklivě jim na srdce kladl, aby vládli spravedlivě, církve chránili a mezi sebou by toužebný pokoj a mír zachovávali. Takové listy byly především zaslány císaři německému a králi českému Karlu IV. — a tím právě byly zahájeny styky obou — pak králi francouzskému Janu II., Eduardu III., králi anglickému, Davidovi, králi skotskému, Petru Ukrutnému, králi kastilskému, Petru I. Přísnému, králi portugalskému, Ludvíku Velikému, králi uherskému, Kazimíru III. Velikému, králi polskému, Valdemaru IV., králi dánskému, Magnovi II., králi švédskému, Aquinovi, králi norvěžskému, Petrovi, králi cyperskému, pak předním velmožům francouzským, anglickým, španělským, vlaským, sicilským, městu Římu, obcím italským a jiným.⁹⁹⁾

Ze všech skoro zemí dostavili se poslové, by papeži blahopřáli k nastoupení vlády, po nich brzy osobně do Avignona přišli též Jan II., král francouzský,¹⁰⁰⁾ Petr, král cyperský,¹⁰¹⁾ Valdemar, král dánský,¹⁰²⁾ konečně i císař Karel IV.,¹⁰³⁾ s nímž od té doby časté měl papež styky a to jednak ve příčině sporu, který měl hned na počátku vlády své s Barnabem Viscontim,¹⁰⁴⁾ vladařem milánským, o Bolognu, jednak ve věcech výpravy křížové, o niž papež usiloval, a posléze stran návratu kurie do Říma.

Příčina a průběh tohoto dlouhého sporu mezi papežem a Barnabem Viscontim byl tento: Bologna byla roku 1352 za roční plat 12.000 zl. přepuštěna od papeže na 12 let arcibiskupu milánskému Janu Viscontimu, kterýž nemoha ji sám spravovati, ustanovil pro ni místodržitele Jana z Oleggia, jenž po smrti arcibiskupa Jana, a to za

⁹³⁾ Bzovius, 1370, IX.

⁹⁴⁾ Raynaldus 1363, 27. — ⁹⁵⁾ Rayn. 1365, 17. — ⁹⁶⁾ Srov. Magnan, *Histoire d'Urbain V.*, p. 81—90.

⁹⁷⁾ Rayn. 1362, 8 udává VI. Idus, ale nesprávně, poněvadž v listě se praví: „Ex hesterna die VIII. Idus.“ — ⁹⁸⁾ Theiner II., pag. 403.

⁹⁹⁾ Raynaldus, 1362, 9. — ¹⁰⁰⁾ Vita I. 366. — ¹⁰¹⁾ Vita II. 401. — ¹⁰²⁾ Rayn. 1363, 14. — ¹⁰³⁾ Annal. Osterh. 558; Bzov. 1363, 9; Beneš 386; Chron. de duc. Bav. 146.

¹⁰⁴⁾ Magnan, *Histoire d'Urbain V.*, p. 164—172.

nástupce jeho arcibiskupa Matka učinil se samostatným. Po smrti Matkově r. 1355 zdědil nároky na Bolognu Barnabo Visconti, kterýž háje svých nároků, ihned počal s Oleggiem boj, ve kterém když Oleggio viděl, že by podlehl, vydal r. 1360 Bolognu za náhradu kurii, která téhož ještě roku v měsíci březnu obsadila ji svým vojskem. Nad tím velice pohoršil se Barnabo a od té doby také začíná urputný boj jeho s papeži o Bolognu; boj ten protáhl se až do vlády Urbana V. a vlastně ani za tohoto papeže nebyl skončen.¹⁰⁵⁾

Ve sporu tom byl Barnabo dán do klatby a to jak od papeže Innocence VI. dne 4. listopadu r. 1360, tak po marném prostředkování se strany Karlovy i od císaře dne 29. května r. 1361. Barnabo jsa takto tísněn, uzavřel dne 21. listopadu r. 1361 mír s kurií v Castro Pandini;¹⁰⁶⁾ když však v té době právě vypukl spor mezi Karlem IV. a Ludvíkem Velikým, králem uherským, na jehož stranu se přidal Rudolf IV. Zakladatel i Kazimír, král polský, tu Barnabo vida, že za těchto okolností žádný z výše jmenovaných panovníků nemůže papeži přispěti ku pomoci, využítkoval tohoto pro papeže neutěšeného stavu věcí a ihned opět obnovil boj s kurií a to v měsíci únoru r. 1362.¹⁰⁷⁾

Kardinálu-legátovi Aegidiu Albornozevi podařilo se sice dne 16. dubna r. 1362 spojití proti Barnabovi valnou část italských knížat v mohutnou ligu,¹⁰⁸⁾ ale Barnabo přece vítězně odolával a v odporu setrval až do smrti Innocence VI.

Nástupce Innocencův papež Urban V. již jako legát měl příležitost poznati smutné poměry v Itálii, jakož i věrolomnost Barnabovu,¹⁰⁹⁾ a proto bez váhání 28. listopadu r. 1362 povolal Barnaba před svůj soud a to na den 1. března r. 1363, kterážto obeslání dal také 30. listopadu r. 1362 všude prohlásiti.¹¹⁰⁾

Král francouzský a mnozí kardinálové přimlouvali se sice za milánského vladaře, ale marně; papež neústupně trval na tom, aby Barnabo vydal nejprve veškerá dobytá místa v Bolognsku a tutéž podmínku kladl i poslům, Gualdišiovi de Lovixellis, občanu kremonskému, a Franciscolu Chaymbasilica,¹¹¹⁾ jež Barnabo do Avignona vyslal, jednak aby papeži k nastoupení vlády blahopřáli, jednak aby jednali o smír.¹¹²⁾

Do Avignona poslové ti přišli dne 17. prosince r. 1362¹¹³⁾ a ihned počali se dovolávati prostřednictvím francouzského dvoru;¹¹⁴⁾ avšak papež spoléhaje na pomoc císaře Karla, jakož i na přispění uherského krále Ludvíka a Benátčanův,¹¹⁵⁾ k nimž za tou příčinou již 30. listopadu 1362 vyslal Mikuláše Spinella, nespěchal příliš s rozhodnutím.

Vyjednávání mezi kurií a Barnabem stále se protahovalo,¹¹⁶⁾ poselstva přicházela a odcházela při stálém prostřednictvím francouzského krále;¹¹⁷⁾ k míru však nedocházelo, an papež neústupně stál na tom, by napřed Barnabo vydal dobytá místa v Bolognsku,¹¹⁸⁾ a proto zároveň

¹⁰⁵⁾ Bzovius 1368-9. 4; Huber R. 4781, Chron. Estense 492. — ¹⁰⁶⁾ Huber R. 357, Chron. di Bologna 464.

¹⁰⁷⁾ Stoy, 49. — ¹⁰⁸⁾ Villani, X. 96. — ¹⁰⁹⁾ Rayn. 1363, 1. — ¹¹⁰⁾ Baluz, Vita II. 400; Huber, R. P. 8; Rayn. 1362, 13.

¹¹¹⁾ Sozomenus, 1070; Villani, XI. 31.

¹¹²⁾ Sozomenus 1070; Villani, XI. 31.

¹¹³⁾ Theiner 1362 č. 370. — ¹¹⁴⁾ Sozomenus 1070; Villani XI. 31. —

¹¹⁵⁾ Bzovius, Urb. a I. 3.

¹¹⁶⁾ Theiner č. 374. — ¹¹⁷⁾ Ibidem; Raynaldus 1363, 1. — ¹¹⁸⁾ Ibidem.

by jednání svému důrazu dodal, počal sesilovati vojenskou svou moc¹¹⁹⁾ a to tím více, čím více poznával, že jen zbraní může býti Barnabo donucen k míru, poněvadž jeho zásadou bylo: Ego sum papa et imperator ac dominus in terris meis.¹²⁰⁾

Když po delším vyjednávání Barnabo odepřel vydání místa dobytá a nadešel den 1. března r. 1363, na který byl Barnabo před kurii povolán, tu papež nedav se již žádnými výmluvami posla Barnabova Gualdisia de Lovixellis zmásti, přes všechny přimluvy francouzského krále i četných kardinálů Barnaba dal do klatby a prohlásil jej za zbavena všech hodností, privilegií i úřadů.¹²¹⁾

Tuto bullu svou exkomunikační pak rozkazem ze dne 16. března r. 1363 dal všude, hlavně po celé Itálii, Francii a Německu vyhlásiti.¹²²⁾ Dne 4. března zpravil papež o exkomunikaci Barnabově také svého legáta v Itálii Aegidia Albornoz a vybídl jej, aby spojence vyzval¹²³⁾ k ráznému zakročení proti Barnabovi.

Zprávu o exkomunikaci podal papež také Karlovi IV. s prosbou, by proti Barnabovi co nejdříve zakročil brannou mocí. Císař, jak svrchu bylo poukázáno, koncem r. 1361 zapletl se do sporu s králem uherským Ludvíkem Velikým, králem polským Kazimírem Velikým a vévodou rakouským Rudolfem IV. Zakladatelem; papež aby zabránil válce mezi nimi, anť jinak nebylo naděje, že by Karel neb některý z těch panovníků proti Barnabovi zakročil neb účastnil se křížové výpravy, o níž Urban usiloval, jal se ihned prostředkovati.¹²⁴⁾

Za tou příčinou poslal dne 24. ledna 1363 ke dvoru císařovu i Rudolfovu Petra, biskupa z Volterry,¹²⁵⁾ a nařídil mu, aby spor hleděl urovnati a zamezil vzplanutí války,¹²⁶⁾ ve kterémž smyslu psal též, a to ještě téhož dne císaři Karlu a bratru jeho Janu Jindřichovi, markraběti moravskému; také arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic, mohučský arcibiskup Gerlach, pak Albert ze Sternberka, biskup zvěřínský a jiní ještě hodnostáři světské i duchovní byli vyzváni, aby vlivem svým spolupůsobili k míru.

V podobném smyslu psal papež i Ludvíku Uherskému, jeho matce Alžbětě i choti Alžbětě a Rudolfovi Rakouskému.¹²⁷⁾ Tomuto společnému úsilí podařilo se, že počátkem května došlo nejprve k příměří mezi Rudolfem a Karlem.¹²⁸⁾ V jednání o mír pak ještě pokračováno a to opět prostřednictvím papeže, který počátkem r. 1364 poslal ke Karlovi IV. Petra, biskupa florentského, jemuž přidán byl Guido, biskup z Acqui. Poslům těmto na počátku února r. 1364 podařilo se, že ujednán byl sjezd vladařů, kdež 10. února uzavřen konečný mír.¹²⁹⁾

Karel již před tím odvděčil se poslům papežským, jmenovav dne 2. ledna 1364 Petra z Florencie říšským knížetem¹³⁰⁾ a Quidovi z Acqui potvrdil veškerá privilegia¹³¹⁾ a udělil mu některá léna.¹³²⁾ Také papež vyslovil svou spokojenost Petrovi a nařídil mu, aby Karlovi, Rudolfovi, Ludvíkovi a Janu Jindřichovi k smíru jménem jeho blahopřál.¹³³⁾

¹¹⁹⁾ Rayn. 1362, 14; Theiner č. 372 a 373. — ¹²⁰⁾ Höfler, Avign. Pápste. pag. 49. — Spoléhal as na pomoc francouzského krále Jana II., jehož byl zetěm.

¹²¹⁾ Sozomenus 1071; Rayn. 1363, 1. — ¹²²⁾ Theiner č. 375, Chronic. di Bologna 467. — ¹²³⁾ Theiner II., č. 375.

¹²⁴⁾ Bzovius 1363, I., II. — ¹²⁵⁾ Bzovius 1363 II., Rayn. 1363 XI. — ¹²⁶⁾ Ibidem.

¹²⁷⁾ Rayn. 1363, XI. — ¹²⁸⁾ Huber 3953. — ¹²⁹⁾ Huber č. 4010. — ¹³⁰⁾ Huber č. 4002. — ¹³¹⁾ Huber č. 4008. — ¹³²⁾ Ibidem. — ¹³³⁾ Raynaldus 1364 X.

Než vraťme se k Barnabovi. Barnabo, jak bylo poukázáno, dne 3. března r. 1363 byl dán do klatby a to ohlášeno císaři. Císař však pro spor právě vylíčený zakročiti nemohl, což také oznámil papeži.¹³⁴⁾ V dubnu r. 1363 utrpěl Barnabo rozhodnou porážku od spojenců blízko Modeny.¹³⁵⁾ Papež hleděl Barnaba teď pokud možná izolovati, čehož dokladem jsou listy papežské dožeti benátskému, Amadeovi Savojskému a kardinálu-legátovi Aegidiov.¹³⁶⁾ Barnabo byv poražen, opět počal s kurií vyjednávat, a to se splnomocněným kardinálem Albornozem, než vyjednávání to brzy se opět rozbilo, poněvadž papež rozhodně žádal, aby se Barnabo vzdal všech dobytých míst v Bolognsku.¹³⁷⁾

Když Barnabo z té příčiny přerušil vyjednávání, tu papež dal hlásati proti němu kříž po Italii a Německu.¹³⁸⁾ Boj s Barnabem zatlačil do pozadí i křížovou výpravu proti nevěřícím: oznamuje papež v listě svém ze dne 11. července r. 1363 kardinálu Albornozevi, že nedá dříve hlásati kříž proti nevěřícím, pokud Barnabo nebude pokořen.¹³⁹⁾

V té době vystoupil proti Barnabovi také císař Karel, neboť měl již příměří s Rudolfem IV. Zakladatelem. Císař totiž obnovil opět klatbu říšskou nad Barnabem, zbavil jej všech úřadů a spolu zakázal každému pod ztrátou všech práv Barnabovi dále pomáhati a byl-li kdo ve službách jeho, měl během 15 dní služby ty opustiti. To bylo as oznameno po celé říši a hlavně města byla vybíduta, by Barnaba nepodporovala; takový aspoň rozkaz došel dne 25. června Norimberčanův a téhož dne také Amadea Savojského.¹⁴⁰⁾ Mimo to dne 20. července r. 1363 vydal Karel IV. rozkaz, který San de Themaria oznámil říšským vikářům v Italii, aby vojensky zakročili proti Barnabovi.¹⁴¹⁾ Nicméně k míru s Barnabem přece nedocházelo, ačkoliv i Jan, král francouzský, a Petr, král cyperský, všemožně se snažili,¹⁴²⁾ v čemž je císař Karel, Ludvík Uherský a Rudolf, vévoda rakouský, podporovali.¹⁴³⁾

Posléze císař Karel a Ludvík, král uherský, když spor mezi nimi byl vyrovnán, nabídli papeži branné zakročení proti Barnabovi, čehož ulekl se Barnabo a obáváje se, aby na sebe všecky vladaře nepopudil,¹⁴⁴⁾ opět jal se s kurií vyjednávat, a tak došlo již v srpnu k jakési úmluvě, o níž papež císaře zpravil listem ze dne 15. února 1364.¹⁴⁵⁾ Urban, aby uzavření míru urychlil, ježto Barnabo nerad vyjednával¹⁴⁶⁾ s kardinálem Aegidiem, ustanovil za legáta v Italii na místo Alborna Androina, který již 4. prosince 1363 byl od papeže splnomocněn, aby jednal o mír s Barnabem a zbavil ho klatby.¹⁴⁷⁾

Na společné tedy zakročení Karla IV., Jana, krále francouzského, Petra, krále cyperského, Ludvíka, krále uherského a Rudolfa, vévody rakouského, konečně dojednán byl mír v Bologni dne 3. března r. 1364, který pak 13. téhož měsíce byl veřejně od Androina prohlášen.¹⁴⁸⁾ Mí-

¹³⁴⁾ Ibidem 1364, XI. — ¹³⁵⁾ Matth. de Griffonibus p. 179; Rayn. 1363 III., Villani XI. 44. — ¹³⁶⁾ Stoy str. 58. pozn. 1., Theiner č. 379, 380.

¹³⁷⁾ Rayn. 1363, III., Theiner II. č. 381. — ¹³⁸⁾ Rayn. 1363, IV. — ¹³⁹⁾ Ibidem. Stoy na str. 58 nesprávně datuje list papežský 9. července.

¹⁴⁰⁾ Huber č. 3963 a 6244. — ¹⁴¹⁾ Huber č. 3968; Rayn. 1364 I.; Theiner II. č. 386. — ¹⁴²⁾ Bzovius 1363, X.; Chron. di Bol. str. 467, Rayn. 1363, V. — ¹⁴³⁾ Rayn. 1363, IV., Theiner č. II. 387.

¹⁴⁴⁾ Rayn. 1363 VI., 1364 II. — ¹⁴⁵⁾ Chron. di Bol. 470; Theiner č. 386. — ¹⁴⁶⁾ Bzovius 1363 X., Chron. di Bol. 472; Rayn. 1363 VI. — ¹⁴⁷⁾ Rayn. 1363 VI.; Vita I. p. 367. Vita II. p. 401. — ¹⁴⁸⁾ Bzovius, 1364 X., Chron. di Bol. p. 474, Matthei de Griffonibus p. 180; Rayn. 1364 III.—V.

rem tím kurie podržela Bolognu i hrady v Bolognsku a Modensku, začož měla Barnabovi během osmi let zaplatiti 500.000 zl. Barnabo dále slíbil, že papeži vydá listiny, na základě kterých si osoboval právo k vikářství nad Bolognou. Slíbil dále, že nebude již klerus utiskovati, nýbrž v právech jeho že bude ho hájiti.¹⁴⁹⁾ K tomu následovala celá řada smluv mezi Barnabem a spojenci papežskými.¹⁵⁰⁾ Papež naopak slíbil Barnabovi, že se všemožně přičiní, aby Karel IV. mu vrátil všechny hodnosti a úřady, kterých klatbou byl zbaven.¹⁵¹⁾

Tak skončen byl boj papeže s Barnabem, ve kterém doslo zajisté k hojným stykům mezi císařem Karlem a papežem Urbanem, avšak nedostatek pramenů hlavně listinných jest příčinou, že nelze styky ty důkladněji vylíčiti.

(Dokončení.)

Jak se v 16. a 17. století v Novém Bydžově ženili a vdávali.

Několik kulturních obrázků z měst. bydžovské knihy snubní vybral Dr. J. KAŠPAR.

(Dokončení.)

Známo je vůbec, jak důležitá a vážená byla druhdy ve městech řemesla a živnosti, cechovní paměti nám v hojnosti o tom vypravují. Páni z rady neradi viděli, zašla-li některá dílna. Proto zemřel-li mistr toho neb onoho řemesla, páni aby řemeslo „nepadlo“, často sami měli k tomu pozůstalou vdovu, aby si vzala svého tovaryše, byl-li hodný a „k čemu“. Někdy učinila tak vdova již sama. Tím způsobem mnozí z tovaryšů udělali štěstí. Kniha snubní nás o tom přesvědčuje na nejedné straně. Tak l. P. 1585 v úterý po hromnicích (5. února) pp. dali jsou k stavu sv. manželství poctivou vdovu pani Annu jirchárku, sousedu při městě tomto, Fabianovi, tovaryši řemesla jirchářského, za manželku.²⁶⁾

A jinde čteme: L. P. 1596 ve středu po památce sv. Víta (12. června) pp. dali jsou k stavu sv. manželství poctivou pani Dorotu, pozůstalou vdovu po neb. Petrovi Hájeckém koláři, někdy sousedu zdejším předměstským, J. M. císařové kmetičnu jím k správě náležitou poctivému mládenci Janovi Kalivodovi, tovaryši řemesla kolářského, za manželku se vši a všelijakou spravedlností její a dílem jejím vedle zákona Páně.²⁷⁾

Podobně r. 1600 v úterý v oktávě sv. Martina to jest v den památky obětování Panny Marie (21. listop.) pp. dali jsou k stavu sv. manželství Dorotu, pozůstalou vdovu po Václavovi Lašovičkovi kováři, někdy sousedu zdejším, J. M. císařové kmetičnu jím k správě náležitou, poctivému mládenci Matějovi Voříškovu, tovaryši řemesla kovářského za manželku.²⁸⁾

Ke zvláštní chvále tehdejších ženichů musíme říci, že byli pravdomluvní. nečinili se víc, než byli a nevěsty své neklamali. Tenkrátě býti i „nádeníkem“ nebylo nectí. Vždyť i nádeníci měli svůj cech a rada městská přijímala jejich zápisy ve snubní knihy a svolovala vdovám ženiti se s nimi. — Kdož by o tom pochy-

¹⁴⁹⁾ Rayn. 1364, V.; Theiner II. 387. — ¹⁵⁰⁾ Stoy 68—70, 84—87. — ¹⁵¹⁾ Rayn. 1364, V.

²⁶⁾ Městská kniha snubní str. 70. — ²⁷⁾ Tamže str. 110 b. — ²⁸⁾ Tamže str. 126 b. —

boval, usvědčí ho nadpis smluv: Kateřina Šklíbová a Jan jinak Prokop nádeník.²⁹⁾

Někdy však i po smlouvách svatebních se svatby sešlo. Stávalo se to ovšem zřídka. Než když se tak stalo, byla to zajisté věc mrzutá pro obě strany, mrzutější pro ženicha, jestliže jemu ze svatby udělali „nic“! Nedivme se potom, že rozmrzelý a pohněvaný ženich hledal zadostučinění na právě městském a že za své zlehčení hleděl se aspoň odškodniti peněžitě. I z ženichů bydžovských jeden tak učinil. Jmenoval se Melichar Karas. Poslyšme, co o něm zaznamenala městská pamětnice: L. P. 1570 v sobotu v den panátky sv. Jana Křtitele (24. června) stala se smlouva dobrovolná celá a dokonalá mezi Melicharem Karasem s jedné a Janem Opatrným se strany druhé, oběma sousedy města Nového Bydžova, taková: Jakž jest Jan Opatrný na žádost Melichara Karasa i dožádaných přátel jeho, Ludmilu, dcerku svou, jemu Melicharovi smlouvami svatebními k stavu sv. manželství zadal, ano i skrze pana Jana Dlabala z poručení a k žádosti jeho Jana Opatrného jemu Melicharovi ji za manželku dodal, jistý den k potvrzení manželstva a ke konání sňatku svatebního jemu jmenoval a když ten den přicházel, z toho nic jemu udělal. A takto aby to mezi nimi přátelským během porovnáno, skrze níže psané pány přátele dožádané porovnáno jest. Že on Jan Opatrný jemu Melicharovi Karasovi za věno i za škody 9 kop gr. čes. vyplniti však rozdílně napředně o sv. Jiljí nejprve příštím 3 kopy gr. čes., též o novém létě potom příštěm 3 kopy gr. čes. a naposledy o sv. Jiljí, když se bude psáti l. 1580, 3 kopy gr. čes. vyplniti a dodati má. A pakli by jeho Jana Opatrného v tom čase prostředkem smrti s toho světa, čehož Pane Bože uchovej, pojíti ráčil, tehda předepsanou sumu manželka anebo dědicové a držitelové statku na též termíny až do zaplacení jemu Melicharovi skládati a platiti beze všeho odporu mají. Actum ut supra v přítomnosti Kříže Rosy, Ctibora krejčího a jiných.³⁰⁾

Sňatky radních písařů místních i z měst a panství cizích.

Jen co je pravda, páni písařové uměli se oženiti pravidelně bohatě. Někdy ovšem, jak Dr. Z. Winter podotýká, posloužila k tomu vdova hodně starožitná, než panu písaři to nevadilo! Stal se pak zámožným měšťanem ve městě, brzy zanechal živnosti písařské a dal se voliti mezi purkmistry.³¹⁾

L. 1600 žení se v Bydžově Mikuláš Německobrodský, místní písař radní. Volba jeho padla též na vdovu, že ne chudou, ukazují smlouvy svatební: L. P. 1600 v pondělí po neděli devítníku (31. ledna) pp. dali jsou k stavu sv. manželství poctivou paní Ludmilu, vdovu pozůstalou po nebožt. Janovi Tichém, sousedu zdejším, Mikulášovi Německobrodskému, písaři radnímu, za manželku a po ní do dne a roku 60 kop míš. jemu jsou obvěnili. Po dni pak a po roce se všelijakou její spravedlností, kterouž má anebo potom míti bude, jemu jsou ji zadali, kromě z té vší spravedlnosti k moc-

²⁹⁾ Městská kniha pamětní I. str. 364. — ³¹⁾ Z. Winter: Kulturní obraz českých měst I.

nému vládnutí jejímu 400 kop míš. vymínili, ty aby moc měla dáti, odkázati, komuž by se jí dobře vidělo a líbilo bez překážky manžela svého. — Proti tomu Mikuláš Německobrodský jí paní Lidmile, budoucí manželce své, také do dne a do roka 60 kop míš. obvěnil a z lásky 10 kop míš. nadlepšil, po dni pak a po roce se všelijakou svou spravedlností, kterouž má a mítí bude, jí jest se zadal a zadává. Kromě z té vsí spravedlnosti 100 kop míš. sobě jest vymínil, ty aby moc měl dáti a odkázati, komuž by se mu dobře vidělo a líbilo bez překážky manželky své. — Svědky při smlouvách vedle ppův byli urození Albrecht Slánský z Doubravice a v Zechovicích a pan Martin Měnický z Červené Vsi.³²⁾

Pan Mikuláš dlouho pak písařem nezůstal, stal se v brzku osobou radní a různými obchody jedním z nejzámožnějších měšťanů.

Nástupcem v úradě měl Tobiáše Dvorského. I ten vybral si družku svého života z Bydžova, ještě když byl rodičem v Hradci Králové. Též ta byla vdova a také ne bez peněz! Poznáváme tak ze smluv svatebních: L. P. 1602 v úterý po památce sv. Víta (18. června) pp. dali jsou k stavu sv. manželství poctivou paní Reginu, pozůstalou vdovu po dobré paměti panu mistru Janovi Vrbenském, někdy měšťaninu zdejším, J. M. císařové kmetičnu jim k správě náležitou, poctivému mládenci p. Tobiášovi Dvorskému, rodiři z města Hradce nad Labem, za manželku a po ní do dne a roka jemu ze spravedlnosti její 100 kop míš. obvěnili. Proti tomu pan Tobiáš Dvorský jí paní Regině, budoucí manželce své, též do dne a roka 100 kop míš. obvěnil. Po dni pak a po roce aneb dříve dne a roku, jak se oni budoucí manželé v spravedlnosti své snesou, toho pp. při vůli jich svobodné zůstavovati ráčí. Rukojmí za věno paní nevěsty pp., za ženicha uroz. a slov. páni pan Václav Plácel z Elbingu, úřadu purkrabství kraje hradeckého písař, též města Hradce nad Labem přední radní písař, pan Jan Čenovic z Libína a jiní.³³⁾

Že bydžovské nevěsty měly asi co do přínosu dobré jméno, soudíme z toho, že i cizí písaři Bydžova si všímali a odtud si své nastávající odváděli. Tak l. P. 1595 v úterý den památný sv. Marka evangelisty Páně (25. dubna) pp. dali jsou k stavu sv. manželství poctivou pannu Dorotu, pozůstalou dcerku po dobré paměti p. Adamovi Brodském, měšťaninu někdy města Nového Bydžova, a již nyní pastorkyni pana mistra Václava Dvorského J. M. císařové sirotka jim k správě náležitého, poctivému mládenci panu Janovi Vencelinovi Boleslavskému, měšťaninu města Hradce nad Labem a úřadu purkrabství kraje hradeckého písaři mladšímu, za manželku a po ní do dne a do roka ze spravedlnosti její otcovské 80 kop míš. jemu jsou obvěnili. Po dni pak a po roce, jak se oni budoucí manželé snesou o spravedlnosti své, to se při jejich svobodné vůli zůstavuje. Rukojmí za věno nevěsty pp., za věno ženicha uroz. pan Martin Cejp z Peclínovce, primátor města Hradce nad Labem, uroz. pán Václ. Plácel z Elbingu, úřadu purkrabství kraje hradeckého písař a města Hradce nad Labem přední radní

³²⁾ Městská kniha snubní str. 132, str. 737. — ³³⁾ Tamže str. 130 b.

pisař, pan Petr Kapelle z Elbingu, pan Václav Jiskra ze Sobince, pan Jan Činvič z Libína, pan Jan ml. Libozský z Libé Hory, měšťané města Hradce nad Labem.³⁴⁾

Ba až i z Prahy přišel si do Bydžova pro nevěstu ženich pisař. Byl to urozený pán Gregor Opavský, při úřadě podkomořském pisař a při deskách zemských na hradě pražském komorník, měšťenin Nového města pražského. Pojal l. P. 1638 v pondělí po sv. třech králich (11. ledna) paní Voršilu, vdovu po Tobiášu Hubkovi Náchodském, kteráž mu 300 zl. rýn. jeden každý zlatý po 60 kr. počítaje do dne a do roka z dílu spravedlnosti její, kterou má a mítí může, věnovati ráčila.³⁵⁾

A ještě jedna dcera městská a to samotného pana primátora šla za písaře, ne sice městského, nýbrž panského. R. 1586 v úterý po obrácení sv. Pavla (28. ledna) staly se smlouvy svaatební . . . mezi slov. panem Janem Kožišníkem, měšťenínem a primátorem města Nového Bydžova, na místě panny Kateřiny, dcery jeho, s jedné a slov. panem Šimonem Baudyšem, písařem důchodním panství smidarského, a pány přáteli od obojí strany dožádaných se strany druhé a to takové, takže též pan Jan Kožišník dal jest k stavu sv. manželství pannu Kateřinu, dceru svou, témuž panu Šimonovi Baudyšovi za manželku se všelijakou její, kteráž by jí po panu otci jejich náležela, spravedlností a ji v statku svém s dítkami svými nejmilejšími jest spolčil v rovný díl. — Smlouvám těm mimo jiné přítomni byli uroz. pán Mikuláš Vojický z Nové Vsi, úředník panství smidarského, Jiřík Vadas, purkmistr města Nov. Bydžova, Tomáš Vadas, pisař radní z města Chlumce.³⁶⁾

Sňatky správců škol, bakalářů, mistrů a doktorů místních i cizích.

Je známo biblické: Není dobře člověku býti samotnému. Proto i bydžovští homines literati — mužové učení — nespokojovali se jen se samotou a v ní s knihou, nýbrž přibírali si k ní i společníci podobnou sobě — ženu —. I oni neradi bývali sami, proto, když mohli, se ženili. Přiznati pak dlužno, že bydžovští mistrové a bakaláři hráli ve městě důležitou úlohu a že zhusta povolání byli na přední místa v radě. Vzdělání, jako vždy, i tenkrát mělo svou důležitost. A vzdělání to některým z nich také pomohlo k pěkným svatbám. Několik málo ukázek dotvrdí slova naše. O mistru Janovi Vrbenském, důležité osobě radní, již výše jsme doložili.

L. P. 1583 v úterý po neděli Cantate (10. května) žení se v Bydžově jiný mistr, též později osoba radní a primátor Václav Dvorský. Jeho manželka Kateřina, vdova po Adamovi Brodském, zadala se mu se vsí spravedlností kromě jednoho sta kop.³⁷⁾ Též mistr Václav Dvorský, měšťenin a senátor města Nov. Bydžova, žení se r. 1596 v neděli po památce všech svatých (3. listopadu) podruhé a tehdy s poctivou pannou Dorotou, dcerou po dobré paměti Jeronýmu Kolouškovu, měšťanu píseckém. „Béře ji sobě za

³⁴⁾ Městská kniha snubní str. 109. — ³⁵⁾ Tamže str. 184 b. — ³⁶⁾ Tamže str. 79 b. — ³⁷⁾ Městská kniha snubní str. 57.

pravou a věrnou manželku a ji z lásky do svého domu i všelikého statku svého movitého i nemovitého, kterýž kdekoliv a na čemkoliv má aneb ještě míti z požehnání Božího může a bude, za pravou a mocnou hospodyní přijímá a ji týž statek všecken s dítkami s první manželkou splozenými i s těmi, kteréž by jim Pán Půh společně dáti ráčil, na rovný podíl zadává. Krom sobě z toho ze všeho 500 kop míš. vymíňuje a v moci své zůstavuje, tak aby je buď dotčené panně Dorotě aneb komu by se mu dobře zdálo, dáti, odkázati a s nimi vedle libezné vůle své bez překážky každého člověka činiti mohl a moc měl. Nevěsta zadala se mu též se vši spravedlností, vymínila toliko 50 kop míš. Patrně z toho, že byla chudší, za to pan mistr Václav byl boháč. ³⁸⁾

Jakou „vejchystu“ dostal bakalář Chrysogon, syn pana Vítá Patočky, když si bral l. 1601 pannu Annu Zárybnickou již jsme pověděli.

Za pana správce škol či, jak mu tehdy také v Bydžově říkali, za pana kantora nevěsty dosti rády se vdávaly. Byliť páni oficiálové školní lidé hezcí a znali pěkně mluvit. Ta, na níž oko pana kantora trvale uvázlo, bývala tomu často ráda. S ochotou tu uznáváme, že páni kantorů nebyli tak vypočítavi při svých sňatcích jako páni písaři, aspoň u nich nebývalo jmění hlavní věci. Snubní jejich smlouvy jsou také srdečnějšího a upřímnějšího rázu. Dokladem toho jsou hned smlouvy svatební, v nichž roku 1583 v úterý po památce sv. Jana Křitele Božího (20. června) pp. dali jsou k stavu sv. manželství paní Annu, pozůstalou vdovu po neb. Jiříku Holubářovi, kmetičnu J. M. císařové k správě pp. náležitou, poctivému mládenci panu Janovi, kantorovi a správci školnímu v městě tomto Novém Bydžově, za manželku se všelijakou její, kterouž má nebo míti bude, spravedlností, nic ovšem jí ani žádnému jinému nevymíňujíc, nýbrž on a paní Anna jeho pana Jana, jakožto budoucího manžela svého, do statku svého, kterýž má, za mocného hospodáře hned jest přijala a přijímá. Proti tomu on pan Jan kantor jí paní Anně, budoucí manželce své, se všelijakou svou, kterouž má anebo míti bude, spravedlností, jí se jest hned zadal a zadává, nic ovšem sobě ani žádnému nevymíňuje. ³⁹⁾

Každému srdci českému zamluví se zajisté smlouvy svatební Jiříka Medulia Dvorského, nástupce Jana kantora ve správě školy bydžovské; dýšeť z nich tolik upřímné lásky k české knize. — Slyšme jen! L. P. 1585 v úterý po sv. Matěji (26. února) pp. dali jsou k stavu sv. manželství paní Johannu, pozůstalou vdovu po nebož. knězi Duchkovi, poctivému mládenci panu Jiříkovi Dvorskému, bakaláři a správci školy města tohoto, za manželku se všelijakou její, kterouž má anebo míti bude, spravedlností vedle zákona Páně. Kromě z té vši spravedlnosti její Jakubovi, synu jejímu, jsou 50 kop míš., s lůže šatův, talířů cínových 12, mísy cínové 4, malé mísy 4, konvice cínové 3, umyvadlo cínové, moždíř, plátna lněného dvě kopy loket, bibli českou a vsecky knihy české jsou vymínil. Na to aby on pan Jiřík, budoucí manžel její, ni-žádným obyčejem se nepotahoval nyní ani na časy budoucí a věčné.

³⁸⁾ Tamže str. 121. — ³⁹⁾ Tamže str. 58.

Proti tomu on pan Jiřík jí paní Johanně, budoucí manželce své, se všelijakou, kterouž má anebo míti bude spravedlností, jí se jest zadal a zadává a to vedle zákona Páně, nic ovšem sobě ani žádnému jinému nevymínjuje.⁴⁰⁾

Pan Jiřík Medulus oženil se po smrti své ženy r. 1616 ještě jednou a vzal si nevěstu zcela chudou, za to však pannu poctivou Annu, dcerku Václava Příhody.⁴¹⁾

Stejně tak na jmění nepohlížel i Jan Dalešický, někdy sukcencor školy zdejší, jenž l. 1622 v pátek po sv. blahoslavené Trojici (27. května) vzal si paní Annu, vdovu nebohatou po Janovi Výborném krejčím a ještě jí z lásky 10 kop míš. nadlepšil.⁴²⁾

Za to dojista dobrou partii udělal pan Jan Kninský z Loun, správce školy bydžovské, jenž téhož l. 1622 ve čtvrtek po sv. Martině (17. listopadu) oženil se s Kateřinou, dcerou Jana st. Louly, kterýž, „seznavaje žádost pana Jana Kninského pojmouti dcerku jeho za manželku křesťanskou býti, zadal mu ji a po ní ze statku svého do dne i do roka 100 kop míš. věnoval.“⁴³⁾

I cizí jeden pan správce školní ty časy do Bydžova pro nevěstu zabloudil. Byl to Erazim Čáslavský, správce školní v městě Bohdanči. Tomu l. 1603 v pondělí po památce sv. Vavřince (11. srpna) pp. dali jsou k stavu sv. manželství pannu Annu, dcerku Vavřince Špalka krejčího, někdy souseda zdejšího, za manželku a to se všelijakou její, kterouž má anebo míti bude spravedlností, kromě že z ní k budoucímu jejímu vládnutí 10 kop vymínili. Proti tomu Erazim Čáslavský touž pannu Annu budoucí manželku svou, za mocnou hospodyní a hromaždnici statečku a do statečku svého, kteréhož jemu Pán Bůh po rodičích jeho v městě Pardubicích požehnati a popřítí ráčil, jest přijal a přijímá, 20 kop však si vymínjuje.⁴⁴⁾

Ty doby byl v Bydžově již také doktor lékařství pan Mikuláš Strelka, rodem z Třebíče. Svoboden přišel do Bydžova, avšak v brzku se oženil. Bral si dcerku šlechtickou a proto svatební smlouvy dály se za přítomnosti mnoha pánů urozených, téměř všichni okolní šlechtici byli při nich. Uvádíme je proto slovně: L. P. 1613 v neděli první adventní (1. prosince) na tvrzi Smidařích staly se smlouvy svatební . . . a to mezi urozeným panem Matoušem Belvicem z Belvic s jedné a slov. a učeným panem Mikulášem Štrelkou z Třebíče, měštěninem Nového Bydžova, se strany druhé a to takové, že jest dotčený pan Matouš Belvic z Belvic pannu Libuši Belvicovnu z Belvic, dceru svou, k stavu sv. manželství témuž p. Mikuláši Štrelkovi na mnohou a snažně od osoby jeho vyloženou žádost, tak tolikéž mnohé a další jeho vzácných pánů a přátel přímlyvy a vyhledávání za manželku dal a dodal. Po kteréžto panně dceři své 50 kop míš. a uroz. paní Anna Rozina Zylvarová ze Sylberštejna a Pilníkova na Žirči, Petrovicích, Domoslavcích a Smidařích z lásky za věrné služby a dobré chování 50 kop míš., čehož všeho jedno sto kop míš. v jedné

⁴⁰⁾ Městská kniha snubní str. 67 b. — ⁴¹⁾ Tamže str. 171 b.

⁴²⁾ Městská kniha snubní str. 178. — ⁴³⁾ Tamže str. 179. — ⁴⁴⁾ Tamže str. 135 b.

sumě učiní, právem věnním jak p. otec, tak paní Anna Zylvarová jsou jmenovali. Kteréžto věno těch 100 kop míš. nádepsaný pan Mikuláš Střelka jest přijal a naproti tomu panně Libuši Belvicovně z Belvic, jakožto již manželce své, třetinou výš, jakž země a království toto české za právo má, čehož všeho 250 kop míš. v jedné sumě učiní, obvěňuje. Za kteréžto věno přijaté a obvěněné strany jsou obě zaručily osobami těmito. Se strany panny nevěsty uroz. a statečný rytíř pan Myslibor Hamza Bořek ze Zábědovic a na Morašicích a Nedělišťích, pan Jan st. Dobřenský z Dobřenic a na Dobřenicích, pan Ctibor Smil Pecingar z Bydžína a na Kunčicích, pan Hynek Bořek Dohalský z Dohalic a na Dohalicích, pan Zdeněk Bořek Hamza ze Zábědovic a na Světlí, pan Václav Dohalský z Dohalic a na Zběři, pan Jan Bukovský z Hustiřan a na Mičejevě a Sedlicích, J. M. C. truksas a hejtman panství zbirovského, pan Sedech Bukovský z Hustiřan a na hradě Velehradě, pan Věněk Bukovský z Hustiřan a na Červených Poličanech, J. M. C. truksas a hejtman panství benátského, pan Jan Bernard Jestřibský z Ryzm-burka a na Syrovátce, pan Václav ml. Vratislav z Mitrovic a na Jericích, pan Heřman Vostroměřský z Rokytníka a na Vostroměři, pan Albrecht Ctibor Pecingar z Bydžína a na hradišti Heřmanovu Choustniku. S druhé strany p. Mikuláš Čeněk, p. Jakub Lancman a jiní měšťané města Nového Bydžova.⁴⁵⁾

Sňatky z rodin kněžských místních i cizích.

Ve druhé polovici XVI. století hasla hvězda víry kališné po Čechách čím dál tím víc. Novotné učení protestantské k nám z Němec vnesené a činiteli všelikými po krajinách a městech českých usilovně šířené ubírá utrakvismu půdu stále víc, až koncem XVI. století opanuje v Čechách skoro nadobro. Vlivu protestantskému podléhá i samo kněžstvo kališné, kteréž znenáhla opouští prapor utrakvismu a pluje v proudě protestanském. Kněží kališní, byť se zjevně kalicha ještě nezřekli, přestávají již v těch dobách zachovávat i povinnost bezženství, kteráž dřívějšímu kněžstvu pod obojí zůstávala posvátnou, a po příkladě duchovních lutherských se žení. Ba kněží kališných ubývá přes den a na místa jich přicházejí pak již kněží protestanští ordinovaní s počátku v Němcích ve Frankfurtě, Lipsku nebo Wittemberce. Později po majestátě r. 1609, když konsistoř pod obojí musila ustoupiti protestantské, ordinovala kněze ty konsistoř protestantská sama v Praze v Týně dvakráte do roka. Konsistoř protestantská povinnosti coelibátu neukládala. I v bydžovských knihách snubních nalézáme pro svá právě pronesená slova nejeden doklad.

L. 1583 žení se v Bydžově kněz Tomáš, farář lužecký, (Lužec, ves nedaleko Bydžova), jak dosvědčují smlouvy svatební, kteréž téhož leta v neděli v den sv. Doroty (7. února) se staly mezi slov. panem Jiřikem Dubem, měštěninem města Nov. Bydžova, na místě paní Lidmily, vdovy a dcery jeho, s jedné a s ctihodným knězem Tomášem, farářem lužeckým, a pány a přáteli od něho dožádanými se strany druhé a to takové, tak že týž pan Jiřík

⁴⁵⁾ Městská kniha snubní str. 166.

Dub dal jest k stavu sv. manželství touž paní Lidmilu, dceru svou, témuž ctihodnému knězi Tomášovi za manželku se všelijakou její, kterouž má a míti bude, spravedlností a to vedle zákona Páně. Proti tomu on ctihodný kněz Tomáš jí paní Lidmile, budoucí manželce své, se všelijakou svou, kterouž má a míti bude, spravedlností, jí jest se zadal a zadává tolikéž vedle zákona Páně, nic ovšem sobě ani žádnému jinému nevymínjuje, nýbrž jí ihned za pravou shromaždnici a hospodyní do statečku svého přijímá. Actum ut supra v přítomnosti uroz. pana Václava Měnického z Červené Vsi a v Měniku, pana Petra Kluckého z Libodřic a jiných soused. ⁴⁶⁾

Týž kněz Tomáš kolem r. 1587 zemřel. Vdova po něm paní Lidmila vdala se po třetí za Matěje, syna Víta Čeňka. O tom, jak se postarala ve smlouvách snubních o sirotka po témž knězi Tomáši, výše jsme pověděli. ⁴⁷⁾

O paní Johanně, vdově po knězi Duchkovi, též v řádcích předcházejících, když řeč byla o bakaláři Jiříkovi Dvorském, stala se zmínka.

Častěji pak námi jmenovaný měšťan Vít Patočka, otec Chrysogona bakaláře, vdává též dceru svou za kněze a to docela za p. děkana až z e Slaného. Dokladem k tomu jsou smlouvy svaatební, kteréž l. 1600 v pondělí po památce sv. Jiří (24. dubna) se staly mezi slov. panem Vitem Patočkou, měštěním města Nového Bydžova, na místě panny Anny Marie, dcerky jeho, s jedné a panem mistrem Martinem Černovickým, děkanem města Slaného, se strany druhé a to takové, tak že mu pan Vít Patočka... dal jest k stavu sv. manželství za manželku poctivou pannu Annu Marii, dcerku svou, a po ní do dne a do roka ze statku svého témuž panu mistru Martinovi 200 kop míš. obvěnil. Proti tomu p. mistr Martin Černovický jí panně Anně Marii, budoucí manželce své, 600 kop míš. též do dne a do roka třetinou výš vedle vyměření právního obvěnil a jí hned do statku svého za plnou a mocnou hospodyní ad actum smluv těchto jest přijal a přijímá. A nad to výše z lásky, kterou k ní, budoucí manželce své, má, (ač by ho Pán Bůh od smrti uchovati neráčil) polovici všech svrškův, na čem by se ti koliv najíti a vyhledati mohli, daroval a daruje. Po dni pak a po roce jak se oni dá Pán Bůh budoucí manželé o spravedlnosti a statky své s vědomím a vůlí pana otce panny nevěsty snesou, toho při vůli své svobodné zůstavili. Stalo se v přítomnosti pánův a přátel od pana otce panny nevěsty dožádaných uroz. pánů Purkhardta a pana Petra bratří vlastních Kluckých z Libodřic a na Sloupně, pana Albrechta Slánského z Doubravice a v Zechovicích, p. Voldřicha Ottmara z Holohlav, p. Martina Měnického z Červené Vsi a p. Jiříka Volanského z Volanic, všech tří při městě Novém Bydžově, a pana Jana Slánského z Doubravice a v Záhornici, pana Mikuláše Novobydžovského z Karlova, ten čas úřad purkmistrovský držícího, p. Jana st. Vadasa z Karlova, primátora města Nov. Bydžova, kteřížto výš psaní páni a přátelé dožádaní v rukojemství za věno panny ne-

⁴⁶⁾ Městská kniha snubní str. 60. — ⁴⁷⁾ Tamže str. 82b a 83.

věsty se postavili. — A za věno pana ženicha pan Šimon Okrašovský z Viškovce, p. Václ. Kozák a pan Pavel Hrochovanský, měšťané města Slaného.⁴⁸⁾

Pan děkan Martin Černovický byl, jak ze smluv těchto patrno, bohatý muž, jací tehdy mezi kněžstvem byli opravdu bilou vranou.

Než dlouho paní Anna Marie s manželem svým nepobyla. Jest již r. 1607 vdovou a vdává se podruhé téhož leta v úterý po památce sv. Alžběty (20. listopadu) za pana Václava Štětkovského, měštěná a horníka na Horách Kutnách.⁴⁹⁾

L. 1604 v úterý po svatém Martině (16. listopadu) žení se v Bydžově syn hradeckého někdy kněze Alexandra poctivý mládenec Adam Hradecký s Annou, vdovou po Janu Denkyzovi. Smlouvám svatebním přítomni byli Pavel Vobešlo, Daniel Pohuněk, osoby radní z města Hradce nad Labem.⁵⁰⁾

I dcerka cizího kněze pana děkana z Jaroměře provdala se l. 1614 ve čtvrtek po sv. Šťastném (16. ledna) do Bydžova. Byla to panna Lidmila, dcerka mnohé poctivosti hodného muže kněze Bohuslava Bepty Vysokomýtského, na ten čas pana děkana v městě Jaromíři nad Labem, a brala si za manžela Jiříka Labouna, měšťana bydžovského. Pan otec děkan obvěnil ji 80 kopami. Dal za jisté, co mohl.⁵¹⁾

Že kněží domáci, když nemusili, nechodili si pro svou nastávající jinam, patrno ze smluv, kteréž se staly l. 1515 v úterý po sv. Lukáši, evangelistovi Páně, (20. října) a to mezi panem Jeronýmem Vejdovským, pekařem a sousedem zdejším, na místě panny Magdaleny, dcerky jeho, s jedné a dvojí cti hodným knězem Petrem Grineusem Přeloučským, toho času kaplanem v městě tomto Novém Bydžově, v přítomnosti p. otce jeho pana Jana Bílého jinak Zelenky, obyvatele města Chrudimě, se strany druhé a to takové, tak že jest týž p. Jeroným Vejdovský touž pannu Magdalenu, dcerku svou, témuž dvojí cti hodnému knězi Petrovi Grineusovi na snažnou žádost jeho dal k stavu sv. manželství za manželku a to se všelijakou spravedlností, kteráž by též Magdaleně, dcerce jeho, spolčujíc ji rovným dílem s dítkami svými nynějšími i budoucími, náležela. Kromě té spravedlnosti její týž p. otec její k budoucímu vládnutí jejímu 10 kop gr. českých jest vymínil. — Pan otec Jan Bílý závázal se pak za svého pana syna ctihodného kněze Petra podobně.⁵²⁾

A ještě jedna vdova po knězi vdávala se ty doby v Bydžově. Byla to Salomena, vdova po knězi Vavřincovi, sousedu předměstském, kteráž r. 1620 vzala si poct. mládence Jakuba Pacovského a zadala se mu se vši svou spravedlností, pp. jí jen vymínil k budoucímu vlastnímu jejímu vládnutí 20 kop míš.⁵³⁾

Sňatky rodin šlechtických místních i cizích.

Těch neuvedeme mnoho. Odkazujeme tu na svůj článek „Šlechtičtí rodové v Nov. Bydžově“ v Památkách archaeologických v dílu XXI. uveřejněný, kde vše důležitější v této příčině jsme snesli.

⁴⁸⁾ Městská kniha snubní str. 124. — ⁴⁹⁾ Tamže str. 143. — ⁵⁰⁾ Tamže str. 138.
⁵¹⁾ Tamže str. 160 b. — ⁵²⁾ Městská kniha snubní str. 177. — ⁵³⁾ Tamže str. 178.

Páni šlechtici ženili se jako nešlechtici, nejčastěji, když mohli také za šlechtičny, ne-li, brali za vděk dcerkou městskou, zvláště jestliže byli ze šlechty nižší. Co do věna brali také raději víc než méně. Že dcery šlechtické, nešlo-li jinak, a to hlavně ze šlechty též malé, vdávaly se za měšťany, toho důkazem nám šlechtična panna Libuše Belvicovna z Belvic, o níž svrchu jsme četli.

Abychom však bydžovské šlechtice a erbovní pány úplně nepominuli mlčením, podotýkáme, že dcerka pana Matěje Netolického z Florentina, kteráž r. 1593 šla za pana Vítu Mezříckého, byla z nejbohatších nevěst bydžovských. Ze smluv svatebních, jež co do konceptu jsou dojista pravým vzorem, poznáme to sami: L. P. 1593 v úterý v den památný sv. Matouše, apoštola Páně, (21. září). Námi slovuťnými panem Janem st. Vadasem, mistrem Václavem Dvorským, Mikulášem Novobydžovským, pisařem radním, měšťany v městě Novém Bydžově, jakožto uvedenými otcovskými poručníky panny Kateřiny, dcery již nebožtíka pana Matěje Netolického z Florentinu, někdy měšténina města tohoto, sirotka J. M. císařové s jedné a se slov. panem Vitem Mezříckým, měšténinem a sousedem města tohoto, se strany druhé, staly jsou se smlouvy svatební celé a dokonalé a to takové, tak že táž panna Kateřina z jisté vůle Pána Boha všemohoucího a na žádost jeho pana Vítu Mezříckého s dobrovolným jejím k tomu přiznáním i také s přimluvou dobrých pánův a přátel jest jemu od nás svrchu psaných mocných otcovských poručníků dána za manželku a po ní do dne a do roka ze spravedlnosti její po panu otci jejím jí náležité 100 kop míš. věnujeme. Po dni pak a po roce se všelijakou její, kterouž má anebo míti bude, spravedlností jemu p. Vítovi Mezříckému ji zadáváme. Kromě té spravedlnosti její jí k ruce mocnému a budoucímu vládnutí 400 kop míš. vymínujeme a v moci její pozůstavujeme, aby mohla buďto za zdravého života nebo na smrtelné posteli ležíc dáti, odkázati buď manželu svému, anebo komuž by se jí libilo jinému, bez překážky jednoho každého člověka. Proti tomu on pan Vít Mezřícký ji panně Kateřině, budoucí manželce své, do dne a do roka ze spravedlnosti a statku svého, kterýž zde při městě tomto má anebo míti bude, 200 kop míš. jest obvěnil, po dni pak a po roce ve všem statečku svém, kterýž nyní má anebo míti bude, s dítkami svými nynějšími i budoucími na rovný díl spolčuje a ji hned za hospodyní mocnou na oznámený již způsob přijímá. Krom toho všeho statku svého sobě 100 kop míš. k ruce a budoucímu vládnutí anebo, komuž by se jemu libilo, dáni a odkázání vymínuje a v moci své zůstavuje. — Kteréžto smlouvy svatební pro budoucí pamět v knihy městské města tohoto ve čtyřech nedělích pořád zběhlých mají vepsány a ingrossovány býti. Actum ut supra za úřadu pana Václava Troskovce, místo pana Jana, primátora purkmistrského, držícího. Rukojmí za věno panny nevěsty páni poručníci. Za věno pana ženicha pan Jiří Kožíšek, pan Vít Patočka, Petr Pekař, Simeon Čermák, Jan Pražský a Václav Karásek páni a přátelé od ženicha dožádání.⁶⁴⁾

⁶⁴⁾ Městská kniha snubní str. 104 b.

Dojista přiznáme, přečteme-li smlouvy ty, že tehdejší bydžovský písař radní Mikuláš Novobydžovský vládl klassickým slohem právníckým.

Listiny úřední.

Tolik ukázek o dávných svatbách vybrali jsme ze zažloutlých foliantů snubní knihy. Pro úplnost chceme se ještě zmíniti o listinách, které již tehdy měly ve věcech manželských a rodinných důležitost nemalou; bylať to vysvědčení o vykonaném sněti, po případě o tom, kde se kdo rodil. — Už za těchto dob byly vydávány o vykonaném sňatku kopulační listy či, jak tenkrát tomu říkali, vysvědčení o sněti k stavu sv. manželství. Vysvědčení ta dávala buď městská rada, nebo někdy duchovní správce sám a strana dávala si je pak vložit do knih městských. Uvedeme některé toho příklady.

Vysvědčení o sněti k stavu sv. manželství Daniele lazebníka, souseda zdejšího, s Lidmilou, manželkou jeho, dcerou někdy Pavla, lazebníka starého :

L. P. 1602 v pátek po památce sv. Marka evangelisty Páně (26. dubna) Jan Košíšek, Petr Bohuslavův pekař a Řehoř Chmelovský, sousedé zdejší, jsouce před pana purkmistra a pány do rady na rathouz od Daniele lazebníka obesláni, toho od nich žádal: Poněvadž nyní časové nebezpečí jsou a lidé v nich se mění a s tohoto světa prostředkem smrti časné scházejí, aby pro budoucí dobré dítěte jeho vysvědčili, jak jest se s manželkou svou k stavu sv. manželství sešel. Kteréž osoby, jsouce lidé letiti a dobře zachovalí, tak oznámili, přijavše k svému dobrému svědomí jeden každý z nich a snesše paměti své jednomyslně: Že jim to v dobré vědomosti a paměti zůstává, že jmenovaný Daniel lazebník s Lidmilou, manželkou svou, řádně v stav manželský vstoupili, spolu se sešli a vedle nařízení církve svaté knězem pořádným oddáni byli; v témž manželství šlechetně a poctivě živi jsouce, dítky spolu zplodili, což pro budoucí věky na žádost téhož Daniele lazebníka v tyto knihy s povolením pp. poznamenáno. Actum ut supra za purkmistra Mik. Čenka.⁵⁵⁾

Někdy vydal vysvědčení o sněti duchovní spávce sám. Jedno z nich uchovala nám městská pamětnice. Neváháme je uvésti slovně:

Vysvědčení snětí manželského Havla Hlaváčka a Anny, manželky jeho, i o zplození Vavřince, syna jejich, listovní tuto vepsané:

Já kněz Václav Videman Jičinský, t. č. děkan v městě Nov. Bydžově, znám činím tímto listem všem vůbec i jednomu každému, jemuž by do rukou přišel, ano kdož by ho čtoucí slyšeti mohl, že Havel Hlaváček předstoupil přede mě s pány a přáteli svými s žádostí snažnou a křesťanskou žádaje mne, abych jej v stavu manželském s Annou, pozůstalou vdovou po neb. Adamovi

⁵⁵⁾ Městská kniha pamět. I. str. 587.

Rozumovi, stvrdil a v chrámě Páně prve ohlásil. Což znače věc býti slušnou a křesťanskou, pro zachování jich dobré poctivosti tak jsem učinil a nejprve prohlásil v církvi je, v přítomnosti lidu mnohého v chrámě Páně potvrdil, kdež mimo jinší mnohé přátele tyto za svědky, družbu a svědky měl jako Kašpara Oxa, muže starožitného, Jana Noska s manželkou jeho. Stav pak manželský že bez požehnání Božského a rozmnožení stavu manželského býti nemůže, tímž způsobem i těmto jmenovaným manželům, kteří v stav manželský vstupovali l. P. 1612 v pondělí po neděli Rogationis (28. května) t. j. v pondělí po neděli páté velikonoční lože manželského požehnání a syna jménem Vavřince na svět dáti ráčil l. 1614 v pátek před sv. Vavřincem (8. srpna), jehož kmotrové tito byli a jsou jako pan Severin Brázda spoluradní, pan Jan Sladovnik, vše sousedé, a paní Anna Zákravská, manželka pana Pavla Jirásky. — Tomu že tak a ne jinak jest, přijímám to jak k svému kněžskému svědomí, tak i sekrytem svým, jehož ve svých potřebách používám, jsem upečetil. Stalo se v domě farním v městě Novém Bydžově in Vigilia ascensionis D. N. J. Ch. in coelum (27. května) l. P. 1615. Kterýžto vpřed psaný list, tak jakž sám v sobě zní, s povolením pp. k žádosti Havla Hlaváčka pro budoucí věc v tyto knihy městské pamětní vepsán jest a zase jemu originál navrácen. Stalo se v radě v pátek po svatém Antonínu (20 ledna) l. P. 1617.⁵⁶⁾

Snad pro dějiny Mladé Boleslavě nebude bez povšimnutí vysvědčení o sněti výše již dotčeného kněze Petra Grineusa Přeloučského, který v roce 1620 byl mladoboleslavským děkanem. — Pamětnice zachovala nám je v tomto znění: L. 1620 v pondělí po sv. Antonínu (20. ledna) dvojí cti hodný kněz Petr Grineus Přeloučský, na tento čas pan děkan a správce církve Boží města Mladého Boleslava nad Jizerou, vyžádav sobě vstoupení a obeslání před pp. do rady . . . a při nich toto náležitě vyhledával, aby o jeho poctivém v stav sv. manželství s Magdalenou, manželkou jeho, jakožto vlastní dcerou slovného muže pana Jeronýma Vejvodského pekaře a Evy, matky její vlastní, měšťánina v témž městě Novém Bydžově, vstoupení i také o zplození dítek jejich v živobytosti pozůstávajících vysvědčení náležité učinili: kteréžto osoby, přijavše to na místě přísahy k svému dobrému svědomí a snesše to vše v paměti své jednomyslně oznámili, že nadepsaný dvojí cti hodný kněz Petr Grineus Přeloučský jest poctivě a řádně v stav sv. manželský s touž Magdalenou, manželkou svou posavad živou pozůstávající, vstoupil a v přítomnosti mnoha dobrých lidí v témž stavu sv. manželství vedle nařízení církve svaté v chrámě Páně skrze správce církevního pořádného t. č. kněze Václava Mathiadesa Brodeckého ve vsi Starém Bydžově potvrzení jsouce dobře se a náležitě chovali a chovají a v témž sv. manželství zůstávající, že jsou z téhož poctivého lože manželského dítky zejména Šimona, Petra, Jana, Kateřinu a Pavla živé pozůstávající zplodili, tak že o těch manželích nic odporného mluvili neumějí nežli všechno dobré a chvalitebné. — Kteréžto seznání a vysvědčení jich v knihy

⁵⁶⁾ Městská kniha pamět. I. str. 755.

tyto na žádost téhož dvojí cti hodného kněze Petra Grineusa s povolením pp. pro budoucí paměť vepsáno jest. Actum leta a dne s počátku psaného za purkm. pana Řehoře Chmelovského.⁵⁷⁾

Aby o skutečném sněti nemohlo býti pochyby, jsou někdy ve vysvědčeních těch udány okolnosti i do nejmenších podrobností. I to tam stává, kde měli manželé svatební veselí. — Tak vysvědčují pánové l. P. 1617 Janu Kryznarovi ze vsi Volešnice a Mandaleně, manželce jeho, že byli řádným knězem oddáni v přítomnosti mnoha dobrých lidí a že měli veselí svatební u nebožky uroz. paní Kateřiny Hamzové, kterouž potom měl za manželku uroz. pán Old. Ottmar z Holohlav a při městě tomto Nov. Bydžově, u kteréžto paní též Jan Kryznar že tehdáž byl za čeledína.⁵⁸⁾ Pak už dojista sňatek nebylo možno zapřít, ba ani mýlka nebyla možna.

Nebude bez zajímavosti naslouchati textu křestního listu ze XVI. století. Podíváme se jeho důkladnosti! Je to vysvědčení: Kde se Václav, syn Víta tesaře, rodil. — L. 1596 v pondělí po oktávu Tří Králův (15. ledna) Kateřina, manželka Štěpána Pýchy, souseda zdejšího, stojíc v radě to jest vysvědčila, přijavši to na místě přísahy k svému dobrému svědomí, že o tom dobrou vědomost má a v paměti zdravé jí zůstává, že Václav, syn Víta tesaře, narodil se v tom domě, v kterém nyní jest Ondřej Mrchojedský a předměstí, z matky Marty a že jest byla táž Kateřina té chvíle tu přítomná v témž domě a té hodiny, když Pán Bůh všemohoucí ráčil pomocníkem matce vlastní Václavově býti. Též Marta, manželka Martina Kalandry, v radě toho dne ut supra stojíc a to na místě přísahy k svému dobrému svědomí přijavši, to vysvědčila, že jí to v dobré paměti zůstává, že témuž Václavovi, synu Víta tesaře, Martin, syn její, vínky (jakž ten obyčej jest) v témž domě v příbytku Onřeje Mrchojedského, kde se rodil, smýval. Act. ut supra za purkm. Jiríka Vadasa.⁵⁹⁾

Na doslov ještě několik slov. Nemůžeme skončiti, abychom jich nepověděli. Vysvitne z nich, že již tehdy v XVI. století slabší pokokení silou svého jazyka překonávaly pohlaví silnější. Že nebylo tak dobře, rozumí se samo. Povstávaly z toho vády a různice tak četné, až i sama městská rada musila proti zlým ženským jazykům vydati zvláštní snesení. Byloť asi nepokojných a haštěřivých oněch sousedek tehdy v Bydžově dosti mnoho! Pro výstrahu sousedám nynějším uvádíme snesení to do slova:

Snesení pana purkmistra a pánův s pány staršími obecními i na místě vši obce města tohoto o vády a různice mezi pány sousedy i jich manželkami a po přetržení týchž nerádů jista pokuta na obojí pohlaví ustanovená, jakž níže poznamenáno jest: L. P. 1597 ve čtvrtek po sv. Michalu archandělu Páně (2. října) stalo se jisté snesení od pana purkmistra a pánův s pány staršími obecními a na místě vši obce města tohoto Nového Bydžova: Jakož jest předešle jisté snesení s panem purkmistrem pány a se staršími obecními se stalo, kdyby jaké různice a vády mezi pány sousedy v této obci buď v domích šenkovních i jinde povstaly,

⁵⁷⁾ Městská hniha pamět. str. 778. — ⁵⁸⁾ Tamže str. 757.

⁵⁹⁾ Městská kniha pamět. str. 537.

a to seznáno bylo, že by který kterému zúmyslna příčinu dal. jeho haněl a druhý ho v tom snesl, tehdy dávající příčinu že jest povinen pokuty 1 kopu gr. čes. dáti a složiti, kteráž do důchodu se obracovala a obracuje. A poněvadž v malé vážnosti takové snesení pana purkmistra pánův s pány staršími obecními u mnohých jest: Pročež pp. s pány staršími obecními takové předešlé snesení pro lepší toho jim v pamět uvedení obnovovati a toho všeho při předešlém snesení zůstavovati ráčí. Nad to výše, poněvadž i v této obci těchto časův prve neslýchané věci vády a různice a nezpůsoby (an již mužskému pohlaví téměř v ničem napřed nedadi), od některých ženského pohlaví povstaly, tak že jedna druhou svými nectnými jazyky, neobávajíce se Pána Boha všemohoucího a žádného dobrého v tom nevyšetřujíce a se neostýchajíce: tupí a haní: Protož pan purmistr a páni s pány staršími obecními pro přetržení takových vád a různic týmž ženským pohlavím a pro vzdělání v této obci dobrého řádu a pokoje též na tom jsou se snéstí ráčili, jestliže by kterákoliv manželka ze sousedů které zúmysla příčinu k vádě dala, ji haněla a peskovala a to na ni uznáno bylo, tehdy aby pokuty bez všelijaké výmluvy 1 kopu miš. dala a složila a k tomu týden ve vězení šatlavním seděla, kterážto pokuta též do důchodu obce této obrátiti se má. Však kdyby jedna druhé to hanění snesla zvláště ta, kteráž by příčiny k vádě nedala, tehdy tou pokutou povinna býti nemá. Pakli obě strany se haněly a žádá druhá nic ztrpěti a snéstí nechtěla, tehdy obě dvě tou pokutou trestány býti a ji povinny složiti budou. Kterážto snesení pamět s jistým dovolením pp. starších obecních i na místě vsí obce v knihy pamětní poznamenáno jest. Actum ut supra za purkm. p. Jana staršího Vadasa z Karlova, primátora města.⁶⁰⁾

Snad tyto nepokojné sousedy byly příčinou, že tehdejší písař městský Mikuláš Německobrodský pustil proti nim verš:

Pane Bože, dej svobodu,
mužům víno, ženám vodu! —

Svratka.

Řada obrazů z náboženských místních dějin. Napsal VÁCLAV OLIVA.

(Pokračování.)

Za 50 let nastal působením missionářův, když nová generace byla vychována, obrat, ale tajní přívrženci lutheránův a českých bratří nevy-mřeli. Dne 18. září 1749 rozřešil farář svratecký od klatby Jos. Koste-leckého, pekaře ze Svratoucha, jeho ženu Kateřinu a syna Františka, do-níž upadli, protože, jak Kostelecký uznává, „skrže několik dní choval jsem u sebe a i taky četl kniby lutriánský“ a manželka se synem poslouchali a vše schvalovali. Takových rozřešení následovalo pak v letech následu-jících stále víc a více, poněvadž již tehdy počal se dráti do vyšší spo-lečnosti duch jansenistický a lid proti kněžstvu mnohými zjevy posilován. Kněžstvo musilo zápasiti jednak s tímto novým duchem, jednak s krutými

⁶⁰⁾ Městská kniha pamět. str. 559.

okolnostmi zevnějšími a konečně i s okolnostmi politickými. Všecky tyto tři proudy byly i ve Svatce, jak svědčí zápisy o publikaci štolý, rozšíření kostela a vpádu vojenském z roku 1805.

„R. 1750 dne 21. června byla publikována taxa štolární pro celé království České k radosti světáků (saecularium), navzájem sobě srdečně pro tuto pohanu kleru gratulujících. Vyhотовena byla od světských lidí a mocí světskou (per brachium saeculare) v kancelářích přibita, čtena a na veřejných místech vyvěšena dříve, než ve známost uvedena kleru. To stalo se za nejvyššího pastýře pána a pána Jana Mořice Gustava, za generálního vikáře nejdůstojnějšího pána Antonína Vokouna, světícího biskupa, a vždy věrné metropolitní kapituly pražské kanovníka, kdy místo kancléře obsazeno nebylo a za přisedlých všech sv. theologie doktorů a vysloužilých profesorů.“

Farář Brandsteller pracoval úsilovně jak v duchovní správě tak v uspořádání své farnosti. Za něho byl „téhož roku (1750) rozšířen kostel této farnosti o dva sáhy, vybudována nová sakristie, hřbitov rozšířen znova z peněz farníků, jež kdesi uloženy byly obnosem 70 zl. 12 kr. a z kasy kostelní vzato 100 zl. Což vše když nedostačovalo, vyzvali jsme mnohé, aby pro Boha bez odměny pracovali.“

Nemalou pohnutkou zajisté k činu tomuto byl i účel, by kostel i zevnějškem se zamlouval a tak odštěpence lákal, by dobré símě pravdy v srdce jich zasíti se mohlo.

„Léta Páně 1805 v neděli první adventní po obsazení Moravy od Francouzů náhle objevili se ve Svatce 3 důstojníci francouzští²⁶⁾ právě o polednách s 36 husary, jimž pařížští říkali, mezi nimiž byli též někteří Bavoři, a tázali se, kde jsou Rusové nebo Rakušané, jichž stínu již se obávali. Jsouce úplně bezpečni, od obce svratecké ve čtvrt hodince chtěli vynutiti výpalného 300 zl. rýnských a od faráře svrateckého Františka Rothanzla oběd, koně a 50 alespoň zlatých. Protože však obec pro velikou bídu tolik sebrati nemohla, hrozili, že faráře a starostu sebou odvedou. Posléze přece spokojili se se 100 zl. papírovými. Faráři však pro jeho štědrost všechno odpustili a veškerého násilí se zdrželi až do odjezdu, jenž nastal kolem čtvrté hodiny odpoledne směrem ke Krucemburku. Po jakési bitvě u Jihlavy a u Štok přibyla sem legie císařo-královských myslivců pod vjevodcem Pikem de Burgsdorf, jež na rozličných místech kol hranic byla rozložena. Po 9 neděl ve faře bydlili důstojníci s největšími obtížemi farářovými, kdež také měl farář tu čest po třikráte pohostiti v domě svém nejjasnějšího hraběte Černína, jakožto nejvyššího jich velitele. Mimo to táhlo Svatkou mnoho pluků pěších i koňáků, kteří

²⁶⁾ O tomto příjezdu francouzských husarů činí zmínku též dr. Adámek v Č. Č. M. (1906, článek: Ruská vojska na českém východě v XVIII. a XIX. věku, str. 345 a pozn. 2., kdež však jsou některé nesprávnosti. Na př. zápis tohoto fakta nepochází od faráře Josefa Beránka, který již tehdy ve Svatce nebyl, ale od účastníka samého, faráře Rothanzla. Původní pamětní kniha svratecká, kde zápis onen se stal, se „nepohřešuje“, ale chová ve farním archivu svrateckém. Auktor tohoto článku z ní čerpal. Dodává sice druhá pamětní kniha, že passus tento pochází od faráře Beránka, ale nesprávně. Rovněž nesprávně dodává též druhá pamětní kniha, že to nebyli pařížští husaři, ale bavorští střelci. Připsal slova ta teprve farář Konopáč, který v roce 1843, t. j. po velmi dlouhé době od fakta samého přišel do Svatky a není příčiny, proč bychom očitému svědku faráři Rothanzlovi nevěřili tím více, když zprávy Konopáčovy jsou velice povrchní a nespolehlivé, jak každý může na první pohled seznati z jeho paměti, jež vepsal do farní knihy.

farní dům a stále nadobro zaujali tak, že farář po celou tuto dobu neměl ani chvílenky k práci duchovní a posléze, když vyjedli a vypili, co vyjísti a vypít se mohlo, ustanovili za své bydlo Krounu, tak že jimi jako kobyilkami velebný pan farář krounský Matěj Prokop opětne byl vyjídán. Tímto svírán a zároveň i z jiných důvodů pohnut farář svratecký zakročil r. 1808 u patrona Filipa Kinského o pensí.“

Po naznačení tří hlavních překážek, jež silně bránily kněžstvu vůbec a ve Svratce zvlášť, v naprostém a upřímném obrácení zdánlivých katolíků k církvi katolické, — vraťme se ještě k těm, kdož byli ve století XVIII. z víry podezřelí. Dne 13. března 1750 rozřešen byl od kacířstva Václ. Medek, hostinský ve Svratce, pro přechovávání kacířských knih a osob nekatolických. Byli to patrně evangeličtí predikanti a roznášeči kacířských spisův. Dne 14. pros. téhož roku rozřešen Frant. Adámek, syn Matěje Adámka ze Svratoucha, „že jsem knihy kacířské od kacířského podvodníka Jana Strčana koupil, vědomě že knihy takové přechovávati, čísti aneb jiným půjčovati jsem usiloval.“ R. 1754 rozřešení jsou Václav Suchý mladší, rychtář a hostinský a jeho manželka Alžběta, dále Josef Suchý a manželka jeho Magdalena ze Svratoucha, protože u rychtáře mnohé v nevěře podporovali a utvrzovali. Byli rozřešeni, ale pohroženo jim, bude-li se případ opakovati, že budou tělesně od úřadu trestáni (*sensibilis pænæ per brachium sæculare infligendæ*).²⁷⁾ Dne 13. září 1755 rozřešena Kateřina, dcera Václava Tvrdého z Křižánek, provdaná v Křižánkách za Josefa Vondru.

Počet z víry podezřelých rok co rok stoupal. Patrně byl to účinek nové doby provanuté jansenismem. R. 1756 dne 16. ledna a 6. února rozřešení jsou Václav Kostecký, Kateřina jeho manželka, dále Matěj Kostecký a jeho manželka Anna, Tomáš Suchý, jeho manželka Kateřina, vesměs ze Svratoucha, Mariana, manželka Václava Medka, hostinského ve Svratce, „kteří již před třemi roky“ konsistoři jako podezřelí oznámeni byli, po důkladném ve věci katolické vyučování. V březnu téhož roku rozřešení: Jan Suchý, sedlák ze Svratoucha, a Eva, vdova po Janu Pajlovi, dále Anna, vdova po Jakubovi Luňáčkovi, pocházející z Krouny, udaná konsistoři před 8 roky, která nikterak ku přijetí pravdy přistoupiti nechtěla.

Dne 10. července 1756 exkomunikováni byli z církve Josef Kostecký, pekař ze Svratoucha, a Václav Medek, hostinský ve Svratce, jako opětne v kacířství upadlí a to prvý pro kacířské knihy, jež mezi svými bratry ve Svratouchu a jinde roznášel a rozšiřoval a druhý Václ. Medek pro kupování kacířských knih. Oba od úřadu světského byli jati a voutech (mancipati) do Skutče odvedeni a před úřad postaveni. Tu ve vězení po 4 měsíce jsou držáni a po pronesení rozsudku do Prahy na dvě léta odsouzeni. Než pro válku r. 1757 s Pruskem po půl letě byli propuštěni. Oba učinili vyznání víry dne 7. září 1756 na děkanství ve Skutči.

R. 1757 v lednu znova rozřešena Kateřina, manželka Josefa Kosteckého, pekaře ze Svratoucha, která „po simulované professi na podzim minulého roku“ znova knihy kacířské šířila, „tvrdá kacířka“ (*grandis hæretica*), jež již dříve od moci světské potrestána byla 12 měsíci vězením

²⁷⁾ Nařízení královna byla vykonávána jen vlažně od úředníků, jichž ochablá vira lekala se trestů příliš přísných. Občasné pronásledování mělo zcela opačný výsledek než očekávala císařovna, rozněcovalo mysticism, sloužilo propagandě radikálních sekt deistův, abrahamitův, adamitův atd. (Denis 545.)

ve Skutči. Žena tato „hrubá (crassa), jež žádnou mocí knihy vydati nechtěla, vždy z víry podezřelá, málo pobožná, zřídka do kostela o dnech svátečních chodící, kázání téměř nikdy nenavštěvující“, nyní o pravdě poučená, zcela se změnila. Téhož roku absolvováni ještě: Václav Suchý, jeho manželka Alžběta, Frant. Gregor, Fr. Adámek, Tom. Suchý, Jos. Suchý, Jan Suchý, Václ. Kostecký, Matěj Kostecký, Anna jeho manželka, Magdalena Suchá, Anna Pajlova, Kateřina Kostecká, Anna Pantůčková, Kateřina Kostecká, Václav Medek, Jan Medek, jeho syn, Kateřina Vondrova a Frant. Kostecký „pro případ“ (ob cautelam), ježto udělena jim byla svátost bířmování.

R. 1758 rozřešen Jan Prokop ze Svratky, jenž v hospodě u Václava Medka, před dvěma cizími lidmi „ta nejšerednější slova“ o Kristu Pánu v nejsvětější Svátosti pronesl. Prokop to popíral, ale usvědčen rychtářem svrateckým u přítomnosti svědků Marie Jebasovy a Marianny, ženy Václava Medka, šenkýře, dal se na pokání. Konsistoř uložila mu cvičení po 6 neděl a pak pouť k zázračnému obrazu sv. Salvatora v Chrudimi.

Roku 1760 rozřešena Anna Barbora Suchá ze Svratouchu pro hanlivá slova o Rodičce Boží atd.

Že v poměrech právě uvedených katolickému životu hrozilo mnohé a mnohé nebezpečí, jest na blbé dni. Predikanti protestantští a jich náhonci, z nichž někteří vynikli úporností až obdivu hodnou, kazili, co s velikou námahou katolický kněz do srdce lidského pro blaho člověčenstva a lidu mu svěřeného, tehdy velice neuvědomělého a namnoze v ohledu náboženském nejrozumnější názorům hovičeho, zasil. Nedá se upříti, že tyto tajní kacíři zaujali veškeru činnost duchovenstva, vyčerpali jeho sílu, která spíše věnovati se měla na utvrzení dobré smýšlejších, a že výsledek valný se nejevil. Bylo jasno, že tajné kacířství ovládlo duše některých zcela a že nejlépe by bylo duše ty, když se nechtěly dáti upřímně poučiti, ponechati čítání Písma a čekati, až samy zmoudří. Než doba tehdejší žádala neúprosně jednotu víry a úsilí, by přesvědčení náboženského prací duchovenstva nabyli ti, kdož posud ho postrádali.

Tajné kacíře v jejich neústupnosti podporovala různá prorocství jako o králi Marokánovi, prorocství Sybillino, slepého mládence a jiné. Následkem jich lid protivil se vrchnostem a vznikly selské bouře, jež do jisté míry staly se náboženskými bouřemi. Lid se rotil, nechtěl robotovati a volal po svobodě jak od robot, tak v ohledu náboženském. Byl to výsledek proudu častěji již připomenutého jansenismu. Nastal otřes, přišla svoboda náboženská, ale lid nebyl pro ni zralý a připravený.²⁸⁾ Přišla záhy a neměla dobrých výsledků. Zplodila — blouznivce. Tolik je jisto, že patent císaře Josefa buď měl přijíti o padesát let dříve nebo o padesát let později. Kdyby byl dříve uzřel světlo světa, lid, který ještě v názorech katolických utvrzen nebyl a proto jim vzdoroval, chrámu, kázání, poučování se vyhýbal, byl by přilnul ke svým kazatelům a zůstal věren buď tradicím českých bratří nebo tradicím evangelickým. Kdyby však opakem

²⁸⁾ Patent tento, soudí správně Dr. Adámek, vnesl v život lidu poddaného nový rozruch... Nesprávnému pojímání některých míst patentu tolerančního jest přičítati, že na Hlinecku a jinde objevily se stopy zvláštní náboženské sekty adamitské, jejíž přívrženci, domnívajíce se, že se onen patent vztahuje i na jejich názory, již nezůstávali v bedlivě tajeném ústraní a neváhali veřejně projevovati názory své... Však i mezi poddanými tolerovaných náboženských vyznání nastal nový rozruch. Otázka víry se posunula zase do popředí... (K dějinám selského lidu d. c. 38.)

patent byl přišel později tedy až v roce 1848 — byl by lid nekato-lický po uklidnění poměrů vnitřních v říši rakouské a po ukončení častých dříve válek a všech svízeli s nimi spojených, vydatným působením na mladší generaci lidstva, po vymření starších zarputilců, přijal s ochotou katolictví, jež co nejdříve by mu bylo přešlo in succum et sanguinem, poněvadž jest tak lidské povaze přiměřeno a vhodno jako pravda, ježto není ničím jiným nežli pravdou samou.

Doba však pospíchala, ale přece mohla strpěti v provádění zásad náboženské svobody nějakého prodlení. Bylo by to bývalo s prospěchem ještě větším státu nežli církve. Církev mnoho tolerančním patentem neztratila; jednalo se jen o několik tisíc duší, ovšem že již dávno na stromě církve odumřelých a neužitečných; za to stát pozbyl jednoty ve víře, která jest nejlepším základem blaha časného, musil věnovati svůj zřetel i um urovnání otázky náboženské a pozbyl energie i času, jichž mu třeba bylo k provádění dalekých a obtížných cílů hospodářských, národnostních, sociálních ap. Otázka náboženská zaujala všechny hlavy státní od panovníka až po posledního úředníka vrchnostenského, znepokojila veřejný klid a rozrušila kde koho. Stát tedy utrpěl náboženskou svobodou mnohem více nežli církve.

Že tomu vskutku tak, ukázalo se jak na mnoze jinde, tak velice markantně i ve Svratce. Po vydání tolerančního patentu utvořil se sice evangelicko-reformovaný sbor ve Svratouchu, k němuž odpadlo něco duší, ale státu vznikli tu náboženští blouznivci, kteří ohrožovali veřejný řád až do r. 1848, ba ještě déle. Od církve odpadlo několik suchých listů, jež hledaly svého občerstvení, ale nenalezly, u protestantství. Církev tím se osvobodila od nemilého přítěžku a mohla volněji pracovati o spáse duší sobě věrných.

Až do r. 1848, ačkoliv 6 lidí se hlásilo, že k víře evangelicko-reformované přejde a povolení si získalo, nikdo na farnosti svratecké od katolictví neodpadl. Oněch 6, kteří se přihlásili, po vyučování, jež jim farář udílel, zůstali katolíky.

Jinak stalo se v roce 1848. Toho roku prohlásila vláda, že ten, kdo k náboženství evangelickému přestoupiti chce, již na katol. cvičení choditi nemusí. A protože dále pastoři při každé příležitosti věřící k odpadu vyzývali, ba jenom skoro stále o náboženské svobodě kázali, přihlásilo se jich ve Svratce a v okolí několik k evangelictví. Katol. farář horlivě kázal o rozeznávacích člancích věroučných a své utvrzoval ve víře. Svratoušský pastor nelenil a kde mohl, ovce do svého ovčince sháněl tak, že i mnohdy zákona platného nedbal. Z té příčiny obrátil se r. 1849 katolický farář k úřadům.

Rychmburský vrchnostenský úřad postoupil stížnost katol. faráře pastrovi ve Svratouchu. Týž pak odpověděl takto: „Slavný vrchnofiditelský ouřade! Nížeapsaný, strany dopisu slavného vrchního ouřadu od 13. dubna b. r. s ponížeností prosí a uvozuje ve známost, že ačkoliv udělením konstituce rovnoprávnost náboženství a spolkovního práva, všechny toleranční zákony padnouce, mohl se každý ku kterékoliv křesťanské společnosti přivtělit a poněvadž nenarozený zákon od 30. dubna b. r. nemůže před jeho vyjitím náboženství přestoupené vázat, a tudy po uvedení toho v známost skrze slavný vrchní ouřad mohli páni faráři jich z počtu katolíkův vymazat, následovně žaloba pana faráře Svrateckého nezasluhuje žádného

místa podporování k pronásledování těch oudů, aby k vůli němu se podle nenarozeného zákona ještě vázali. Při tom, poněvadž v provisorním tom zákoně není doloženo, zdaliž bez kolku čili jako jiná vysvědčení na třiceti krejcarovém, mají takové vysvědčení býti, kdežto přestoupení chudí těžko by si k tomu pomohli a tudy toho práva člověčenství užívat mohli, tedy ani se neví, na jakém papíře by měli to vysvědčení sobě vyzdvihnout, že oni náboženství katolické vypověděli, když se to skrze slavný ouřad p. farářem v známost uvedlo, samo sebou rozumí, že nepotřebují. Při tom všem, že níže psaný k ukřácení věci, nařídil těm oudům, aby se takovým vysvědčením zaopatřili, v známost uvozuje, Josef Šedivý, evangel. helvet. duch. správce. Ve Svratouchu 4. června 1849.

Pamětní kniha k tomu připojuje; „Kdo by dle uvedeného obsahu listu toho soudil, nevěděl by, oč vlastně jde. Jednalo se o to, zda vysvědčení o přestupu mají býti kolkována (30 krejcarů) čili nic. Katol. farář tázal se vikariátního úřadu a ten odpověděl, že posud nového nařízení nedošlo a proto že vysvědčení ta kolkovati se mají.“

Příčiněním pastora Šedivého, který ve Svratouchu po domech chodil, všude o svobodě vykládal a k přestupům lákal, někteří ve víře katol. počínali kolísati. Proto farář Konopáč pastorovi přátelsky dopsal, aby od proselytství, jakožto nezákonitého skutku, ustal. Pastor odpověděl: „Pane farář římsko-katolický! Na jejich psaní odpovídám následovně: Vědom jsa, že co konstituce ušla krom dvou domů s jejich hospodáři, s nimiž jsem musíval o potřebných věcech jednat, v žádném míšeného manželstva domu ani nebyl, leda z povinnosti, kterak tedy svádím lidi? Naše náboženství nechce nucené oudy a Barboře Otavové dalo se na rozmyšlenou. Aby pak tam nešla k nim, jak bych já jí mohl zabránit? Stranu let matka její svědčí, že je jí již 18 let a že jí opuštění svého náboženství nebrání. Já, cokoliv se jich stalo katolíčkama, žádného k sobě nepovolával. Ta jména nekřesťanská svědce, rejpal, kdo zaslouží, ať soudí a trestá Pán nebeský, který hrozí pekelným ohněm nadávajícím. I na to mnoho důkazů je, že katoličtí mužové více nutili svých manželky k přestoupení a k chodění tam do kostela (katol.), nežli evangelíci. Kolik je jich jen a kromě pár, které tam ani k úvodu nesmějí. O evangelických duchovních nemůže se to říci a dokázat, že by byli pro náboženství jen jednoho katolíčka upálili, do mučírny, do sudů strkali, věšeli, stínali, a všelijak mučili jako katolíci; z cizího národu byl ďábelský parlament v Londýně, krvavá svatba v Paříži, upálení Jana Husa a Hieronyma v Kostnici z toho pocházející třicetiletá válka a jiných hrozných příkladů, jen co na tisíce lidu pro náboženství rozmanitými a ukrutnými mukami inkvisice vrahové dominikánští, kteří po dlouhých mukách nohy slamou obložili, na řežavé uhlí kladli, aby se dobře usmazili atd. Krásný tichého P. Ježíše následovníci, an znamení učedníkův svých lásku kázal. Poučení zde mnoho potřebuje, když tu čtenářů málo, (zvláště jich drzého věstníka, kterého po obcích roznášejí) nevědí mnozí co jsou, a co obsahuje jejich náboženství, v kterém jen proto jsou, že se v něm zrodili a jejich náboženství je výdělky a peníze, a proto svátečních dnův velící rušitelové jsou z katolíkův více než z evangelíkův. Jinde kde jsou horliví křesťané v Čechách, také v hojnějším počtu navštěvují služby Boží a více se jich k evangelickému náboženství hlásí, zde to těch pár nestojí ani za to hádání a za tu práci. Ať se nechá každému svoboda jeho. Může se mno-

hému mluvit pořád, on toho přece nechápe. Darmo si přidělávají práce, nic nepořídějí. Já jsem pokoje milující jich oddaný Josef Šedivý.“²⁹⁾

Pastor Šedivý bojoval do krajnosti. Při přestupu jedné ženy z Kameniček prudce útočil na katol. církev, tak že proto byl vyšetřován jak úřadem hlineckým, tak vysokomýtským. Aby to vše farář Konopáč předešel a s pastorem se nemusil stále o víru hádati, navštěvoval občas kázání pastora v modlitebně. Pastor nebyl jist, není-li farář mezi poslouchači a proto kázal vždy zdržlivě. Za to tím horlivěji pracoval podtají, ale práce a snaha jeho neměly výsledků. Odpadů bylo velice málo.

V září 1848 vydán byl císařský patent o desátech a robotě. Svratouští evangelíci nechťeli od té doby platiti katol. faráři žádných desátků. Došlo ke sporu. Farář vymahal desátků mírně. Většina dala si říci a odvedla desátek. Za to rok následující byl horší. Veškero napomínání bylo marno. Proto kol 15. srpna 1849 dostavila se vojenská exekuce do Krouny a když tam desátek odveden, přišla do Svratoucha a Svatky. Lid nahlédl omyl a bez všelijakých výtržností konal svou povinnost.

Při náboženských změnách, jež po nových zákonech tolerančních následovaly, znamenati jest přibývání přestupů ke katolictví, kdežto odpadů bylo velice málo. Roku 1835 tři osoby konvertovaly ke katolictví, dvě ze Svratoucha a jedna z Křížánek, ježto poznaly, že katolická víra jest „lepší než helvetská a že spíše v katolictví spaseny býti mohou“, kdežto odpadla pouze jedna, nad to ještě odjinud do Svatky přibylá pro „večeři Páně, očištec a přímlyvy svatých“. R. 1836 konvertovali dva a odpadla manželka evangelíkova, protože muž k přestupu ji „přinutil“. Bohatý na přestupy byl rok 1839. Tehdy konvertovalo 15 osob a odpadly tři, a to dvě dívky před svatbou, ač za důvod uváděly, že „nemohou věřiti v 7 svátostí a modliti se za mrtvé“ a manželka evangelíkova. Z těch, kdož konvertovali, učinili tak někteří, když po delší dobu 6—8 let do katol. kostela chodili a krásou katol. bohoslužeb ke kroku rozhodnému přivedeni byli. Zajímavý jest důvod Josefa Kosteckého, hrnčíře ze Svratoucha; konvertoval, ježto „si přál jednou z Egypta vyjíti a do církve Páně vstoupiti.“

Při letech následujících stačí uvést jen čísla. Roku 1840 konvertovalo 5 osob, neodpadl nikdo; r. 1841 konvertovala 1 a odpadla 1 osoba; r. 1842 konver. 5, neodpadl nikdo; r. 1843 konver. 1, odp. 0; 1844 konv. 1, odp. 0; 1845 konv. 2, odpad. 0; 1846 konver. 1, odp. 0; 1847 žádná změna; 1848 konver. 2, odp. 0; 1849 žádná změna; 1850 odp. 1; 1851 odp. 1; 1852 konv. 2, odp. 1; 1853 odp. 1; 1854 konver. 1; 1855 konver. 2, odp. 2; 1856 konv. 1; 1857 odpadlo 6 osob, jež učinily krok ten z těchto důvodů: 4 osoby přinuceny od evang. mužů, jedna svedena od evangelického ženicha a pouze Terezie Stružinská 30 let stará, provdaná za evangelíka udala, že činila tak, ježto víra evangelická se jí líbila; r. 1858 konvert. 2 a odp. 9 osob, jež udaly, že odpadly „pro zálibu církve evang.“, ale farář si u nich poznamenal „ve skutečnosti byly přinuceny od mužů“; r. 1859 odpadly dvě ženy přinuceny od mužů a konvertoval Josef Tomášek, 29 let starý z přesvědčení; r. 1855 odpadly 2, konv. 1; 1861 odpadly 4 ženy; 1862 odp. 2; 1863 odp. 1; 1864 odp. 1, kon. 1; 1865 odp. 4, konv. 1; 1866

²⁹⁾ Dopisy p. pastora uvádím doslovně a to proto, aby se poznalo, jak uměl česky, jak vypadala jeho náboženská horlivost, jak uměl mluvit a psát o katolících atd. Zajisté všechno to charakterní rysy k posouzení náboženské konstellace v letech 1848tých!

konv. 3, odp. 2; 1867 odp. 7, konv. 1; 1868 konver. 1, odpad. 3; 1869 odp. 1; 1870 odp. 2; 1871 odp. 3; 1872 odp. 2, konver. 1; 1873 odp. 6; 1874 konv. 3, odp. 2; 1875 odp. 4, konv. 1, bez vyznání 1; 1876 konv. 3, odp. 4; 1877 odp. 2; 1878 konv. 2; 1879 odp. 1; 1880 odp. 1, kon. 1; 1881 žádná změna; 1882 konver. 6, odp. 6; 1883 odp. 1; 1884 konv. 1, odp. 1; 1885 konv. 12, odp. 1; 1886 konv. 3, odp. 4; 1887 konv. 11 osob, neodp. nikdo; 1888 konv. 7, odp. 1; 1889 konv. 5, odp. 1; 1890 konv. 6, odp. 2; 1891 odp. 3, konv. 1; 1892 žádná změna; 1893 konv. 4; 1894 konv. 2; 1895 konv. 1, odp. 1; 1896 konv. 7, odp. 5; 1897 konv. 3, odp. 5; 1898 konv. 3, odp. 0; 1899 konv. 3, odp. 4; 1900 konv. 2, odp. 1; 1901 konv. 1, odp. 1; 1902 konv. 6, odp. 2; 1903 konv. 4, odp. 0; 1904 konv. 2, odp. 1; 1905 konv. 2, odp. 0 a 1906 konv. 3, odp. 0.³⁰⁾

Příčiny, proč katolíci odpadávali, jsou téměř u všech stejny. U svobodných dívek, jichž je většina, bývá to obyčejně defloratio virginis a následující na to sňatek s evangelíkem, u jiných chudoba nebo zadlužení statku a naděje, že evangeličkou finanční tíseň mine, u provdaných nátlak se strany muže evangelíka a u mužů, jichž je nejmenší procento buď konkubínát, nebo některý jiný hlavní hřích. Za to ti, kdož z evangelíků přistupují ke katolictví, téměř všude se vyznačují náboženským přesvědčením; velmi malé procento je těch, kdož učinili tak pro sňatek.

Uvedená čísla o přestupech a odpadech jsou velmi poučná. Z nich dá se alespoň částečně dobře souditi na náboženské proudy v tom či onom roce panující, či na horlivost toho kterého jak katolického, tak protestantského duchovního. Poněvadž krajina jest hornatá a chudá, katol. duchovenstvo častěji tu se stírá a tím nemálo i pastorační práce trpí, jelikož každému knězi delší dobu studovati jest povahu lidu — jest zvláštní, řekl bych nábožensky zbožná, ale při tom potměšilá, nepřející a příliš kritizující — nežli najde tu pravou cestu k jeho srdci a duši . . .

K oživení katolicismu zavedeny byly časem i různé pobožnosti a spolky. Tak koná se tu: májová pobožnost, pobožnosti spolku k účtě N. S. Oltářní, zaveden třetí řád sv. Františka, konají se poutní průvody (na Chlumek . . .) zavedena pobožnost růžencová, založena Reiffeisenka, katolicko-socialní spolek atd.

Ze světských spolků jsou tu: dobrovol. hasičů, ochotnický spolek „Kolár“, včelařský spolek, živnostenský spolek, řemeslnická beseda, agrární družstvo, Sokol a j. Spolky tyto, až na malé výjimky, hledí na venek dodat si ráz spolků katolických či spolků, jimž náboženství a náboženské přesvědčení není věcí lhostejnou. Účastní se hromadně slavnosti Božího Těla, svátku sv. Václava a j.

Lid sám, ač chudý, a většinou ve světě dobývá si denního chleba, pro chrám Páně jeví obětavost a dobrou vůli, jak dokázáno zvláště při poslední větší jeho opravě r. 1887. Bohužel, že obětavost tato nemůže

³⁰⁾ R. 1829 patřily k farnosti Svratecké: Svratka, čítající 170 čísel 854 katolíků, 49 evangelíků reform., 3 blouznivce, 7 židů, Svratouch se 185 čísly 775 katol., 371 evangel. ref., 14 blouznivců, 2 židy, Chlumětín s 58 čísly 329 katol., 49 evangel. r., 5 židy, Cikánka s 21 domy, 114 katol., 23 evang. ref., Karlštýn se 7 čísly, 48 katol., Křižánky s 41 domkem, 134 katol., 86 ev. r. Milovy s 25 čísly, 26 katol., 121 ev. r. Heralecká huť s 5 domky, 88 katol. a Kuchyň se 6 staveními, 30 katol. a 4 ev. r. či bylo v celku ve farnosti 518 č., s 2398 katol., 703 ev. r., 17 blouznivců a 14 židy, t. j. s 3132 dušemi, kdežto v roce 1737 bylo jich pouze 851.

postačiti do kostela, jenž nesmírně trpí vlhkostí a tak i ty nejlepší a nejkrásnější předměty hynou. Je třeba, by co nejdříve postaven byl kostel nový. . . .³¹⁾

* * *

S náboženským životem katolíků svrateckých úzce souvisely i mnohé události, které byly sice významu pouze místního bez dalšího vlivu na širší veřejnost, ač ani jim zvláštní zajímavosti a zvláštního rázu upřítí nelze. Jeť známo z duševní dílny lidové a vnitřního procesu lidské duše, že místní události buď život náboženský podporují nebo zadušují a opakem, že místní události jsou odleskem náboženského života a smýšlení. Z událostí těch uvádíme jen některé z doby novější.

Dne 22. října 1843 vypukl oheň v čísle 140 neopatrnosti domácích. Shořelo celkem 6 domů i s hospodářskými staveními. Fara i kostel byly u velikém nebezpečí, jednak pro blízkost ohně (as 50 kroků ve vzdáli) jednak, že vítr táhl ve stranu tu. Lidé obětavě chrám i faru od pohromy chránili.

R. 1844 stržen byl uprostřed náměstí dřevěný domek čís. d. 10., který byl obýván od mydláře. Tím náměstí bylo rozšířeno, upraveno a r. 1845 vydlážděno. R. 1846 zřízena uprostřed kašna. Starosta města Jos. Tuček daroval kostelu několik kamenů, z nichž pořízeny jsou shody do kostela. Téhož roku dlážděna cesta k faře a spravena cesta k Chlumétínu. Poněvadž náměstí po zboření domku uprostřed působilo pustotou, navrhl farář Fr. Konopáč městu, by uprostřed náměstí postavena byla socha buď sv. Jana Nep. nebo sv. Václava a vsazeny kol čtyři lipky. Návrh byl přijat.

Dne 5. pros. 1847 zvolen starostou města František Novotný z čís. 22. od Karla Košťála, vrchního z Rychmburka. Starosta Tuček pro stáří svého úřadu se vzdal.

V měsíci březnu 1848 povstalo politické vření. Téhož roku dne 26. března, t. j. 4. neděli v postě na návrh vrchního rychmburského Karla Košťála a k žádosti starosty Františka Novotného oslavena byla konstituce. V 10 hodin shromáždily se cechy a měšťanstvo u starosty města. Cechy s prapory a svícemi a červenobílými stuhami začaly průvod; pak šlo měšťanstvo a starosta provázen hudbou a konečně lid. V kostele kázal farář o konstituci a svobodě, jež není nevázaností, ale upřímnou láskou a příchýlností k panovnickému rodu a záleží v poslušnosti zákonů, ve věrném plnění povinností k sobě, k Bohu a k panovníkovi. Pak následovala mše sv. za střelby z hmoždířů a „Te Deum“.

Jinou událostí, jež rozvířila jinak klidnou Svratku, bylo oblehání Prahy Windischgrätzem. Ve středu po svátcích svatodušních, když farář šel ze školy, kupilo se na náměstí svrateckém ohromné množství lidí. Došla totiž do Svratky zvěst, že Windischgrätz stíhají na Prahu, v Praze vypukla revoluce, a venkov musí Praze pomoci. Strojila se národní garda.

³¹⁾ O rozšíření kostela jednalo se za faráře Konopáče, později každoročně konstatováno při visitacích, že kostel počtu farníků nevyhovuje, je vlhký, nezdravý atd., že potřebuje tedy důkladné opravy či raději sbourání a postavení chrámu nového. V tom smyslu zakročil i farář Alois Doubravský v r. 1903, ale patronátní úřad odpověděl, aby farář založil ve farnosti zvláštní fond pro stavbu tu. Pamětnice z péra tékož Al. Doubravského k tomu dodává: „Velmi dobrá rada, ale kde mezi chudými obyvateli sbíratí dostatečný fond. Vykonal několikrát do roka kostelní sbírku, která by vydala asi 16—20 K, kam by stačilo, když třeba nejméně 80.000 K. Tak za 100 let! A ještě by se duchovní pro stálou žebrotu farníkům omrzeli.“

Jakýsi křečej z Chrasti přišel do Svratky a vybízel sousedy, by se připravili, že potáhnou na Prahu. Z Chrasti národní garda že staví se pro svrateckou a kdyby Svratečtí nechtěli jíti, že násilím je přinutí. Farář lidu vše vysvětlil a víceméně všecky upokojil.

R. 1854 dne 21. srpna od Německého Brodu ubíral se Svratkou na generální visitaci do Žďáru biskup brněnský hrabě Antonín Schaffgotsch. Město Svratka s farářem a starostou v čele uvítali jej u Cikánky na hranicích Čech a Moravy a doprovodili za zvonění a střelby k hranicím farnosti Heralecké.

* * *

Mimo polní hospodářství, jež ovšem je nevydatné a sporé, zaměstnává se obyvatelstvo Svratecké různými řemesly. Za stará kvetlo v okolí sklářství a dobývání železa, jakož i hrnčířství. V nové době přistoupilo obuvnictví, klempířství a pilníkářství.

Svratečtí hrnčíři měli své výsady a předpisy od krále Vladislava II., dle nichž jen způsobili a dobře řemesla hrnčířského znali mistři a žádní „cizoložníci, zloději, kostkáři, lháři a pankharti“ mohli konati řemeslo a vyráběti dílo slušné a příhodné, je na trzích vykládati a prodávati a i pánům na hrádky a zemanům do dvorů nositi. K tomu dokládá Nečas: „Bohužel nevynikli nijak mistři nynější nad dovedné předky své a na kruhu nožkou točeném hnětou stále jen obyčejné, často ani nepolévané a jen všelijak vypálené jedno i dvounohé dojíčky, mísy a misky, poklice a květníky, které cíle příslušnictvo Svratecké také vozem, však hlavně trakařem po širých končinách českých i po družné Moravěnce osobně rozváží.“

* * *

O duchu náboženském svědčí zajisté nemálo i veliká účast při misích v r. 1899 a obnově jich r. 1901, též při generální visitaci r. 1900. Kříže kol města i v přifařených vesnicích udržují se ve vzorném pořádku. Lid rád a hojně čítá katolické knihy a časopisy; pilně navštěvuje chrám a častěji v roce přijímá — na malé výjimky — sv. svátosti. A je toho třeba, poněvadž styk jeho s evangelií v životních potřebách nutně vyžaduje, by byl ve víře pevný, stálý a aby jeho náboženské přesvědčení neznačilo se ani stínem kolísavosti.

K evangeliím je obyvatelstvo celkem snáselivo. Nikdy ani nejmenším nedává na jevo nějakého opovrhování jimi pro víru. Než, ač je snáselivo, přece, začne-li se tupiti jeho po otcích zděděná víra, ujímá se jí energicky a rozhodně tak, že třeba i rozvahy a napomenutí, aby nepřekročovalo meze mírnosti. Tak na př. když sociální demokraté v r. 1897 usilovali o vlákání jeho ve svůj proud a řečník nedobře o katolictví se vyjadřoval, bylo třeba rázného zakročení rozumných a rozvážných občanů, aby drzou provokaci tuto neodměnilo na místě.

Hovory náboženské zejména v době zimní na „besedách“ se vedou velice často a lid tak názory svoje vytřibuje. Týž v kázání kněze hledá vždy poučení, chce proniknouti k jádru pravdy a rád se dává poučovati o přednostech katolictví před protestantismem. Příbytky své vyzdobuje hojně svatými obrazy a kříži; světských obrazů netrpí. V nemoci rád přijímá sv. svátosti a mnohý i častěji. Štvanice proticírkevní (husitské atd.) nedocházejí u něho ohlasu. Styk s protestanty vytřibil cit jeho pro pravdu a krásu naší sv. víry i církve. Na kněžích žádá, aby vynikali nad

pastory životem, vědou, vzděláním, krátce celým chováním. Nové proudy vnikají v jeho střed pomalu, zdoluhavě a kde se ujmou, hned se nevytratí. Slovem je to lid horský, neústupný, pevný, vytrvalý a svůj jak v životě veškerém, tak zvláště v životě duševním. (Pokračování.)

Klášter „Vallis Mariae“ v Oslavanech.

Kapitola z moravské monasteriologie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

Oslavany jsou úhledné městečko po obou březích řeky Oslavy, 5 km. severozápadně od Ivančic. Mají vrchnostenský zámek, jenž stojí na místě bývalého kláštera panen cisterciánek, ba částečně ještě budovy jsou v něm zachovány. Zámecká kaple Panny Marie v nynější podobě byla vystavěna v dobách, kdy klášter již byl zanikl, ale zbudována byla na základech původní klášterní kaple románské. Zámek a kaple jsou poslední zbytky bývalého panenského kláštera šedivého řádu, který těšil se druhdy slušné pozornosti na Moravě.

Klášter zvaný údolím Mariiným založila zámožná měšťanka znojemská Helvidis krátce před r. 1225 na pozemku, který byl původně majetkem benediktinského opatství v Třebíči. Zakladatelka byla asi rodu šlechtického.¹⁾ Skryté údolí na ohbí řeky Oslavy se jí zalíbilo tak, že neváhala vyjednávat s opatem trebičským Lukášem, aby jí statek oslavský dal pro zamýšlený klášter směnou za její zboží Horku,²⁾ které jí k tomu konci postoupil vnuk její Hartleb.

První pro klášter vydaná listina zachovala se v moravském monastiku v archivě rajhradském. Nese datum 26. června (VI. Kalendaris Julii) r. 1225. Přemysl Otakar I., král český, potvrzuje touto listinou záměnu zboží Horky za Oslavany a potvrzuje klášteru již ku cti Panny Marie založenému osady Přibyslavi a Martinice, které mu zakladatelka darovala, a osvobozuje jej ode všech dávek a daní královských a nařizuje, aby klášter užíval všech výsad a práv, jaká sluší klášteru velehradskému téhož řádu cisterciáckého. Na listině jsou mezi svědky podepsáni také apoštolský legát Konrád, biskup od sv. Rufíny, biskup pražský Peregrin a olomucký Robert, opat strahovský Petr, litomyšlský Valter a probošt velehradský Arnold.³⁾

Jinou listinou z téhož dne a roku potvrzuje směnu statků Horky a Oslavan i dar vsí Přibyslavi a Martinic papežský legát Konrád. Nařizuje zároveň, aby vnuk Helvidin Hartleb nijak ohledně Horky kláštera trebičského neobtěžoval, potvrzuje klášteru privileje velehradské a bere jej do své apoštolské stolice ochrany. Kdyby však snad opat trebičský nynější nebo některý jeho nástupce chtěl

¹⁾ Nobilis matrona domina Helvedis de Znoym, čteme o ní k r. 1225 C. d. M. II., 167 č. 164. Illustris matrona se sama zove. C. D. M. II., 170 čís. 166.

²⁾ Zaniklá osada u Třebíče; nyní je na jejím místě trebičské předměstí Horka.

³⁾ Boczek, C. d. M. II., 166, č. 164.

klášteru krivditi a rušiti ztvrzená práva, upadl by v hněv Boží a sv. Petra a Pavla.⁴⁾

Z téhož roku 1225, avšak bez udání dne, jest ještě třetí klášterní listina, vydaná zakladatelkou Helvidou v Pravlově. Helvida vyznává, že směnila svá zboží orná v Manicích a vinohrad v Bosonozích s proboštem lužským⁵⁾ za jeho čtyři lány v Oslavanech a vinohrady u Ivančic. Sama koupila do směny daný statek za hotové od markrabí Vladislava a ježto statek proboštův byl větší a cennější, přidala proboštovi dle odhadu zkušených znalců 60 hřiven hotových nádvkem. Směnu tuto schválil markrabí Vladislav a opat třebičský Lukáš, listinu psal osobní kaplan Helvidin Bedřich.⁶⁾

Krátká tato listina vzbuzuje v nás silné podezření podvrženosti a auktorství Bočkova. Nezdá se nám možno, že by Helvidis mluvila o sobě jako illustris matrona hned vedle slov illustris vir Vladislav marchio a rovněž nechápeme, že by znojemská měšťanka, i když byla šlechticnou, měla osobního kaplana! Či snad byl by se kaplan na jejím právě podacím psal jejím kaplanem? Ale u jiných podacích pánů jsme takového způsobu psaní nikde neshledali.⁷⁾

Přicházíme nyní k otázce, odkud přišly do Oslavan první mnišky. Tadra praví, že z Velehradu,⁸⁾ ale to je naprosto vyloučeno, ježto na Velehradě byli šediví mniši, ale nikdy mnišky, a naopak Vallis Mariae byl od svého začátku klášter panenský.⁹⁾

Na Moravě byl jediný ještě klášter panenský řádu cisterciáckého, a to v Tišnově, ale ten založen byl královnou Konstancii teprve 1233 a do něho převedeny byly veškery jeptišky z konventu u sv. Petra v Praze,¹⁰⁾ ale tento konvent u sv. Petra na Poříčí vznikl také až r. 1233, netrval tedy ani celý rok.¹¹⁾ Odtud tedy nemohly přijíti panny oslavanské. V Čechách byl ženský klášter cisterciácký jen v Sezemicích na Litomyšlsku, ale o tom nevíme, nebyl-li založen později, než kláštery moravské.¹²⁾ Jelikož však Čechům a Moravě nejbližší kláštery tohoto řádu byli v Lužici, domníváme se, že první šedivé mnišky přišly k nám z nynější Lužice saské, ať již z Marientálu, jenž roku 1361 koupil Tišnov, nebo odjinud.

Listinou danou dne 7. listopadu (VII. Idus Novembris) r. 1228 potvrzuje klál Přemysl založení kláštera a všecky jeho svobody.

⁴⁾ Boczek, C. d. M. II., 168 č. 165. Starožitný opis této listiny chová se v archivě fary u sv. Jakuba v Brně.

⁵⁾ Luh, nyní Komárov u Brna, druhdy proboštví benediktinské podřízené opatům třebičským. Manice, zaniklá osada u Žabovřeska.

⁶⁾ Boczek, C. d. M. II., 170 č. 166.

⁷⁾ Listinu tuto však uvádí již Volný, i nevíme, měl-li ji v rukou, nebo měl-li k ruce výpisy Bočkovy, jež mu namnoze byly pramenem. Volný, Mähren II. Band, II. Abt., str. 257, nota 16. Podezření naše však tím se nezmenšuje, neboť nám dobře vědomo, jak opatrně nutno užívati diplomatářů Bočkových.

⁸⁾ Ferd. Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou, 1897 pg. 321.

⁹⁾ Tatrovi přihodila se s Moravou ještě jiná chyba. Str. 37., nota 4. praví, že klášter břevnovský měl albu a štoly zhotovené in Dubrawnik a vykládá to na Dubrovník (Ragusa) na moři Jaderském — chybně ovšem, mluvit se zajisté o výrobku jeptišek z kláštera v Doubravníci na Moravě!

¹⁰⁾ Brandl, Kniha 1892, pg. 282. — ¹¹⁾ Palacký, Dějiny, I, 427. — ¹²⁾ Palacký, Dějiny, I., 422.

Král bere klášter do své ochrany, potvrzuje mu práva kláštera velehradského a udílí osvobození ode všech berní zeměpanských nynějším i příštím statkům a vsím klášterním. Také nemají býti lidé klášterští obtěžováni prací při stavbách hradů. Klášteru dostává se vzácného práva hlavy, že totiž má se klášteru vždy dostati všech statků zlodějových, ať již byl při činu polapen nebo z něho usvědčen, pokud na statcích klášterských by bydlil nebo byl dopaden, bez rozdílu, byl-li souzen ohněm nebo vodou, kyjem nebo křížkem. Pakli by však lidé klášterští usvědčeni byli buď před králem nebo jeho úředníky, nemá z nich míti prospěchu ani královská komora, ani soudce, než jmění jejich má zůstati klášteru. Vůbec všechny příjmy, které přísluší osobě zeměpánově nebo úředníkům jeho, mají zůstati klášterům a nikdo není oprávněn klášter proti vůli a ustanovení královi obtěžovati. Komorník královský nesmí vstoupiti do vsí klášterských, aby někoho poháněl anebo něco jiného tam činil, ale sděliti má dříve přání svá s prokurátorem klášterním, aby ten mu byl k ruce a lidi poháněl. Kdyby kdo ve zdech klášterních vztáhl urážlivě ruku na jeptišku, budiž smrti trestán. Kdo by v klášteře něco uloupil, zaplatí do komory královské deset hřiven pokuty, nebo i nad to, kolik by se mu soudem uložilo. Kdo by na noclehu ve všech nebo dvorech klášterních křivdil poddaným, uvalí na sebe pokutu desíti hřiven a škody nahradí dvojnásob. Přemysl ustanovuje bratra svého markrabě Přemysla a syna svého Václava ochránci kláštera a jeho svobod a prosí biskupa Roberta, jenž posvětil kostel klášterní, aby všechny budoucí snad klášterní škůdce vyobcoval z církve.

Klášterní lidé osvobozují se od cel a mýt, ale kupci mají platiti, co na ně přijde.

Také potvrzuje klášterní statky, a to Oslavany se vším příslušenstvím, Hnanice u Znojma (Gnanleizdorf), Martinice (ves zaniklou na panství brtnickém), Letkovice (Leccowicz) u Kounic, Babice u Oslavan, Želešice u Brna a právo patronátní ke kostelu sv. Jakuba v Brně, vinohrady u Louky (? vinee quedam in luca site), kostel ve Slupi (in Zelub) u Znojma a zaniklé osady Milkovice a Vsechovice (Milokowicz, Vsecowicz).

Listinu podepsali jako svědkové mezi jiným opat velehradský Albert, opat třebíčský Arnold, opat hradištský Petr, probošt kounický Florian, probošt litoměřický Heřman, komorník olomucký Lev, Štěpán z Medlova, Bohuslav z Vranova, znojemský kastelán Artleb a bitovský kastelán Ben.¹³⁾

Papežského potvrzení dostalo se klášteru již dne 5. června (III. Nonas Junii) r. 1230 listinou papeže Řehoře IX., na žádost abatyše a jeptíšek, jak z listiny vysvitá. Papež vzal klášter pod ochranu apoštolské stolice a potvrdil jeho statky. Je zajímavé, jak tenkrát v Lateraně psali jména moravských osad: Babicz, Lechcowicz (Letkovice), Glanewistorff (Hnanice), Narmicz (Martinice), Sliceleschiez (Žilošice), Milochovic, Vsechowicz (Milkovice a Vsechovice), Hrudcich (?), vineas in Luca (vinice v Louce, asi Kloster-

¹³⁾ C. d. M., II., 189—193, čís. 185. Dudik, Mährens allg. Geschichte V., 184—186.

bruck u Znojma), Zelub (Slup). S místním jménem Hrudsih nevíme si rady, zvláště když v listině královské z r. 1228 o podobném zboží zmínky není, ač-li to nejsou Hrubšice u Mor. Krumlova aneb zaniklý Řevušín, stávavší druhdy u Nové Vsi na Ivančicku, ježž kolem r. 1230 opat benediktinů třebičských Arnold klášteru zastavil za půjčku 75 hř.¹⁴⁾ Papež potvrzuje klášteru osvobození od desátků a dovoluje přijímání panen, které nebezpečí světa uniknouti chtějice vstoupí do řádu. Zakazuje, aby sestry bez svolení abatysina svobodně z kláštera nevycházely, ani aby beze svolení celého konventu statků pozemských nikomu nedarovaly, prohlašuje zároveň všechna taková zcizení statků za neplatná. Biskupové nemají kláštera ani svoláváním do něho synod a schůzí obtěžovati, ani svobodným volbám abatysy překážeti, ale mají klášterní oltáře světití zdarma. Kdyby biskupská stolice olomucká byla uprázdňena, mohou panny svěcení a svátosti přijímati bez jakéhokoliv odporu od biskupů sousedních. Již předem prohlašuje papež neplatnými všechny tresty, kterými by snad biskupové klášter nebo jeho lidi stíhali pro nezaplacené desátky, jichž z moci papežské jsou osvobozeni. Kdyby církevní interdikt nad celou zemí byl vydán, mohou se přece všechny bohoslužebné obřady v klášteře konati, avšak jen s vyloučením vyobcovaných.¹⁵⁾

Po smrti krále Přemysla Otakara I. také syn jeho Václav J. založení a statky klášterní potvrdil listinou danou ve Znojmě dne 7. srpna r. 1232 (VII. Idus Augusti). V zápise Václavově je slovo od slova opsána listina krále Přemysla z r. 1228 a mezi svědky čtou se také probošt z Hradiště sv. Hippolyta Vipert, Bohuslav z Vranova, Hruto z Bitova a někteří župní úředníci znojemští.¹⁶⁾

Jmen prvních abatysí se nedovídáme. Pouze k r. 1234 čte se počáteční písmě M., které však je příliš málomluvné. Abatysy mohla se jmenovati Marketa, což jest pravdě nejpodobnější, ale i jinak.¹⁷⁾

Zmíněnou listinou bez udání letopočtu daroval markrabí moravský Přemysl klášteru patronát kostela v Mohelně,¹⁸⁾ kterýžto dar potvrdil biskup Robert dne 25. září r. 1234. Originály obou listin jsou v městském archivě brněnském. Mezi svědky čte se také opat třebičský Arnulf, což jistě je napsáno pouze omylem místo Arnolta, který opatoval tou dobou (1228—1236) v Třebíči.¹⁹⁾

Téhož roku po druhé čte se abatysy M. na listině rovněž bez přesného data, kterou markrabí Přemysl klášteru daroval podací kostelní v Neukirchách v Opavsku (ius patronatus nove ecclesie

¹⁴⁾ Boczek, C. d. M. II., 219 č. 202. Osada ta čte se v listině Revssin U Nové Vsi je dosud polní trať Řevošín. Srovnej „Vlastivědy Moravské okres Ivančický“, 1904, str. 207.

¹⁵⁾ Boczek, C. d. M. II., 221—225, č. 205. Dudík, Mähr. allg. Geschichte, V., 202.

¹⁶⁾ Boczek, C. d. M. II., 239 č. 218.

¹⁷⁾ Nikoli však Marie, kterého jména se v našich vlastech do XVII. věku vůbec neužívalo; najde-li se kde ve spisech Maří, je to vždy Majdalena. Ani řeholnicím se toto jméno nedávalo.

¹⁸⁾ Boczek, C. d. M. II., 267 č. 244.

¹⁹⁾ Ibid. II., 267 č. 245. — Bretholz, Musei Francisci Annales, 1896, pag. 144.

site in terminis oppavie).²⁰⁾ Obojí patronát, i v Mohelně i v Neukirchách potvrdil klásteru král Václav I. dne 30. června (prie Kalendas Julii) r. 1236.²¹⁾ Při tom nás podivením naplňuje listina téhož krále Václava daná na hradě Kamýku dne 30. června 1240, kterou král klásteru dává kapli a právo patronátní v téže Německé Cerekvi v Opavě.²²⁾

Téhož r. 1234 listinou bez data Heřman z Rudíkova (u Trebiče, de Rodwico) a jeho nejmenovaná matka darují „z božího vnuknutí (divinitus inspirati)“ klásteru patronát kostelní v Rudíkově.²³⁾

V monastiku rajhradském je listina biskupa olomuckého Roberta z r. 1235, kterou klásteru byly přiřknuty desátky ze všech jeho držav, aby jich užívaly jeptišky na výživu a ošacení, ježto prvý kláster těch věcí měl nedostatek. Panny mají k tomu konci užívatí nejen všech desátků ze vsí, kostelů, rolí, vinohradů a zvířat, statků, které již mají, ale i těch, kterých dobrotivostí panstva teprve nabudou aneb směnami, koupí i jinak získají. Svědkové byli: opat velehradský Hartman, šlapanický farář Jan, notář brněnský Konrád a j.²⁴⁾

R. 1236 Heřman z Rudíkova prodal klásteru ves, která se jménem neuvádí, což král Václav I. téhož roku potvrdil.²⁵⁾ R. 1237 listinou datovanou v Zábrdovicích biskup Robert klásteru potvrdil patronát v Neukirchách (Německé Cerkvi) na Opavsku.²⁶⁾ Kdo by tomuto podacímu právu chtěl překážeti, budiž klet a z církve vyobcován.

Nemálo důležitá jest výsadní listina krále Václava I. z r. 1238. Král potvrzuje klásteru práva, jakých užívá kláster velehradský, totiž svobodu všech poplatkův a berní a právo hlavy (jus quod datur de capite). O zlodějích stanoví se: „člověk-li na klásterských statcích postižen bude na zřejmé krádeži neb obviněn-li bude z tajného zlodějství, postoupiti musí sice očistu žhavým železem, vodou, nebo musí po radlicích žhavých bosýma nohama šlapati, anebo kyjem se biti, ale bude-li takový obžalovaný očištěn, vezme „čistotné“ kláster.“²⁷⁾ bude-li odsouzen, statek jeho připadne klásteru a soudcové naloží po právu s odsouzcencem.“ Mezi svědky čteme podkomořího brněnského Bočka, kastelána veverského Přibislava, sudího brněnského Vacena a j.²⁸⁾

Dne 25. srpna r. 1239 potvrdil biskup Robert klásteru také kostelní podací v Miroslavi (jus patronatus in Ecclesia sancti Petri in Myrosiau) a kostelu tomu příslušné desátky ve Vlčimkeři²⁹⁾ a

²⁰⁾ Boczek, C. d. M. II., 288 č. 257.

²¹⁾ Ibid. II., 313 č. 273. Dudík, Mähr. allg. Gesch. V., 232. Listina v Bočkově diplomatári je registována omylem ke 31. květnu, ač datum jasně mluví pro 30. červen!

²²⁾ Ibid. II., 272 č. 323. Capellam apud Novam Ecclesiam constitutam claustrum in Oslawan jure nostri patronatus contulimus. Nebyla-li to dle doslovného znění listiny kaple u Německé Cerekve a nikoli kaple či kostel v osadě?

²³⁾ Boczek, C. d. M. 290 č. 259. — ²⁴⁾ Ibid. II., 308 č. 269.

²⁵⁾ Ibid. II., 314 č. 274. — ²⁶⁾ Ibid. II., 332 č. 289.

²⁷⁾ Dva peníze soudcovi a 14 knězi davané.

²⁸⁾ Boczek, C. d. M. II., 351 č. 302. Dudík, Mährens allg. Gesch. V., 245.

²⁹⁾ Wolchers, ves zaniklá, stála na místech nynějšího Drnople v okrese Moravsko-Krumlovském.

v Podolicích.³⁰⁾ Listina končí obvyklou klausulí, že vyobcování jsou všichni, kdož by klášteru nebo jeho úředníkům v tom překáželi.³¹⁾ Také tu nás překvapuje, že listina konfirmační je starší skutečného darování. Neboť teprve zápisem bez určení dne z roku 1244 Markéta (z Miroslavě?) se synem svým Hartlebem a ostatními dětmi patronát v Miroslavi (in Myrosclau) s příslušnými desátky dvou vsí, totiž Vlčihokře (Wolfęers) a Podolic se čtyřmi lány darují abatyši a jejímu konventu na spásu duší svých a svých rodičů.³²⁾ Leč vysvětlení jest snadné. Paní Marketa totiž se syny svými Artlebem, Tomášem, Ekartem a druhým Hartlebem požádala biskupa Roberta, aby potvrdil dar její klášteru, dříve než sama vydala listinu darovací. Vysvitá tak aspoň dosti jasně z konfirmační listiny biskupovy.

Význačný příklad, jak cisterciánky oslavanské obsazovaly své patronátní fary, zachoval se nám v listině faráře Jana z Německé Cerekve v Opavsku ze dne 28. září roku 1244 (feria IV. ante b. Michaëlis), kterou tento přiznává se k patronátnímu právu klášterskému, vyznáváje zároveň, že faru cerekevskou dostal od panny abatyše, že téže fary nikdy nepřijme od jiného, aniž jinému z ní resignovati bude než abatyši nebo její nástupkyni a zavazuje se, že všemi silami svými bude na to nastupovati, aby nikdo klášteru práva podacího neupřel nebo v ně se nevetřel.³³⁾ Klášter zajisté jen z obav, aby neztratil práv svých, nebo aby mu jich někdo v budoucích dobách nebo již po úmrtí farářově nepřel, požadoval od kněze Jana této listiny. Jinakého významu tento v městském archivě brněnském uložený pergamen ani míti nemůže. Nevíme ovšem, zdali taková prohlášení dávali všichni plebáni na panenském podacím, neboť jiných více se nám nedochovalo. Pokud však se týče Německé Cerekve, nebyla opatrnost panny abatyše zbytečná ani přemrštěná. V pozdějších letech skutečně bylo klášteru podací tohoto kláštera upíráno, a to se strany, kde by se toho bylo nejméně nadíti: notářem královským Arnoltem, neznámo z jakého rodu. Dne 25. ledna r. 1253 biskup olomucký Bruno ze Schaumburka spor rozhodl ve prospěch jeptišek. Rozhodčí listinu podepsali také probošt doubravnický Vojtěch a probošt tišnovský Ryvín.³⁴⁾ O něco později vlastnila si tento patronát králová česká Kunhuta. Abatyše znova vznesla spor před biskupa Brunona, jenž způsobil snad domluvami, že se králová, uznávajíc listiny a zápisy abatyšiny, zřekla všech svých domnělých nároků na podací cerekevské, aby ho klášter nadále v pokoji užíval. Což se stalo dne 14. dubna roku 1266 a biskup potvrdil dne 3. června téhož roku.³⁵⁾ Ještě listinou ze dne 22. ledna r. 1267 králová to klášteru sama potvrdila.³⁶⁾

Nového rozmnožení doznaly statky klášterské v červenci roku 1245, kdy král Václav I. koupil od panen oslavanských některé posvátné věci, jako jakousi tabuli, zlatý vzácnými perlami posá-

³⁰⁾ Polohy dnes neznámé.

³¹⁾ Boczek, C. d. M. II., 358 č. 308. — ³²⁾ Boczek C. d. M. III., 47 čis. 61. — ³³⁾ Boczek, C. d. M. III., 42 č. 55.

³⁴⁾ Boczek, C. d. M. III., 163 č. 189. — ³⁵⁾ Ibid. III., 384 č. 381. — ³⁶⁾ Ibid. III., 389 č. 386.

zený kalich, dvě lahve či snad konvice z kamene křišťálového pro klášter sv. Františka v Praze u mostu, v němž sestra jeho Anežka byla abatýší (blahoslavená Anežka). Zaplatil to král pannám vsi Potěchem, kterou jim daroval. Ves tato připomíná se pouze v této listině a již nikdy později. Časem zanikla. Místo její hledá se dnes u Reznovic na Ivančicku, kde je polní trať „na Potihách“ a „Potěchova zmola“. ³⁷⁾ Mezi svědky čtou se na listině královské sudí brněnský Rubín, Markvart z Dunajovic, Bohuš z Tasova. ³⁸⁾

Klásteru náležela také ves Mašovice u Znojma. Nevíme však, kdy ji klášter získal. Ves tato byla klášteru vzdálena, proto ji dne 1. února r. 1259 směnil s křižovnickým proboštvím sv. Hippolyta (Pöltenberg) u Znojma za bližší, za to křižovníkům vzdálenou ves Reznovice u Ivančic. Na směnné smlouvě jsou podepsáni Ekart z Miroslavě, Hartleb z Myslibořic (synové výše zmíněné Markety z Miroslavě), Cizkraj ze Žerotice a j. ³⁹⁾

R. 1259 dne 3. června (III. Nonas Junii) potvrdil pannám biskup Robert patronát v Mohelně darovaný markrabím Přemyslem ⁴⁰⁾ a téhož asi roku daroval jim purkrabí veveřský Kuna ves Kukvice a část vsi Strupochovic, obě osady dnes neznámé polohy. ⁴¹⁾ Dne 29. června roku příštího daroval klášteru Ekart z Miroslavě na spásu svých příbuzných a odpuštění svých hříchů vlastních podací v Troskotovicích (Droscuwitz). ⁴²⁾ Zvláštním listem dosvědčil darování toto kvardián minoritský z Lavy v Rakousích (in Lae Pataniensis diocesis), ⁴³⁾ jenž potvrdil také, že Hartleb z Myslibořic ve prospěch kláštera zřekl se podacího práva v Myslibořicích (de Miszelboritz) a šesti lánů v Troskotovicích. ⁴⁴⁾ Patronát myslibořský potvrdil abatýší a konventu biskup Bruno dne 13. října (III. Idus Octobris) roku 1260 listem vydaným z jeho sídla v Modřicích. ⁴⁵⁾ O patronát troskotovský jednalo se znova r. 1261, kdy dne 29. listopadu Ekart z Miroslavě (de Miroslau) jej klášteru potvrzuje i s manželkou svou Anežkou a prodává mu lán rolí a deset podsedků za 15 hřiven stříbra. ⁴⁶⁾ Téhož dne potvrdil listinu o tom sepsanou královský komorník na Bítově Zdik. ⁴⁷⁾ Když pak Ekart zemřel, potvrdila klášteru patronát ten jeho vdova dne 30. listopadu r. 1267 znova. V její listině čtou se začáteční písmena tří jeptíšek oslavanských, a to Ir. subpriorissa a D. et Germoniales. Poslední jest asi Gertruda. ⁴⁸⁾ Klášter však dal si již dne 29. listopadu r. 1262 potvrditi od faráře u sv. Mikuláše ve Znojmě Heřmana, že za času, kdy vykonával úřad znojemského děkana,

³⁷⁾ „Vlastivěda Mor.“, Okres Ivančický (napsal Aug. Kratochvíl) 1904, str. 312.

³⁸⁾ Boczek, C. d. M. III., 55 č. 71. Vobis damus et tradimus villam Pottech cum omnibus suis pertinentiis . . . pro quibusdam rebus sacris, videlicet quadam tabula aureo calice, qui gemmis nobiles est ornatus, duabus etiam ampullis de lapide cristallino, quas emimus ad usus et utilitates monasterii carissime sororis nostre Agnetis ancile Jesu Christi quod in civitate Pragensi ad honorem sancti Francisci . . . situm est.“

³⁹⁾ Boczek, C. d. M. III., 266 č. 275. — ⁴⁰⁾ Ibid. III., 269 č. 278.

⁴¹⁾ Ibid. III., 275 č. 284. Listina bez data a bez vrocení.

⁴²⁾ Ibid. III., 279 č. 289. — ⁴³⁾ Ibid. III., 280 č. 290.

⁴⁴⁾ Ibid. III., 281 č. 291. — ⁴⁵⁾ Ibid. III., 289 č. 296. — ⁴⁶⁾ Boczek, C. d. M. III., 344 č. 348.

⁴⁷⁾ Ibid. III., 345 č. 349. — ⁴⁸⁾ Ibid. III., 409 č. 404.

darovali mu Ekart s manželkou svou Anežkou patronát troskotovský, vzdavše se všeho práva k němu.⁴⁹⁾ Totéž jim potvrdil Vlk z Našiměřic dne 1. prosince r. 1263.⁵⁰⁾ Opatrnosti, že dával si klášter všechny darované patronáty tolikrát a při každé příležitosti potvrzovati, naučily se abatyše zajisté ze sporů o Nēm. Cerekev v knížectví Opavském a z pozdějších sporů o farní okrsek u sv. Jakuba v Brně. Dne 10. února r. 1268 daly si panny znova stvrditi arcijáhmem znojenským a zároveň proboštem olbramkostelským Alexejem, že paní Anežka vdova před ním vyznala, že jim darovala patronát troskotovský.⁵¹⁾

Dne 28. ledna papež Alexandr IV. potvrdil abatyši a konventu „monasterii Vallis Sancte Marie de Ozlana Cisterciensis ordinis“ za souhlasu biskupa Brunona podací právo ke kostelu sv. Jakuba v Brně, darované klášteru králem Přemyslem Otakarem I. Kdo by klášteru ve vykonávání jeho práva překážel, propadá nemilosti apoštolské stolice a apoštolských knížat Petra a Pavla, což zní jako vyloučení z církve.⁵²⁾ Téhož roku dne 19. května (XIV. Kal. Junii) obnovuje Eliška, vdova po Kadoldu Sirotkovi pozůstalá, klášteru dar podacího práva v Mohelně, vyznávajíc, že nebožec Kadold dal klášteru lán a podsedek za ono role v Mohelně, které sice náleželo kostelu, jež však on ještě za živobytí mu odcizil. A sama paní Eliška vrátila kostelu pět lánů ve vsi Popovicích (Pobwicz), které rovněž mu byly odcizeny. Na listině čtou se také dva kněží oslavanští, totiž Otto a Jindřich, jichž vztah ke klášteru se blíže neurčuje.⁵³⁾ K těmto pěti lánům v Popovicích (příslušenství kostela mohylenského) přidala dne 5. července r. 1266 vdova Kadoldova klášteru nových pět lánů s lesy a lukami témuž kostelu ve prospěch jeptišek.⁵⁴⁾

Tou dobou však již někteří sousední šlechtici klášteru statky jeho násilím odcizovali, tak že abatyše roku 1266 prosila papeže Klementa IV., aby se ujal kláštera, k čemuž papež dne 9. října nařídil skotskému opatovi ve Vidni, aby se přičinil, by neprávem klášteru odňaté statky byly mu vráceny a ty, kdož pannám křivdí, aby církevními tresty stihl, a tolikéž tresty přidržel svědky, aby pravdu vypovídali.⁵⁵⁾

Farní kostel svatého Jakuba v Brně však stal se předmětem sporův.

Uvedli jsme výše, že patronát tohoto kostela daroval jeptiškám oslavanským král Přemysl Otakar I. r. 1228. Význam práva patronátního v tehdejší době byl poněkud obsažnější než nyní. Nejen že pán podací měl právo presentovati biskupovi vhodného faráře pro uprázdňené obročí a povinnost pečovati o dobrý stavební stav kostela a fary, ale byl také oprávněn bráti si z bohatších far jistý podíl farských desátkův a platův. Proto také hlavně chudším klášterům dávali zeměpánové a šlechta podací

⁴⁹⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 9, čís. 11. — ⁵⁰⁾ Boczek, C. d. M. V., 248 čís. 81.

⁵¹⁾ Boczek, C. d. M. IV., 3 č. 3.

⁵²⁾ Ibid. III., 297 č. 305, Dudík, I. č. V., 468.

⁵³⁾ Boczek, C. d. M. III., 311 č. 322. — ⁵⁴⁾ Ibid. III., 385 č. 382. —

⁵⁵⁾ Ibid. III., 387 č. 384.

právo zámožných obročí nebo kostelů v bohatých osadách a městech, aby přispívaly jejich příjmy k blahobytu klášternímu. Ba zhusta nalézáme v listinách této doby vytčeno, kolik z kterých kostelů smějí si kláštery jakožto vrchnosti podací pro sebe bráti.

(Pokračování.)

Radhošť.

Listek z dějin náboženského rozvratu v českém království. Dte listinných a jiných pramenů napsal VÁCLAV OLIVA.

Dějiny náboženského rozvratu v Čechách,¹⁾ počítáme-li dobu od vystoupení mistra Jana Husa až do zákonů interkonfessijských v druhé polovici XIX. století, v hlavních svých rysech jsou tak pestré a na děje bohaté, že probíráme-li se jimi, nevíme, čemu máme více pozornosti věnovati: proudům-li čistě dogmatickým a s nimi spojené a z nich vyplývající morálce, či osobám, jež jak proudy dogmatické, tak morální řídily a na mnoze k nim dávaly podnět. A což teprve zahloubáme-li se do určitého kraje a určitých míst! Jedna zajímavost stíhá druhou... Klassickou půdou pro toto poslední tvrzení jest Radhošť se svým okolím, hlavně vesnicí Stradouní.²⁾

¹⁾ Hlavním účelem tohoto pojednání jest vylíčiti „Marokány“ (Valentovce, Adamity) či náboženský rozvrat konce století XVIII. Činím tak ve stati III., v níž nalézají se mnohé doklady, posud neznámé, o zhoubnosti těchto lidí. Nutno však bylo připojiti stať I. (dějiny kostela a osady) i II. (dějiny duchovní správy) a konečně i IV. a V., ježto přemnohé ve stati III. do jasnějšího staví světla.

²⁾ Shledávaje prameny k sepsání důkladnějších a kritických dějin Radhoště a okolí, hleděl jsem pročísti všechny písemné i tištěné, mně přístupné památky. Obec Radhošťská zařídila si v roce 1836 od 1. ledna dle nařízení „nejvyššího purkrabí a císař. král. guberniálního přednosty“ Karla hraběte Chotka ze dne 31. srpna 1835 pamětní knihu. Knihu tuto vedli faráři v Radhošti a pak i řídící učitel Fr. Fischer. V ní uloženy jsou mnohé dosti cenné zprávy. Tak farář Frant. Müller hned při počátku ve „vchodu“ sděluje: „V kterém čase a pod kterou vrchností nynější vesnice Radhošť byla založena, o tom dokonce žádné paměti není. Radhošť však, onen tak podivný a neobyčejný název, k víře docela podobno, že by pocházel od jistého pobanského bůžka, jménem Radogost neb Radgost. Bůžek ten se nachází v jisté staré, hned na počátku XVII. století v řeči latinské vydané české kronice Rosa Boemica t. j. Růže česká nazvané, obšírně popsán a i také na figuře vyobrazen. Místo to, neboli nynější vesnice Radhošť musela někdy býti mnohem znamenitější, než přítomně se vynachází (myšlenku tuto opakuje i Fischer, ač mylně; nezakládá se na pravdě její předpoklad), čehož mezi jiným za důkaz sloužit může někdejší bývalá kostnice, na zdejších hřbitově vystavěná, neobyčejným množstvím kostí naplněná. Ale kostnice při stavění nynějšího kostela byla zároveň se starým kostelem rozbořena a na místě jejím nynější nová kostnice postavena, kosti pak z oné staré kostnice vyzdvíženy a několik kroků od nynější kostnice k polednozápadní straně do prostranné k tomu zhotovené jámy při samé zdi hřbitova všechny přeneseny a uloženy byly. Přihodilo se také při stavbě nynějšího radhošťského kostela, když se kopaly základy, že se při tom vykopalo několik rakví, v nichžto byly skvostně přioděné mrtvoly ještě dobře zachované, mající na ruce prsteny, nalezeny a to že měly býti jisté paní z rodiny z Jestřebce, čehož jistou zprávu toho zde poznamenavatel od očitých svědků osobně obdržel, jmenovitě od Jana Vyklouza, bývalého rychtáře radhošťského, a Jiřího Mikelky, souseda z Radhoště. A že někdy snad dosti znamenitá fara v Radhošti bývala, důkazem býti mohou mnohé v okolí sem tam ležící role a loučky, které se až podnes farářskými nazývají. K tomu sloužit může také někdejší velmi bohaté záduší při zdejším chrámu Páně.“ O nálezu vzácných těl při stavbě nynějšího kostela činí zmínku i „Pam. kniha“ I., kde se popisuje, že nalezeny byly rozličné stužky, vzácná roucha, klenoty, prsteny, náušnice atd. a

Kdy kostel v Radhošti byl postaven, se neví, ale v roce 1350 připomíná se již jako kostel farní.³⁾ Patřil k vikariátu⁴⁾ (dekanátu) vysokomýtskému a k diecési litomyšlské. Z ostatního ví se pouze tolik, že tehdy celá Stradouň patřila farářovi vracavskému. V polovici XV. století byla v Radhošti duchovní správa pod obojí. Kněží utrakvističtí udrželi se pak tu dlouho do století XVI. Možná tak souditi ze zvonů, které v té době řízeny byly, což najisto by se bylo nedělo, kdyby kostel neměl svého duchovního správce. Tak v r. 1510 pořízen zvon asi 15 centů těžký, na němž nahoře kolem do kola gotickými literami se vine nápis: „Léta Božího — tisícého — pětistého — desátého — tento zvon — udělán — tu sobotu po svátku Těla Božího“. Pod nápisem je Rodička Boží

dokládá se, že to jsou mrtvoly panen (Jungfrauen) Jestřebských z Jestřebce! Dle tohoto nedá se upirati, že kostelík v Radhošti od dob dávných byl kryptou pánů z Jestřebce. Místo, jež původně bylo obětíštěm pohanským, kdež uctíván Radhošť, zasvěceno jest v dobách křesťanských sv. Jiří, vítěziteli nad bludy a pohanskou tmou. Že Radhošť tu ctěn byl, jasno ze spousty popela, jenž nalezen v letech 1880tých. Kaplička sv. Jiří byla původně kaplí tvrzní, čemuž nasvědčují valy, jichž zbytky kolem kostela nynějšího se strany východní znamenati možno.

³⁾ Nejstarší písemnou památkou ve farním archivě radhoštském je inventář lokálního kaplana Jana Beneše z r. 1807 s nápisem: „Inventarium continens statum localiae Radhostensis, aedificii, pagorum ad eam pertinentium uti et statum, structuram ecclesiae, huius mobilium, peculii ac fundorum.“ Týž je podepsán od lokalisty, ředitele panství chroustovického Emanuele Kleinwächtera a vikáře i děkana chrastického Josefa Ulricha s datem 29. prosince 1807.

⁴⁾ Dle terrainu, který pro dějiny nejen že není bez významu, ale mnohdy svědkem daleko závažnějším než samy listiny, a dle toho, co z listin vyčísti jsem mohl, konstruoval bych nejstarší dějiny Radhoště asi tak: V dobách nejstarších ve vých. Čechách nejmohutnějším hradem byla Vracav, jež patřila Vršovcům. Vršovci drželi také veškeru sousední krajinu. Vracav byla hradem pevným a nedobytným, posledním útočištěm v bojích. Na obranu hradu kolem zakládány jsou tvrze jako v Domanicích, Radhošti, Zámrsku atd. Později ještě dále za příčinou obrany posunuty byly nové tvrze a sruby jako Uhersko, Jestřibec, Tynisko, Sruby, Šňakov a p. V Radhošti byla tvrz jedna z nejstarších a to již v dobách pohanských (slovo Radhošť!) a to na místě, kde nyní je katol. kostel, hřbitov a nejbližší okolí. V dobách křesťanských zřízena v tvrzi kaple sv. Jiří (jsou to nejstarší české kostely) po způsobu a vzoru hradu pražského. Později některý majitel tvrze rozdělil zboží své dvěma synům: radhoštskému plebánovi (ve starých šlechtických rodinách bývalo obyčejem, že otec, měl-li několik synů, alespoň jednoho věnoval stavu duchovnímu a beneficium jeho bohatě nadal) a pánu z Radhoště. Ten starou tvrz s kostelem přenechal zcela svému bratru plebánovi, zároveň s polnostmi mnohými a sám vystavěl si pohodlnější místo, tvrz Jestřibec a začal se psáti Jestřibský z Jestřebce a držel druhou polovici polnosti otcovských u původní staré tvrze radhoštské čili radhoštský poplužní dvůr. — V době Husově páni na Jestřibci přidrželi se učení mistrova, ale blízké Vysoké Mýto dlouho bylo katolickým. Proto zatím co páni z Jestřebce byli ve vojště husitském, Vysokomýtská tvrz jejich spustošili. Žižka r. 1421 na Mýtských vzal za to pomstu. Jestřibec na to v rozbouřených dobách už se nikdy nevzpamatoval, hynul, až zašel; jeho držitelé přestěhovali se do dvora v Radhošti a vystavěli tu pro sebe pohodlné obydlí — novou tvrz. Bohatý kostel radhoštský v dobách husitských mnoho utrpěl, až jeho statků zmocnili se buď synové ženatých kněží, buď laici a založili vedle kostela z bývalé fary v Radhošti jediný statek, nyní čís. 9. Kostelu zůstalo málo a to jen vzdálenějších a na ten čas neúrodných pozemků. Posléze po bitvě bělohorské kostel sám, když farář utrakvističtí Radhošť musili opustiti, připojen za filiálku do Chroustovic. Farář utrakvističtí užívali čím dále méně farských polí, poněvadž při nejistotě tehdejší doby a proto i častém střídání jich zabírali pozemky kostelní vrchnost i laici. Po připojení kostela k Chroustovicům připadlo něco polí tamějšímu farářovi, jež odprodány soukromníku až v r. 1906.

s dělátkem. Druhý as 20 centů těžký zvon pochází z roku 1582, jak svědčí nápis: „Letha Panie MDLXXXII. slyt gest Zwon tento ke cti a k chwałe Buoží od mistra Eliasse Stodoly W hradci nad Labem. Amen.“⁶⁾

Dějiny kostela nainnoze stýkaly se zajisté s osudem⁶⁾ Radhoště samé.⁷⁾ Ta po mnohých změnách⁸⁾ v r. 1514 připomíná se mimo podací kostela jako statek⁹⁾ města Vysokého Mýta.¹⁰⁾ V r. 1526 patřily

⁶⁾ Pamětní knihy fary radhošťské jsou dvě a to: 1. „Liber memorabilium apud Ecclesiam Radhoštensem“ od faráře Fr. Müllera a 2. Kniha pamětní započatá po povýšení lokalie radhošťské na faru v roce 1855“ od faráře Václ. Kučery. Prvá je psána německy s několika latinskými záznamy, druhá česky s citovanými tu a tam německými výnosy úřadův. Mile zajisté dojmou slova farářova v úvodě: „Pišu v milé mateřštině, ačkoliv vysoké gubernium od 31. srpna 1835 tomu chtělo, aby se pamětní knihy německy neb latinsky vedly. Činím to proto, poněvadž 4. března 1849 rovnoprávnost všech národností a jazyků v rakouském mocnářství vyslovena byla a rovnoprávnost tato potud zrušena není.“ Ihned vedle na levé straně podepsán jest česky (ovšem „švabachem“): „Karel biskup!“ Byla ještě jedna „pamětní kniha“ z r. 1843, ale ta — a to právem — vzala za své. Piše o tom p. farář Kučera: „Nechci tajiti, že pamětní kniha již v r. 1843 od Jana Saláška, tehdejšího administratora lokalie radhošťské pořízena byla. On do ní první zápisky v jazyku německém učinil a to podle rozvržení od nejd. králohradecké konsistoře dne 1. prosince 1835 schváleného. Ale tyto zápisky staly se velmi nespěch, bez potřebné přípravy, hlavně k vůli biskupské visitaci, která r. 1843 konána byla ve vysokomýtském vikariátě. Tou příčinou měly jen malou cenu a větším dílem jiného nebyly, nežli skoro doslovný opis toho, co již P. Müller ve svém libro memorabilium zaznamenal. Při tak chatrném začátku bylo mi pokračování těžké. Po dobrém uvážení ustanovil jsem se, že dílo znovu započnu.“

⁶⁾ V nejstarších dobách patřilo okolí, ba domnívám se, že i tvrz Jestřebec Vršovcům, jako blízká Vraclav. Alespoň sama Pamětní kniha I. té domněnce zdá se nasvědčovatí slovy: „V blízkém okolí a z části i docela ve farnosti radhošťské nalézají se mnohé památné rozvaliny z hradů oné proslavené starobylé, šlechtické rodiny Vršovců, zejména ve Vraclavi, v Týnisku, jakož i uprostřed luk mezi Týnskem a mlýnem Malejovem.“

⁷⁾ V Radhošti stávala tvrz. Sedláček (Chrudimsko 111.) píše o tom: „Tvrz radhošťská patří k starším tvrzím, ves pak starším osadám v zemi. Již ve staré listině (1226) připomíná se Otaslav z Radhoště a syn jeho Arkleb (Hartleb) a v listině jiné, dané r. 1263, svědčí Bože z Radhoště. Ve 14. století měla ves svou faru a také tvrz, ale dvory kmecí rozděleny byly mezi několik držitelův, jak viděti jest ze zápisů desk dvorských. Připominají se Filip Belzub († 1405), choť jeho Dorota, děti Vaněk, Petr, Kačna. Současně žil Zdislav z Radhoště. Na jednom dile (kmecího dvora), k němuž tvrz patřila, zemřela Zbyna, po níž odúmrl dal král Václav (1385) Přibíkovi Trši ze Semína přes odpory Hynkovy z Nabočan, jež vedl jménem Petra z Radhoště na ten čas držitele dědičného. Po smrti Přibíkově a sirotek Rynových spadly ty dědiny opět na krále (1406), jakkoliv tomu odpiráno jménem Markety, vdovy Rynovy, a Přibíkem z Týnce. Darováním královým obdržel Radhošť Maršík ze Chvalovic, podmaršálek, a Jiří, bratr jeho, a odhadnuty jim r. 1409 dvůr poplužní s tvrzi, dvory kmecí s platem a řekou za 200 kop k manství vyšehradskému. Petr z Radhoště žil ještě r. 1410. V památkách husitských se žádný z vladyk radhošťských nepřipomíná a z pozdějších toliko Henik z Radhoště (r. 1443), jenž měl nějaké meškání u soudu dvorského.“

⁸⁾ Veliká pohroma stihla Radhošť a okolí † r. 1469, kdy Uhři loupeživě vtrhli do Čech. Litomyšl a Mýto Vys. byly opevněny. Proto je minuli. Za to plenili daleko široko krajinu okolní. Zámorsk, Uhersko i Radhošť a mnohé vsi lebly popelem. „Panovaly prý smrt a hrůza, kamkoli přitáhli nepřátelé, jako by již nastával den soudný“ (Sedláček).

⁹⁾ Tvrz zanikla v 15. století a dvůr přešel v majetek Vysokého Mýta mimo podací, jež patřilo pánům z Jestřibce. Alespoň 4. prosince 1543 Bernart Jestřibský z Ryzemburka při deskách zemských učinil přiznání, že drží po předcích tvrz v Jestřibci, dvůr popl., ves celou tudíž, Týništko a Zalažany, vsi celé s mlýnem v Týnisku a podacím v Radhošti. Však již r. 1545 (vklad 3. června)

k Mýtu mimo Radhošť v blízkém okolí i Sedlišky, Žika a Tynisko. Stradouňských pět stavení náleželo Mýtu již v r. 1424. Ostatek Stradouň prodán pak témuž městu dne 12. května 1539 od Bohuše Kostky z Postupic za 1475 kop českých grošů.¹¹⁾ Všecky statky byly konfiskovány Mýtu r. 1547¹²⁾ pro jejich vzpouru proti císaři Ferdinandovi. Mezi nimi připomíná se i Jestřebec, který byl asi 10 minut od Radhoště za bývalým rybníkem radhoštěským k severovýchodu. Po dvou letech Ferdinand něco¹³⁾ Mýtu vrátil; z blízkých osad byly to Sedlišky a Stradouň. R. 1562 připomíná se na Radhošti Přibík Sekerka¹⁴⁾ z Sedčic a na Radhošti. Ten dne 30. května 1567 prodal „dvůr poplužní v Radhošti i s domem při dvoře postaveným“, ves s podacím a vsi Tynisko, Žiku, Jestřibec a Vysokou za 6500 kop čes. Heřmanovi Lukavskému z Lukavic na Zámrsku, tak že Radhošť patřil nějaký krátký čas k panství Zámorskému.¹⁵⁾ Heřman Lukavský peručil r. 1568 manželce své Johance z Gerstorfu po své smrti ves Čičovou, s polovicí nabytku na tvrzi v Zámrsku a na tvrzi a dvoru v Radhošti, aby toho do smrti užívala. Po smrti Heřmanové roku 1570 ukázaly se dluhy. Johanka proto se spoluporučnický prodala Radhošť tvrz, s dvorem popl. a mlýnem, ves celou s podacím, s pustou tvří Jestřib-

prodal toto všecko s povolením krále Ferdinanda Vysokému Mýtu za 1900 kop grošů čes.

¹⁰⁾ Po shoření desk vložili si Mýtští 7. března 1543 sami v desky ves Uhersko, Trusnov, Opočno, Sedlišky, Žiku, Radhošť a Tisovou s podacím v Uhersku, poněvadž vsi ty již nad paměť lidskou drželi. (Sedláček I., 110.)

¹¹⁾ K panství vysokomýtskému dle Jirečka tehdy patřilo: Ves Vratislav, t. j. někdejší předhradí hradu Vratislavi i s hradištěm toho hradu, les Rez, dva dvory ve Šnakově, Stradouň, louka mezi Turovem a Ceradicemi, role v Sedlci, pole v Čechbořicích (nyní neznámého položení), pole v Chotěšínách, louka v Hrušové, Vanice (patřily k záduší kostela), Brč, Tyniště, Radhošť, Sedlišky, Žika, Opočno, Uhersko, Trusnov, Jestřibec a díl v Tisové (37).

¹²⁾ Mýto Vysoké tehdy mělo: tvrz Šnakov, dvůr popl. i s lukami vysazený v plat, Jestřibec tvrz s dvorem popl. vysazeným v plat, tvrz pustou v Uhersku s dvorem, vysazeným v plat, Tynisko, Radhošť, Žiku, Sedlišky, Opočno, Brč, Uhersko, Trusnov vsi celé, v Chotěšínách dvory kmecí, v Tisové panství na lidech se šlejfirnou a zahradou při Šnakově, podací v Radhošti a pů podací ve Slatině.

¹³⁾ Král Ferdinand prodal r. 1548 (vkl. 20. čce) vsi celé Tynisko, Jestřibec s tvří a dvorem, Radhošť, Žiku, Vysokou Albrechtovi Lipanskému z Lipan a Michalovi Vrbkovi z Vrbice za 2850 kop. Každý z nich vzal si polovici tvrže Jestřibce a polovici ostatního zboží. Po Michalovi dostala se polovice jeho nezletilému synu Karlovi z Vrbice, jehož poručnice Kateřina z Vrbice ji r. 1557 (vkl. 18. března) prodala Přibíkovi či Benešovi Sekerkovi z Sedčic za 1750 kop gr. č. Po Albrechtovi druhou polovici zdědil syn jeho Jetřich na Veselí, který i prodal 1558 (vkl. 3. června) taktéž Benešovi Sekerkovi. Přibík Sekerka psal se seděním na Radhošti, kdež si postavil při dvoře nový dům, jemuž se potom říkalo tvrz. V odhadním seznamě Chroustovic ještě r. 1661 uvádí se „dvůr Radhošť, kdež předešle tvrz bývala, dílem od kamene vystavený“. (Sedláček.)

¹⁴⁾ Do něho totiž si stěžoval Arnošt Vitanov z Vlčkovic, že jeho poddanému Janu Táborovi ze vsi Trusnova trávu pobral a posekal, jeho čeledina uvěznil. R. 1564 přichází Alena Sekerkova z Bydžova na Radhošti, kteráž asi byla manželkou zmíněného Přibíka či Beneše, jenž měl dle některých býti původem z Vršovců.

¹⁵⁾ V Radhošti sluší rozeznávat tvrze dvě: starou, jež zanikla v 15. století, a novou, vystavěnou od Přibíka Sekerky asi v letech 1558—1571 tam, kde jest nyní „dvorské stavení“. Kde by ona stará tvrz stávala, nedá se určit, neboť o Sekerkovi sám Sedláček píše: „Zdali dům ten (nová tvrz) stál na místě někdejší tvrže, povstav obnovením nějaké starší části, aneb na zcela jiném místě, nemůžeme pronést“, ale pravděpodobno jest, že stará tvrz stála jinde a to m, kde nyní se rozprostírá kostel a hřbitov.

cem, Týnisko s mlýnem a Žiku dne 16. října 1571 Divišovi z Chlumu k panství chroustovickému. Toto pak počátkem¹⁶⁾ XVII. století — a tudíž i Radhošť — patřilo Jiřímu rytíři z Gersdorfu, který r. 1612 v Cholticích zemřel, a pak Štěpánu z Gersdorfu, jenž ho po bitvě na Bílé hoře ztratil. Tehdy koupil Chroustovice za 39.555 kop 14 grošů a 2 denáry Jan Vebr. V roce 1661 držel Chroustovice František hrabě Liebsteinský z Kolovrat a jeho potomci, až dostaly se Marii Terezii, manželce hraběte Leopolda Kinského z Vchynic a Tetova. R. 1779 ujal se panství syn Marie Terezie Filip hrabě Kinský. Při rodu Kinských byly pak Chroustovice až do r. 1823, kdy odkoupeny za 1,200.000 zl. konv. m. pro knížecí rod Thurn-Taxiský.

Když Mýto po bitvě bělohorské bez duchovního zůstalo po odchodu utrakvistického děkana Jiřího Stefanydesa a rovněž Vraclav po útěku faráře Tomáše Albína osiřela, najisto tehdy i Radhošť svého utrakvistického faráře ztratila. V ten čas byly vesnice Stradouň a Opočno od Vraclavě přidány k Chroustovicům i s desátkem s podmínkou, kdyby opět na Vraclavi vlastní katolický farář byl ustanoven, že obě vesnice k Vraclavi se vrátí. Vraclav sama byla přifařena k Vys. Mýtu. Radhošť s kostelem připojena byla k Chroustovicům.¹⁷⁾

¹⁶⁾ Diviš z Chlumu zanechal své statky synům: Adamovi, Jindřichovi, Albrechtovi a Zachariášovi. Zachariáš dostal Chroustovice a Radhošť. Ten kšafem ze dne 27. května 1599 odkázal statky synovi Kryštofu Štátnému. Poručníci Kryštofa prodali r. 1600 (pro dluhy) 10. října Chroustovice a pustou tvrz Jestřibec s příslušenstvím (Radhoštěm) Kunce Slavatové roz. Černické z Kácova a na Košumbece za 23.000 kop gr. č. Její syn Diviš Lacembok z Chlumu a Košumberka prodal 3. dub. 1606 Chroustovice a pustou tvrz Jestřibec se 2 dvory dědičnými popl., Městec, Ostrov, Opočň, Stradouň, Radhošť s podacím. Týnisko a Žiku Janu Divišovi ze Žerotína za 26.250 kop gr. č. Ten prodal vše 6. prosince 1612 Jiříkovi Gerštorfovi z Gerštorfu za 65.000 kop grošů. Jiří Gerštorf měl syny: Mikuláše, Štěpána a Jindřicha. Radhošť a Chroustovice dostaly se Štěpánovi. Týž přidal se ke zbouřilým evangelickým stavům a povýšen byl od Bedřicha Falckého na královskou radu. Po bitvě bělohorské odsouzen 18. února r. 1623 dvou třetin statku a zámek Chroustovice se dvory a všemi tvrzemi a vesnicemi (i Radhoštěm) prodán Janu Bapt. Veberovi z Pisemburku za 39.555 zl. rýnských 34 kr. 2 pen. R. 1655 v červenci zdědila vše jeho dcera Kateřina Voršila provdaná z Abensperka a Traunu. Ta 1. srpna 1655 prodala zase statky ty Karlu Ferdinandovi z Valdšteina za 64.000 zl. Dne 10. května 1661 pro dluhy ujala vše Alžběta Barbora Eusebie z Valdšteina roz. Berkovna z Dubé. Alžběta prodala zase 24. dubna 1663 mezi jiným též: Radhošť ves s kostelem, Stradouň, Žiku, Týnisko Františku Karlovi Libšteinskému z Kolovrat za 35.000 zl. r. Následoval (od 4. května 1700) syn jeho Norbert Leopold z Kolovrat a (od r. 1716) zase syn Norbertův František Karel, který 21. března 1721 mezi jiným Radhošť, Žiku, Týnisko, Stradouň atd. prodal Jeronymovi hraběti de Capece a markraběti de Rofrano za 426.100 zl. a 1000 dukátů. Následovala Marie Terezie, markýzka z Rofrana provdaná za Leopolda Kinského ze Vchynic a na Chlumci. Po smrti její rozdělili se o vše synové František Ferdinand a Filip Kinský. Filip koupil polovici bratrovu 27. listopadu 1779 za 213.000 zl. Vše prodal v roce 1823 Karlu Alexandrovi knížeti z Thurn a Taxisu.

¹⁷⁾ Faráři v Chroustovicích jsou známi od r. 1665, kdy tam založeny matriky. Působili tedy při filiálním kostele radhošťském — uvádím jen ty, kdož s Radhoští měli co činiti: Martin Vitek (1665—1675), který pomýšlel na to, aby ze jmění kostela radhošťského vystavěl si faru v Chroustovicích, jež byla shnilá a „roztrhané pastoušce podobná“; Jindřich Kohout, za něhož proti úroku 5% vypůjčila si vrchnost Chroustovická z radhošťské filiálky 6089 zl.; Antonín Škrochovský (1739—1781), za něhož 1. ledna 1743 vypůjčila si vrchnost znova 2000 zl. na 5proc. úrok a staven nynější farní chrám v Chroustovicích, hlavně v r. 1743—1745, na nějž filiálka radhošťská přispěla celkem 1396 zl. 21 kr.

Radhošťský kostel posud dosti bohatý znenáhla o majetek připraven. Kostelní pole přes 15 jiter a luka také přes 15 jiter od vrchnosti chroustovické byly prodány obyvatelům Radhoště, Sedlístek, Stradouně, ano i Vinar a Jaroslavě v roční činži 35 zl. 45 kr $\frac{1}{2}$ den.¹⁸⁾ Služby Boží konaly se tu každou druhou neděli, o pouti a o posvícení. Konával je kaplan z Chroustovic, začez mu farář ponechával štolu při kostele tom, toliko o pouti a posvícení dojížděl farář sám a bral 15 zl. z kostelní kasy.

Nynější kostel¹⁹⁾ byl postaven v roce 1772 a 1773 nad řekou Loučnou na místě předešlého za obnos 6980 zl. 35 kr. 4 $\frac{1}{2}$ denárů²⁰⁾ a posvěcen ke cti sv. Jiří, jako kostel starý v neděli po sv. Václavu. Želeti se musí, že nebyl ozdoben věží, ačkoliv jmění jeho k tomu postačovalo. Na místo věže byla postavena k severozápadu, as 15 kroků od kostela prkenná zvonice s podezdívkou a křížem s vrchu.

O pole veškerá připraven kostel dne 31. srpna 1870. Bylo jich dle výnosu pražského místodržitelství 16 jiter 375 sáhů. Pole tato již od r. 1713 najata byla některým občanům za roční nájemné celkem 35 zl. 45 kr., jak shora uvedeno. Nájemci platili tuto daň až do roku 1852 a mimo to zapravovali po všechna léta dávky a daně. Poněvadž některé rody již přes 100 let polí těch stále a stále užívaly a za své je považovaly, byly jim výnosem ze dne 31. srpna 1870 nadobro připsány.²¹⁾

3 $\frac{1}{2}$ den.; Jiří Střítecký (1781—1792), za něhož utrpěl radhošťský kostel největší ztráty jmění na stavbu chroustovické fary.

¹⁸⁾ „Kostel radhošťský nemá polí, ale ročně dostává jako daň pozemkovou a nájem z polí 35 zl. 4 kr. $\frac{1}{2}$ den. Protože pak po příchodu do Radhoště jsem slyšel, že se mluví o zádušních polích i lukách, pátral jsem po tom a sbledal, že sluji tak pole a luka, ale že již jsou rozdělena a zabrána a něco z toho že drží dvůr, něco sedláci a z toho odvádějí nájem. Proto kostel má peněžitý příjem. Tak zvaných železných krav má kostel 21 a z nich běre ročně 8 zl. 10 kr.“ (Inv. Benešův.)

¹⁹⁾ Inventář Benešův popisuje kostel: „Roku 1770 k účtě sv. Jiří, mučedníka, byl znova vystaven nákladem svého majetku za patronky Její Jasnosti kněžny Terezie Kinské, majitelky panství chroustovického. Původně byl kostel, jak obyvatelé vypravují, starodávný a gotický. Protože však byl velmi sešlý (ruinosa) a malý, vystavěn byl z dobrého materiálu s presbytářem klenutým a pokryt tašemi. Opatřen jest šesti velkými okny a třemi východy. Má malou vížku nad presbytářem se zvonkem 32 liber těžkým. Věže kamenné nemá. Starobylých památek tu není a o žádných se ani nevypravuje.“ „Stav kostela radhošťského jest velmi dobrý, nemá žádných nutných oprav, uvnitř i venku je obilen. Rovněž zed hřbitovní jest obilena. Kostel opatřen byl novým krytem před 3 roky“, t. j. v roce 1801. V kostele bylo 8 obrazů: 6 menších a dva větší (sv. Vavřince a Útek Ježíšův do Egypta). Křtitelnice zřízena při příchodu lokalisty, rovněž i zpovědnice. Ornátů bylo 7 vesměs sešlých, pluviály dva staré, velum. 1, štola 1, korouhve 3, nebese 1, bursa pro nemocné 1, alby 3 (jedna 30 let, druhá 10 a třetí „valně sešlá“), 4 rochetky, 6 humeralii, 18 oltářních mapp-sešlých, 11 korporalií, 14 purifikatorií a 5 manuterglií atd.

²⁰⁾ Uherské záduší půjčilo k této stavbě 3080 zl. 42 kr. $\frac{1}{2}$ den., kterýžto dluh se od r. 1795 po částkách začal spláceti, tak že teprve v r. 1824 zaplacen byl docela.

²¹⁾ Držitelé radhošťských zádušních polí vykoupili se z činže, kterou každoročně do zádušní pokladny odváděli, dne 29. října 1852 u c. k. vyvaz. komise ve Vys. Mýtě. Třetina jim byla odpuštěna. „Jenom obec Jaroslavská se nevykoupila, poněvadž se nemohla vykázati, že by jaké pole aneb louku od kostela užívala.“ Proto její dávka roční 1 zl. 3 kr. uznána byla za „železnou krávu“, která vykoupiti se nedala. Celkový kapitál výkupní po odražení třetiny, jež se odpustila, byl 181 zl. 20 kr.

V r. 1735 měl kostel radhošťský kromě roční činže z pozemků zádušních 35 zl. 45 kr. a kromě úroku ze železných krav 7 zl. 27 kr., celkem 7008 zl. 37 kr. na kapitálech.

Po vystavění chroustovického kostela sv. Jakuba, začala vrchnost chroustovická z vypůjčených peněz od kostela radhošťského celkem v obnosu 8089 zl. úroky za sebou zadržovati a když tyto hodně vzrostly, vymohla si u pražské konsistoře r. 1753, že jí úroky z vypůjčených v roce 1743 2000 zl. a to za deset let či celých 1000 zl. bylo odpuštěno. V r. 1755 znova bylo pražskou konsistostí odpuštěno vrchnosti chroustovické 2670 zl. 30 kr. úroků a stanoveno, aby od 1. října téhož roku platilo se z celého dluhu (8089 zl.) pouze 4 proc. úroků.

R. 1770 měl kostel v Radhošti mimo činži z pozemků a úroky ze železných krav celkem 16.743 zl. 53 kr. a 3 denáry na kapitálech.

R. 1782 počítalo se jmění filiálky radhošťské na 18.923 zl. 10 kr. $1\frac{3}{5}$ den. Tehdy kostel ku stavbě chroustovické fary, ačkoliv sám byl do Uherska dlužen 3080 zl. 42 kr. $\frac{1}{2}$ den., zaplatiti musil v letech 1783—1786 celkem 6081 zl. 13 kr. $8\frac{5}{10}$ den. a kostelu rychmburskému dle povolení gubernia 19. listopadu 1783 v letech 1784—85 zapůjčil 4300 zl. Všecko toto však bylo v úhrnu 11.778 zl. 35 kr. a 2 den. dle rozhodnutí ze dne 9. října 1795 zcela odpuštěno, tak že zbylo mu po roce 1795 pouze jmění 9404 zl. 36 kr. $4\frac{3}{10}$ den.

Dne 16. prosince 1809 bylo nařízeno, aby zlaté a stříbrné nádoby ze všech kostelů proti dlužnímu upsání a 3proc. úroku ze sta byly odvedeny do císařské pokladny, aby dluh Francii se mohl zapraviti. Kostel radhošťský měl jenom kalich stříbrný; musil tedy spodní díl jeho odvésti a vrchní část byla mu ponechána.²²⁾ Nové ztráty finanční²³⁾ utrpěl kostel v r. 1811 tím, že z 500 zl. půjčených u stavů českých místo 4 proc. dostával jen 2 proc. a z 8054 zl. 36 kr. místo $3\frac{1}{2}\frac{0}{10}$ dostával na dále $1\frac{3}{4}\frac{0}{10}$ a u privátních osob místo $7\frac{7}{8}$ zl. dostal jen 550 zl. 2 kr. $\frac{8}{10}$ den.

R. 1884 měl kostel kapitálů veřejných 9162 zl. 58 kr., u privátních osob 80 zl. proti $5\frac{0}{10}$ úroku, 821 zl. $56\frac{3}{4}$ kr. v hotovosti, 35 zl. 45 kr. roční činži z polí a 7 zl. 27 kr. ze železných krav. Činži ze zádušních luk a polí platili: Chroustovická vrchnost 13 zl. 30 kr., v Radhošti čísla: 1, 3, 5, 6, 9, 10, 12, 13, ve Stradouni čísla: 2, 13, 20, 56, 58, 67, v Žíce: 8, 10, 11, ve Vinarech: 27, v Jaroslavi obec a v Sedlískách: 1, 2, 3, 7, 8, 12. Železné krávy byly v Opočně číslo 7, 23, 25, 28, 31, ve Stradouni: 7, 11, 13, 18, 19, 23, 61, 66, 69, 11, v Týnsku: 4, 34, 36 a v Žíce 4.

V době nové je již všecko vykoupeno; má tedy kostel radhošťský pouze příjmy z uložených kapitálů a ze záduší při jednotlivých církevních funkcích. Zádušní příjem (Funeralgebühren) není valný. Byl upraven knížecím patronátním úřadem v Rychmburce dne 31. prosince

²²⁾ Ještě v roce 1804 měl kostel stříbrný celý kalich s patenou z r. 1547 vážící $1\frac{1}{4}$ libry; nyní má kalichy dva: jeden z r. 1547, který však má jinou nohu a patěnu — na noze z části se starého kalicha uschované jsou písmeny P. E. T. R. V. S. a druhý z r. 1883, darovaný rodinou Sichrovských z Pardubic. Starý kalich je dílo umělecké — tepané kol kupy rosetty — a nese jméno asi faráře, který ho řídil J. T. a hvězdu ve znaku.

²³⁾ Koncem r. 1806 bylo kostelního jmění nájemného z pozemků 379 zl. 53 kr., hotových peněz v české zemské spořitelně 350 zl. $45\frac{1}{4}$ kr. a kapitálu za 9204 zl. $15\frac{1}{4}$ kr.

1895 a rozdělen ve tři třídy. Poplatky jsou velmi mírné. Za celý rok 1907 na př. obnášely 25 K 20 h.

Presbyterium kostela jest klenuto, loď pak na rákos. Nad presbyteriem jest dřevěná vížka se zvonkem asi 32 liber těžkým a železným křížem na vrchu. Hlavní oltář sv. Jiří mučedníka na východní straně kostela byl od pražského řezbáře (a Pragensi praeclaro sculptore) i s kazatelnou pořízen již v roce 1772, ale zaplacen teprve roku 1777 a 1778 za 650 zl. 50 kr. Postranní dva oltáře provedl Chrudiman Josef Procházka v r. 1781 za 200 zl. a to na straně epistolní sv. Marie Magdaleny a Marty, po evangelní sv. Petra. Jméno auktoru obrazu na hlavním oltáři se nedochovalo; vedlejší zhotovil Jan Nývelt z Vys. Mýta za 25 zl.

Nynější obraz sv. Jiří²⁴⁾ malován jest v křesťanské akademii v Praze r. 1885 od Javůrka za 200 zl. Pozlacení rámu stálo 40 zl. Obraz dohotoven a zavěšen 20. září 1885. Nový Boží hrob za cenu 165 zl. dodán byl od Petra Buška v Sychrově. Je ve slohu románském. Vedlejší oltáře Rodičky Boží lúrdské a sv. Josefa pořízeny před 3 roky hlavně z darů Heleny Morávkové z Týniska.

Na choře z počátku nebylo varhan, ale pouze sešlý positív, a jeden kancionál. Do kostela vedou trojí dveře: od severu, jihu a západu. Vchází se však pouze dveřmi od severu. Sakristie je za oltářem k východu s jedním oknem. Na severní straně přede dveřmi bývala dřevěná síňka, jež asi před 10 roky byla odstraněna. Oken má kostel 6; podlaha jest od počátku kamenná. K východu za kostelem jest kostnice, pěkně jako kaple z kamene stavěna.²⁵⁾

Varhany²⁶⁾ do kostela pořízeny byly v r. 1821 za 200 zl.²⁷⁾ ve stříbře od kutnohorského varhaníka Jana Josefyho, nákladem patrona hraběte Filipa Kinského.²⁸⁾ Hlavní oltář pozlacen r. 1822 od Ignáce Velce z Litomyšle, nákladem patronovým; vedlejší v roce 1827 nákladem kněžny Terezie Matildy z Thurn-Taxisů.²⁹⁾

Zed' kolem hřbitova nově zřízena za faráře Syrového a později častěji opravována a upravována.

Paramenty pořízeny r. 1846 za 187 zl. 31 kr. od Václava Ne-

²⁴⁾ „Až do Vladislava IV. město Vysoké Mýto užívalo štítu (erbu) s obrazem draka beze všech ozdob. Král Vladislav IV. podle způsobu toho věku polepšil městu štít, a to tak, že ke draku přidán jest obraz sv. Jiří na koni, an kopím probodá draka“. (Jir. 39.)

²⁵⁾ „Za hlavním oltářem je sakristie kamenná ve velmi dobrém stavu s jedním oknem a dvěma východy: do kostela a na hřbitov. Za kostelem na hřbitově je kostnice s dvěma kulatými okny v dobrém stavu. Hřbitov není příliš rozsáhlý, obehnán zdi a v dobrém stavu.“ (Beneš.)

²⁶⁾ „Kostel radhoštský má ředitele choru, který zároveň je kostelníkem, k čemuž ustanoven byl od p. komisaře normálních škol. Týž dostává ročně za to z kostelní pokladny dle ustanovení p. ředitele panství Františka Trauena-felda 12 zl. a jako kostelník 5 zl. a od každého křtu 6 kr. Ředitel choru je i zvoníkem, jemuž vypomáhají ještě jiní tři zvoníci a každý z nich běře ročně od kostela 1 zl. 10 kr. Ze zvoníků jeden o nedělích a svátcích koná služby kostelnické a běře za to od kostela 2 zl.“ (In. Benešův.)

²⁷⁾ Opraveny r. 1878 od Jana Mácala z Chrudimě za 99 zl.

²⁸⁾ Jiné varhany dány r. 1907. Stály 1000 K, kterážto částka se hradila: darem knížete Alberta z Thurn-Taxisů (200 K), sbírkou po farnosti a z kostelního jmění (200 K). Stavěl je Josef Hubička z Prahy-VII.

²⁹⁾ Menších darů obdržel kostel od jednotlivých dobrodinců, hlavně od nájemců knížecího dvora v místě více a častěji.

skudly v Jablonci u Landškrouna, r. 1880 za 71 zl., r. 1883 slavnostní bílý ornát za 50 zl., r. 1886 velum, dar to farníků, za 23 zl. a j.

Hudebních nástrojů na chor zakoupeno r. 1880 za 81 zl. a roku 1885 za 59 zl. 70 kr.

Starý kostel radhošťský byl z kamene, ale o mnoho užší a kratší nežli nynější. Vypadal zcela tak jako kostel v Jenšovicích. Alespoň Jan Vykloz, domkář v Radhošti, jenž se r. 1770 narodil a jehož otec při starém kostele kostelníčil, tak tvrdil (II., 180). Mimo vížky nad presbyteriem byla k západu věž kamenná, ale prázdná. Za ní byla s věží spojena dřevěná zvonice.

První fundace³⁰⁾ při kostele jest zřízena 26. října r. 1846 za zemřelou Annu, manželku Václava Soukupa, jež odkázala 40 zl. stříbra na mše sv. a na přímlyvy za sebe a za své rodiče.

Generální visitace konána v Radhošti 26. června 1856; biřmovanců bylo 238; 20. května 1876, biřmovanců 253, a v r. 1900.

Patronátní lavice zřízena r. 1858 nákladem nájemce dvora Josefa Virtha; křížová cesta „na tisíciletou památku příchodu slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje“ v r. 1863 za 280 zl.

Krádež v kostele se stala r. 1866, kdy odcizena alba a antependium.³¹⁾

Blesk udeřil do chrámu dne 22. června 1883 a to do sanktusové vížky, sjel do lodi, poškodil oltáře, ale nezapálil.

Opravy kostela byly: r. 1877 a 1878 za 713 zl. 65 kr.; r. 1883, 1885 (železná³²⁾ okna), 1906, 1907 a jindy.³³⁾

Dle zákona obecního tvoří Radhošť a Sedličky od 17. srpna 1849 jednu³⁴⁾ politickou obec.³⁵⁾ Volba prvního výboru a představenstva byla 7. listopadu 1850.³⁶⁾ Všechny voličů bylo 36. Učitel a lokalista byli čestní voliči. Někteří domkáři také volili,³⁷⁾ ač neplatili plný zlatý daní. Volilo

³⁰⁾ Dříve fundací nebylo. Lokalista dle „Bedeckungsbogno“ však sloužil ročně 137 mší sv. a to: 52 za Jana de Tours, 52 za Vilemínu Dolanskou, 20 za Ignáce Kretschmaiera, 6 za Františka Kretschmaiera a 7 za Jana Thuna.

³¹⁾ V postním čase r. 1866 „ruka Boha zapomenutá odcizila ze sakristie z truhly nejsoucí na klíč zavřené lepší albu lněnou a nové krásné velum z téže látky jako jest sváteční ornát. „Když kostelník ráno přede mší sv. odešel pro víno, v tom se tam vloudila ženština a zmíněné věci ukradla“. „Pátrání po ní bylo marné“ (II., 200).

³²⁾ Okna opravena též zároveň s kostelem r. 1878 a 1881.

³³⁾ Kostel tonován od stavitele Drahoše v roce 1906. Kollaudace toho dne 24. ledna 1908.

³⁴⁾ R. 1807 bylo v Radhošti celkem 24 stavení, r. 1855 172 katolíků a 12 židů. Byl tu kostel a 28 stavení, mezi nimi fara, škola, panský dvůr (pronajatý Gärtnerovi z Luže), jeden rozdělený statek, 2 hospody, 6 chalupníků, 16 domků a 2 hlídačské domky při dráze (čís. 121 a 122). R. 1908 čítalo se 211 katol. a 9 evangel. reform.

³⁵⁾ Podnebí má mírné a půdu skoro rovnou, dosti úrodnou; místy ovšem jsou mokřiny, jinde zase písčiny. Kolem teče Loučná, která má stálou vodu, na jaře, když sníh taje a času letního po silných deštích se ráda po okolních lukách rozlévá a je poikaluje.

³⁶⁾ Až do r. 1848 bývali ve vesnicích úřady patrimoniálními ustanovování rychtáři. V Radhošti po mnoho let byl rychtářem Josef Vykloz, po něm syn jeho Jan Vykloz, pak Václav Klement, Jan Loskot, Jakub Mudruňka (od r. 1842), Josef Svoboda a poslední Josef Beneš z č. 6.

³⁷⁾ „Číslo 7 a 8 někdy stávala tam, kde nyní stojí fara; když však v r. 1787 fara se stavěla, přestavěny jsou tyto domky pode vsí. Na domku čís. 8, protože za dávných dob býval obecní pastouškou, má mít to břemeno, dle starého zápisu, že v pádu přichozících onemocnělých lidí cizích v tom domku pře-

se 8 výborů a 4 náhradníci. Starostou byl zvolen Josef Svoboda, půlník v Radhošti.

Ohně připomínají se: na den Božího narození r. 1848, 14. května 1857, 15. června 1857, kdy vyhořelo 11 stavení za panskou zahradou a 10. února 1866 v čísle 9. V roce 1857 po vyhoření v červnu musili „čtyři z vyhořelých domkařů svá nová obydlí pro dokonalejší uspořádání u silnice do Jaroslavě vedoucí postaviti, čímž zdejší osada nabyla podoby uslechlější“.

Kříž v obci postaven a slavnostně posvěcen byl 1. října 1866. Náklad vedl nájemce dvora knížecího³⁸⁾ Josef Virth; obec se zavázala v dobrém stavu jej udržovati.

Stříkačka zakoupena r. 1884 za 400 zl. Kníže pán Maxmilian Thurn-Taxis věnoval k tomu účelu 40 zl.

Chudinství bylo na panství chroustovickém upraveno dle nových zákonů v r. 1836, kdy „ústav chudých byl zaveden a 15. srpna téhož roku otevřen“. Z ústavu toho dostávalo šest chudých z Radhoště, Stradouně a Žiky po 1 krejcaru denně. Rozdělení konalo se čtvrtletně. Koncem října 1855 chroustovický fond chudých měl 64 zl. 40 kr. v hotovosti a 4207 zl. v obligacích a fond zámrský, k němuž patřila Jaroslav, 40 zl. 21³/₄ kr. v hotovosti a 955 zl. v obligacích. Sedličky patřily do Vys. Mýta a Týnisko nepřiplácelo nikam. Značnějších darů dostávalo se chudým v Radhošti téměř každoročně, hlavně v letech 1844 až 1857 od knížete pána.³⁹⁾ Štědrá ruka knížecí činí tak v hojné míře podnes.

(Pokračování.)

chránu mítí mají a takové jest povinen držitel toho domku přijímati. Číslo 9 celý statek a v Radhošti největší. Před mnoha lety byl tento statek na dva díly rozdělen — dceři Anně Svobodové provdané za Václava Marčíka do Rzů a nejstaršímu synovi Janovi Svobodovi, po jehož brzké smrti připadla druhá polovice druhému synovi Matěji Svobodovi. V r. 1861 koupil nynější hospodář od své sestry bývalou druhou polovici; tak jest opět celý statek pospolu a nynější majitel jest Josef Svoboda.“ Tento statek považují za předhusitskou faru. Je v úplné blízkosti hřbitova i kostela, takže každý, kdo terrain ohledá, mimoděk k tomuto názoru se přikloní. Hlavní vchod do kostela docela směřuje na dvůr tohoto stavení.

³⁸⁾ Dvůr radhošťský držela vrchnost sama. Teprve když roku 1822 koupil panství chroustovické kníže Karel z Thurn-Taxisů „dvory přišly do pronájmu, což se i v Radhošti stalo“. Až do r. 1819 byl pojezdým Josef Matoušek (před Matouškem byl pouze šafář, poklasný a čeládka a na dohled dojížděl pojezdý Baltazar z Uherska), pak do r. 1822 Karel Čáp a Čepička do r. 1832. Tehdy stal se nájemcem Aron Gärtner, „páleník“ z Luže, pak syn jeho Heřman Gärtner až do r. 1856. Od jara 1856 do žni držel dvůr sám kníže a správce z Uherska každý den sem docházel. Na podzim r. 1856 najal dvůr poštovní z Pardubic Knauer, který postoupil ho Jos. Wirthovi. Po rodině Wirthově pronajal jej asi v roce 1900 Václav Rak.

³⁹⁾ „Také se kraj všeobecně v tyto časy (1848 a 1849) změnil a velká nádhera u ženských povstala. Ve vsích mužští mívali jen kamizoly se šosy a v neděli pláště, spodky nejvíce kožené do bot. Pláště znenáhla přestávaly, tak že zřídka k vidění jsou. Na místě nich jsou burnusy — kabáty z pěkného sukna, spodky přes boty, vesty, šátky hedvábné, hodinky, tak že není k rozeznání vesničan od městského (člověka). Ženské obzvláštně pokročily. Dříve mívaly kanafasové neb šotyšové krátké sukně s lajblíčky, telecí pevné střevíce. Všedního dne chodili mužští i ženské bosi, nyní z drahých látek a dlouhé šaty, šátky hedvábné, místo střeviců půlbotky, ano i klobouky ve vsích se nošejí. I ve světnicích nábytek nádherný. Před roky ve vesnici sotva byl jeden a dosti starý kočár, nyní má každý skoro rolník vznešenou pryčku a jaké náčini na koně! Ovšem jest hezké, když se lidé slušně strojí a pořádné čisté věci

Pobyť Prusův v Kolíně

před bitvou u Křečhoře od 17. máje do 18. Juni 1757.

Dle zápisu městského syndicusa Josefa Prokopa Modestina sděluje GUSTAV V. SVOBODA, ředitel měšťanské školy v Kolíně.

Dne 17. máje 1757 přimaštrovalo sem do král. města Nového Kolína nad Labem okolo třetí hodiny odpoledne pruské vojsko a to kníže z Bevern, p. obrst z Fincke, obristlajtnant z Tettenbornu, jakožto comandant v městě, tři majorové a dva bataliony grenadýrů v síle 938 mužů.

Ten den muselo město zaopatřit kuchyň pro téhož knížete a to dle vydané cedulky od knížecího komorníka Seele a kterouž cedulku má u sebe p. Kropáček.

Dne 18. máje muselo město od knížecího sekretáře vyzdvihovat písemně salaquardu a to u přítomnosti král. pana rychtáře Jana Jindry, král. purkmistra Jos. Kratochvíle, dále p. Jos. Kysandra a p. Jana Galase, radních, též p. Jana Urbanidesa, staršího obecního, a rychtáře městského p. Josefa Pošvy, začož muselo se dáti šest důkátů, což činí 24 zl. 45 kr.

Toho dne muselo se od města dávatí maso dle úředních cedulek doměšťan. domů, kde ty dva bataliony ležely.

V pivovare obecním mocně vzaty a vytočeny od pruských vojáků 2 sudy piva.

Kuchyně zase musela býti opatřena pro knížete z Bevern.

Na varty, totiž na „haubtwacht“ a do bran dávatí se musely papír a péra.

Téhož dne v noci v kasárnech Prušané mocně v obecní pivovar se dobyli a 3 sudy piva vytočili.

Dne 19. máje pruské vojsko opět násilně bez dalšího zeptání ze spilky 5 sudů a 2¹/₂ vědra piva vzalo a do logru odvezlo.

Za příčinou postavení palisad okolo města vydáno p. ingénieur capitánovi mimo dříví a hřebíků 150 zl.; témuž dána diskrece 30 fl. a proviant comisaří 12 důkátů, činí 49 zl. 30 kr.

Dne 20. máje odmaštroval z města do logru pěší batalion v. Kreutzen. Toho dne musely se ještě vykázati špitály, a to jak v kasárnách, tak také v mnohých domích ve městě a na předměstích, do kterých hrnce, mísy, svíčky, koštitata, sekerky k štípání dříví, slámu a dříví zaopatřiti se musilo dle nařízení knížete.

Také den od dne zaopatřiti se musila kuchyně, jak pro knížete, tak pro komandýrujícího p. obristlajtnanta.

NB. hned, jak dne 17. máje pruské vojsko přimaštrovalo do města, zámky do bran musely se dáti, pekaři městští vyslati do pekáren, neméně

si zjednájí, jen že z toho všeho obyčejně pejcha páchne a ta za sebou táhne zlé následky. Naši předkové byli sprostí a rozumní, nyní to je skoro naopak. Že byla dána svoboda tisku, tedy se časopisy a mnohé noviny vydávaly, které také mnohokrát lid podněcovaly, neboť čtoucí si mnohokrát smysl toho zle vykládali. Z toho pošlo, že se i ve vesnicích noviny odbíraly a četly. Dobře bylo a jest, aby i také sprostý lid se dověděl, jak to dále ve světě stojí a aby i také nějaký pojem měl třeba o státních a jiných záležitostech. Svobodou tisku se stávalo, že se v podobnostech a jistých obrazech dosti velké osoby představovaly a tudíž zlehčeny bývaly, což u mnohých oblíbenosti nalezlo. Dne 13. června 1848 učiněn konec národní strážní (gardě). Památkou na to je, že od toho času se mohou nositi pod nosem vousy, což dříve jen vojsku a myslivcům povoleno bylo“. (V r. 1863 napsal do obec. pam. kn. radb. František Fischer, školní učitel.)

komory pro chléb dáti zabezniti a tam zámky zaopatřeny býti musely, by chléb zavřen býti mohl.

Také se muselo dávatí světlo s lucernou na haubtwacht, do špitálu a na pražskou poľní poštu.

Dne 21. máje s Annou Margaretou Saudrnovou, vojačkou, smluvena za sloužení nemocným v domě Lotringovském odměna denně 9 kr.

Dne 22. máje p. obristlajtnant Tettenborn vzal z várky bez peněz pro sebe z městského pivovaru 3 sudy $1\frac{1}{2}$ vědra piva a jako commendantovi diskreti 100 zl. se jemu dáti musilo.

Téhož dne dáno vojenskému tesaři, který sháněl židy k branám, kde se palisády stavěly, 18 krejc. V kasárnách, kde ubytován kyras. regiment Kyov, bude se dávatí prostému rejtharu od posluhy nemocným denně po 12 kr. a zaplaceno jemu za dny dne 22. a 23. máje 24 kr.

Toho dne sem přimaštrovalo od Mladé Boleslavi 600 rekrutů, 1 major, 1 hejtman, 4 lajtnanti, 5 unteroficirů, 3 feldčari; z kterých officirů a unteroficirů v domích ve městě, prosí na rozkaz p. obristlajtnanta položení byli do kasáren a do rathausu.

Téhož dne od sloužení nemocným prostému vojákovi Wegnerovi od Wangenheimbgrenadýrského batalionu, dáno za 4 dny a to až do 22. máje celkem 48 kr.

Téhož dne přednášel p. rychtář, že tovaryš zámeckého kováře velký řetěz, patřící obci, hnojem přikrytý na trakaři do zámku odvezl.

Dne 23. máje král. p. purkmistr Kratochvíle dal 4 nádenníkům 15 kr. od odnesení mrtvého vojáka. Též dána cedule ke kupci na $1\frac{1}{2}$ kopy celopodlažních hřebíků vojenskému tesaři.

Bylo poručeno od knížete z Bevernů, aby se vyčistilo ve špitálech a jalovcem vykourilo, což bylo také vykonáno.

Okna a všechny díry v bráně musely býti zazděny, rovněž i okno u Cyvína; dáni k tomu 3 zedníci a od díla jim bylo zaplaceno. Dále žádal p. platzmajor, aby měšťané po celém městě pucovali hnůj, a nemocným vojínům ve špitále sloužili; dále chtěl mítí do 17 špitálů lidí, kterým aby se platilo denně po 30 kr. Kdyby od tohoto chtěli býti ušetřeni, mají mu dáti 18 dukátů; což také bylo povoleno a jemu dáno 66 zl.

Ohlásili se Terezie Brožová, že ona 10 prostým mužům cukmis a co zapotřebí jest volná jat zaopatřiti v domě Barbory Válkové, ale toliko žádá, aby jí budoucně vynahrazeno bylo, co dle dobrého svědomí vydá.

Panu komorníku od knížete z Bevernů, který pro knížecí kuchyň všeliké nemožné věci na město rozepisoval a od města vždy pod exekucí husarskou mítí chtěl, dáno, aby od podobných věcí ušetřeno bylo, dáno 6 dukátů. Mimo toho proviantcomisaři dáno býti muselo každodenně od města do kuchyně maso, pivo, světlo, kterýžto proviantcomisař z nařízení knížete specifikati obilí, kdo z měšťanstva, jaké třebas pro svou potřebu a obživení obilí má, požádal, jemu taková vydána byla. On naproti tomu obilí pryč bral a Reichenberákům proti hotovým penězům na vozy nakládal. P. obristlajtnant a p. proviantkomisař nechali vzíti krávy rozličných měšťanů na Zálabí a nařídili je hnáti k své ruce do města a po té některé proti diskreci propustili.

Dne 24. máje odmaštrovalo těch 600 rekrutův s oficiry ku Praze. Z nařízení p. obristlajtnanta, jakožto comandanta v kasárnách, vyčistěny všechny světnice pro nemocné v rathouse a v kasárnách, zaopatřeny od

města truhlíky k pecím do backhausu k nakvašení chlebového těsta, taktéž zaopatřeny hřebel, lopaty, šorny, váhy a závaží.

Téhož dne zase 2 zedníci k zazdívání dír v šancích a u bran se dáti museli.

Pro královského pruského myslivce zaopatřiti se má též pro každodenní posloužení člověk, maso, máslo, vaření, jakož i ubrus a cínové talíře. Za tou příčinou žid Josef Soudek zaopatřil 2 cínové mísy a 6 talířův, jeden plátěný ubrus a pět talířů hlíněných.

Na žádost židův zdejších se běře na vědomí, že dnešního dne žid Frischl Buntzlau naložil obilí na fůru u p. Frant. Hubáčka. Do domu p. Kostky mají se zaopatřiti dvě ženy pro knížete z Bevernů, by žehlily zítra ve 4 hodiny ráno bílé šaty a od 17. máje ustavičně tam 2 ženy v kuchyni sloužiti musely, kterým město platilo.

Téhož dne přednášel Josef Soudek, že žid Veit Poláček koupil 50 strychů pšenice.

Zaopatřiti se musely 2 zámky a to velký a malý k Horské bráně.

Dne 25. máje muselo se dáti k bílému beránku pro p. obrst. z Finke 10 liber hovězího masa a pro sloužící knížete z Bevernů a pro král. pruského myslivce taktéž 5 liber hověz. masa. Pro knížete z Bevernů má se zaopatřiti 15 liber bílého mýdla, 5 liber škrobu, 5 kněh bílého a 6 kněh konceptního papíru, a 4 libry dobrého španělského vosku. Za téhož zaplatiti se muselo za 2 šunky, 27 cervulátů, 6 $\frac{1}{4}$ libry parmesánu a za 4 jazyky, v celku 31 zl, 7 kr. 3 d.

Na žádost pana radního Gallase se zaznamenalo, že p. obročný poděbradský Petyer, který zde v zámku na místě p. purkrabího řídí panství, od vození každé fůry sladu do a ze mlýna po 3 zl. sobě platiti nechal

Ve špitálech v městě a na předměstích nacházejí se vojáci od těchto regimentů: od pruských husarů Warternberg, a Puttkamer, Zyt-hynes Leibregiment, od kyrasýrů: Triesen, Kyow, Schöna, Carabinier's; od dragounů: Stechau, Meinnige, Normann, Blanckensee: od infanterie Leibregiment, Darmstatt, princ Heinrich, Zastrau, Neu-Wied, Gemmingen, Kreutzen, Wangenheim, Nimbschowský, Frantz-Braunschwaig, Bodenstätt, Mannteufel.

Pan obristlajtnant z Tettenbornů vzal sobě z pivovaru pro svou disposici 2 sudy piva. Dne 23. a dnešního dne pochováni za branou zemřelí zde 2 vojáci od Maunteufel.

Do kuchyně knížete z Bevernů za 1 zl, 15 kr. citronů se zakoupiti muselo.

Umřel zase jeden voják katolík od kyrasýrského regimentu a pochován k sv. Janu.

Od Wangenheimského batalionu krankenvertrovi zaplaceno za 3 dny, totiž od 23. do 25. máje 36 krejc.

Anně Margarytě Saudernové, ošetřovatelce od kreutzenregimentu zaplaceno za 5 dní, totiž od 20. až do 25. máje denně po 9 kr. celkem 45 kr.

Za všeliké viktualie pro p. obristlajtnanta z Tettenbornů se zaplatilo 2 zl. 16 kr. 1 $\frac{1}{2}$ d., které pro zítřejší hostinu se zaopatřily. Krankenvertrovi od Kyow za dnešní den 12 kr. a vojače Miškunrové od Friesenregimentu za sloužení ve špitále za jeden den zaplaceno 15 kr.

Opatřiti se muselo pro knížete z Bevernů od kupce Antonína Hospodáře 6 knih fliespapíru a 1 $\frac{1}{2}$ libry špagátu.

Dne 26. máje zazdívatí zase museli 2 zedníci s jedním nádenníkem dřevy okolo bran.

Vydati se muselo pro sloužící kníž. z Bevernů a pro král. pruského myslivce 12 liber hovězího masa, pro proviantkomisaře do domu p. Tumlíře 1 $\frac{1}{2}$ libry hov. masa.

Taktéž pro knížete z Bevernů 2 knihy konceptního od kupce Ant. Hospodáře dány býti musely.

Musel se dáti spraviti a přibíti zámek ke dveřím dole k pokoji do Marinovského domu.

Pan proviantkomisař chce míti denně na vychování vojenských pekařův a to od 20. máje od města 10 tolarů tak dlouho, dokavad pečení chleba nepřestane.

Do domu Kostkového pro knížete z Bevernů zaopatřiti se mají dva tuety cínových talířův.

Pan radní Gallas žádá za poznamenání, co p. rychtář městský dle vyšetření přednesl, že u p. Horálka, u staré Mojžišky a u p. Jana Kmocha sdělané dříví na předměstí se vynašlo; ostatní dle udání p. Gallase, že jej vojáci pryč odnesli, kterého mělo býti 4 sáhy.

Žid Josef Soudek zaopatřil pro knížete z Bevernů proti úřední recogniti 24 talířů cínových rozličné sorty.

Z nařízení knížete pro naše nemocné a plesírované po 1 pintě vína dáti se muselo.

P. proviantkomisař chce, aby jemu město zaplatilo 19 fůr dříví po 2 tolařích, které on z Dymokurského panství rozepsal, aby sobě takové, město kde chce složilo.

Musely se dáti dělati noční stolice pro nemocné do Marinovského domu a na haubtwacht.

Z nařízení kníž. z Bevernů pivo zaopatřeno pro nemocné. Městští pekaři následovně od 17. máje od 3 hodin s poledne až do 21. máje inclusive pekli v backhausu chléb: Jos. Oliva, Ant. Krychnovský, Josef Vacek a Kašpar Darebný.

Dáti se musila zhotoviti zdířka a cep k zálabské bráně, k čemuž se vzala od Ant. Hospodáře hůl železa vážící 6 liber.

Do domu knížete z Bevernů a pro král. pruského poštmistra dodáno 6 kněh bílého a nahorů do kuchyně 2 knihy konceptního papíru.

Zhotoveny do backhausu 3 hřebla a prkno nad truhlík pro těsto.

V rathouse složeno z Doubravského panství 6 $\frac{1}{2}$ sáhů, z dymokurského 7 $\frac{3}{4}$ sáhů dříví, kteréž muselo město od pana proviantkomisaře ujmouti; také dále složeno 5 fůr z Rataj a 2 fůry ze Škvorce, jakož i 14 sáhů v pivovare a 7 fůr v rathouse.

Dne 27. máje muselo se dáti do kuchyně pro sloužící knížete z Bevernů a pro král. pruského myslivce 12 liber hovězího masa. Od grenadýrského regimentu umřel voják katolík, který pochován byl k sv. Vítu.

Vydáno za víno pro král. naše nemocné a plesírované husary, jakož i pro nemocné brandeburské a pro obrstlajtanta a majora 7 zl. 30 kr.

Vzaty 2 hole železa v 6 librách od Ant. Hospodáře na zhotovení zděře, cepů a hřebíků do brány Zálabské.

Smluveno s vojačkou Kateřinou Majerovou za posluhu nemocným ve špitále od prince Heinricha denního platu 12 kr.

Dáno do domu p. V. Šperlínka pro p. majora a sloužící 8 liber hovězího masa a od tkalcové Svobodové koupeny hrnce za 31 kr. a od vdovy Svěčinky za 30 kr.

Pan Pek žádal za poznamenání, že šafářka ve dvoře pana Neumana, toho se tam asi 20 str. nacházejícího prosa, které Zajčková koupila, vydati nechce.

Musely se dáti opět hrnce, mýsy a dříví do špitálu. K zálabské bráně ke šraňku zaopatřen řetěz, zámek a klíč.

Dáno pro kuchyň p. obristlajntanta $1\frac{1}{2}$ čtvrtce mouky, $\frac{1}{2}$ telete, 6 liber hovězího masa, 1 libra rýže, $\frac{1}{2}$ libry másla, špenát za 7 kr. 3 d., sůl za 6 kr., petržel a šnitlík za 1 kr. 3 d., a pro král. prusk. myslivce 1 libra másla a $\frac{1}{2}$ čtvrtce mouky.

Všichni psi po ulicích z nařizení knížete z Bevernů mají se schytati. Pro téhož každodenně zaopatření mléko za 3 kr. a koupeno proň káfé za 8 zl. 15 kr., cukr za 13 zl. 30 kr. a 7 hus za 2 zl. 6 kr.

K zálabské bráně koupen od Sekýrky zámek za 30 kr. a jeden malý za 15 kr.

Do Lotringovského domu zaopatření se musel škopek pro nemocného do špitála od regimentu Zastrau a to za 9 kr.

Vojačce Kateřině Majerové, krankenwärtrové ve špitále u prince Henrichregimentu má se od dnešního dne 12 kr. dávat.

Muselo se koupiti 6 žejdlíků vína po 9 kr. pro naše plesírované král. husary, kterých sem 16 mužů přivezeno bylo.

Do Zálabské brány ke šraňku řetěz a provaz zaopatřen.

Pro kuchyň p. obristlajntanta k zejtřejšímu dni se má zaopatření: slepice, 4 libry hovězího masa mimo čočky, cibule, petržele, skopová kýta mimo salátu, 1 čtvrtce dortové mouky, $\frac{1}{2}$ libry ordinátního kuchyňského cukru, 1 libru káfé, 1 libru cukru bílého, 2 loty květu, 4 muškátové ořechy, za 7 kr. 3 d. hřebíčků, dáno za máslo 2 zl. 20 kr., za vaření 15 kr., za kroupy 15 kr., $\frac{1}{2}$ kopy vajec, za 1 libru káfé přišlo 1 zl. 12 kr., za cukr 1 zl.

Zaplaceno p. proviantkomisaři za 8 dní po 10 tolařích, což činí 120 zl. Za příčinou pekařů vojenských, kteří pekli v backhausu v zámekském dvoře, žádal p. purkmistr p. komisaře, aby naši pekaři, kteří tam dřívě pekli, z těch peněz zaplacení byli, načež p. komisař slíbil, pak-li co vyhyde, že jim dá.

Zítřejšího dne pro knížete z Bevernů zaopatření se má $\frac{1}{2}$ vola a $\frac{1}{2}$ vědra vinného octa.

Pro p. majora Zorcka má se zaopatření $\frac{1}{2}$ rysu papíru; židovstvo zdejší dalo 6 knéh. Od král. purkmistr. úřadu dán byl jeden polštář z těch koupených peřin do domu p. Kestky pro král. prusk. myslivce.

Dne 28. máje muselo se zaopatření pro sloužící knížete z Bevernů a pro král. pruského myslivce 12 liber hovězího masa, pro p. obristu Fincke 15 liber a pro p. proviantkomisaře $1\frac{1}{2}$ l. hov. masa. Provaz ke šraňku u kouřimské brány za 3 kr. se musel zaopatřit.

Od toho dne, co sem pruské vojsko přimaširovalo, muselo se dávat pro tabuli knížete z Bevernů každodenně 74 kusy mundsemlů, též tři dlouhé chleby, neméně pro sloužící a král. myslivce chléb dle cedulek.

Do Lotringovského domu k Wernerovským husarům dána žena k posluze. Umřel zase jeden voják od Friesenkyrasýrského regimentu a to katolík, a u sv. Víta pochován byl.

K Zálabské bráně ríegl a 4 skoby, též řetěz a petlice zhotovena, na což 8 liber železa od Ant. Hospodáře se vzalo.

Pro p. majora dáno 8 liber hovězího masa, a pro knížete z Bevernů prase a jehně, pro p. obristlajtnanta jehně zaopatřiti se muselo.

Z nařízení p. obristlajtnanta vzaty z pivovaru gratis 3 sudy piva pro zde ležící batalion a jeden sud pro oficíry.

Mají se zaopatřiti vědra na místě nočních stolic pro nemocné do špitálu; neméně mají se ženy sebrati pro pucování a vyčištění všech špitálův.

Pro knížete z Bevernů musela se zaopatřiti 1 libra bílých voskových svící a 2 libry špagátu; pro p. obristlajtnanta má se dne ztřejšího zaopatřiti do kuchyně 2 libry rýže, salát, půl skopce, půl telete, stará slepice, 16 liber hověz. masa, 16 vajec, za polévku má se zaplatiti 15 kr., za cukr na backwerk 22 kr. 3 d. a sůl za 6 kr.

Dnešního dne dva zemřelí vojáci za Labem do písku byli pochováni.

Dne 29. máje pro p. proviantkomisaře se dáti muselo pro sloužící knížete 4 libry hov. masa a pro král. myslivce buď hovězího neb skopového masa 12 liber.

Pro kuchyň knížete z Bevernů se zaopatřila čtvrt hovězího masa, která vážila 84 libry.

Pan rychtář žádal za poznamenání, že Kateřina Hettingrová pruským vojákům, které v domě Kmochovském ubytované má, žádné dříví nedává, a ti v jeho domě střechu a poklopy strhali a protože požadavek za náhradu u ní přihlašuje.

Starší židé zase zaopatřili pro knížete z Bevernů 7 kněh, totiž pět bílého a 2 konceptního papíru, 12 štanglí španělského vosku za 1 zl. 12 kr. a dvě libry škrobu za 18 krejc. Zaopatřiti se muselo proň též 2 kopy raků za 45 kr.

Od Jos. Horálka vzato pro knížete z Bevernů 15 liber mýdla po 12 kr., které se jemu zaplatilo a též $\frac{1}{2}$ libry špagátu.

Od Bodenstädtregimentu umřel jeden pacholek, který za Labem v pískách byl zakopán.

U Krystiana Fritze umřel plesírovaný husar od Puttkammer, který za Labem pochovan byl.

Zase sem 16 plesírovaných husarův od Wartemberghusarského regimentu mimo jednoho plesírovaného lajtnanta bylo přivezeno.

Mates Wagner, plnomocník pp. arendátorův přednáší, že prodal 15 strychů pšenice v špitálském dvoře po 3 zl., a že peníze písaři p. pražského proviantkomisaře musel odvésti, který že jemu kvitanci na to dodatně odešle.

Od Nimbschowského grenadýrského regimentu jeden kanonýr, katolík, umřel, který za Labem pochován jest.

Josef Soudek zaopatřil pro plesírované staré hadry na převazování.

Z nařízení knížete z Bevernů král. p. purkmistr, p. primátor a p. rychtář visitovali v domě p. Martinelliho, zdali víno se tam nachází, ale žádné se nenašlo.

Za 30 kr. zaopatřilo se na haubwacht vědro na místě noční stolic.

Krankenwärtrové od Nimbschowského grenadýrského regimentu od 26.—29. máje za 4 dny po 12 kr. dáno 48 kr.

Šest otepí slámy dáno do domu Lotringovského pro těch 16 plesírovaných husarův.

Dne 30. máje dáno 12 liber hovězího masa pro král. myslivce a pro sloužící knížete z Bevernů a $1\frac{1}{2}$ libry hov. masa do domu p. Tumlíře pro p. proviantkomisaře.

Od kopání hrobu a pochování 12 zemřelých pruských vojnů vydáno hlásnému 1 zl. 12 kr.

Do kuchyně p. obristlajtnanta na dnešní den zaopatřiti se muselo špenátu za 7 kr. 3 d., 15 vajec za 15 kr., salátu, khelbeerkrautu a petržele za 6 kr. 3 d., půl skopce, za ocet a špek 15 kr., za hovězí maso 30 kr.; pro král. pruského myslivce každodenně se dáti musela jedna libra másla.

Pro knížete z Bevernů má se zaplatiti následovně: 3 libry španělského vosku po 4 zl. 30 kr., 6 kněh bílého papíru po 22 kr. 3 d., 10 citronů po 15 kr., 10 liber cukru po 1 zl. 3 kr. $4\frac{1}{2}$ d., což v sumě činí 28 zl. 52 kr. 3 d.

Krankenwärtrové Anně Margaritě Saudern od Kreutzen-regimentu zaplaceno od 26. do 30. máje po 9 kr. v celku 45 kr.

Do kuchyně p. obristlajtnanta na zejtřejší neb 31. den máje se má zaopatřiti 15 vajec, slepice za 18 kr., jedna libra velkých a jedna libra malých rozinek, jedna libra kávy za 1 zl. 7 kr. 3 d., jedna libra cukru za 1 zl. 3 kr. $4\frac{1}{2}$ d., jedna libra rýže, 4 loty pepře, 4 loty zázvoru, 2 loty skořice, zelené věci a co kuchařka jeho vynaložila předem 1 zl.

Pro král. prusk. myslivce muselo se dáti $\frac{1}{2}$ čtvrtce mouky.

Pro knížete z Bevernů na zítřejší den se zaopatřiti musí: 10 liber rýže, 10 lib. hotových krup, 10 liber kupeckých nudlí, $\frac{1}{4}$ libry květu, $\frac{1}{2}$ libry muškátových ořechů, $\frac{1}{2}$ libry pepře, $\frac{1}{2}$ libry hřebíčku, 10 liber mandlí, 2 libry špagátu.

Pigeth od 100 mužů před večerem na rathous přišel, kterému se svíčky a lucerna dáti musela.

Dne 31. máje do domu p. Šperlinka pro p. majora dáti se musilo: 8 liber hověz. masa, do domu p. Kostky pro král. myslivce a sloužící knížete z Bevernů 12 liber hovězího, do domu u bílého beránka pro p. obristu Fincke 8 liber a 21 liber vysoké zvěřiny.

Od Mannteufelregimentu zase jeden voják umřel a za Labem pochován jest.

Před kvartýrem knížete z Bevernů muselo se bláto odstranit.

Do čís. 4. dáti se musela pro nemocné sláma a dříví; a pro p. obristlajtnanta do kuchyně šunka za 1 zl., 4 jehněcí hlavičky za 12 kr.; pro p. proviantkomisaře se vydalo $1\frac{1}{2}$ libry hovězího masa.

Pan radní Gallas žádá za poznamenání, že včerejšího dne paní ovdovělá Dittmanová přišla do mětského pivovaru a tam že rozpakovala, že paní celý den se naštracícruje a že ani drobet piva míti nemohou, že žízeň mají, až jim z úst jazyky ven visejí.

Týž radní žádal u p. obristlajtnanta z Tettenbornu, aby sud piva byl dražší než za 8 zl., kterýž dal za odpověď, že pivo dražší býti nemůže, a že dost na tom jest, že se předce pivo z pivovaru bere za peníze.

Zaopatřiti se musely dvě pradelny do kvartýru knížete z Bevernů.

Dne 1. Juni vydalo se pro sloužící knížete a myslivce 12 liber hovězího; pro král. úřad purkmistrovský 2 knihy konceptního papíru za 14 kr. se vzaly od Bartošovských, jakož 1 kniha bílého a kniha konceptního papíru za 13 kr. se vzala.

Zaopatřiti se mají 2 lidi pro čištění marštalie v kvartýru knížete.

P. proviantkomisaři vydáno $1\frac{1}{2}$ libry skopového masa.

P. obristlajtnant z Tettenbornů dal dnešního dne od sebe písemně, že z várky sud piva po 9 zl. pro pruské vojsko se vystavovati může.

Pro téhož obristlajtnanta na dnešní den se zaopatřiti muselo: 1 libra rýže, 6 liber tučného beránka, 6 liber hovězího, čtvrtce hrachu, 10 vajec, za 6 kr. soli a za 6 kr. petržel, hotově 45 kr., král. pruským myslivcům od Žajčkové dáno 4 žejdlíky hrachu. Pro knížete z Bevernů dáti se muselo do kuchyně 6 kněh konceptního papíru.

Žid Salomon Schneider žádá za poznamenání, že dva železné oblouky do kočáru za 1 zl. od jednoho pruského vojáka koupil, který takové sedlákovi prodával.

Jeden voják od Triesenkyrasyrského regimentu umřel a za Labem pochován.

Zítřejšího dne přijde sem ještě jeden batalion, pro něj kvartýry se přichystají.

P. generál Meinnige chce mítí německého posla, který tu u spravedlnosti cesty sem a tam běžící, ne méně okolo ležící vesnice jemu vyjádřiti má; pak aby se jemu do Mělníka pro vědro dobrého vína do zámku od města vyslalo, na které aby město peníze dalo.

Pan obristlajtnant chce, by ryby se mu na noc zaopatřily; bylo jemu oznámeno, že rybáři pod hrdlem zkrácení s lodí na Labi se ukázati nesmějí a proto nemohou býti ryby dodány.

Do domu p. Pavla Olivy muselo se zaopatřiti vědro od paní Šperlinkové na noční stoličce pro nemocné od Mannteufelregimentu za 18 kr.; bednáři od díla dáno 6 kr., paní Šperlinkové za hrnce a mísy pro nemocné dáno 6 kr.

Dnešního dne okolo $1\frac{1}{2}$ hodiny s poledne vznikl z nenadání oheň, způsobený pruskými husary na předměstí kouřimském v zahradě „Praxu“, kterýž asi za hodinu udušen byl a při něm nemalého strachu se pocítilo.

Zítřejšího dne do kvartýru knížete z Bevernů dvě ženy ráno okolo 5 hodin poslati se mají k žehlení bílých satů.

Pro kuchyň p. obristlajtnanta na zítřejší den má se zaopatřiti 6 liber vepřového masa, dále na ostatní útraty do kuchyně jeho hospodyně mají se 3 zl. dáti. Dvěma pradlenám, které po 2 dny u knížete praly, dáno 30 kr.

Dne 2. Juni do domu p. Tumlíře pro p. proviantkomisaře dáno $1\frac{1}{2}$ libry hovězího masa, pro král. pruského myslivce a pro sloužící knížete dáno 12 lib. hověz. Do domu paní Šperlinkové pro p. majora má se zaopatřit 6 liber hovězího masa, půl beránka, 4 kuřata, 1 libra másla, 15 vajec, sušené švestky a višně, hrách, petržel, špenát a khelrubny, petržel s kořenem a řepu, 2 citrony, 2 loty květu, 2 loty muškátových ořechů, 2 loty hřebíčku, 1 libru cukru a 1 libru dřevěného oleje do lampy.

Pro knížete z Bevernů má se na Zálabské pile zřezat 12 čtyřhranných kusů dřev, které dnešního dne hotově býti mají; též chce mítí 8 prken.

Pan proviantkomisař zase chce mítí od 28. máje až do dne 2. Juni od pečení chlebů v backhausu v zámeckém dvoře pro vojanské pekaře denně po 10 tolařích, a tak za 6 dní 60 tolarův, což činí 90 zl.; týž také chce mítí zaplacené dříví, které město od něho dne 26. máje ujmouti muselo; za takové p. radní Gallas 45 zl. zaplatil.

Umřel nemocný voják od Gemmingengrenadýrského battailonu ve špitále a za Labem pochován.

Musela se dáti sláma pro nemocné husary od regimentů Werner a Zythy,

P. obristlajtnant nařídil, aby dvěře u fortny ihned zavřeny byly, ku kterým visutý zámek se dáti má.

Dáti se musely hrnce a mýsy pro regiment Schöna a Princ Heinrich, které zaopatřil Jos. Soudek.

Do kvartýru knížete z Bevernů mají se zaopatřiti 2 cihličky k piglování. Starší židovský Josef Soudek přednáší, že jistou truhličku s mobilima, která paní Anně Springrové náležeti má, Streitka a švec Madeček za Labem koupiti měli, a u sebe schovanou mají.

Pro kuchyň p. obristlajntanta z Tettenbornů na zítřejší den má se zaopatřiti: špenát za 7 kr. 3 d., jedna libra velkých a jedna libra malých hrozinek, půl telete, 6 liber hovězího masa, jedna libra rejže, hlávkový salát, petržel, cibule a šnitlík, $\frac{1}{2}$ čtvrtce sušených švestek, půl kopy vajec, za šunku 1 zl., za polévku 22 kr. 3 d., za máslo 1 zl. 30 kr., za všeliké vydání a za koření 1 zl. se dáti má.

Pro p. majora dle dané specificati se muselo vydati na rozličné věci do kuchyně 2 zl. 17 kr. $4\frac{1}{2}$ d.

P. Gallas Deposuit in Casum necessitatis ad Consulatam 400 zl.

Z nařízení knížete z Bevernů mají se zaopatřiti každý den 2 pytle trávy neb zeleného obilí pro koně jednoho zde stojícího feldschara od husarského Zithyregimentu.

Pro knížete z Bevernů se dáti muselo za 12 liber káfé po 1 zl. 15 kr., za 6 liber parmasánu po 1 zl. 6 zl. v celku 21 zl.

Krankenwärtrové při nemocných od battalionu Neu Wied za koupené hrnce 7 kr. 3 d. a ještě koupeny hrnce za 3 kr.

Dne 3. Juni pro sloužící knížete z Bevernů a též pro král. pruského myslivce 12 liber hovězího se dáti muselo. P. proviantkomisaři do domu p. Tumlrfe dáno $1\frac{1}{2}$ libry hovězího masa.

Mimo kuchelzettlů pro p. obristlajntanta na dnešní den vydáno: za 2 otýpky ředkvičky 6 kr., za křen 1 kr. 3 d., za $\frac{1}{2}$ čtvrtce bílé pšeničné mouky 15 kr., za 10 vajec 7 kr. 3 d., v sumě 30 kr. a za sůl 7 kr. 3 d. Sláma pro nemocné od Neu Wied do špitálu se dáti musela; též dříví pro druhé nemocné. Tři ženy musely za Labe na trávu jíti a takovou pro koně vojen. feldscharů přinést.

Pro p. obristlajntanta z Tettenbornů má se zaopatřiti 2 libry káfé a homole cukru; načež se zaopatřila 1 libra káfé za 1 zl. 15 kr., cukru 3 libry za 2 zl. 15 kr. Do domu paní Šperlinkové pro p. majora se zaopatřilo 6 liber hovězího masa za 27 kr., půl jehněte za 36 kr., za špenát, petržel a řepu dáno 5 kr. 3 d.

Pro dva volontéry, totiž majora a s ním jednoho officíra od Hollendrů má se dáti kvartýr, totiž komora, pokoj a maršall v domě u Kratochvílů se vykázal.

Ohlásil šafář ze dvora paní Špringrové, že dnešního dne v jich dvoře pruští vojáci z kočáru železo stloukli a židovi Natánovi prodali.

Pro kuchyň p. obristlajntanta má se zaopatřiti na zítřejší den: celé tele s brzlíkem a osrdím, salát, petržel a cibule a na ostatní 3 zl. 22 kr. 3 d., též pro ordonance 15 kr. míti chce.

Půjčiti se musely dvě koupené peřiny do domu p. primátora pros jednoho kvartýrmistra, který k p. obristlajntantovi z Tettenbornů přijel.

(Dokončení.)

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Pokračování.)

Ve Vidni oddávali se klamným nadějím, že se bude moci na všech místech mocně vystupovati, protože všechny okolnosti pruského dvora, které až dosud zdály se býti nepřátelskými, úplně byly odstraněny. Král. vojsko znenáhla z ležení postupovalo do pole, táhnouc k Rýnu, Uhři a panduři pod velením výtečného generála Nadasda, barona Mentzela a barona Trencka pozorovali Bavory u Filipsburgu a podtají činili potřebné přípravy k vystavění několika lodních mostů přes Rýn, což se dobře dařilo; zatím vojsko podél Rýna se rozložilo až k Mohuči, tak že se mohly na několika místech stavěti mosty lodní.

Baron Mentzel skutečně také provedl takový most u Stockstadtu až k ostrovu v Rýně a na něm se opevnil. Tím byli Francouzi oklamán. obávajice se, že se přechod zamýšlí v těchto místech nebo dále níž od Oppenheimu až k Mohuči. Pročež největší část vojska stáhli dolů a bavorské pluky přes Rýn a tím opevnění své u Germersheimu za nedobytné vykřičené nechali státi téměř prázdné, nemohouce si ani představit, že by uherské národní pluky byly schopny stavěti lodní mosty přes malé říčky, neřku-li přes tak veliké a bystré řeky, jako je Rýn.

Francouzové domnívali se, jakoby při očekávaném přechodu přes Rýn měli již víc než polovici vojska naší nejmilostivější královny poraženo, ovšem jen ve své obraznosti. Ale stateční Uhři dokázali zde svou obratnost. Stavitel mostu byl rodilý Uher. Baron Trenck přišel dne 1. července za úsvitu s 1500 pandury a Chorvaty s lodním mostem ke Schrecku a naložil lidí na 20 lodí; tito měli pak ve vsi tichosti přeplaviti se přes Rýn, aby se o tom nepřítel nedověděl.

Ale tento rozkaz byl marný, neboť sotva byli uprostřed řeky, již volali: Alá, alá! Když byli převezeni, rozsekali vše, co se jim namátlo, dobyli celého tábora nepřátelského, stekli několik redut a postupovali na Germersheim, vydrancovali město, an zatím stavěn první most přes Rýn.

Tento přechod přes řeku a potomní pokroky vojska našeho v Elsasích byly nám Čechům samé radostné noviny, protože jsme své nepřátele, Francouze, viděli již tak daleko zahnány, i nemohli jsme si ani představit, že by nám bylo nové nebezpečení již v týle, ježto jsme na slovo pruské ne sice zámky, jak se říká, ale zajisté skutečné pevnosti stavěli.

Avšak, ó chabé myšlenky lidské, kterým se nic nezdá o nejmoudřejších a nevyzpytatelných úradách Nejvyššího, any spoléhají na lidské slovo, kdežto se přece před tím slyšelo, že pruské slovo trvá jen 24 hodiny a dél již nic neplatí.

Když tohoto času král francouzský válku vyhlásil Jejimu Vel. královně uherské a české, naší nejmilostivější zeměpaní, bylo proti

tomu vyhlášení války v Bruselu v Nizozemí teprve dne 16. června oznámeno s obyčejnou slávou.⁴⁶⁾

V Čechách byli zaměstnání tím, aby zřídili obranu zemskou, ale jako téměř ve všem, tak i v této věci pokračováno skokem téměř hlemýždím a stálo mnoho námahy, aby se lid dostavil k odvodu; na výcvik toho času ještě málo pomýšleno.

Zatím vznikl jakýsi ruch, jakoby se ve Frankfurtě něco kulo proti naší nejmilostivější zeměpaní a jejím zemím dědičným. Příčiny toho dověděli jsme se nejprve z Anglie, a to: že mezi Jeho císařským a královsko-pruským Vel., Jeho kurfirsto-falckou Jasností a Jeho Vel. králem švédským jakožto lantkrabím hessenským uzavřen čtyrspolek a smlouva spojenecká dne 1. června.

Ač závěr této smlouvy dosud měl zůstatí státním tajemstvím, přece měl bdělý dvůr anglický již zprávu, že obsahuje tyto 3 hlavní body: 1. opětné zavedení míru ve svaté říši Římské, 2. pevné řízení nejvyšší důstojnosti Jeho cis. Veličenstva, 3. uvedení císaře do patromoniálních zemí kurfirstského rodu bavorského.

Král pruský odcestoval do Slezska a shromáždil tu 2 tábory u Nisy a Vratislavě. Ubezpečovaly sice zprávy berlínské, že se vojsko uchýlilo zase do svých příbytků, ale od hranic slezských dostalo se nám brzy jiných zpráv, které nás přesvědčily, že je slovo pruské v koncích a my Čechové že můžeme od tohoto zlého souseda očekávati novou návštěvu.

Konečně jali se v Praze choditi do zbrojnic, prohlížeti děla a pušky i činiti přípravy, aby se zřídila některá opevnění, na něž nesáhlo se od doby francouzské.

Generálmajor Harsch sem přišel, nejen aby všecky hradby prohlédl, nýbrž aby tu při nastalém snad obléhání města velel. Tento dal ihned na všech místech hradby opravovati, vrch Žižkov a Šibeničný opevniti a celkem všemožné přípravy činiti k živé obraně.

Posádka zdejší sesílena plukem Schulenburgovým, falckým a Vettesovým a 3 prapory varaždinskými; zemská obrana scházela se též ze všech míst a konců sem do Prahy.

Na rošti a koše hradební a jiné káceno mladé dříví na arcibiskupském panství Břežanském, dopraveno k řece Vltavě, nakládáno na lodi a vory a dodáváno do Podskalí, odkud dále voženo k prostřednímu převozu u Malých Benátek a zpracováno od zemské obrany.

Setniny měšťanské všech tří pražských měst jakož i městští dělostřelci museli složiti obyčejnou přísahu vojenskou, čemuž každý vyhověl tím ochotněji, protože se proslýchalo, že na pomoc táhne 50—60.000 mužstva.

Měšťanstvo mělo se na půl léta zásobiti potravinami, ale nebylo buď nic nebo jen málo sem dováženo, protože tento rozkaz dán byl právě ve žních. Sedlák nevěděl, má-li dříve sklízeti, mlátiti či sem dovážeti, až posléze nařízením krajského hejtmana dosti sem se všech stran přiváženo.

⁴⁶⁾ Lotli podává slovné znění této listiny, datované: v Bruselu dne 8. června roku milosti 1744 a naší vlády čtvrtého.

Ale v tom přihodilo se opět něco, co dovozu překázelo. Potřebovalo se mnoho vozů k přivážení potřebných hmot ke hradbám, neboť zdejší koně nestáli za mnoho; pročež zadržovali povozy selské, ale nedávali ani lidem potravy, ani koním píce, tak že lidé i dobytek zemdlením nemohli nikam. Šlechta a boháči prchali z Prahy, berouce si průvodní listy, které tajemníkovi generála Harsche znamenitě naplňovaly měsíc.

Prohlíženy domy šlechtické, z nichž brali se koně, kde to nešlo dobrovolně, násilím, při čemž se událo, že, když v jistém domě duchovním, kde bydlil pražský kanovník, hledali koně a na první pohled žádných nenašli, kanovník byl tak prostofeký, že dívaje se oknem, oslovil komisaře, zdali našel mnoho koní. To tohoto domrzelo, že se vrátil zpět do domu a na novo prohlížel; našel pak jeho koně a sebral je, pronášeje různé hrozby.

Zmatek byl všeobecný; jelikož povozy selské se z města neustěly, nikdo nechtěl již obilí sem přivážeti, až konečně bylo dñáno, aby žádný sedlák anebo jeho povoz nedržel se zde v Praze přes 3 dni, při čemž měl vozka mimo chléb a seno pro koně denně dostávat 7 kr. na stravu. Ale jak se tyto peníze vyplácely, ví nejlépe Bůh.

Při těchto přípravách dověděli jsme se nejprve z Berlína, že Jeho Vel. král pruský měl prohlídku vojska; skládá prý se ze 6 polních maršálků, jednoho grand-maitre d'artillerie, 6 generálů, jednoho generála dělostřelectva, 12 generálů lieutenantů, 47 generálů majorů, 7 plukovníků, majitelů pluků, 8 generálů adjutantů, 58 pluků pěších, majících všeho mužstva 105.300, 27 pluků jízdy, čítajících 29.700 mužův, a 6897 mužů vojska ležícího v posádkách; tudíž by bylo veškerého vojska 141.897 mužů. To bylo již dosti, aby uchránil se přepadení, ale pruské heslo šlo dále: král kázal vojskům sraziti se.

Z Berlína dostalo se nám ze dne 11. srpna této nové zprávy: „Jeho Vel. král minulou neděli přišel sem z Postupima, dal cizím ministrům doručiti tištěnou listinu, kteráž obsahuje důvody, jimiž byl pohnut, aby Jeho římsko-císařskému Vel. poslal vojska pomocná.“

Z Drážďan ze dne 14. srpna došly tyto noviny: „Veliká započatá výprava, kdy Jeho Vel. král pruský s četným vojskem a velkým dělostřelectvem nyní plně postupuje a našimi zeměmi bere se do Čech, způsobila u nás mocné hnutí.“

Zprávy frankfurtské udávaly, že vojsko pruské, které hodlá vtrhnouti do Čech, je 80.000 mužů silné a že druhá armáda 30.000 pod velením dědičného prince Leopolda anhaltsko-dessavského má vtrhnouti do Moravy.

To byly samé zlé noviny pro nás; ale nebylo jich ještě dosti. Z kraje Králové-hradeckého došla horší zpráva, že 15. srpna královský pruský předvoj skutečně vkročil na půdu českou; proto také v Praze byly zdvojeny přípravy k obraně a s nevyličitelnou horlivostí v nich pokračováno. Z Vídně přišlo sem mnoho nábojů, avšak děl se nedostávalo, ježto mezi zdejšími děly mnohá od posledního obležení byla nepotřebná.

Nyní bude, myslil jsem si, Praze opět vydržeti útok, nedostaví-li se brzy pomoc, která by nás vysvobodila. Naděje byla veliká, zprávy o tom libezné a potěšitelné, pokud nebylo množství nepravd sem zvěstováno. Pravilo se, že vojsko pruské hledí Saskem vniknouti do Horní Falce a do Bavor; brzy potom opět, že král táhne sem s těžkým dělostřelectvem po Labi, že však hrabě Thun řeku učinil nesplavnou balvany skalními a ponořenými loděmi. A to byla zpráva pravdivá, čímž nám popřáno ještě nějaké lhůty šibeničné.

Ale konečně bylo slyšeti, že Prusové táhnou již na Brandýs, ba že tu již zřídili své hlavní skladiště vojenské. O pomocném vojsku našem, jež by nás ochránilo, ani vidu; měli jsme zde silnou posádku, na niž jsme víc spoléhali a velitel jevil vši horlivost, že se bude mužně hájiti. Tím jsme se nadáli dlouhé obrany. Ale, ó marné myšlenky lidské, které více důvěřují své síle, než Bohu, ty shatí se nejspíše.

Pražští radní, kteří měli jako setníci veleti několika setninám, byli první, kteří zoufali jako zbabělé skety, a jelikož šlo již do tuhého a nebyl to snad průvod nebo chlubná vycházka, rozstónával se jeden za druhým, když měli vyraziti na hradby. Brali prášky pro pocení, ačkoli bez toho strachem a hrůzou na nich snad vyrážel pot smrtelný.

Jeden z nich, který se nabídl, že bude veleti setnině nádeníků, náhle roznemohl se smrtelně, když se jeho podřízení dostavili k radnici. Marně čekali na svého velitele, aby je vedl na vykázaná místa; než — doma v posteli leželo se mu lépe. (Snad uslyšel o chebské pevnosti: „Pif, paf, puf, té chvíle za horu dvě míle a nevyližej ven, nebudeš zastřelen ani proboden. I užil toho při této příležitosti.) Jeho podřízení nechtěli bez něho dáti se pochodem, a když do 10. hodiny v noci se neukázal, rozešlo se i mužstvo a každý spěchal domů, aby se v bytě svém vyspal. Druhého dne ráno stal se dokonce již neviditelným.

Dne 31. srpna Prusové dorazili ku Praze a odpoledne položili se táborem za horou Žižkovem. Byli prý vedeni dvěma z Prahy vyhoštěnými darebáky, jimž všecky příležitosti kolem Prahy byly dobře známy.

Odpoledne přicválalo několik pruských husarů před bránu Špitálskou až ke kostelíku sv. Pavla. Ale městský dělostřelec pražský, který měl obsluhovati dělo u téže brány, přivítal je tak šeredně, že na místě zůstali dva muži a kůň; pročez byl týž ihned odvolán a přikázán ke bráně Strahovské, kde dosud nebylo nepřítele. Proč pak jen prach a kouli vystřelil na zmar, mohl přece čekati, až by byl jednou ranou asi celou škadronu povalil.

Téhož dne k večeru mezi 8. a 9. hod. udál se s kovovou sochou sv. Jana Nep. na mostě veliký div, ana se tato svatá socha zády takřka obrátila k táboru pruskému a hlavou k Petřínu. Tento zázrak byl různě vykládán, ale jen Bůh sám zná jeho význam. Já míním, že páteři kapucini u P. Marie Sněžné na Novém městě pražském toto znamení vyložili nejlépe, pravice: že to není dobré znamení, hýbají-li se svatí patronové zemští ze svého klidu.

ke hrobu tohoto světce a ve všech farních kostelích pořádaly se modlitby, by se všemohoucí Bůh spravedlivě rozhněvaný uprosil, aby milostiv byl lidu svému a odvrátil od nás všecko neštěstí.

Dne 1. září nepřítel od pecí tak zvaných židovských za horou Žižkovem rozšířil se k Vyšehradu. Pak v Praze zakázáno zvonění a bití hodin; jen jediné hodiny zámecké bylo ještě slyšeti, protože s té strany nebyl ještě zpozorován nepřítel.

Dne 2. t. m. viděti bylo za Vyšehradem od černé lišky, hospody tak řečené na poštovní silnici vídeňské, nepřitele v údolí defilovati k Vltavě.

Dne 3. t. m. nepřátelé učinili planý poplach, jakoby u Helmových mlýnů na Poříčí chtěli pokusiti se o útok, načež v noci od varaždínské setniny v Malých Bubnech zapálen dvůr a pivovar.

Dne 4. t. m. viděti bylo nepřitele již za Vltavou okolo Děvína a Vidovle. To vše nás ani v nejmenším nepolekalo; my jsme spíše spoléhali na hladká slova generála Harsche, jenž se vyslovil, že nepříteli po 4 až 5 neděl zamezí, by nebyl s to, aby postavil jedinou batterii. V Praze ještě neustále pracováno na stavbách pevnostních.

Dne 5. září nepřítel roztáhl se již až na Bílou horu, pročez nebylo slyšeti již ani hodiny zámecké. Mezi tím v pražských městech vyhlášen pořádek hasičský, jak se má každý při příštím snad bombardování a nastalém ohni zachovati. Byly zřízeny vrchní komisariáty ze šlechty a podkomisariáty, které ve čtvrtích jim vykázaných musely prohlížeti komíny a jiné snadno hořlavé věci.

Nejdůležitější body tohoto patentu byly:

1. páni komisaři mají lidi při prohlídce napomínati, aby obezřele zacházeli s ohněm.

2. Naleznou-li komisaři dřevěný komín, ať jej dají ihned strhnouti.

3. Nechť se nařídí, aby každý majitel domu dva nebo tři džbery vodou měl naplněny na půdě a jinak v domě dosti konví vody a dle majetku opatřil se několika stříkačkami příručními a jinými, pak koši a žebříky.

4. Pokud možno všecky hořlaviny z půd odstraniti neb aspoň, jak lze, ukryti.

5. Ať nikdo není na půdě přistizen beze svítilny a nechť nepronajímá se chudým lidem komůrka na půdě, nýbrž kdyby někteří lidé nyní obývali půdu, mají se ihned vystěhovati. Také na ulici nesmí nikdo v noci choditi s loučí neb smolnicemi pod těžkým nevyhnutelným trestem. Má-li kdo v noci na ulici co činiti, nechť jde se svítilnou.

Potom komisařství na Novém městě dne 6. září poprvé rozešla se se svými lidmi a košíky na vodu k hašení ohně na jistých stanicích a též židé na všech místech byli k nim přiděleni.

Téhož dne byla prý mezi naším lidem a mezi Prusy tuhá srážka u Berouna, což se pak potvrdilo. O tom vypravoval mi voják pruský, rodilý v říši z Junkeradu od pluku prince pruského (prince Viléma), tyto okolnosti:

Bylo nařízeno asi 5000 mužů pod velením generála Haaka, by z tábora vyrazili k Berounu, aby tamější hlavní zásobárnu buď

Po 8 dní pak konala se procesí do zámeckého chrámu sv. Víta odňali nebo zapálili. Když tam dorazili, učinila tamější rakouská posádka asi 1800 mužů silná výpad, zahnala je nejprve přes most a potom uderili na Prusy, když utvořili tito čtverec bitevní, panduři a Chorvati se šavlí v ruce, vyrazili jim bodáky z pušek jako klacky, ani se zatím dragouni a husaři uchýlili do hor, aby jim vpadli do zad. Protože za neustálé střelby couvali, nepodařilo se Rakušanům zaskočiti je, ba zpozorováno, když se hnali po stráních s hor, že mužstvo i koně padali, ale přece se jim dostali v boky a že do nich hodně bušili. U Prusů bylo při tom to výhodou, že generál Haak záhy byl poraněn a oni proto soustředili se na pláni. V této srážce nechali 3000 mužů. Kdyby byl generál Haak neužil této opatrnosti, nebyl by se snad z těchto 5000 mužů navrátil ani jeden.

Velebil jsem Boha všemohoucího v duchu, že malým hloučkem našich lidí rozptýlil silný pluk nepřátel a myslil jsem: Vivat Maria Theresia! Bůh žehnej zbráním jejím i nadále!

Když jsem se optal, zdali mezi Rakušany nebylo pravidelné pěchoty a jak mohla nepravidelná pěchota tak silně bojovati, odpověděl mi na první otázku, že nikoli a na druhou pravil: Ja die schwere Noth⁴⁷⁾ (toť jejich obyčejné zaklínání) oni svými šavlemi tak dobře sráželi naše bodáky z pušek a sekali do nás, že bylo ku podivu.

Ze 7. na 8. nepřátelé rozložili se dále kolem města. Z 8. na 9. bylo v noci dosti ticho. Z 9. na 10. u Smíchova vyhořely domy zahradní a čertovo rejdiště. Z 10. na 11. silně z děl střeleno na nepřitele s vrchu Žižkova, ale že tu byly jen 4 železné kusy, málo kloudného se vyřídilo, ba 2 kusy se roztrhly.

Až dosud byli jsme toho mínění, že dělostřelectvo pruské je Bůh ví kde v horách a že tudíž není se nám čeho báti. Když však dne 11. bylo se Žižkova zase silně střeleno na židovské peci, ukázala se odvěta, ani Prusové z vinice novoměstského sklenáře ostře vrhali bomby na horu Žižkov, ačkoli většina jich lítala přes tamní ohradu a koule praskaly na vrchu směrem k invalidovně.

Z 11. na 12. jali se Prusové od Malých Buben bombardovati Poříčí a dopadenou bombou pobořili poříčskou vodárnu. Dne 12. prasklo poslední dělo na hoře Žižkově i muselo se tu upustiti od obrany a při sestupu byli ještě 4 muži ze setnin varaždinských, šikovatel, desátník, svobodník a prostý voják, zabiti nepřátelskou kulí dělovou.

Nyní batterie řízeny proti Novému městu. Na 13. v noci bylo 13krát slyšeti ukrutnou střelbu z pušek, že jsme nemyslili jinak, než že nepřítel žene útokem. A nebylo to nic než pruské cvičení ve střelbě; jedni ostře stříleli sem do města a druzí na slepo jakoby z města ven. Snad chtěli část posádky vylákati, což se jim však nepodařilo.

(Pokračování.)

⁴⁷⁾ Ba těžká bída.

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. ANT. LENZ, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 8. Viklif tvrdí dokonce, že jsou mniši ďáblové.

Tento lichotivý název dal Viklif řeholníkům, a když se mniši opřeli proti tomuto lichotivému pojmenování, tvrdíce, že nemůže být člověk zde na světě ďáblem, dokazuje po svém způsobu, že mniši jsou ďáblové.

Viklif tvrdí totiž, že jest každý předzvěděný de facto v pravdě a skutečně „diabolus“ a pro toto tvrzení má také doklady ve své prolhané theologické soustavě. On totiž učí, že úřadou předzřízení a předzvědění, kteráž jest od věčnosti v Bohu, dělí se člověčenstvo ve dvě říše, v říši Boží a v říši ďáblu. Předzvědění jsou šeredným tělem ďáblovým, a předzřízení jsou mystickým tělem Páně. Jako předzřízení nikdy nevypadnou z milosti radikální, která jest vyvolení, byť i Krista Pána zradili, jako sv. Petr, anebo církev pronásledovali, jako sv. Pavel; a proto i při těch nejhorších nepravostech zůstávají v objetí Páně, kterýž je, i když tonou ve hříších, miluje tou láskou, kterou je milovati bude na věky v nebi; tak zase nenávidí Bůh těch, kdo jsou předzvěděni, tou nenávistí, jakou je nenáviděti bude na věky v pekle. Předzvědění zůstávají prý členy děsného těla ďáblu, a i kdyby svatý život vedli, nevyvětí se nikdy z objetí satanášova. Je tedy předzvěděný podle moudrosti Viklifovy již za živu ďáblem, dříve než byl spravedlivým soudem Páně na onom světě odsouzen.

Je tedy, jak Viklif mnichů poučuje, každý předzvěděný de facto „diabolus“. Signatura ďáblu jest prý odpor proti pravdě, a odpor ten se nalézá prý při každém předzvěděném. Viklif nepozoroval tuto, že jest sám sobě odporen. Vždyť tvrdí, že nikdo o sobě neví jistotou víry, zdali jest v počtu vyvolených či je-li v počtu předzvěděných a o předzvěděných tvrdí, že bývají ve stavu milosti, ba že slynou svatostí velikou, jak pak může být pravdivo, že signatura předzvěděného jest odpor proti pravdě? Vždyť Viklif sám vyučuje, že náležejí k církvi Páně podle předzřízení v přítomné době i lidé nešlechtní, ba i nevěrci, jak by tedy mohlo být pravdivo, že signatura předzvěděného jest odpor proti pravdě?

Theologové, jak pokračuje Viklif, rozeznávají prý ďábly vtělené a duchové, a dokládá, že ti vtělení ďáblové (zde mniši) jsou horší, nežli ďáblové duchoví. Na tom základě tvrdí Viklif, že mnozí mniši žebraví jsou ďáblové, avšak nejsou prý nám až dotud známi.⁵⁵⁾ Avšak tímto jednoduchým titulem, že mniši žebraví jsou ďáblové, nespokojuje se Viklif, alebrž přičiňuje, že prý jsou zatvrzelí, urputní, zastaralí ďáblové. A proč? Oni prý opustili náboženství a sektu Kristovu jako menší dobro a vstoupili do řeholí a sekt, jakoby tyto byly lepší a dokonalejší.⁵⁶⁾

⁵⁵⁾ „Ex modo isto supponitur, multos Fratres esse diabolos, sed nobis adhuc incognitos. — De diabolo et membris ejus. Cap. 1.

⁵⁶⁾ „Inveterati diaboli, qui ingrati deserentes religionem et sectam Christi, ut minus bonum et religiones et sectas hominum tamquam utiliores amplectuntur“. — 2. Tamtéž.

Tou příčinou zle se sápe na mnichy i jinde, že vynášejí a velebí svůj stav, zvláště mniši žebraví že takto činí, jako by byla sekta jejich dokonalejší nežli sekta Kristova, a to prý je rouhání; jelikož ustanovil Kristus Pán svoji sektu před sektou mnichů žebravých a apoštolů svých povolal do stavu dokonalejšího.⁵⁷⁾ Jest tedy stav apoštolů vyvýšenější, nežli stav mnichů žebravých, jelikož by se jinak muselo přijmouti za pravdu, že bude frater v nebi světější nežli sv. Petr.

V rouhání svém praví prý bratři, že učinil s nimi Bůh smlouvu, že jim dá Kristus při jejich vstoupení do kláštera hojnější milost, aby mohli jemu věrněji sloužiti.⁵⁸⁾

Proti tomuto domnělému rouhání praví Viklif, že každá soukromá sekta má do sebe již nedokonalost a tak jest sama o sobě hříchem, jelikož řeholník již tím, že do řehole vstoupil, jest nezpůsobilý k tomu, aby Bohu svobodně sloužil a proto prý patroni řeholí již tím zhřešili, že řehole zakládali.⁵⁹⁾

Jestliže však každého, kdo do řehole vstupuje, jak Viklif učí, milost Boží opouští a dokavad trvá v řeholi, bez milosti Boží žije a tak v smrtelném hříchu obcuje jako ďábel, jak by byl mohl s řeholníky býti za jedno, že se uděluje těm, kdo se do řehole dávají, jistou měrou odpuštění hříchů a milost zvláštní, aby mohli dobré ovoce stavu svého nésti? Měli by prý se mniši nad touto lží zardíti.⁶⁰⁾

Rouhání prý tedy jest, že se řeholníkovi při vstoupení do kláštera stává nová milost, kdežto naopak ji ztrácí a v řeholi žádné nenabývá právě tak, jak se věci mají s pekelníky, kteří buchnuvše do pekla, nedosahují žádného daru Božího, jelikož bez přestání hřeší a jak theolog Viklif se domnívá, stále sobě přimnožují vin, za které všechny budou na konci dnů trestáni. I mniši prý trvající v klášteře trváním svým v řeholi stále hřeší, byť i jinak náhodou konali něco dobrého.

Avšak je to velmi povážlivá věc tvrditi, že by mohl býti člověk sebe horší „ďáblem“, anož jest konání ďábla duchového čili anděla pekelného jakosně rozdílné od konání člověka sebe horšího. Praví se: „Nemo seducitur ad malum nisi sub ratione boni.“ Jsou to slova sv. Tomáše Aquinského. Hřeší-li tedy člověk, chce hříchem dosíci nějakého dobra, jako pochoti, ukojení ctižádosti, anebo že ukojil pomstu nad skutečným nebo domnělým nepřitelem, ale dokavad jest hříšník na světě, nepáchá hříchu, jehož se dopouští, protože jest zlo, neboť tak jedná ďábel duchový, on

⁵⁷⁾ „Capit autem blasphemiam ista praesumpta perfectio status fratrum, quia status, quem Christus instituit immediate ante Fratres, disposuit suos apostolos per statum, quem iis imposuit ad gradum in moribus altiore“. De perfectione statuum. Cap. 4.

⁵⁸⁾ Et hic rutilat Fratrum blasphemiam, qui sompniant, quod Christus cum iis pepigit, quod si in ordinem suum quis intraverit, Christus dabit sibi gratiam ampliorem et faciet de tanto ad sibi moraliter serviendum. Tamtéž cap. 1.

⁵⁹⁾ „Omnis privata religio capit ut sic imperfectionem et peccatum, quo homo indisponitur ad Deo libere serviendum. Unde patroni ordinum ut sic peccaverunt, licet isti ordines faciant occasionaliter multa bona“. Tamtéž. Cap. 2.

⁶⁰⁾ „Erubescant nostri privati ordines blasphemantes, quod eo ipso, quo quis ingreditur eorum ordinem, vestitur corporali habitu, quem taliter solemni-
zant, deleatur omne peccatum suum et nova gratia informatur. Tamtéž.

koná zlo, poněvadž jest zlo zlem. Ďábel jest z principu zlý. Proto praví Kristus Pán k fariseům: „Vy z otce ďábla jste a žádosti otce svého chcete činiti. Ten byl vražedníkem od počátku a nestál v pravdě; neb pravdy v něm není: Když mluví lež, z vlastního mluví, neb jest lhář a otec lži.“⁶¹⁾

Tou příčinou se Viklíř snaží k důkazu, že může býti, aby byl člověk vtěleným ďablem. Není prý kacířstvím říci, že Skarioth (Jidáš Iškariotský) byl ďábel, jako prý není kacířství, že předzvědění jsou ďáblové a podle toho prý mohou věrní tvrditi, že všichni mniši žebraví a všichni členové řeholí jsou ďáblové a proto prý by bylo zcela dobře, nedávati jim almužen, aby tak vzala za své svatá řehole, která prý byla od svatých patronů zřízena a od svatých papežů potvrzena.⁶²⁾

Bratři prý jsou ďáblové. neboť, jestliže jmenoval Kristus Pán sv. Petra satanášem, poněvadž odpíral jeho vůli, tím spíše jsou bratři ďáblové, neboť oni odpírají Kristu Pánu, nechťice býti v sektě jeho a vcházejíce v novou, o níž praví, že jest dokonalejší.⁶³⁾

Bratři prý jsou ďáblové, neboť prý lhou jako ďáblové, vynášejí se jako ďábel nad Krista, a to prý jest vlastnost Antikristova, jak píše sv. Pavel,⁶⁴⁾ že se Antikrist protiví Bohu a povyšuje nade všechno, což slove Bůh. Oni prý se vynášejí nad Krista, neboť měl Kristus toliko dvanáct apoštolů, oni však mají mnichů do nekonečna, oni prý se vynášejí nad Krista také velkolepými domy svými a nádherou chrámů svých.⁶⁵⁾

Jestliže se však mnichové vůbec lhaním svým podobají ďáblům, má to místo o mniších žebravých zvláště. Všecky sekty jsou prý zbudovány na lži. Papež prý, patron sekty papežské, dí o sobě, že jest svrchovaný náměstek Kristův a na základě této lži rozmnožuje odpustky, vyobcování a jiné klamy do nekonečna.⁶⁶⁾

Podle toho prý praví někteří, že papež jest Antikrist a ďábel, a tak prý jest papež o sobě již lež a otec lži, pravdě odporný a lidé nejsou u Boha omluveni, že souzvukují s těmito lžemi.⁶⁷⁾

Viklíř dokonce ve svém fanatismu tvrdí, že není tolik jazyků, aby dostačovaly k publikování lží kurie římské.⁶⁸⁾

Tou měrou jest prý i druhá a třetí sekta plná lží, nade všechny však lžemi svými vyniká sekta čtvrtá, t. j. sekta mnichů

⁶¹⁾ Jan 8, 44.

⁶²⁾ Possunt homines aestimare, omnes Fratres et religiosos istorum ordinum esse diabolos, et sic auferre ab iis subsidium temporale, ut periret ordo tam sanctus, qui a tam sanctis patronis est fundatus, et a sanctis papis multipliciter confirmatus. De diabolo et membris ejus. Cap. 2.

⁶³⁾ Tamtéž.

⁶⁴⁾ II. Thess. 2, 3, 4.

⁶⁵⁾ De diabolo. Cap. 3.

⁶⁶⁾ „Omnes istae sectae quatuor super mendacio sunt fundatae, ut papa dicit, quod est summus Christi vicarius, et ex isto mendacio multiplicat indulgentias, excommunicationes et mendacia alia infinita. De oratione et Ecclesiae purgatione. Cap. 4.

⁶⁷⁾ Ideo dicitur a quibusdam, quod sicut papa perversus est Antichristus atque dyabolus, sic est mendacium in abstracto, et pater mendacii contrarius veritati, nec excusantur homines, si mendaciis istis consentiunt.“ Tamtéž.

⁶⁸⁾ Nec sufficiunt linguae nostrae mendacia istius curiae publicare. Tamtéž.

žebavých, ti prý jsou od hlavy až k patě naplněni lžemi, tak že všecko jest lží, což hlásají světu o své řeholi.⁶⁹⁾

Tou cestou chtěl Viklif svým věrným dokázati, že jsou všechny čtyři sekty netoliko původu satanášova, ale že jsou všichni členové těch sekt ďáblové. Papež je ďábel a všechna sekta jeho, t. j. všecko duchovenstvo jeho, ďáblové jsou členové řehole benediktinů, augustiniánů, a'e nade všechny vynikají charakterem ďábelským mniši žebaví.

Že jsou tyto nesmyslné a zlostiplné důvody beze všeho základu, jest zajisté každému poněkud rozumnému člověku jasno a patrné, ale já si dovoluji otázku: „Nalezly tyto zlomyslné žvasty víry u lidu anglického?“ I ovšem že nalezly, neboť není nic tak nemotorného a prolhaného, čemuž by aspoň některá částka lidu nedala za víru. Vždyť byly krvavé vzpoury lidu následek hanebně svedeného lidu.

Jsou-li však a byli-li členové sekty císařské, řeholí a zvláště členové řeholí mnichů žebavých ze satanáše, ba jsou-li vtělení ďáblové, což divu, že odpadlík a zrádce víry matky své M. Jan Viklif tvrdí, že jsou sbory řeholí tajné komory ďábelské a že jistí, že je-li ďábel někde, zajisté v řeholích je pohostinu.⁷⁰⁾

Na tom základě Viklif touží, aby tito vtělení ďáblové, kteří se přidali k sektě Kristově, byli buď vyhladováni nebo dokonce z vlasti vypuzeni, a takový závěrek mají téměř všechny polemické spisy miláčka Jana Husi Mistra Jana Viklifa. (Pokračování.)

Tři listiny (z r. 1568, 1591 a 1615), týkající se bývalého panství kláštera Zlatokorunského.

Podává HYNEK GROSS.

Vilém z Rožmberka obnovuje poddaným lidem z Borové list opata zlatokorunského Jana na svobodu porážení dřv v lese mezi Borovou a Chvalšínami a list opata Mikuláše, v němž inserován jest list opata Dětricha na svobodu sečení louky při samé vsi, držení krčem a provozování výčepu piva za placení posudného kláštera a na svobodu pastvy a užívání lesa, jako mají lidé v městečku Chvalšínách.

Na Krumlově 23. června 1568.

My Vilém z Rozmberka, zprávec a vladař domu Rozmberského etc, nejvyšší komorník království Českého etc, známo činíme tímto listem obecně pře'e všemi, kdežkoli čten neb slyšen bude, že jsou předstoupili před nás robotní lidé, poddaní naši, nad kterými dědičnou vrchnost máme, a okázali nám dva listy od někdy kněze Jana, opata kláštera Svaté Koruny latinský a druhý kněze Mikuláše téhož kláštera Svaté Ko-

⁶⁹⁾ Quantum ad quartam sectam videtur, quod ipsa in habitu et cunctis, quae religioni suae pertinent, a planta pedis usque ad verticem mendaciis est operta, et breviter, quidquid de ordine suo dixerit, et quidquid a fidelibus mendicaverit est mentita. Tamtéž.

⁷⁰⁾ Conventicula istorum ordinum sunt camerae secretiores diaboli. „Idco si diabolus est alicubi, tunc in istis ordinibus hospitatur“. De fundatione sectarum. Cap. 11.

runy české. Kteřížto listové napsáni byli v tato slova najprve latinsky od kněze Jana* opata:

Nos frater Johannes monasterii Sancte Corone scire volumus singulos publice profitendi signanter hos, hanc litteram audituros, quod constituti coram nobis Hensel Wagner et Hudeyner de Mistelholz publice recognouerunt, quod illi de eadem villa habuerunt litteram a monasterio prefato, videlicet Sancte Corone, quam demonstravit, quod mete infra eandem villam et oppidum dictum Chwalssing semper fuerunt unite et indivise, ita quod de Mistelholz habuerunt eandem libertatem ligna secandi, sicut illi in memorato nostro oppido. Et illa littera combusta est in curia Heynl Dubssicz et ad istam recognitionem prescripti Hensel et Hudeyna coram nobis iuramentum prestare voluerunt presentibus honorabilibus viris, domino Martino plebano de Czernicz** et fratre Engelredo vniversario de Neponuk et iudice de Czernicz, fide dignis et pluribus testibus. In cuius enim robor et testimonium presentes litteras sub appresso iussimus nostro roborari sigillo. Actum.

Druhý pak list český od kněze Mikuláše, opata téhož kláštera Svaté Koruny, v tato slova:

My, kněz Mikuláš,*** opat Svatý Koruny i vešken convent vyznáváme tiemto listem přede všemi, že předstoupili před nás robotní lidé z Borové, žádající a prosíce nás, abychom jim okazali práva jich, kteráž jsú mēhi od našich předkuov. My znamenající jich spravedlivú prozbu, dáváme list, kterýžto list a právo zní v tato slova: My kněz Jetřich,† opat kláštera svrchujmenovaného etc. Najprv že mají louku při samé vsi, sieci a sena sušiti mají a také mají míti krčmy a šenkovati pivo a z toho mají nám dáti klášteru našemu z každého čberu po dvou penězích a viec že mají pastvu i svobodu v lesích jakožto v našem městečku Chvalši-

* Dle Pangerlova listáře zlatokorunského objevují se opatové toho jména v 15. stol.: Jan ²⁷/₇ 1444—²⁷/₁₀ 1445, Jan ²⁰/₁ 1463—²⁸/₈ 1465.

V archivě krumlovském nachází se rukopisná práce „Posloupnost opatů zlatokorunských, která, jak z písma tak z jiných okolností souditi možná, pochází od V. Březana. Tam čteme: Kněz Johannes oppat. Ten byl Čech, 1473 et 1474 leťa.

** M. Pangerla: Urkundenbuch des ehem. Cistercienserstiftes Goldenkron, str. 617 L. 1476 11. května P. Martinus, parochus in Czernicz, str. 622, 1483 December 19. Ipso anno Martinus, tunc actualis plebanus in Czernitz . . .

Jiné archivní zprávy o tomto svědku: Martin, farář v Černicích dává dědičný plat na lidech ve Stupném purkmistru a raddě Krumlova Českého. Na Krumlově 11. července 1480. Kněz Martin, farář v Černici, v závěti své 2. prosince 1483 určuje pět kop ročního platu v Stupném, jednu kopu ročního platu v Blanském, kopu ročn. pl. u Jana Hřebenáře, jednu kopu ročn. platu od Petra Stupenského z Huzné a 17 kop dluhu u Anny Petrovské pro kaplanství oltáře sv. Kateřiny v kostele sv. Víta v Krumlově. — Kněz Martin, starý farář v Černici, dává list hlavní na roční plat 80 gr. na dvou lidech v Záhorkově faráři krumlovskému Alexandrovi (³⁰/₆ 1491). Martin, někdy farář v Černici (Martinus, olim plebanus in Czernicz) činí dne 10. listopadu 1492 poslední vůli a touto dvůr v Stupném a tamtéž pět kop ročního platu s lesy, pastvami, lukami, rolemi, rybníky a celým panstvím mimo potůček, který dal Martinovi, faráři v Křemži, a louku nad Přisečnou, kterou drží Hazmuka a z ní ročně platí půl kopy, odkazuje i s platem posledně uvedeným k oltáři sv. Kateřiny v krumlovském kostele sv. Víta pro kaplanství téhož oltáře.

*** Dle Posloupnosti Pangerlovy: Nicolaus Früauf ¹/₂ 1478—¹/₅ 1481, dle Březanovy již r. 1477.

† Opat Jetřich ¹⁴/₁₀ 1447—¹⁰/₇ 1451.

nách, neboť žádný rozdíl na mezích mezi nimi není, ale žádné kupectví nemají jakožto v městečku svrchupsaném.

Dán v Koruně etc.

I poněvadž ti dva listové, latinský i český, zlým chováním v tak mnoho letech na papíře i na pečetech jsou pokaženi, avšak, jakž mohlo býti, proto k vyrozumění přečtení, prosili jsou nás se vši ponížeností, aby jim byli obnoveni a na pergamen napsáni a při té svobodě z strany toho listu užívání zachováni. Čehož jsme jim, uváživše jich prosbu býti spravedlivou, slušně odepřiti nemohli, ale rozkázali jsme jim ty oba dva listy, latinské i české do toho listu na pergamen vepsati. A tímto naším listem obyvatelům vsi Mistlholce jinak Borové, i té svobody v tom lese těmi listy vyslovené potvrzujem a chceme, aby při ní zachováni byli, nyní i na potomní a budoucí časy. Toho na svědomí rozkázali jsme svou vlastní pečet k tomuto listu našemu přivěsiti. Jenž jest dán na Krumlově v středu o vigilji svatého Jana Křtitele Božieho leta Páně tisícého pětistého šedesátého osmého.*

Na rubu písmem Březanovým: Ves Mistlholtz jinak Borová, ad Krumloviense dominium.

Koncept neb opis na papíře v kníž. arch. Kruml.

I 5 AM No 13, též německý překlad české listiny.

Melichar, opat zlatokorunský, prosí Viléma z Rožmberka, aby mlynáře klášterské při jejich živnostech ponechal.

V Zlaté Koruně 5. března 1591.

Vysoce urozenej pane, pane můj milostivej! Vaší Mti dlouhé zdraví, šťastné, povolné a pokojné panování na Pánu Bohu v svejch nehodnejch modlitbách vinšovati nepřestávám.

Podle toho Vaší Mti oznamuji, že jest minulej tento pondělí od ouředníka Vaší Mti Krumlovského z jistého, jakž dokládá, poručení Vaší Mti psaní ke mně přišlo, v kterejmž poroučí, abych ihned mlynářům klášterským, jichž toliko jest pět, lidi chudé, potřební, staří a věkem sešlí, pod ztracením všeho statku jejich všecko mlajní zavřel a zapověděl. Na čemž milostivej pane vysoce jsem se ulekl. Poněvadž vědomo jest, že ti mlynáři Vaší Mti k žádné ujmě a škodě nejsou, kteříž toliko někdy poddanému klášterskému neb rytířskému smílí, Vaší Mti poníženě prosím, že nyní, jakž předešle, nad chudejm klásterem a poddanejm, k němu náležejcími, jichž malej počet jest, milostivou ochranou ruku držeti a je chudý poddaný při své živnosti milostivě pozůstaviti ráčíte. Já nehodnej podle chudejch poddanejch za Vaší Mt ku Pánu Bohu se modliti bez přestání chci, Vaší Mti k milostivé ochranné odpovědi se poroučíc.

Datum v Koruně, v outerej po neděli postní Invocavit leta 1591.

Vaší Mti poníženéj kaplan

A. Melichar, nehodnej
oppat mp.

Vysoce urozenému Pánu, panu Vilémovi z Rožmberka, správci a vladaři domu rožmberského, slavného tovaryšstva zlatého rouna rytíři, Jeho Mti císařské tejně raddě a nejvyššímu purgkrabí Pražskému etc. pánu mému milostivému.

* V 17. a 18. st. svěřily se Chvalšiny a Borová o práva a požitky ve Chvalšinském lese. A. Saitz: Popsání velkostatku Krumlova. V Praze 1898, str. 102.

Přitištěná pečeť zachovalá (trnová koruna s opatskou berlou), orig. na papíře v kniž. archivě Krumlovském.

1 7 M 8 2 a

Na rubu rukou Březanovou: Mlejnové odjímání, v outerý po neděli Invocavit 5. Martii. Proto veliké zaneprázdnění i lidem duchovním přišlo.

V. Březan v Životě Viléma z Rožmberka při roce 1586 (str. 265) poznamenává, že Slatinský ze Slatinky podal dobré zdání, aby, jestliže mají panské mlýny náležitý užitek vynášeti, mlýnové někteří na potociích složení byli a všecko mlení se jim zapovědělo. Březan není s tím návrhem spokojen. Píše: A tak tudy příčina dána byla k svedení mnohých mlýnův na panství. Ač nemohlo-li to lépe na mírnosti postaveno býti? nebo mnozí mlýnové znova postaveni a veliký náklad na ně šel a jde a osedlých lidí a stálých platů z panství ubylo.

V životopise Petra Voka z Rožmberka Březan při roce 1591 (str. 138 až 139) opět o zrušení mlýnů podotýká: Mlejnové těch časů na panských pana vladaře, jakž tomu chtějí, původem Bartoše z Flieszenpachu, mlynářům zodjímání, porušení a hřídele přezobovány, odkud veliké nařikání od ubohých lidí povstalo; nechybili se i poddaných klášterských Korunských, Drkolenských i j. Co tím dobrého získáno, nyní se ukazuje; mohše páni bez nákladu svů stálů věc mítí, z ní se vyvedli, nenabyté náklady na nové mlejný činice.

V archivě krumlovském chová se 27 smluv vesměs na Čes. Krumlově dne 16. ledna (v středu po sv. Šťastným) 1591 datovaných, v nichž ten který mlynář na panství Krumlovském prodává Vilémovi z Rožmberka jeden nebo dva stroje mlýnské po případě i pilu tím způsobem, aby jich melivem ani jináče užívati nemohl, a pan Vilém jej a dědice osvobozuje od práva odúmrtního.

Opat Valentin August ze Šemberku, převor Jakub Algeir, podpřevor Marek Bichler a konvent kláštera Zlatokorunského hofmistru kláštera Mikuláši Theodorovi z Ekrštejna a jeho manželce Mandaléně Korynské z Hory Olivetské a jich budoucím handfestem vysazují a od robot, desátkův a úrokův od starodávna povinných osvobozují dvůr v Rájově s kusem lesa Obora řečeného i s celým příslušenstvím koupenny od Václava Novotného a k tomu přikoupené tři kousky rolí a louku, na niž rybníček udělán jest, a to na ten způsob, že za to na přístě povinni budou ročně odváděti stálého platu čtyři kopy míš. grošův a dvě slepice.

Ve Zlaté Koruně 19. března 1615.

My kněz Valentin Augustus z Sembergu, oppat, kněz Jakub Algeir, převor, kněz Marek Bichler, podpřevor, i všecken konvent kláštera Svaté Koruny řádu Cistercienského, známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoliv čten neb čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kdež náleží: Tak, jakož jest leta pominulého šestnáctistého dvanáctého v sobotu po památce svatých Šimona a Judy, apoštolův Páně, urozený Mikuláš Theodorus z Ekrstejna, hofmistr náš, s paní Mandelenou Korynskou z Hory Olivetské, manželkou svou, sobě, dědicům, budoucím potomkům svým, s naším jistým vědomím a povolením na gruntech kláštera našeho k dědičnému užívání dvůr od Václava Novotného a manželky jeho ve vsi Rájově vedle stezky, kterou se k Černíci jde, z jedné a chalupy pastuší strany druhé ležící, s rolím, lukami k němu od starodávna náležejícími s kusem lesa, řečeného Obora, i s tím se vším, nic ovšem nevymínujíc, v těch mezích a ohradách, jakž toho od jmenovaného Václava Novotného svobodně i jiných předešlých držitelův téhož dvoru s připomenutými věcmi užíváno bylo, vedle jisté dobrovolné smlouvy mezi nimi vykonané, odvedše a jim toho všeho, což jest na tyž dvůr předešle zaval, ano i to, co potomně v roky vyplatil, postoupivše, za chalupu ve vsi Srtně ležící profreymarčil na tento dole psaný listý způsob, aby on Mikuláš s Mandelenou, manželkou svou, to všecko,

což jest koliv on Václav Novotný sirotkům Homolkovým na tom dvoře, jim tak postoupeném, vedle kněh kláštera tohoto purgrechtních v roky dopláceti měl (ač jináče jinému žádnému mimo oznámené sirotky na týmž dvoru k zaplacení nic nepozůstávalo), to aby zouplna byli povinni doplatiti. Nás jest vedle toho ustavičně za to, abychom jemu, manželce jeho, dědicům a budoucím potomkům jich takový dvůr od nich zaplacený s hanfeštem vysadili, robot, všelijakých desátků obilných, ourokův od starodávna povinných, mimo to i s těch třech kouskův roli vorné v rozdílných místech ležících a té louky, v níž rybníček jest od Víta Moučky a Markety, manželky jeho, nedávno též z dovolení naším jistým k témuž dvoru přikoupené a připojené, na onen čas k mlejnu, kteréhož týž Moučka někdy v držení byl, náležející podobně jmenovaných desátkův, ourokův i jiných všech věcí napřed málo dostavených osvobodili, z nich jej propustili) prosil a žádal. Ano také skrze přímlyvy některých vzácných pánuov při nás toho vyhledával. Majíce my pak s počátku psaní oppat, převor i podpřevor s konventem svým touž ustavičnou žádost často psaného Mikuláše Theodora, ano i mnohé vzácné přímlyvy před sebou, jichž jsme nikterakž oslyšeti nemohli, v svém nejednou bedlivém uvážení, ano i to, že nám mnohá leta, téměř z mládí, sloužil a posavad toho činiti nepřestává a na potomně činiti tím ochotnějším se býti zavázal a připověděl, protož s dobrým rozmyslem naším témuž Mikulášovi Theodorovi z Egkrstejna a Mandeleně Korynské z Hory Olivetské, manželce jeho, dědicům a budoucím potomkům jich takový dvůr tímto listem, slove hanfesst, takto vysazujem a vosvobozujem, že nám oppatu, převoru a konventu nynějšímu, i budoucím neb jiným držitelům kláštera tohoto Svaté Koruny neb té vsi Rájova z téhož dvoru, jak prvotně bývalo, robotami jak s koňmi neb jiným potahem, pěším i posláním buď do kláštera neb jinam, buď na žeň sena neb votavy sečení, hrabání, sušení, sekání dříví, desátky obilními, ouroky a neb, jak by se koli ty roboty jmenovati mohly, žádným vymyšleným způsobem, jak z toho dvoru, tak i z těch rolí i toho všeho, co k němu od starodávna náležitého, k tomu i z těch tří kouskův roli, louky i s rybníčkem, od jmenovaného Moučky přikoupených, a summou ničímž nám oppatu, převoru a konventu, jak oni manželé, dědicové, potomci jich i jiní držitelové na potom toho dvoru, jakby koliv lest lidská co toho vymysleti mohla, povinni vykonávati, ani co toho od sebe činiti, spravovati a odvozovati nebudou, povinni nejsou nyní, na časy budoucí a věčné, však s touto při tom jistou obzvláštní a znamenitou vejmkou, že nám, oppatu, převoru a konventu nadepsaného kláštera, nynějším a budoucím platu dědičného za takové všecky roboty, desátky, ouroky s téhož dvoru oni manželé s dědici, budoucími potomky a jinými držiteli jeho ročního stálého platu čtyry kopy míšenský a dvě slepice, polovici při svatém Jiří a druhou polovici při svatém Havle, bez zadržování platiti mají a platiti povinni budou. Mimo ten připomenutý plat a dvou slepic nám oppatu, převoru a konventu nynějšímu a budoucímu neb držitelům téhož kláštera a té vsi Rájova summou ničímž povinni nebudou a my jich k jinému žádným vymyšleným způsobem nutiti a potahovati nemáme a potahovati žádné moci nikdy jmíti (ani z něho vodoumrli bráti) nebudeme. Kdyby takový dvůr svůj buď oni sami neb dědicové jich a budoucí držitelové jeho komu prodati chtěli, to aby moc bez překážky naší a budoucích našich i jiných všech, jakž se nadpisuje, učiniti mohli a učinili, však

prvolně, nežli se to stane, aby nám tu osobu předvésti povinni byli, a napolom žádné osobě neprodávali, která by se nám a budoucím našim nelíbila. Na potvrzení a lepší jistotu a duověrnost toho všeho pečeti oppatskú a konventskú s naším jistým vědomím k tomuto listu přivěsiti jsme dali a v něm se vlastníma rukama podepsali. Kterýž jest psán a dán v klášteře Svaté Koruny ve čtvrtek, den památný svatého Jozefa, pěstouna Buožího, jinak 19 dne měsíce března, leta od Narození Syna Buožího šestnáctistého patnáctého.

Kněz Walentus Augustus, oppatt kláštera S. Korunského rukou vlastní, Pr. Jacob Algeier [prior], S. Spineae Coronae, Pr. Marcus Býhler, supprior, P. Michael Shabiani, P. Andreas Kugler.

Na rubu:

Martii 19, Anno 1615, Abbas Valentinus (male) vendidit villam Nowotny in Rayau suo Aulae Praefecto Nobili Nicolao Theodoro de Ecceckstein et suis posteris, eosque liberat ab omni Robota et aurokis, atque devolutionibus, exceptis 4 sexag. misn. et 2 gallinis annuatim.

NB. Hic est fructus ex alienis professis, nam abbas, prior et subprior erant alieni.

Orig. na pergam. Pečetí utrženy.

V kniž. archivě Krumlovském I 5 A M No 21.

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 17. listopadu 1612 do 7. května 1613.)

(Pokračování.)

T. l. v sobotu po sv. Martině (17. listopadu) večer po první hodině na noc Pavel Prchal z Dobroměřic jdoucí opilý z města fortinou přes lávku upadl do vody, utopil se. Potom na zejtří u chalupě Pavla tady koželuha jej našli, vytáhli ho a dovezli k manželce do Dobroměřic a na krchově v též vsi v neděli téhož pochovali.

T. l. v n. 1. adventní v noci na pondělí okolo šístý hod. umřel Jiřík Vojtěch, sladovník rychtář měst-ký, člověk mladý, v pondělí po též neděli u Matky Boží po nešpoře pochován. Naříkal před smrtí, že jednomu člověku bezděk půl žejdlíka vína musil vypít.

T. l. ve čtvrtek d. pam. sv. Lucie (13. prosince) Melichar Mydlář, nákého žebráka starého šedivého kněze Petra Vojáka bratra, že mu kus mejdla vzal, jakž on pravil, zebral, málo k fortně v rynku do krámu jeho odšedši na zem upadl a tu hned umřel.

Lounskou šibenici opravovali. T. l. v pondělí den pam. moudrosti Boží 17. decembris tesaři zdejší Lounští mistři uvlíkali na Lounskou šibenci nový tři příklady dubový a zedníci mistři Lounští je zadělali a sloupy kamený vycvikovali. J. M. C. p. rychtář p. purkmistr a páni konšelé jeden řebřík a páni starší druhý řebřík na tu šibenici hned nejprve v přítomnosti mnohých lidí vyzdvihli. A pacholátka kamení z skály obecní dosti opodál nosili. Dáno těm řemeslníkům od toho díla mandel herynků a za 15 gr. míšenských chleba, k tomu 14 konví starého piva a k tomu více propili 36 gr. míš.

T. l. v pátek d. pam. mláďátek 28. d. prosince před večerem zapálil se pres pod Voblíkem Katerině Jirsovy a Anně po Janovi Vopozdilovi zůstalé dceři společně náležející, kterýžto do konce se

vším všudy, co od dřeva bylo, kladou, loutkami, čeřenem, vřetenem, káděmi i s sudy, v kterých patěsky byly, shořel. Toliko zeď zůstala. Stalo se to nešetřivosti, kteří tam dělníci dělali, v tom prese topili, ohně nechali. V tom vítr přišel, oheň rozfoukal a tak voheň z toho vzešel.

T. d. a l. okolo 21. hod. před večerem z dopuštění a moci P. Boha všemohoucího znamenitý velký a nad paměť lidskou všelikou prudký a škodlivý vítr se strhl. Krovy z domů, z presů, z stodol mnohých sházel. Od mnoho mil není toho města, zámku, tvrzi, městečka, vesnice, aby veliké škody od téhož povětří se nestalo. Zde v Lounech m. vížka, na které dva malý zvonce, nimiž se všedního dne k slovu Božímu zvonívá, od toho povětří se nahnula. Jakubovi Černoorskému za domem jeho z bašty díl krovu shozeno, Strachotovi Kocorovskému, Janovi Pokornému krejčíři svisle sbořeny, na velkém předměstí Janovi Hroudovi díl stodoly, Janovi Želivskému na sladovně půl krovu zbořeno a něco chmele, který tam na sladovně složený měl, rozmetáno a od téhož povětří pobráno a rozfoukáno. Na malém předměstí proti Pražské bráně jedné siré vdově a ženě potřebné na třech krovích větší díl, Janovi Hroudovi všecknu stodolu dokonce to vše zbořeno, Markovi Hejdukovi a Jeronýmovi Kostkovi na střeších šindele s latěmi odtrhány, zanešeny a na jiných staveních mnohých, o kterých mi vědomě dokonce nebylo, znamenité škody zdělané jsou. V presích pak též zde při m. Luna na obecním kus střechy, J. M. C. pana rychtáře Simeona Užidila, kus střechy, Eliáše Mrvy na půl prese všecek krov, zbořeno a s latěmi i s šindelem odněšeno jest. I na prese Jakuba Žaluda, v Trhlavích krov všecek z presu Jana Dědka z Vlkové shozen i zeď na třech stranách, též i na presu Jana Krupského něco škody učiněno jest. — Pod Voblíkem z presu Doroty Užidilký, Josefa Slyšky mlynáře a Floryanovského ti všickni tři krovy shozeny jsou. Krokve, lati a šindele polámaný, málo se co z toho k čemu hodí. V presu pana Václava Nosidly oboje svisle a v presu p. Jana Rezlera jedny svisle utrhli. Na jiných presích, boudách jakou škodu učinil, co šindelů potřhal a co pobořil nemaje jisté zprávy a vědomosti v jistotě poznamenati jsem nemohl. V zahradách, na vinicích, lesích mnoho štěpí polámáno. V lesích pak dříví velikého, dubu, chvojí a jiného co větel první tak tlustého a místy mnohem tlustšího polámáno a z gruntu vyvráceno tak že některým pánům na samém dříví v lesích ne na sta ale na tisíce a to za mnoho mil škody zděláno jest. V m. Rakovnice svisle jednomu sousedu z domu shodil. Upadly na jedno pacholátko, tu je hned do smrti zubily. V městech Pražských štíty, krovy sházel. V Slovanech zvonici i s zvony obořil. V Mladé Boleslavi na stavení veliké a téměř nepodobné škody z dělal. V Němcích za Mostem a od Maryeperku v lesích od dříví vyvrácených cesty zametány na mnoha místech. Formané pro obilí do úleh téměř jeti nemohli, nýbrž po 30, po 50 dělnících ty cesty propravovati musili a to po koliku dnech. Ve vsi ve Vtelně, v Mostu z zvonice zvon shodil, v Solanech zvonici i s zvony obořil. Na Libčovsi v světnici panský kamna sbořil. V Praze též na mostě Crucifixu na Božím umučení hlavu srazil.

T. l. 1612 zima až do vánoc velmi byla měkká a teplá. Asi tři mrazy dosti mály byly, sněhy dosti málo, toliko jednou napadlo ten do poledne netrval, hned se rozplynul, nýbrž na větším díle vždycky dešťové a větrové byli a takoví časové jako v postě a o veliké noci.

T. l. ječmen a chmel říkali starší, že jedno druhému ustoupiti musí, jakož předešlého roku tak bylo, že jedno druhému ustoupilo. Ječmen byl drahý, totiž strych po 2 kop míš. a chmel strych po 45 gr. míš. Tohoto pak roku chmel strych po 1 kop 55 gr. a někteří jej i po 2 k. míš., chmel (sic!) po 1 kop. 30 gr., někteří také po 1 kop 30 gr., někteří také po 1 kop 24. a jiní po 1 kop. 22 gr. a mírněji neb vejšeji prodávali. A tak rok 1612 všecek větrný se dokonat.

L. P. 1613 ráno pokojnej však s deštěm, potomně s větrem a deštěm, zejtrí s prškou dešťovou nastal a větrové znamenití pořad 3 dni náramně váli.

T. d. a l. (12. ledna) okolo nešpor za mostem na lukách panských, přes kteréž do dvoru obecního Dobroměřického se chodí, tři čápy od mnohých lidí mimo jiná lita procházející se spatřiny (a místo nich husy pitomy.)

T. l. v ochtáb 3 králů (13. ledna) v domě Jana Vávrovic v marštali počalo hořeti. Náký šaty hadry se zapálily. Z toho dejm a smrad znamenitý vzešel, však časně to přetrženo jest.

T. l. v pondělí po pam. sv. Fabiána a Šebestiána (21. ledna) okolo poledne umřel Pavel Cholossius Jana Cholossia bratr v letech věku svého 28, byl mládenec učenej a v několika jazycích zběhlej, potom na zejtrí v outerý u sv. Petra pochován.

T. d. a l. (22. ledna) Jan Dlouhej jsa do místa radního před pány konšely povolán od jich milosti pánův komprotův přečteno mu bylo poručení, v kterémž obsaženo, aby vězením náležitým až do dalšího Jich Mil. o té věci poručení opatřen byl. Tu on některými obranami volajíc se slyšení, aby na něj kvapeno nebylo, se hájil vystoupivši z rady tím voknem z mazhauzu na rynek na střechu cihelnou zanechavši na rathauze dalimanu vyskočil z té střechy, dolů na zem se spustil a do domu svého utekl.

T. l. v středu po pam. obrácení sv. Pavla na víru křesťanskou 30. d. m. ledna u Simeona Kninského v židovské ulici v přibýtku jeho na loubi od uhlí které tam od chleba pečení vnešeno bylo, však dobře uhašené nebylo, války a potom krokve od nich se zapálily a již i ohněm hořeti počalo, však včasně v to vkročeno a s pomocí Boží uhašeno jest.

T. l. i také d. v Benátkách na chalupi Mikuláše Drastila v světnici se zapálilo nešetností podruhův, že některý z nich svíčku k stěně přilepil. Od toho se stěna zžála, podlaha prohořela a již i pod krovem počalo se chytati a hořeti, ale že časně to přetrženo a uhašeno.

T. l. v středu po sv. Řehoři (13. března) ráno někdy něco přede dnem umřel kněz Vojtěch Wartinberský správce církevní ve vsi Lenešicích a potom na zejtrí ve čtvrtek okolo nešporu v též vsi Lenešicích pochován.

T. l. v sobotu po n. Misericordias (27. dubna) umřel Jan po Jiříkovi Stojánkovi ve vsi Dřobroměřicích zůstalý syn, potom na zejtrí v n. po nešpoře v též vsi pochován. Velikou neobyčejnou a téměř lidem nevypravitedlnou nemocí od 7 let se trápil. Pravili, že od jedné ženy bylo mu dodáno.

T. l. v outerý po neděli Cantate 7. d. m. máje ženil se Jiřík Kvíčalka, rezník, pojal sobě za manželku Mandolinu po dobré paměti ctihodném knězi Bohuslavovi Radešinským z Radešina zůstalou vdovu. Kterýžto kněz Bohuslav v vsi Libčovsi na gruntech urozeného a statečného rytíře pana Jana Vilíma Vřesovce z Vršovíc a na Libčovsi mnoho neb drahně let správcem církevním byl a t. d. svadba konána. Dotčený Jiřík Kvíčalka již tuto čtvrtou manželku sobě pojal, po první nevím co vzal, než po třech totiž Tomáše za několik set, Jílkovy přes tisíc, po této pak čtvrté více než dva tisíce statku vzal a dostal. (Pokračování.)

Vévodkyně Savojská.*)

Veliká dobroditelka.

Napsal ALOIS DOSTÁL.

Kdo se jenom něco málo dotýká dějinných památek na Česko-Brodsku, setkává se často se zbožnou a dobročinnou paní, která všeobecně sluje jenom — vévodkyně Savojská.

Když hrabě František z Morzinu, tajný rada, komoří a přisedící zemského soudu špatným hospodařením přišel do úzkých, musil pro dluhy prodati panství Kounické a ač za ně utržil 450.000 zl. rýn., nestačilo to na upokojení četných věřitelů. Panství koupila 9. února 1760 paní Marie Teresie Anna Felicitas, vévodkyně Savojská a Piemontská, markraběnka Saluzská, hraběnka Soisonská a sv. Římské říše rozená kněžna z Liechtensteina, paní na Kostelci nad Černými lesy, Uhříněvsi a Škvorci v Čechách, pak na Judenavě a Dittersdorfu v Dolních Rakousích.

Marie Teresie byla čtvrtou dcerou Jana Adama knížete z Liechtensteina a narodila se 7. května 1696. Dne 24. října 1713 provdala se v Kostelci nad Černými lesy za Tomáše Emanuela prince Savojského z Carignan, který se však už 28. října 1729 odebral na věčnost. Jako vdova žila vévodkyně ve Vídni, ovšem že časem navštěvovala panství svá. Zemřela 20. února 1772 a tělo její odpočívá v hrobce Savojské u sv. Štěpána.

Na Liechtensteinských panstvích těší se podnes vévodkyně Savojská světlé vzpomínce a zamluvila se svou dobročinností tak v přízeň lidu jako známá „Bílá paní“ na Jindřicho-Hradecku. Mnoho se jí připisuje dobrých skutků, co snad není ani výhradně její, ale panujícího zde rodu zásluhou.

„To zavedla, to vykonala, to poručila Savojská“, slyšeti mnohdy v ústech lidu po 178 letech úmrtí této šlechté paní, která ač cizinka přece zbožností a dobročinností zanechala takovou památku.

Starala se o kostely, školy, chudobince, zařizovala duchovní správy, zakládala nadace a také okamžité pomáhala poddaným.

*) Dle „Popsání panství Kounického“ od Václ. Trnky, „Posvátná místa“ díl I. od Dr. Ant. Podlahy a jiných pramenů.

Vzpomeňme tu několika dobrých skutků této šlechtné paní.

Do r. 1762 byly osady: Kounická, Vyšehořovická a Mochovská spojeny, tu pak štědrostí vévodkyně Savojské zřízeny tři osady a pro všechny také tři školy v Kounicích, Vyšehořovicích a v Mochově tolikéž pro osadu Břístevskou dle nadační listiny tohoto znění:

„Ve jménu nejsv. a nerozdlílné Trojice Boží: Otce, Syna a Ducha sv. Amen.

My Marie Terezie, vévodkyně Savojská a Piemontská, markraběnka Saluzská, hraběnka Soisonská, sv. Ř. Ř. rozená kněžna z Liechtenšteina a Nikolsburgu, vévodkyně v Opavě a Krnově ve Slezích, dědičná paní na Kostelci nad Černými lesy, Uhřetěvsi, Kounicích a Škvorci v království Českém, pak v Judenavě, Dittersdorfu a Pichsendorfu pod Enží atd. známo činíme každému, zvláště kde toho třeba, že jsme po dobrém uvážení, že na Našem od p. Frant. Xav. hr. z Morsinu r. 1760 koupeném a plným právem majetnosti na Nás přelém, v kraji Kouřimském ležícím panství Kounickém pro 2 městysy a 8 vesnic dosud jen jeden učitel v Kounicích ustanoven byl, kam dítky poddaných, aby se sv. náboženství, pak psaní a čtení naučily, pro vzdálenost na hodinu cesty i více přicházeti nemohou a proto jich velmi málo z nedostatku učitelů v náboženství a v čtení vycvičeno jest: na tom se usnesly, prospěch duševní podporovati a pevně odhodlány jsme k vycvičení poddané mládeže dle příkladu jiných českých pánů nejenom školu v Kounicích, ale ještě jiné dvě, totiž ve Vyšehořovicích a v městysi Mochově na ten způsob dobrovolně zříditi, aby od tamních učitelů dítky všech poddaných beze všeho dalšího placení v křesťanském náboženství, čtení, psaní a počítání vycvičeny býti mohly.

Proto chceme, aby za odměnu těm třem učitelům za bezplatné vyučování poddané mládeže v hotovosti 95 zl. z důchodu Kounického a od tamního úřadu lesního na vytápění škol 9 kop otypek se vydávalo, aby budoucně Naši poddaní dávek jako sobotálesu, chleba, vajec a dříví byli prosti, kantorům však aby při tom, co ze záduší za službu a hudbu v kostelích dostávali, nic neušlo. Proto zavazujeme se samy, své dědice a všechny budoucí, ať jakýmkoliv právem toto panství nastoupí majitele tímto k zachování této nadace a prohlašujeme tímto, že má tento nadací závazek hned se uskutečniti a na věčné časy co nezrušitelný na všech pozemcích panství Kounického vzteti.“

Následuje ustanovení, z kterých vesnic děti do té neb oné školy docházeti budou. Pro nás jsou důležitější stanovené podmínky.

„Kantorům a učitelům ukládá se za povinnost, aby všechny dítky jmenovaných poddaných křesťansko-katolickému náboženství, pak čtení, psaní a počítání a dále těch, kdožby měly chuť a vlohy, i hudbě učily a vůbec nábožnému a ctnostnému životu navykaly. Zvláště aby sami žákům dobrý příklad dávali a tak se milostivě ustanovené odměny hodnými stali. V případě opačném vyhrazujeme sobě a svým nástupcům moc a právo darebné a nedbalé kantory sesaditi a jiných schopných na jejich místa dosaditi.

Abychom ale u větší jistotě byli, že si na dobré pilnosti obdaření učitelé záležitosti dají a důkladně k prospěchu všeobecnému učiti budou: ustanovujeme především, aby faráři každého místa nad těmi třemi školami svobodnými obzvláštní dozor měli a častějšími od nich předevzatými zkouškami a visitacemi učitele k plnění povinností vydatně pobádali.

Naproti tomu mají všechny poddané školní dítky z nejponíženější vděčnosti za tuto laskavou nadaci zavázány a povinny býti, aby se každou sobotu za předříkávání učitele „Růženec s Loretanskou litaní a Zdravas Královno“ za Nás v kostele hlasitě pomodlily a tuto pobožnost na věčné časy zachovaly. Za tou příčinou obracíme se k vd. kn. arcib. konsistoři Pražské s patřičnou úctou, aby nad touto Naší fundací v každém případě bděla a ji chránila, by budoucně na věčné časy ve všech odstavcích nezměněna zůstala a všechny její odpůrce prostředky v král. Českém obyčejnými na vyplnění dotčeného nadání doháněla.“

Nadace zařízena na útraty vrchnosti. Podepsána ve Vídni dne 16. ledna 1762.

V Kounicích byl špitál už r. 1677 od Arnošta hraběte de Suys pro sedm chudých starců z panství založený a 1680 od vdovy Klary Františky hraběnky z Thunu dokončený, ale byl málo nadán, že brzo vykazoval dluhů 1038 zl. rýn., stavení měl na spadnutí a hrozila mu záhuba. Tu se ho ujala vévodkyně Savojská, chatrnou budovu dala sbořiti a r. 1763 postaviti novou. Potom hned založila 7. listopadu téhož roku nadační listinou také pro chudé stařeny sedm míst, těm vykazala stravu, prádlo, šatstvo a dříví a ještě pro každého částku na hotových penězích.

Za to ošetřovatelky zavázala ku každodenní modlitbě za sebe a rod Liechtensteinský. Dozor nad špitálem, aby se povinnosti plnily a zachovával pořádek, přikla farář v Kounicích. Na stavení, aby bylo řádně udržováno, darovala 600 zl., aby se úroků užívalo na opravy. Tím si založila nový pomník.

Špitál onen stojí na východním konci městyse při cestě do Bříství a má kapli s oltářem Růžencové P. Marie; je to budova přízemní a nyní v ní útulek nachází 14 chudých žen z panství Lichtensteinského.

Také v Kostelci nad Černými lesy byl na Pražském předměstí už od Jaroslava Smiřického postaven špitál „pro vychování chudých lidí.“ Vévoda Em. Savojský nařídil r. 1714, aby posavadní počet chovanců — sedm osob — byl rozmnožen na 12, 6 mužského a 6 ženského pohlaví. Vévodkyně Marie Teresie Savojská špitál přestavěla r. 1726 a počet špitálníchků zvýšila na 24 s tím ustanovením, aby se sem brali také starci z panství Kounického.

V poslední vůli chudé ty obmyslila darem 500 zl.

V zakládací listině r. 1732 ustanovila, aby konvent karmelitánův u sv. Havla v Praze obsazoval místo zámeckého a špitálního kaplana. Což se dělo do zrušení kláštera karmelitánského. Potom jmenování sem světští kněží a kaplan zámecký je zároveň správcem knížecího špitálu.

Vévodkyně Savojská nejenom že pomoc poskytovala okamžitě těm, kteří byli stíženi neštěstím, požárem, neúrodou, povodní, nemocí a tím přišli na pokraj zkázy, založila také r. 1766 fond na výpomoc pro poddané neštěstím stihlé na všech panstvích a pro Kounické určila k tomu cíli značný obnos 4336 zl. Fond ten za dobu svého trvání způsobil mnoho dobrého.

Vévodkyně velmi štědře podporovala kostely na svých panstvích, zařídila mnohou duchovní správu a učinila nadaci. Do r. 1761 byly ke Bříství připojeny Vyšerovice a Kounice, lid měl daleko na služby Boží, jeden kněz nevystačoval.

Příčiněním a zásluhou Marie Teresie byla veliká farnost rozdělena na tři: v Bříství, Vyšerovicích a Kounicích, a na všech třech místech založeny samostatné fary.

Tak stalo se i r. 1734 s Tuklaty a Hradešínem. Po válkách husitských fara na Hradešíně zanikla, a osada přifařena k Tuklatům. Ale vévodkyně Savojská zřídila na Hradešíně faru samostatnou, k níž přiděleny tehdy i Ouvaly.

Také filiální kostel sv. Anny ve Škvorci založen zásluhou této vznešené paní r. 1759, jenom že stavba pro válečné svízele se protáhla, ale přece byla dokončena a vysvěcena za jejího života. Kdyby byla déle žila, byla by z Hradešína fara přeložena do Škvorce.

Vévodkyně ctíla velice sv. Donáta Bavorského, i dala na všech panstvích postaviti jeho sochy z kamene a k vydržování jejich určila pro každou kapitál 10 zl. Tak na křižovatce mezi Hradešínem a Škvorcem, kterážto část sluje u sv. Donáta.

V Kounicích dala postaviti novou věž nižší a vhodnější. Přítomna byla, když za hlaholu bubnů a trub a za hřmění hmoždířů vytažen a vsazen na vrchu kříž. Zde tesař při té slavnosti v závratné výši provolal vévodkyni Savojské slávu.

Že si zjedнала zásluhy nejenom o zařízení duchovní správy ale i o krásný chrám ve Slušticích, nasvědčuje nad průčelím v kameni tesaný dvojnásobek Savojsko-Liechtensteinský.

Podobně v Dobročovicích sešlá kaple sv. Isidora byla nákladem Terezie Savojské rozšířena a znova přestavěna r. 1771 v nynější úhlednou a prostrannou kapli s polokruhovým presbytářem.

Ve Škramníkách dala r. 1756 z Tisnic přenesený hlavní oltář opravit, v Tisnicích pak nový nákladnější zbudovati.

Jak nápis na třetím zvonu ve Škramníkách dosvědčuje, byl tento přelit „ke cti a chvále Boží a sv. Prokopa a sv. Fabiána patronů proti ohni za nejslavnějšího panování nejosvěcenější kněžny paní Teresie ovdovělé vejvodové Savoje a Piemontu, paní panství Černokosteleckého a Škvoreckého.“

Měla tedy vévodkyně vliv i na věci, s kostelem souvisící, tedy i na zvony.

Také ve Štolmíři byl nový kostel r. 1750 dílem z jmění zádušního, dílem z příspěvku Liechtensteinské rodiny za Marie Teresie vévodkyně Savojské dokončen.

V Černíkách kaplička sv. Václava vystavěna r. 1760 a vévodkyně k vydržování jejímu darovala jistinu 60 zl.

Do Tisnic, jak už bylo řečeno, dala zhotoviti r. 1755 nový oltář, při něm stůl z černohnědé, černého a bílého mramoru, tedy oltář velice nákladný, pak tismickou sochu P. Marie s anděly a svatozáří.

Když v Tuklatech Václav Pečený stavěl r. 1729 novou pěknou farní budovu dílem z jmění kostelního, dílem z vlastních peněz, také vévodkyně Savojská byla mu slušným příspěvkem nápomocna.

Vitice, které pro nedostatek duchovenstva byly filiálkou Černo-Kosteleckou z popudu a přispěním vévodkyně Savojské staly se samostatnou farou r. 1754 a připojen k ní Volešec. Do kostela Vitického věnovala také třetí zvon r. 1739 ulitý.

Rovněž přispěla na stavbu nového kostela ve Vyšerovicích r. 1769 značnou částkou 4463 zl., jelikož bylo zádušní jmění zcela vyčerpáno.

Když zakoupila panství Ratajské se statkem Uhlířsko-Janovickým, hned se i zde starala o kostely. Ježto starý chrám sv. Jiří v Janovicích nepostačoval, vévodkyně začala stavěti kostel sv. Aloisia uprostřed ná-

městí, který byl ukončen teprve od dědice jejího Josefa knížete z Lichtensteina.

Také farnost Konojedská byla připojena k Černému Kostelci. Ale Teresie Savojská zamýšlela v Konojedech faru znova zříditi. Proto dala r. 1765 starý kostel sbořiti a přidavši k jmění kostelnímu 2000 zl., počala stavěti nový. Když jí při bourání starého chrámu nalezené nějaké mince do Vídně byly poslány, hned za ně poskytla menší dar pro kostel.

V Černém Kostelci r. 1726 zařídila místo zvláštního zámeckého kaplana, jenom že proto vznikly spory, poněvadž v zámecké kapli konaly se služby Boží „slavně jakoby v kostele farním.“

R. 1754 vydala Marie Teresie Savojská novou erekcí listinu pro faru Kosteleckou, od níž toho roku odděleny byly Vitice, kde zřízena fara samostatná, dále Mukařov, jenž přidělen byl k Říčanům a Strimelice, které přiděleny ke Skalici. Chtěla vyhověti věřícím, aby měli blíže do kostela a schůdnější cesty.

Též vedla náklad na hlavní oltář v presbytáři v Černém Kostelci r. 1739 a jiné věci opatřila pro kostel.

Za souhlasu arcibiskupa hraběte Khüenberga r. 1730 obnovila faru v Krutech, odkud dříve pro nedostatek kněží chodili lidé do kostela do Kostelce a velice byli v ohledu náboženském zanedbáni a také i bez duchovního pochovávali dítky.

V Jazlovicích hlavní zvon hlasá dobroditelku tuto: „Ke cti a chvále Boží, nejsvětější P. Marie, sv. Mikuláše přelitý nákladem Marie Teresie Savojské za Koržila, Uhříněvského faráře r. 1759.“

Malý kostel v Popovičkách byl nákladem této dobročinné patronky r. 1759 důkladně opraven a rozšířen.

Tak i farář Cžipa v Uhříněvsi obrátil se k této vrchnosti se žádostí, aby kostel Všech Svatých byl rozšířen a od základů přestavěn. A vévodkyně nejenom to dovolila ze zádušních peněz, ale také na svůj náklad k novému kostelu slíbila postavit věž a na stavbu chrámu darovala 2235 zl. Do kostela dala nový oltář a novou kazatelnu (nákresy k nim vlastní rukou opravila), k čemuž ze svého důchodu darovala 500 zl.

Když se přestavoval v letech 1739—1640 kostel sv. Markety (nyní filiální) v Kralovicích na farnosti uhříněvské, vévodkyně darovala na stavbu 1000 zl.

Před r. 1754 i Kyje (Keje) náležely k Uhříněvsi, ač se tu usadil lokalista. Pro velikou vzdálenost od farního kostela založila v Kyjích novou faru u starobylého kostela tamního.

Než i jiných kostelů tuto nejmenovaných stala se vévodkyně Savojská dobroditelkou a mnohý její dar není zaznamenán v knihách pamětních.

Tak lze čísti v první pamětní knize v Ouvalech na str. 264., že Marie Teresie Savojská 16. května 1759 uložila pro kostely 1564 zl., a to pro Škvorec 700, pro Ouvaly 300, pro Sluštice 364 a pro Dobročovickou kapli 200 do záduší s tou podmínkou, aby se ve zmíněných kostelích čtvrtletně jedna mše sv. sloužila za dobroditelku a za každou mši se vyplácelo z kostelní pokladny 45 kr.

Takové fundace založeny i jinde.

Jak se zachovala šlechtná vévodkyně k poddaným, dosvědčuje příklad, který zaznamenal farář Cžipa v Uhříněvsi. R. 1766 totiž požádala faráře na panstvích, aby veřejně s kazatelen ohlásili toto: „Ti poddaní,

kteří by od našich úředníků hospodářských nedovoleným způsobem byli utlačováni a ve svých spravedlivých požadavcích bez darů vyřízení od nich obdržeti nemohli a ostýchali se, jak v tom případě jest nařízeno, stížnost svou hospodářskému radovi žalobně přednésti, ti a takoví mají stížnosti přímo na Nás, jakožto nejmilostivější vrchnost buďto písemně nebo sami osobně vznést, kdež jim vždy dvěře otevřeny zůstávají.“

Dokud žila na panství, nakloňovala se ochotně k žadatelům, a tu býval prostředníkem mezi ní a lidem farář v Kostelci nad Černými lesy Frant. Rafael Koliander, dobrý kazatel, horlivý duchovní pastýř a muž uhlazených způsobů, jehož slovo u vévodkyně platilo mnoho. Jemu se také přičítá za zásluhu, že Marie Teresie Savojská propustila město Kostelec a poddanství, což tehdy velice mnoho znamenalo.

I v ohledu národnostním byla snášlivá, vydala totiž 26. února 1764 nařízení v příčině podávání žádostí týkajících se oprav kostelů a jiných podání k patronátnímu úřadu: „Kdyby farář nebyl mocen jazyka německého, má se rozpočet a příslušný návrh sepsati jazykem českým, aby farář věděl, co podpisuje.“

Toť malý nárys šlechetné dobročinné paní, která štědře podporovala kostely, školy, chudinu a poddané, vůbec ve všem spravedlivou se osvědčovala a majíc statky vezdejší, ráda a ochotně pomáhala ukazujíc, jak by se nejlépe sociální otázka rozřešiti měla a mohla. Proto po tolika letech její památka nevyhynula, ale potrvá a v dějinách má význačné místo. Toť pro svůj kraj druhá Perchta, toť Savojka, jak lid říká a jak se ve vděčných pamětech posud udržuje a ještě dále udrží.

Drobné zprávy a posudky.

Výpisky z pamětní knihy Uhřetěveské. Podává A. D. (Dokončení.)

7. *Petrovice.* Kostel petrovický býval již r. 1350 farním v dekanátě říčanském a r. 1384 odváděl 12 grošů královského desátku. Podací provozoval při něm toho času zámožný rod měšťanský Klementerův ze Starého města Pražského a to od r. 1355—96 *Mikuláš Klementer.*

Dne 5. února 1355 po smrti posavadního faráře Matěje podán od něho klerik Volfard. Úvodcem jeho byl plebán hostivařský. Dne 4. ledna 1356 směnil Volfard faru s Jindřichem, plebánem někdy soběslavským a ten zase 16. listopadu 1356 s Václavem, plebánem brozanským, se svolením patrona Mikuláše Klementera.¹⁷⁾

Po smrti plebána Řehoře jmenován byl kněz Petr ze Stříbra a potvrzen 28. listopadu 1394. Tento Petr směnil faru svou s jiným knězem Petrem, někdy oltářníkem oltáře Božího Těla v kostele sv. Mikuláše v Praze. Po smrti jeho zvolil na uprázdněnou faru patron Zikmund Klementer nového plebána kněze Jindřicha z Ústí, který byl roku 1398 potvrzen.

V první polovici 16. století seděli na Petrovicích *Václav Dlask z Vchynic* s manželkou Annou roz. z Vřesovic, který zemřel r. 1549, zůstaviv syny Radslava a Jana.

Radslav, kterému připadly Petrovice, s manželkou Estherou rozenou z Vřesovic, nabyv jiných hojných statků, prodal Petrovice r. 1569.

Eva rozená *Dvořecká z Olšramovic*, manželka Adama z Říčana a na Zásmukách, prodala Petrovice r. 1575 *Adamovi Homutovi z Harasova*; po něm uvádí se (v tituláři 1589) Jiřík Homut z Harasova

¹⁷⁾ Lib. conf. I. 2, 7. 9.

seděním na Petrovicích; nástupce jeho Václav Homut koupil r. 1592 statek Psáry. Oba statky spadly dědičně synům Vilémovi a Henrichovi Homutům z Harasova, kteří je 1630 prodali matce své Anně z Hrušova. Mezi tím dle nařízení císařského odešel r. 1624 odtud farář podobojí, načež osada jest dána pod správu farářů čestického.

Anna z Hrušova prodala statky roku 1620 *Martinovi Dubskému z Vitiněvsí* a manželce jeho Veronice z Pohnání. Od r. 1694 držel František Karel hrabě *Přehořovský* z Krásějovic Petrovice, Psáry, Kamenice, Sulice a Teplín; roku 1706 Petrovice vyměnil manželce své Juliáně Dorotě rodem Jörgerové z Tolletu za postoupený statek Dobřejovice.

František Karel Přehořovský držel od r. 1701—15 také Konopiště, byl dříve nejvyšším mincmistrem a od r. 1705—1717 nejvyšším sudím v království Českém. Zemřel r. 1717. Syn jeho František Hellfrid hrabě Přehořovský zemřel v Táboře 23. prosince 1723 neženat. Petrovice koupil pak František Karel *z Adlersheimu* na Smilkově a Petrovicích, J. M. C. rada, místokomoří království Českého a zemřel 10. prosince 1734 bezdětek a pochován v kostele Arnoštovickém. Statky Petrovice a Smilkov odkázal svému sestřenci Janu Jindřichu svob. pánu *z Bissingen*, který přikoupil Pyšely. Jan Jindřich (od r. 1747 hrabě) Bissingen na Smilkově, Pyšelských a Petrovicích, zemřel v Petrovicích r. 1778 a pochován v Pyšelských. Nezanechav potomků odkázal statky své manželce Františce rozené svob. paní z Astfeldu a po její smrti paní Anně Varlichové z Bubna k doživotnímu užívání. Po těch spadly statky na dědice Jáchyma Jindřicha Voračického z Paběnic, který zemřel r. 1837. Od roku 1861 náleží statek panu Mikuláši Bellotovi, který jej koupil od dědiců předešlého pána.

8. *Brzezi*. Zdejší filiální chrám sv. Bartoloměje ap. býval r. 1350 farním v dekanátě říčanském; roku 1384 odvedl 15 grošů poloročního desátku králi. Patrony mívá tytéž jako kostel slusický.

Výtahy z knih konfirmačních¹⁸⁾: Brzeza 1358 Sept. 10. Albertus Petri de Cadano clericus Prag. dioec. est ad praesentationem providi Donati dicti Rost de Praga, ad ecclesias in Brzeza, per mortem Rudonis plebani vacantem in archidecanatu Prag. per Vicarios institutus. Pro executore plebanus in Slusstecz deputatus. — 1360 Octob. 12. Augustinus de Luna clericus, ad praesentationem Nicolai dicti Rost civis Prag. ad ecclesias in Brzeza, per mortem Alberti plebani ibidem vacantem, fuit institutus. Executor plebanus de Slussticz.

9. *Česlice*. Dle listiny Anežčiny asi r. 1228 náleželo jisté zboží v Česlicích (též Čestlicích) klášteru sv. Jiří v Praze. I kostel sv. Prokopa prozrazuje jak svým patrociniem, tak romanskou absidou původ svůj z této doby, totiž z 13. stol. (Opat Prokop byl 1205 za svatého a 1206 za patrona země České prohlášen.) V listinách jeví se r. 1350 mezi farními v dekanátě říčanském a r. 1384 odváděl 24 gr. desátku.

Nejstarší známý plebán Heřman zemřel r. 1360, načež nový kněz k podání rytíře *Kunše* byl potvrzen. Úvodcem byl plebán říčanský. Po smrti plebána Martina dosazen 6. října 1396 k podání vladyky *Mikuláše z Česlic* kněz Chval ze Smilkova za plebána.¹⁹⁾

Týž patron Mikuláš odkázal před smrtí dne 1. září r. 1408 zdejšímu kostelu 6 kop grošů úroků, které odváděti mají bratrovci jeho Mikuláš a Prokop z Čestlic.

¹⁸⁾ Lib. conf. I., 65, 131. — ¹⁹⁾ Lib. conf. V., 269.

Okolo roku 1465 Vilém z Keblova a Čestlic prodal dědiny své v Čestlicích Janovi a Heřmanovi z Říčan. Ještě však během toho století dostaly se Česlice v držení rytíře Jana Dubského z Dubče a na Průhonících, který je s Průhonici spojil a od té doby zůstala vrchnost průhonická patronem kostela česlického.

Náhrobních kamenů je v kostele sedm. Na bílém kameně v sakristii se čte: „Léta Páně MCCCCXIII. v outerý před sv. Duchem umřel jest pan Zdeněk z Piskořice.“ „Proste Pána Boha za duši jeho“. Uprostřed piskoř v znaku rodinném.

Ostatních šest kamenů leželo pod stolicemi, odkud byly vyzdviženy a po obou stranách lodě zázděny.

Po straně epistolní představuje se rytíř v úplném brnění se čtyřmi znaky předků v tolikera uhlech velmi krásně tesaný; nápis je však nečitelný, otřený.

Na třetím kameně je nápis: „Leta Panie 1610 v pátek po sv. Rzehoři ráno na sobotu mezi devátou a desátou hodinou umřel urozený a statečný rytíř pan Adam Massauer z Valdova a na Dobřejovicích a pochován jest v kostele Czestickém ve čtvrtek den středopostní.“

Jiný pomník představuje ženskou osobu s biblí v ruce a znak Hřánský. Nápis částečně čitelný označuje, že pod kamenem tím odpočívá paní Markéta na Popovicích. Jiný kámen je z r. 1588 a ležela pod ním Dorota z Valdova, dcera Jindřicha Massaura z Valdova.

„Letha Panie 1627 ve středu po neděli Exaudi rod životem svým v Pánu dokonal urozený a statečný rytíř pan Jirží Aless Massauer z Valdova na Dobřejovicích a Popovicích; teď odpočívá očekávaje blahoslaveného z mrtvých vstání“.

Pod nápisem znak Massaurův; jsa poslední svého rodu pochován i s pečeti rodinnou.

Velký zvon sv. Prokopa je z r. 1760, menší dva z r. 1731 a 1760.

10. *Dobročovice*. Kaple sv. Isidora původně od sedláka Pokorného založena, později od vévodkyně Marie Savojské prostranější nově vystavěna.

R. 1457 Bohuslav z Dobročovic vládl tu s Otkou ze Švábinova. R. 1460 týž poháněl Martina z Dobročovic o dědiny, kdežto pohnaný pravil, že ty dědiny, z kterých jest pohnán, pokojně držel a leta zemská vydržel bez nároků, a to jest dokázal. I našli za právo: protože pohnaný pokojná léta vydržel bez nároku těch dědin, že toho má požití; nebo jest o to panský nález, kdo by držel které dědiny 3 léta a 18 neděl bez nároku, že toho má požití.²⁰⁾

Roku 1465 vedl při Matěj z Dubče s Bohuslavem s Dobročovic o ves Dobročovice, kterou i získal.²¹⁾ Připomínají se rytíři Horňatečtí z Dobročovic. (Horňátky, ves ve farnosti kojetické.) Rod ten držel statky v Čechách ještě ke konci 17. století.

11. *Chřenice*. Dne 21. prosince 1385 *Merklin Stach*, měšťan pražský, dědictví své v Chřenicích, dvůr poplužní s tvrzí, vsí celou vyjma dvoru, jež Kristina vdova drží, s příslušenstvím, jakož on i bratr jeho Henslin držel, prodal *Augustinovi* apotekáři, měšťanu pražskému za 450 kop gr.²²⁾

Roku 1486 *Jiří Zajíček* z Chřenic se připomíná, v letech 1589, 1596 *Daniel Skalský z Dubu* na Chřenicích. Roku 1617 Jan a Hartvík

²⁰⁾ Pozůstatky desk zem. I. 117, 118, 201. — ²¹⁾ Archiv český, III., 364. —

²²⁾ Desky zemské 482.

bratří Skalští z Dubu, synové Danielovi, prodali tvrz Chřenice Albrechtovi Smiřickému ze Smiřic na Škvorci.

12. *Zlatá*. Roku 1352 držel ves Zlatou měšťan pražský Donát Rost, r. 1361 prodal ji Velflovi Menhartovi. R. 1465 prodal Václav, syn Matěje Mnicha ze Zlaté a ze Zvíkovce, dědictví své na tvrzi ve Zlaté, dvorů poplužních a dvorů kmetcích Petrovi Penízkovi, Janovi Hvězdáři, Prokopovi ze Slancova domu a Janovi Vodičkovi, měšťanům Nového města pražského, osadníkům sv. Štěpána.

13. *Střebhostice*, Trebohostice (za stara Dřevohostice). R. 1389 seděl rytíř Bartoloměj Vanecký z Jemničky na Střebhosticích.

14. *Květnice* (Blumenau). Tato bývalá tvrz náležela pražskému rodu *Olbramovičů*; František měl ves Sibřín, již syn jeho Václav roku 1362 postoupil i s Květnicí a Lhotkou svému strýčenci Peškovi Bohuslavovi. Pešek zemřel r. 1386; po něm jmenují se dva synové Jan čili Johánek z Květnice a Jodok.

Roku 1425 Květnice dobyta od Pražanů (při sv. Duchu) na Prokopu Trčkovi z Květnice jednookém.²³⁾

Rod rytířů *Maternů* psával se odtud z Květnic. Prokop Trčka prý byl od husitů upálen. Pověst o tom vypracoval historicko-romantický rytíř Klement z Weihrother ve svém spise „Böhmische Sagen“ (1843). Vyobrazení zbytků zdí u Herbra I. díl. 231 str.

15. *Sibřina*. Ves Sibřín náležela v letech 1349, 1362 ke zboží pražských měšťanů, a to Františkovi, který se 1359 smluvil o meze této vesnice se sousední vsí Újezdem s proboštem a konventem kláštera zderazského v Praze.

Roku 1362 Petr Olbramovič koupil Sibřín, Květnici a Lhotku od strýčence svého Václava Francova. — R. 1540 seděl zde Adam Tluksa z Vrabí na Sibříně. — Již r. 1187 připomíná se Berthold ze Sibřiny se syny Sezemou a Heřmanem, podepsanými za svědky na základní listině kláštera Tepelského.²⁴⁾

R. 1411 seděl na zdejší tvrzi Jošt ze Sibřiny, 1434 Milota z Hrušova. R. 1470 Jan ze Sibřiny odkázal 10 kop grošů ročního platu na tvrzi a vsi špitálu pod Vyšehradem v Novém městě Pražském.

Dne 1. prosince 1590 přepadena času nočního od lupičů tvrz Sibřina za paní Chodaurové (Hyzle z Chodův) a vyloupeno, kde co bylo.²⁵⁾

16. *Kolovraty*. Připomínají se poprvé v listě, jímž Přemysl Otakar I. dne 17. ledna 1205 potvrzuje veškeré svobody a darování kláštera Ostrovského, mezi nimiž na prvním místě jmenuje se čtvero popluží v Kolovratech, jež pan Mladota klášteru byl daroval.²⁶⁾

Za starodávna byl zde hrad (jsou tu dosud nepatrné zbytky mezi ovčínem a bytem šafářovým), od něhož prý jedna větev rodu Janoviců (se znakem orlice), dosud kvetoucí v rodě Kolovratů, se pojmenovala, ač to není historicky zaručeno, neboť první známý pán z Kolovrat jmenuje se teprve roku 1347 pan Albrecht, toho času již na Ročově usedlý.

Kostel sv. Ondřeje objevuje se r. 1350 jako farní v dekanátě Říčanském; roku 1384 odvedl 9 grošů královského desátku. — Za panování krále Jana jmenují se pražský měšťan Meinlin čili Menhart Rokycanský a r. 1344 jeho syn Michal majiteli vsi Kolovrat a patrony zdejšího kostela.²⁷⁾

²³⁾ Staré letopisy str. 65. — ²⁴⁾ Reg. Bohem. I. 194 a 195. — ²⁵⁾ V. Břežana „Život p. Viléma z Rosenberka“ str. 293. — ²⁶⁾ Regesta Bohemiae I., 223. — ²⁷⁾ Tomek. Praha I., 302.

Z kopiaře archivu Kolínského. — *Kolíňští piší do konsistoře o schválení spolupomocníka knězi Jiříkovi Chyliadesovi.* Důstojné a všelijaké poctivosti pánům knězi Jiříkovi Dikastovi Mírkovskému, administrátoru, senioru konsistoře pražské pod obojí tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista přijímajících, pánům a přátelům nám v Kristu Pánu laskavě příznivým.

Službu svou vzkazujeme důstojné a všelijaké poctivosti páni a přátelé nám v Kristu Pánu laskavě přízniví; od nesmrtelného Pána Boha zdraví dobrého a v něm všeho prospěšného přejeme Vaším Milostem věrně rádi.

Vznesl jest na nás dvojí cti kněz Jiřík Chyliades, pan děkan náš, že jakož pro sešlost věku svého, tak práce své velikost ku povinnosti své předešlým způsobem stačiti nemůže, za spolupracovníka sobě poctivého mládence Cypriána Žumberského, rodiče města Poličky oblíbil, jeho nám v střídmosti, pobožnosti, uctivosti k čtení svatých písem náklonnosti schválil, a k úřadu sv. kněžství za způsobného uznal, vyhledávaje toho při nás pobožně, abychom jemu k Vaším Milostem, aby též Cyprián Žumberský dojití úřadu sv. kněžství k průbě, aneb ad examen připuštěn a pokudž by dále v tom od Vaší Milosti za hodného toho povolání souzen byl, v něm potvrzen, i jemu za kaplana jsouce toho úmyslu, k němu všelijakou, jakož na otce duchovního přísluší, lásku, přívětivost a jiné své možnosti prokazovati poručen byl, připsání učinili.

I poznávající my dotčeného kněze Jiříka Chyliadesa, pana děkana našeho, žádost pobožnou, slušnou a potřebnou, jeho také Cypriána Žumberského k témuž svatému povolání opravdově se vsí možností v úmyslu nakloněného býti a k němu se čím dále více hotoviti chtěti, se vsí náležitou uctivostí k Vaším Milostem se přimlouváme i s pilností žádáme, že jej ke zkoušení, jak mnoho v tom svatém předsevzetí prospěl, připustiti, zkušeného podle moci úřad Vaší Milosti k povolání v tom dáti a jemu panu děkanovi za kaplana a pomocníka přidati a konfirmovati ráčíte. Neobmeškáme se toho Vaší Milosti šetrnými a povolnými službami rádi odměniti.

S tím Milosti a ochraně Pána Boha Vaší Milost poručenu činíme.

Datum v městě Kolíně nad Labem v středu po památce očišťování

Panny Marie léta 1620.

Špatná návštěva kostela v Kolíně. — *Zákaz návštěvy kostela v Ovčárech.* (Manual radní E. 18. 5. Oktobris 1612. — Obec po spolu. „Skrze J. M. C. pana rychtáře, z uvážení a snesení pánův starších obecních, obci v plnosti rady přítomné, stíženo, kterak netoliko sami páni sousedé, ale i manželky, čeládka a dítky jejich *nepilně do shromáždění církevního* ani v neděli ani ve svátek, ani všední dni se scházejí, nýbrž pana děkana, který v čistotě slovo Boží káže, dotýkají, a rovněž se tak k slovu Božímu v čistotě kázanému chovají, jako na onen čas za starého zákona lid egyptský, když se po cibuli a česneku egyptském roztoužil.

Připomenut jest očištec, item neřády při křtu atd.

Item předneseno jim, že se velice strachují, že pan děkan nový způsob v přísluhování večerí Páně zarazil. Poněvadž ten řád netoliko zde v království, ale i v jiných německých zemích a královstvích obyčej mají pro slavnost ceremonie vážnost a horlivost slyšení slova Božího a slavení Boha, aby u větším počtu k tomu přistupováno bylo v měsíci, čtvrtletě, zachovávat, a tuto se podobně dít začalo, protož páni ráčí to schvalovati a jim sousedům poroučejí, aby chození do Ovčár pod trestáním jistým

přestali, pana děkana nevalchovali a páni radní s pány staršími obecními pro příklad, dá-li Pán Bůh dne nedělního k stolu večere Páně i s manželkami přistupovati mívají a jich spolusousedů i pánů starších z obce napomínají, aby jeden každý, hledajíc své svědomí, za spolutovaryše k té slavnosti najítli se dali.

Pyšný kaplan. — (Kopíř r. 1600 Feria IV, post Marthae.) — Službu . . . Předešle psaním našim, kterého jest dathum v městě Kolíně Novém nad Labem v pondělí u vigílii sv. Jakuba apoštola církve Boží, létha nynějšího 1600 Vaším Milostem jsme oznámili, že jsme ctihodného kněze Matěje Urbanovského, kterého jste panu děkanovi našemu, jakožto člověku již věkem sešlému, za kaplana a pomocníka v kázáních slova Božího i také posluhováním svátostmi oltářními odeslati ráčili, s vděčnou myslí přijali a Vaším Milostem z takové laskavé péče, jak pana děkana našeho, tak také i obce uctivé poděkování učinili; při tom pak také další žádost pana děkana našeho (poněvadž velmi za časté těžkými nemocemi navštíven bývá), aby týž kněz Matěj Urbanovský v témž kaplanství až do času sv. Jiří léta budoucího šestnáctistého a prvního zůstávati Vaším Milostem psaním našim přednesli. Kteroužto žádost pana děkana našeho znaje slušnou býti, ji jsme V. M. s uctivou prosbou naší v známost uvéstí nepominuli, a ta že místo při Vašich Milostech obdržela, z odpovědi V. M. nám na psaní na odeslané, též také psaní panu děkanovi, i jemu kaplanovi učiněné, jsme vyrozuměli, čehož velice vděční jsouce, že se žádost pana děkana, i také prosba naše skutečně naplnila a od V. M. nám s obcí naší prokázala, s náležitou uctivostí děkujeme, a za takovou hotovou a účinnost V. M. službou takovou odměnu dokázati rádi chceme.

Psaní pak V. M., kteréž jste jemu kaplanovi učiniti a v něm vůli V. M. v známost uvéstí ráčili, co by v sobě obsahovalo, vyrozuměvši, jako jest nám psaní své dosti pyšné, spurné, potupné a honosné, sám o osobě své mnoho smejslejíce, a jako by ne — za kaplana — ale za faráře do obce naší odeslán a přijat byl, domnívajíce. odeslal. Toto psaní jeho originální Vaším Milostem k vyrozumění a jeho uvážení odesíláme, a v pravdě velice se tomu divíme, že ve své prvobytnosti v obci naší, nemaje k tomu žádné od nás sobě příčiny dané, takové psaní neuvážlivé, jest nám odeslati směl, ježto my na jiném jsme nebyli a nejsme, nežli k němu s obcí naší lásku svou přívětivou dokazovati hleděti. Nebo i z téhož psaní jeho to, že on nás ne za posluchače ty, kteříž bychom učení a kázání slova Božího z úst jeho k nabytí pravé víry a spasení duší našich poslouchati hodni byli, ale nezhodné, jako bychom náci špalkové byli, býti sami poznáváme. A poněvadž pak k ochraně a jurisdikci V. M. připojen jest, tou příčinou na místě pana děkana našeho, i také vši obce naší k Vaším Milostem se utíkáme a Vaši Milosti za to služebně a uctivé prosíme, že nahoře psanému knězi Matějovi Urbanovskému psaním V. M. toto vynesení naše stížití, a jemu, aby sobě v tom kaplanství tak pyšné nepočínal a v svém umění vysoce zouplna nic nezakládal, předeštíti a dle toho do nahoře položeného času sv. Jiří v tom kaplanství aby setrval a vůli Vašich Milostí poslušně vykonati se přičinil, poručiti ráčíte, tak aby o to již V. M. z dalšího dopisování sjíti mohlo. *Gustav Svoboda.*

Verše o svátostech z XV. století. V mikulovské knížecí knihovně je v cod. I. 50 jakýs rýmovaný katechismus český s versikuly a responsofemi z r. 1499 o sedmé svátosti, který prý byl tehdy v lidu rozšířen. Podává se tu celkem nauka katolická, jen při svátosti biřmování a pomazání nemocných jsou dodatky zřejmě kacířské; Eucharistie vykládá se na konci analogii s vtělením (konec vevázan za list 166.). — Tytéž verše o sedmé svátosti kostelní jsou tamtéž v cod. II. 115 f. 93 b. a dd., z II. pol. XV. stol. — Jungmann (III. 37) má o nich jen zcela neurčitou zprávu od Bočka. — Sem patří pak i zlomek z počátku XV. stol. zachovaný v rkp. Klement. knihovny VII. B. 14, který se s oněmi doslovně shoduje; začíná: prikazuje A proto opusti czlowiek otce matku by k chwale bozie wywedl plod bez zmatku. — Formou a rázem podobné jsou verše Bartoloměje z Telče o svatém božím Těle (Klem. I. F. 18, otištěny Hanušem v Malém výboru 62—63).

Podáváme ukázky z obou mikulovských rukopisů:

I. 50 f. 194 a.: Z Swatostij nayprwnie | křest gt wydome znamenie | w bohu cłowieka duchownie^o narozenie | o níz krystowo zgewnie prawi čtenie | lec se kto narodí | z ducha swateho a z wody | negde w hody | w' Danat' mi moc wssiecka na nebi y na zemi, protoz vće wssecky narody; tak krystus swym kazal, kdyz gim kazat po wssem swietie giti kazal w' we gmeno Otce, Syna y Ducha swate^o Křystily su každého | čtení wiefyčieho | wćyec zachowati wssiecky wiefy | kteréz racil přykazati. R^o křest wvodie křest w krvi | křest w smrti a křest w plameni, w duchu swatem křest, kterýž y w slowu božiem gt | iakoz krystus k apostołom mluwil gt fka giz ste wy čísti pro reč kteruž sem mluwil. | Ian to gisti w' přy křstu Tazanie | o wiefie gt vzitečne modlenie | wssiech skutkuow zlych odrýkanie | pilne pečowanie tiech genž se křstie statečne napomínanie w' Neb kto se chce křstiti | mat' prwe wwieřyti | ktoz wiefy a křsti se tent' bude spasen | ale ktož neuwiefy | byt' ho kniez tisyckrat křstil | budet zatracen R^o Zprawa toho dana | z pisma nam daw^o hlasana | wiefyčiemu wssecky wiefy se stati mohu | bez wiery nelze se lybiti bohu | Darmot' se gmenuge křestian | ktoz krysta w skutčech nenasleduge, w' kmotrowe s kmotrami | Olei Blato s Slynami | Suol křyzmo wienek Swiece y chukanie | tot' s podstaty nenie | Tez křyzkuow na prsech y čele dielanie w' Krystus se křstiti daw | wssem nam na přykład gest dal a přy swém křstu. R toho nepotřebowal | nez wody wobecně : iakoz w prwe cyerkwi křzstily su obecnie. w' Diekugeme tobie Otče nebe y zemie | žes ty wiefy skryl před Chytrcy a Mudrcy a zgewils ge pokornym tak se libi před tebu, Otcem nebeskym. Chwala nebeskemu otcy y geho Synu gedinemu genž w welebnosti y s duchem swatym kraluje na wieky. — Confirmacio . . .

II. 115 f. 93 b.: Druhu swatost wydal krist^o kdyz dietky obgimal ruce na nie wzkladal pozehnanie gim dawal ty genz k niemu dietkam branili karal ay ruku wzkladame . . . w'sus Procz mnozy krztem chlubiti se neprziestawagi genz s timto ssymonem se sgednawagi toy *) inu platen byl krzest kdyz w zluci horzke neřwosti ostal gt . w' Ssymonienci gezitenci **) sskariotenci mnozi pod gmenem krziestianským zmieteci zwlast bikupi a kniezi genz lakomie w swych wrzadech penieze tiezie. Tuto giz sliss v birzmowae

I. 50 f. 196 b. Rozdiel znameniti lidu ma oznamen byti, že giny chleb nebesky krystus ziwy wiefny giny chleb wećeře krystowy častny giny chleb obecny; tomu rozdielu buď naučen lid obecny.

f. 198 a. Sedma swatost olegem nemocnych Mazanie . . . Ale od Biskupa Olegem zaklinanym do porussenie častokrat chowanym poslednie mazanie nemat we čtení krystowie zaloze^e w' Neb ani krystus ani geho Aposstole wstavily su take^o mazanie ani w Čýerkwi naleze se psano kde take mažanie. A. Š.

Josef Binder: Heimatskunde des Marktes Schamers in Böhmen. 1908. — Pan kanovník Binder svým nákladem vydal dějiny svého rodiště Čiměře (Čachoměřic) u Jindř. Hradce. Málokterá osada, zvláště městys tak malý, jako jest Čiměř, čítající 109 domů a půl sedma sta obyvatelů téměř veskrze německých, může se honositi tak objemnou a důkladnou monografií, jako je tato. Na 463 stranách veliké osmerky podává vsdp. spisovatel na základě pramenů, sebraných v zámeckém archivě v Jindřichově Hradci, v místodržitelském, zemském a kníž. arcib. archivě v Praze, nejprve duchovní zprávy zmíněného městyse (se

*) m. coj. — **) O Giezim v. IV. Král. 20—27.

14 vyobrazení duchovních a 3 jeptišek), zvláště stať o matrikách, o kostele (s 10 vyobr.), o věžních hodinách, zvonech, další dary kanovníka Bindera kostelu, o hřbitovech, kněží rodáci čiměřští, jeptišky rozené v Čiměři, příjmy a výdaje fary a kostela v době dřevní, dějiny školy starší i novější (9 obr.), první sjezd kněží a učitelů rodáků r. 1901, listina o trzích, cech společný (nyní živnostenské společenstvo), různá věnování obci od kanovníka Jos. Bindera a jiných dobrodinců, sýpka kontribučenská, tržba na dobytek, dějiny obce Čiměře (při tom podává i celé listiny české) se seznamem domů a 12 obrazy, dějiny 2 sousedních vsí, vodní družstvo, čiměřské podřečí se slovníčkem a ukázkami básní, mravy a obyčeje. Spis končí pěknou básní a úplným rejstříkem. Obyvatelé čiměřští zajisté opatří si monografii své obce, potěší se z mnohých místních drobností a vysloví díky panu spisovateli za práci tuto.

Dr. M. Kovář.

Dr. Rud. Zháněl: J. V. císař a král František Josef I. 60 let na trůně Habsburském (1848—1908). Vřele psaný životopis ke vzácnému démantovému jubileu našeho milovaného panovníka; zvláště dojmají některé epizody z pobytu mocnářova v královské Praze, kde byl vždy upřímně a vroucně jako milovaný otec od svých dětí pozdraven a uvítán. Spisek tento hodí se zvláště ke dnům oslav, jež se všude pořádají budou na počest našeho nejmilostivějšího císaře a krále.

Dr. M. Kovář.

Dr. Ant. Podlaha: Sbirka pramenů církevních dějin českých století XVI.—XVIII. Čís. 1. Dopisy reformační komise v Čechách z let 1627—1629. Čís. 2. Relationes super statu ecclesiae et archidioecesis Pragensis ad s. congregationem concilii ab archiepiscopis Pragensibus factae a. 1759—1781. Čís. 3. Jana Vodňanského Traktát o početi předčistém a neposkvrněném důstojné Panny Marie. (Z r. 1509.) — Neúnavný badatel a historik Dr. Ant. Podlaha přikročil k novému důležitému a záslužnému dílu, an počíná z archivů českých vydávati sbírku pramenů církevních dějin českých ze století XVI. až XVIII., a to nákladem vlastním. — Dopisů reformační komise je 250, z nichž 67 německých; podávají zajímavé poučení o způsobu a postupu katolické reformace v Čechách, její obtíže a překážky. V komisi té zasedali: kard. Harrach, Jar. Bořita z Martinic, Bedřich z Talmberka a Kryštof Vratislav z Mitrovic. — Relace (podávání zprávy) o stavu diecese své byli biskupové povinni podávati občas při povinném vykonání pouti ke hrobům sv. Petra a Pavla. Zpráva biskupů ze střední Evropy podávala se každého čtvrtého roku buď osobně, buď skrze splnomocníka, ale vždy písemně a to zvláštnímu oddělení „kongregace kardinálů sněmu tridentského“, jež slulo „Congregatio particularis super statu ecclesiarum“ nebo též „Congregatio visitationis liminum“ čili po vlasku krátce „il concilietto“. Tuto uvedenou relaci o stavu arcidioecese pražské podává arcibiskup Jan Mořic Gustav hrabě Manderscheid a Antonín Petr hrabě Příčhovský (pět z let 1765—1781). — Jan Vodňanský je františkán „bosák“ a spis jeho je jediným ohlasem živého sporu, jenž vedl se v tehdejší době mezi theology, zvláště mezi františkány a dominikány; ti to byli odpůrci, onino zastanci učení o neposkvrněném početi P. Marie. Prohlášením učení toho za dogma od papeže Pia IX. musel všeliký spor nyní umlknouti, nechce-li odpůrce prohlášen býti za kacíře.

Dr. M. Kovář.

Mons. Dr. Frant. Kryštůfek: Bitva na Bílé hoře. — Věhlasný p. spisovatel, jenž ve Sborníku Histor. kroužku o této bitvě uveřejnil důkladné pojednání, práci tuto ještě prohloubiv a rozšířiv vydal ji jako samostatný spisek malého formátu nákladem družstva Vlasti. Spis to časový a potřebný, neboť odpůrci naší pořadí ještě mají oči historickou mlhou, ba čirou tmou zastřeny a nevidí nebo nechťejí viděti, co o té rozkvašené době napsal Pavel Skála ze Zhoře, co nejnověji napsali o ní Krojher, dr. Řezníček a jiní. Nechť aspoň nyní nahlédnou do spisu preláta a dvorního rady dra Fr. Kryštůfka a dej Bůh, aby prohlédli a nabyli pravého světla o Bitvě na Bílé hoře a nehlásali, že to byl hrob národa. Vezmi a čti!

Dr. M. Kovář.

Obsah ročníku IX.

<i>Alois Dostál</i> : Vévodkyně Savojská	211
<i>Dr. Jos. Kašpar</i> : Jak se v 16. a 17. stol. v Novém Bydžově ženili a vdávali (Dokončení)	81 a 144
<i>Stan. Kosan</i> : Studie o posledních čtyřech papežích avignonských a o jejich politických stycích s císařem Karlem IV. (Pokračování)	63 a 133
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742 až 1744. Z Lothových letopisů (Pokračování)	42 a 194
— Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)	88 a 208
<i>Al. Kröss T. J.</i> : Příspěvky k dějinám vypuzení jezuitů z Čech r. 1618 (Dokončení)	9
<i>Dr. Ant. Lenz</i> : Svatý Tomáš Aquinas a Mistr Jan Viklif o řeholích (Pokračování)	71 a 200
<i>F. Menčík</i> : Leonard Harrach z Rohravy	38
<i>Václ. Oliva</i> : Svratka. Řada obrazů z náboženských místních dějin (Pokračování)	49 a 157
— Radhošť. Lístek z dějin nábož. rozvratu v král. Českém (Pokračování)	175
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického (Pokračování)	75
<i>Gust. V. Svoboda</i> : Pobyt Prusů v Kolině před bitvou u Křečhoře od 17. máje do 18. Juní 1757 (Pokračování)	185
<i>Frant. Štědrý a Cyr. Straka</i> : O školách okresu Lounského od nejstarších dob až do dnes (Dokončení)	1 a 113
<i>Frant. Štědrý</i> : Týnec Panenský (Dokončení)	28
<i>Jos. Vávra</i> : Alžběta Konstancie z Pöttingu, dobrodějka klášterů	57

Drobné zprávy:

<i>A. D.</i> : Výpisky z pamětní knihy Uhřetěveské (Dokončení)	98 a 216
<i>Dr. M. Kovář</i> : Postup prací při obnově kláštera bl. Anežky	97
<i>Gust. V. Svoboda</i> : Z kopiáře archivu Kolínského: Kolínští zdráhají se dodávati vodu do zámku kolínského. — Matěj Mečík žádá o právo váreční. — Jan Masovský žádá o propuštění ze služby vodáka. — Bez dovolení se oženil. — Nesvětili dne svátečního. — Cejchování v Kolině r. 1650. — Ustanovení mýta na novém mostě v Kolině l. 1653. — Kolínští pronajali Labe r. 1500. — Koupě domu a pivovaru. — Správcové dvorů žádají o svaření várky na zaplacení čeládky. — Kantor městský Pavel Slanina žádá najmutí louky sákovské. — Rychtář a konšelé zálabští žádají, by místo 15 zl. mohli odvésti dříví k záduší sv. Víta. — Purkmistr a konšelé král. města Kolína píší J. M. C. panu podkomořimu, že oni věrnost cis. král. Milosti zachovati slibují. — Mnoho-li piva svařeno bylo v Kolině r. 1652. — List přiznávací na posudní dědičného. — Špatná návštěva kostela v Kolině. — Zákaz návštěvy kostela v Ovčárech. — Kolínští píší do konsistoře o schválení spolupomocníka knězi Jiřikovi Chyliadesovi. — Pyšný kaplan.	105 a 220
<i>Dr. Jan Zitek</i> : Marie Magdalena hraběnka z Buquoj jménem svého syna Karla Alberta měštysi Velešinu staré listy, obdarování, svobody, milosti a výsady r. 1623 potvrzuje, obnovuje a novou milost uděluje	101
<i>A. Š.</i> : Verše o svátostech	222

Posudky:

<i>(Dr. M. Kovář)</i> Jul. Pažout: Jednání a dopisy konsistoře pod obojí způsobou přijímajících a jiné listiny téže strany se týkající z let 1562—1570. — J. Braniš: Hluboká. — Hanuš Kuffner: Husitské vojny v obrazech. — Fr. Snopek: Konstantin-Cyrril a Methoděj, slovanští apoštolé. — Jos. Binder: Markt Schamers. — Dr. Rud. Zháněl. Cis. a král František Josef I. — Dr. Ant. Podlaha: Sbíрка pramenů. — Fr. Kryštůfek: Bitva na Bílé hoře	112 a 222
--	-----------